

หอการค้าจังหวัดในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : ศึกษาบทบาทหอการค้าจังหวัดเชียงรายและ
หอการค้าจังหวัดตากในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า

นาง ธนา ยศตระกุล

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

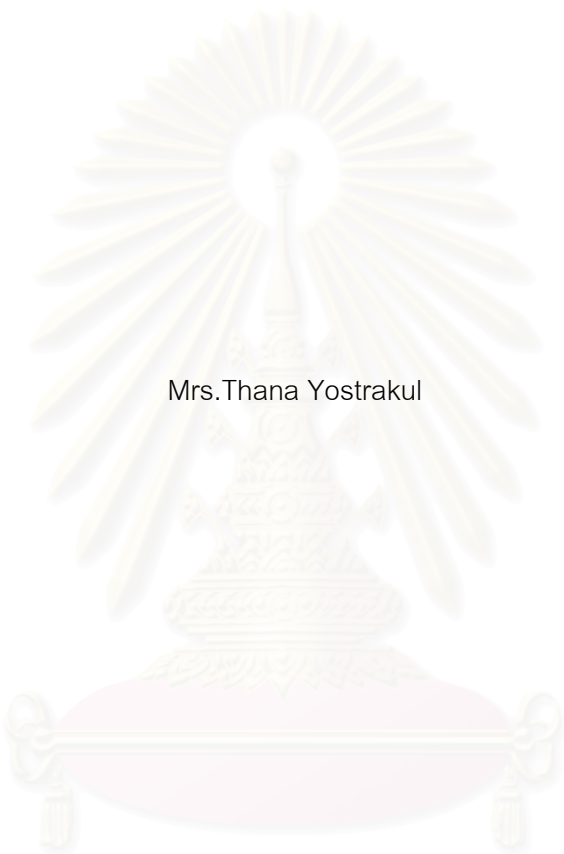
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1123-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PROVINCIAL CHAMBERS OF COMMERCE IN THE INTERNATIONAL CONTEXT:
THE ROLE OF THE CHIANGRAI AND THE TAK CHAMBERS OF COMMERCE
IN THE THAI-MYANMAR RELATIONS

Mrs.Thana Yostrakul

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Internatioal Relations

Department of International Relations

Faculty of Political Sciences

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-1123-9

นางธนา ยศตระกูล : หอการค้าจังหวัดในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : ศึกษาบทบาทหอการค้าจังหวัดเชียงรายและหอการค้าจังหวัดตากในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า. (THE PROVINCIAL CHAMBERS OF COMMERCE IN THE INTERNATIONAL CONTEXT : THE ROLE OF THE CHIANGRAI AND THE TAK CHAMBERS OF COMMERCE IN THE THAI-MYANMAR RELATIONS) อ.ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข จำนวนหน้า 166 หน้า. ISBN 974-17-1123-9.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาบทบาทของหอการค้าจังหวัดเชียงรายและหอการค้าจังหวัดตากในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่าในช่วงปีพ.ศ. 2540-2544 การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่า หอการค้าจังหวัดมีบทบาทเป็นตัวแสดงหนึ่งในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ในการศึกษานี้ได้ใช้แนวคิดของทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์มาเป็นกรอบในการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า หอการค้าเชียงรายและหอการค้าตากเป็นตัวแสดงที่สำคัญในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ที่มีบทบาทเชิงนโยบายและบทบาทระหว่างประเทศ โดยหอการค้าเชียงรายนอกจากจะมีบทบาทด้านนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างมากแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างไทย-พม่าในโครงการต่างๆ ในขณะที่หอการค้าตากมีบทบาทอย่างมากในการแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนไทย-พม่ารวมทั้งมีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นด้วย

นอกจากความสามารถของบุคลากรของหอการค้าทั้งสองแห่งแล้ว การที่หอการค้าทั้งสองแห่งมีบทบาทเช่นนี้ได้เป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญสองประการคือ สถานะทางภูมิรัฐศาสตร์ของพื้นที่สองจังหวัดและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการค้าชายแดน

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา 2545

4281139224 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEY WORD : CHAMBER OF COMMERCE / THAI / MYANMAR

THANA YOSTRAKUL : THE PROVINCIAL CHAMBERS OF COMMERCE IN THE INTERNATIONAL CONTEXT : THE ROLE OF THE CHIANGRAI AND THE TAK CHAMBERS OF COMMERCE IN THE THAI-MYANMAR RELATIONS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SURACHART BAMRUNGSUK, PH.D. 166 pp. ISBN 974-17-1123-9

This thesis studies the role of the Chiangrai and Tak chambers of commerce in the Thai-Myanmar relations during 1997-2001. Conceptualizing the chambers of commerce in the geo-political theory, this research evinces that chamber of commerce is one of the actors in international relations.

As interest groups in the local level, both the Chiangrai and Tak chambers of commerce are one of the key players in Thai foreign policy toward Myanmar. Besides its role in economic relations between the two countries, the Chiangrai chamber of commerce plays a crucial role in supporting Thai-Myanmar cooperation projects. Meanwhile, the Tak chamber of commerce helps solving border trade issues, in addition to its assistance to developing and enhancing relations between these two countries.

Factors that enable both the chambers of commerce to have major roles in Thai-Myanmar relations can be understood in the geo-political location of Chiangrai and Tak provinces, coupled with their border-economic relations. Moreover, both chambers of commerce have qualified personal who understand well the border-trading issues working in the organization.

Department International Relations Student's signature.....

Field of Study International Relations Advisor's signature.....

Academic year 2002

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เริ่มต้นและสำเร็จลงได้ ด้วยความสนับสนุนที่ได้จากรองศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งสละเวลาให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ผู้เขียนเสมอตลอดการทำวิทยานิพนธ์ ทั้งยังแนะนำแหล่งข้อมูลที่สำคัญรวมทั้งยังช่วยให้ผู้เขียนได้เข้าร่วมสังเกตการณ์อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งสำหรับความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ ที่ให้คำแนะนำเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ และอ.กัลยา เจริญยิ่ง ที่กรุณาช่วยตรวจทานบทคัดย่อภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เขียน รวมทั้งคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสำหรับความรู้และคำแนะนำต่างๆ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณเสริมชัย กิตติรัตนไพบูลย์ คุณอนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ คุณนิยาม ไวยรัชพานิช คุณบรรพต ก่อเกียรติเจริญ คุณวิลาวัลย์ ตันรัตนกุล และคุณสมศักดิ์ วงศ์ปัญญาถาวร ที่สละเวลาอันมีค่าให้สัมภาษณ์แก่ผู้เขียนทำให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณคุณคุณสมภรณ์ ปรัชญาวุฒิรัตน์ คุณธีระวัฒน์ สีดาแก้ว และคุณสุภวรรณ คำตาเครือ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลและความรู้ต่างๆที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้เขียนสำหรับการเขียนวิทยานิพนธ์นี้

นอกจากนี้ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณ หอการค้าจังหวัดเชียงราย หอการค้าจังหวัดตาก หอการค้าไทย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก สำนักงานคลังจังหวัดเชียงราย สำนักงานคลังจังหวัดตาก และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งคุณสุภาศพรพรณ ชันชัย คุณสุพัตรา พันธุ์บุญปลูก และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา ที่ให้การสนับสนุนผู้เขียนในทุกๆด้าน และเพราะกำลังใจจากครอบครัวศรีสกุลไชยรัก จากสามีและลูกสาว และจากเพื่อนๆทุกคน ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ธนา ยศตระกูล

กันยายน 2545

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนที่.....	ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและสภาพปัญหา.....	1
1.2 การสำรวจวรรณกรรม.....	8
1.3 กรอบความคิดและทฤษฎี.....	11
1.4 สมมติฐาน.....	15
1.5 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	15
1.6 วิธีการศึกษา.....	16
1.7 ขอบเขตการศึกษา.....	17
1.8 การนำเสนอ.....	17
บทที่ 2 สัมพันธภาพระหว่างเมืองชายแดนกับส่วนกลาง.....	19
บทที่ 3 บทบาทของเศรษฐกิจชายแดนในความสัมพันธ์ไทย-พม่า.....	38
3.1 ความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนไทย-พม่า.....	38
3.2 ลักษณะการค้าชายแดนไทย-พม่า.....	42
3.2.1 การค้าในระบบ.....	42
3.2.2 การค้านอกระบบ.....	43
3.2.3 การค้าผ่านแดน.....	44
3.3 จุดการค้าชายแดนที่สำคัญ.....	45
3.3.1 กรณีอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.....	46
3.3.2 กรณีอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก.....	51

3.3.3	กรณีอำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง.....	56
3.4	ลักษณะพิเศษของการค้าชายแดนไทย-พม่า.....	57
3.5	ความสัมพันธ์ไทย-พม่าช่วงปลายปี 2540-2544.....	62
บทที่ 4	หอคการค้าจังหวัดเชียงรายกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า.....	67
4.1	บทบาทในนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ.....	67
4.1.1	ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ: ไทย-พม่า-ลาว-จีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน).....	68
4.2	บทบาทในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-พม่า.....	72
4.2.1	โครงการการก่อสร้างเส้นทางแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงใหม่-ต้าลี่.....	73
4.2.2	โครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่สอง.....	78
4.2.3	โครงการการเดินเรือแม่น้ำโขงเพื่อการพาณิชย์.....	79
4.2.4	โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย	86
บทที่ 5	หอคการค้าจังหวัดตากกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า.....	89
5.1	บทบาทในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-พม่า.....	89
5.1.1	การแก้ไขกฎระเบียบการค้าชายแดน.....	90
5.1.2	การผลักดันให้เปิดด่านการค้า.....	91
5.1.3	การขอผ่อนปรนการส่งออกสินค้าจากพม่า.....	94
5.1.4	โครงการการสร้างถนนเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-มาะละหมิง-ย่างกุ้ง..	95
5.1.5	โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอแม่สอด.....	100
5.1.6	นโยบายแรงงานต่างด้าวจากพม่า.....	101
5.1.7	การนำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่า.....	108
5.2	บทบาทในความสัมพันธ์ทางสังคมไทย-พม่า.....	109
5.2.1	กรณีการเกิดเพลิงไหม้ที่เมืองเมียวดี	109
บทที่ 6	หอคการค้าจังหวัดในฐานะตัวแสดงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	111
	รายการอ้างอิง.....	122
	ภาคผนวก	130

สารบัญ (ต่อ)

ณ

หน้า

ภาคผนวก ก. ประวัติหอการค้าจังหวัดเชียงราย และแผนผังการบริหารของ หอการค้าจังหวัดเชียงราย.....	131
ภาคผนวก ข. ประวัติหอการค้าจังหวัดตาก และแผนผังการบริหารของ หอการค้าจังหวัดตาก.....	134
ภาคผนวก ค. สำเนาจดหมายถึงเอกอัครราชทูตสหภาพพม่าประจำประเทศไทย เรื่องการจัดตั้งโรงงานที่จังหวัดเมียวดี.....	138
ภาคผนวก ง. สำเนาจดหมายขอบคุณ กรณีเกิดเพลิงไหม้ที่จังหวัดเมียวดี	141
ภาคผนวก จ. สำเนาประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องการยกเว้นอากร และการลด อัตราศุลกากรสำหรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน.....	145
ภาคผนวก ฉ. นโยบายการต่างประเทศ ของคณะรัฐมนตรี นาย ชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี (สมัยที่สอง).....	154
ภาคผนวก ช. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของคณะรัฐมนตรี นาย ชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี (สมัยที่สอง).....	156
ภาคผนวก ซ. นโยบายด้านการต่างประเทศ ของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี.....	158
ภาคผนวก ฅ. นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี.....	159
ภาคผนวก ฉ. นโยบายด้านการคมนาคม ของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี.....	160
ภาคผนวก ฎ. นโยบายการพัฒนาแรงงาน ของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี.....	162
ภาคผนวก ฏ. รายชื่อสินค้าควบคุมนำเข้า-ส่งออกของฝ่ายพม่า.....	164
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	166

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆของประเทศไทย.....	26
ภาพที่ 2 แสดงสภาพเส้นทางจากเมืองเชียงตุงถึงเมืองลา(ชายแดนพม่า).....	75
ภาพที่ 3 แสดงสภาพท่าเทียบเรือเชียงแสน.....	82
ภาพที่ 4 แสดงสภาพท่าเรือบ้านปางของพม่า.....	82
ภาพที่ 5 แสดงสภาพท่าเรือเชียงกกของลาว.....	83
ภาพที่ 6 แสดงสภาพท่าเรือเชียงลาบของพม่า.....	83
ภาพที่ 7 แสดงสภาพท่าเรือสบห้วยของพม่า.....	84
ภาพที่ 8 แสดงสภาพท่าเรือบันไซของลาว.....	84
ภาพที่ 9 แสดงสภาพท่าเรือกวนเหลยของจีน.....	85
ภาพที่ 10 แสดงสภาพท่าเรือกันลันป่าของจีน.....	85
ภาพที่ 11 แสดงกิจกรรมหอการค้าจังหวัดตากสนับสนุนการค้าชายแดน.....	93
ภาพที่ 12 แสดงคณะสำรวจเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-ย่างกุ้ง (เดือนมีนาคม 2545).....	98
ภาพที่ 13 แสดงภาพคณะสำรวจเส้นทาง ณ จังหวัดเมียวดี.....	98
ภาพที่ 14 แสดงภาพคณะสำรวจเส้นทางเข้าพบเจ้าหน้าที่ทางการผาน.....	99
ภาพที่ 15 แสดงสภาพเส้นทางจากเมียวดีสู่กรุงกรีก.....	99
ภาพที่ 16 แสดงภาพหอการค้าจังหวัดตากเข้าพบเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพม่า.....	106

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเหนือของไทยและมูลค่าการค้าชายแดน ไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531-2543.....	28
ตารางที่ 2 แสดงการค้าระหว่างไทยกับพม่า ปีพ.ศ.2538-2542.....	30
ตารางที่ 3 แสดงมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) ปีพ.ศ.2535-2544.....	41
ตารางที่ 4 แสดงมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย)รายจังหวัด ปีพ.ศ.2539-2543.....	46
ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบมูลค่ารวมการค้าชายแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) ปีพ.ศ. 2541 กับปีพ.ศ.2542.....	58
ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงรายกับลาว ปีพ.ศ. 2543-2544.....	60
ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงรายกับจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) ปีพ.ศ. 2543-2544.....	60
ตารางที่ 8 แสดงมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าในจังหวัดเชียงรายและตาก (ปีพ.ศ. 2539-2544) เปรียบเทียบกับมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัดเชียงรายและตาก (ปีพ.ศ.2539-2542) และรายได้แผ่นดินของจังหวัดเชียงรายและตาก (ปีพ.ศ. 2541-2544).....	119

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
แผนที่ 1 แสดงเส้นทางคมนาคมภายใต้โครงการพัฒนาในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ในกลุ่มแม่น้ำโขง	27
แผนที่ 2 แสดงเมืองชายแดนเป้าหมายหลัก 13 เมือง 8 จังหวัด.....	33
แผนที่ 3 แสดงเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเป้าหมาย.....	34
แผนที่ 4 แสดงเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงภายใต้พื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจ East-West Corridor และ North-South Corridor.....	35
แผนที่ 5 แสดงเส้นทางจากอำเภอแม่สายถึงเชียงตุง.....	76
แผนที่ 6 แสดงเส้นทางจากเชียงตุงถึงเมืองลา(ชายแดนพม่า).....	76
แผนที่ 7 แสดงเส้นทางจากเมืองลาถึงเมืองต้าลั่วถึงเมืองไฮ.....	77
แผนที่ 8 แสดงเส้นทางจากเมืองไฮถึงจิ่งหง(เชียงรุ่ง).....	77
แผนที่ 9 แสดงเส้นทางแม่น้ำโขงและจุดท่าเรือสำคัญของประเทศทั้งสิ้น.....	81
แผนที่ 10 แสดงเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-มาะละแหมง-ปางกุ่ม.....	97

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แสดงการส่งออกไปยังพม่าบริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.....	49
แผนภูมิที่ 2 แสดงการนำเข้าจากพม่าบริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.....	50
แผนภูมิที่ 3 แสดงการส่งออกไปยังพม่าบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก.....	54
แผนภูมิที่ 4 แสดงการนำเข้าจากพม่าบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก.....	55

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและสภาพปัญหา

หากมองย้อนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศในอดีตที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับ **รัฐ** ในฐานะที่เป็นตัวแสดงหลักที่สำคัญมากกว่าตัวแสดงอื่นๆ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในบริบทของสงครามและสันติภาพ การที่รัฐเป็นตัวแสดงหลักที่สำคัญในเวทีการเมืองโลกเนื่องด้วยเหตุผลที่สำคัญสองประการ¹ คือ ประการแรก รัฐมีสถานภาพทางกฎหมาย มีพันธะทางกฎหมายที่กระทำโดยผ่านรัฐบาลหรือผู้แทนรัฐบาล อันเป็นตัวแทนรูปธรรมของรัฐ เช่น การลงนามในสนธิสัญญา เป็นต้น ขณะเดียวกันด้วยกฎหมายทำให้รัฐสามารถกระทำการบางอย่างที่ตัวแสดงอื่นๆกระทำมิได้ ได้แก่ การผูกขาดการใช้กำลัง การประกาศสงคราม เป็นต้น ประการที่สอง รัฐมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญประกอบกันสองประการคือ ดินแดนและประชาชน และทั้งสองส่วนนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ซึ่งตัวแสดงอื่นๆมิได้มีการควบคุมเหนือดินแดนเช่นรัฐ แต่ดินแดนต่างๆทั่วโลกได้ถูกแบ่งแยกและครอบครองโดยรัฐ

แต่เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1970 ตัวแสดงต่างๆที่มีรัฐได้แสดงบทบาทที่เด่นชัดขึ้นในเวทีเศรษฐกิจการเมืองโลก อันได้แก่ interstate actor หรือ international organization เช่น องค์การระหว่างประเทศทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมต่างๆ เช่น องค์การสหประชาชาติ (UN) กลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน (OPEC) องค์การการค้าโลก (WTO) องค์การอนามัยโลก (WHO) เป็นต้น และ nongovernmental actor หรือ transnational actor เช่น บรรษัทข้ามชาติ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เป็นต้น แนวทวิวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงได้หันมาศึกษาพฤติกรรมของตัวแสดงที่มีรัฐมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากตัวแสดงใหม่ๆเหล่านี้มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในเวทีเศรษฐกิจการเมืองโลก โดยนอกจากตัวแสดงเหล่านี้สามารถกระทำการที่ข้ามเขตแดนของรัฐได้แล้ว ตัวแสดงเหล่านี้ยังได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาในระดับโลกและสามารถสร้างผลกระทบในระดับโลกได้มากขึ้น ไม่ว่าจะในประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่บรรษัทข้ามชาติมีบทบาท

¹ Bruce Russett and Harvey Starr, World Politics: The Menu For Choice, W.H. Freeman and Company, 1981, pp.47-48.

สำคัญ ในวิกฤตการณ์น้ำมันที่กลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันสามารถสร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก หรือการชุกชุมประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กลายเป็นปัญหาระดับโลกของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน

ตัวแสดงที่เป็นลักษณะขององค์การระหว่างประเทศ ด้วยลักษณะขององค์การที่มีความเห็นหรือรัฐที่มีอำนาจตัดสินใจให้สมาชิกมีพันธะร่วมกัน มีโครงสร้างหน้าที่ที่กำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องต่างๆ แก่รัฐสมาชิกไปปฏิบัติ และมีหน้าที่ในการแบ่งสรร cost and benefit แก่รัฐสมาชิก ขณะเดียวกันองค์การระหว่างประเทศเป็นเสมือนเวทีกลางและสื่อกลางที่รัฐสมาชิกได้พบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างกัน องค์การระหว่างประเทศจึงเป็นตัวแสดงที่สามารถส่งผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของประเทศสมาชิก เป็นตัวแสดงที่ส่งผลกระทบต่อรัฐ เนื่องจากสามารถที่จะยับยั้ง หรือขัดขวางพฤติกรรมของรัฐได้ ในขณะที่ตัวแสดงเช่นองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGOs ซึ่งมีสมาชิกที่มีได้เป็นตัวแทนรัฐบาล แต่สามารถกระทำการข้ามเขตแดนของรัฐได้ โดยจะมีบทบาทในประเด็นปัญหาต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน เป็นต้น หลายๆ องค์กรมาจากระดับต่ำกว่ารัฐ และหลายองค์กรเป็น NGOs ระดับระหว่างประเทศ โดย NGOs เหล่านี้จะพยายามที่หาช่องทางและวิธีการต่างๆ ของการติดต่อสื่อสารเพื่อเข้าถึงสังคมของรัฐต่างๆ ในประเด็นปัญหาที่พิจารณาว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งทำให้เห็นพฤติกรรมข้ามชาติที่เด่นชัด และถึงแม้ว่าจำนวนสมาชิกของ NGOs ทั้งหลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประชาชนที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ แต่ NGOs ก็เล่นบทบาทเสมือนกลุ่มกดดันที่สามารถส่งผลกระทบต่อรัฐบาลและองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบาย ซึ่งการทำงานของ NGOs ก็สามารถทำให้รัฐเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศได้ ด้วยพฤติกรรมเช่นนี้เองจึงเป็นเหตุผลสำหรับ NGOs ที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นตัวแสดงในเวทีโลก

นอกจากนี้ตัวแสดงที่มีใช้รัฐอีกตัวหนึ่งที่มีความสนใจศึกษาอย่างกว้างขวาง ในบริบทของเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศรวมถึงสาขาเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ คือ บริษัทข้ามชาติ หรือ multinational corporation ด้วยการครอบครองทุนและความก้าวหน้าในเทคโนโลยีของบริษัทข้ามชาติทำให้บริษัทข้ามชาติสามารถส่งผลกระทบโดยตรงต่อนโยบายของรัฐและสวัสดิการของประชาชน บริษัทข้ามชาติจึงเป็นตัวแสดงที่สามารถท้าทายรัฐ เป็นตัวแสดงที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อนวัตกรรมใหม่ๆ เป็นตัวแสดงที่ส่งผ่านและถ่ายโอนความรู้และการปฏิบัติต่างๆ ข้ามเขตแดนของรัฐ ขณะเดียวกันก็เป็นตัวแสดงที่มีเหตุผลเนื่องจากพฤติกรรมของบริษัทข้ามชาติสามารถอธิบายด้วยแรงจูงใจของกำไร² ในขณะที่ขบวนการแบ่งแยกดินแดนต่างๆ เช่น

² Louise Amoore, "International Political Economy and the "Contested Firm"", *New Political Economy*, July 2000, Vol.5 Issue 2, pp. 138-139.

องค์กรปลดปล่อยปาเลสไตน์ เป็นตัวแสดงที่ท้าทายอำนาจทางทหารและทางการเมืองของรัฐ
บรรษัทข้ามชาติก็ได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็นคู่แข่งของรัฐ เนื่องจากฐานปฏิบัติการที่กระจาย
ไปทั่วโลก ทำให้สามารถสร้างเขตอิทธิพลของตนเองหากพิจารณาจากการแบ่งตลาดโลก และที่
สำคัญคือบรรษัทข้ามชาติมีทรัพยากรทางเศรษฐกิจซึ่งกลายเป็นข้อได้เปรียบเหนือรัฐทั้งหลาย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้สามารถกำหนดบรรทัดฐานในการพิจารณา
คุณสมบัติของตัวแสดงในเวทีการเมืองระหว่างประเทศได้³ ดังนี้

1. หน่วยนั้นๆ ต้องแสดงออกถึงหน้าที่ที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อ
ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

2. หน่วยนั้นๆ ต้องได้รับการพิจารณาจากผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐ
และถูกให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐ

3. หน่วยนั้นๆ ต้องมีอิสระในระดับหนึ่งในการกำหนดการตัดสินใจของตนเอง

อย่างไรก็ตามการที่ตัวแสดงที่มีรัฐตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถมีอิทธิพล
ต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในเชิงนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศ เป็นการวิเคราะห์
ในการระดับการวิเคราะห์ที่เป็นระดับระบบโลก⁴ ที่ตัวแสดงเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม
ภายนอกของรัฐ ที่สามารถเป็นอิทธิพลและสร้างอิทธิพล อันส่งผลกระทบต่อความเป็นไปได้และ
ความน่าจะเป็นของการกระทำของรัฐได้

แต่ยังมีตัวแสดงอีกประเภทหนึ่งที่สามารถถูกพิจารณาให้เป็นตัวแสดงใน
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เช่นกัน เนื่องจากหากพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว ผู้ที่มีอำนาจกำหนด
นโยบายรวมถึงผู้ที่มีอำนาจในการผลักดันนโยบายมิได้กระทำตามบทบาทและหน้าที่ของตน
ในนามของรัฐเท่านั้น หากแต่ยังกระทำในนามของกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐด้วย
ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีองค์กรภายใต้รัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ⁵ ซึ่งองค์กรเหล่านี้
ได้แก่ ตัวแสดงที่อยู่ภายใต้รัฐ (subnational actor) ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเอกชนที่ปฏิบัติการภายใน
รัฐ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ สมาคมธุรกิจ หอการค้า หรือองค์กรของรัฐ เช่น กระทรวงต่างๆ
รัฐสภา เป็นต้น Bruce Russett และ Harvey Starr ได้พิจารณาตัวแสดงที่อยู่ภายใต้รัฐเหล่านี้ว่า

³ Russett and Starr, *World Politics: The Menu For Choice*, p.50.

⁴ Ibid., p.50.

⁵ Ibid., p.17.

สามารถเป็นผู้แทนที่สำคัญหรือตัวแสดงในเวทีการเมืองระหว่างประเทศได้ เพราะ “ในขณะที่เราให้ความสนใจรัฐเป็นพิเศษในฐานะตัวแสดง เราต้องไม่ลืมว่ารัฐกระทำกรภายในสภาพแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยปัจเจกบุคคลและกลุ่มต่างๆมากมาย”⁶ ถ้าพิจารณาในระดับระบบโลก ย่อมหมายความว่า เวลาที่ตัวแสดงมีปฏิสัมพันธ์กันย่อมมิใช่ปฏิสัมพันธ์เฉพาะตัวแสดงสองตัวเท่านั้น หากแต่หมายถึงปฏิสัมพันธ์ของทั้งระบบ ซึ่งหมายรวมถึงปฏิสัมพันธ์และผลกระทบต่อทุกระดับการวิเคราะห์ด้วย และด้วยเหตุนี้เองการศึกษาตัวแสดงที่อยู่ในระดับภายใต้รัฐที่สามารถมีบทบาทในระดับระหว่างประเทศจึงมีความน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโลกาภิวัตน์ การเชื่อมโยงทางภูมิศาสตร์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในรูปของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจชายแดน ได้ทำให้เห็นการมีบทบาทขององค์กรธุรกิจท้องถิ่นไทย เช่น หอการค้าจังหวัดชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หอการค้าจังหวัดเชียงรายและหอการค้าจังหวัดตากในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า

จากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของไทย ถือได้ว่าเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบ ดังนั้นนอกจากจะมีความสัมพันธ์ทางการค้าที่กระทำระหว่างกันในรูปแบบปกติแล้ว ประเทศไทยยังทำการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดกับประเทศไทย 4 ประเทศคือ สหภาพพม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ซึ่งมีพื้นที่ติดกับจังหวัดชายแดนไทย 30 จังหวัด มีช่องทางการค้าชายแดนในรูปแบบต่างๆ เช่น จุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่อนปรนจำนวน 68 แห่งซึ่งกระจายอยู่ใน 25 จังหวัดชายแดนทั่วประเทศ⁷ จากการศึกษาข้อมูลการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอันได้แก่ สหภาพพม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ข้อมูลของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2538-2543 (มกราคม-ตุลาคม) ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานผลการค้าชายแดนในภาคเหนือของธนาคารแห่งประเทศไทย จะพบว่าการค้าชายแดนที่ผ่านพิธีทางศุลกากรนั้น มูลค่าการค้ากับพม่ามีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 81.1 ของมูลค่าการค้าชายแดนโดยรวมของภาคเหนือ⁸

หากพิจารณาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจชายแดนระหว่างไทย-พม่า จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีแนวชายแดนที่ติดกับพม่าเป็นระยะทางยาว 2,838 กิโลเมตร เป็นเส้นพรมแดนทาง

⁶ Ibid., p.17.

⁷ งานวิเคราะห์/กลุ่มการค้าชายแดน สำนักพัฒนานโยบาย กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, สรุปผลการดำเนินโครงการ “เปิดคลินิกการค้าชายแดนสัญจร” 2543, หน้า 36.

⁸ ธนาคารแห่งประเทศไทย, การค้าชายแดนในภาคเหนือ, www.bot.or.th/bothomepage/databank/RegionEcon/northern/public/Econ/ch7/BorderTrade.htm, 27 กุมภาพันธ์ 2544.

บก 1,749 กิโลเมตร ทางลำแม่น้ำ 639 กิโลเมตร และทางทะเล 490 กิโลเมตร⁹ โดยมีเขตแดนติดกับจังหวัดชายแดนไทยรวม 10 จังหวัด เริ่มจากจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง โดยประเทศไทยและพม่าได้ทำ ความตกลงการค้าชายแดนระหว่างกัน โดยมีการลงนามเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2539 ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า¹⁰ โดยจัดให้มีช่องทางทางการค้าชายแดน 14 แห่ง เป็นจุดผ่านแดนถาวร 3 แห่ง จุดผ่านแดนชั่วคราว 1 แห่งและมีจุดผ่อนปรนอีก 11 แห่ง การที่มีชายแดนติดต่อกันตลอดแนวด้าน ตะวันตกตั้งแต่ภาคเหนือ(จังหวัดเชียงราย) จนถึงทะเลอันดามันทางภาคใต้(จังหวัดระนอง) นั้น ทำให้มีการดำเนินการค้าระหว่างกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยการค้าชายแดนในอดีตมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างท้องถิ่นเพื่อการยังชีพของประชาชนทั้งสองฝ่าย แต่เนื่องจากการค้าชายแดนได้มีพัฒนาการทางมูลค่าการค้าอย่างต่อเนื่อง ทำให้รัฐบาลไทยเล็งเห็นบทบาทของการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาค จึงได้ให้การสนับสนุนกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ โดยกำหนดเป็นโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 โครงการ¹¹ ได้แก่

1. โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย (อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย)
2. โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจสี่ฝ่าย (ไทย-พม่า-ลาว-จีน (มณฑลยูนนาน)) หรือโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ
3. โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (ไทย-พม่า-ลาว-จีน (มณฑลยูนนาน)-กัมพูชา-เวียดนาม)
4. โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ BIMSTEC (บังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย)

เมื่อสหภาพพม่าได้ปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อเปิดตลาดสู่ระบบการค้าเสรีมากขึ้น จึงทำให้การค้าชายแดนไทย-พม่าเป็นการทางและมีลักษณะเป็นการค้าระหว่างประเทศ และจากการ

⁹ ว่าที่พันตำรวจโท เจษฎา หุ่นเฮง, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก : ศึกษา การดำเนินนโยบายของประเทศไทยเกี่ยวกับกรณีโดยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์ และเนิน 491 (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 1.

¹⁰ งานวิเคราะห์/กลุ่มการค้าชายแดน สำนักพัฒนานโยบาย กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, สรุปผลการ ดำเนินโครงการ “เปิดคลีนิกการค้าชายแดนสัญจร”, 2543, หน้า 40.

¹¹ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, รายงานสรุปผลการดำเนินโครงการ “เปิดคลีนิกการค้าชายแดนสัญจร”, 2542, หน้า 146

ผลักดันโดยภาคเอกชนและการประสานงานในระดับรัฐบาล ทำให้ไทย-พม่ามีโครงการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน ภายใต้ 2 โครงการคือ โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และโครงการโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ

อย่างไรก็ตามการค้าชายแดนไทย-พม่าทางด้านจังหวัดเชียงรายและตากได้ดำเนินมาเป็นเวลาช้านาน เป็นลักษณะของการค้าชายแดนทั้งในระบบและนอกระบบ โดยพ่อค้าและประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตากกับเมืองเมียวดีและอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับเมืองท่าซีเหล็ก ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองพื้นที่อยู่ในจุดที่สามารถติดต่อถึงกันได้สะดวกที่สุด กล่าวคือ อำเภอแม่สอด อยู่ติดกับเมืองเมียวดี จังหวัดกบฏกริกของประเทศพม่า โดยมีแม่น้ำเมยเป็นเส้นเขตแดน ซึ่งเมียวดีมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกรุงย่างกุ้งและอยู่ใกล้กับเมืองมาละละหม่าง อันเป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเลอันดามันของพม่า ส่วนอำเภอแม่สายนั้นอยู่ติดกับเมืองท่าซีเหล็ก จังหวัดเชียงตุงของพม่า มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับเมืองตองจีและเมืองมณฑลทะเลย์ จากผลการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย¹² พบว่าการค้าชายแดนของภาคเหนือของไทยกับพม่ากระทำใน 2 รูปแบบคือ การค้าที่ผ่านทางพิธีการศุลกากรและการค้า นอกระบบ และการค้าชายแดนในบริเวณนี้มิใช่เป็นการค้าชายแดนแลกเปลี่ยนเพื่อยังชีพซึ่งกระทำในพื้นที่พรมแดนติดต่อกันเท่านั้น แต่มีลักษณะเป็นการค้าระหว่างประเทศหรือการค้าผ่านแดน โดยที่สินค้าเข้าออกผ่านช่องทางบกเข้าสู่เมืองสำคัญของพม่าและส่งผ่านต่อไปยังประเทศที่สามอื่นๆ เช่น จีน อินเดีย บังกลาเทศ เป็นต้น โดยสินค้าจากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายถูกส่งสู่เมือง ตองจีและเมืองมณฑลทะเลย์เข้าสู่จีนตอนใต้ ขณะที่สินค้าจากอำเภอแม่สอด จังหวัดตากถูกส่งสู่เมืองย่างกุ้งและเข้าสู่บังกลาเทศ¹³ จากลักษณะการค้าชายแดนที่เป็นลักษณะของการค้าระหว่างประเทศดังกล่าว จึงทำให้มูลค่าการค้าชายแดนภาคเหนือมีมูลค่าสูงกว่าบริเวณอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงรายและจังหวัดตาก มีมูลค่าการค้าสูงกว่าจังหวัดอื่นๆในภาคเหนือ¹⁴ ซึ่งการค้าเช่นนี้ทำให้หอการค้าจังหวัดที่อยู่ตามแนวชายแดนมีบทบาทมากขึ้น ซึ่งจะ

¹² หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่า(อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่เสวียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน) (2538), หน้า ก-ข.

¹³ ธนาคารแห่งประเทศไทย, การค้าชายแดนในภาคเหนือ, www.bot.or.th/bothomepage/databank/RegionEcon/northern/public/Econ/ch7/BorderTrade.htm, 27 กุมภาพันธ์ 2544.

¹⁴ จาก สถิติการค้าชายแดนไทย-พม่า ใน www.dft.moc.go.th/document/foreign_trade_policy/service/horizon/burma/burma_8.htm, 14 มีนาคม 2543. พบว่า ในปีพ.ศ.2543 (ม.ค.-ธ.ค.) การค้าชายแดนภาคเหนือ จังหวัดตากมีมูลค่าการค้าชายแดนกับพม่าสูงสุด คือ 4,656.85 ล้านบาท โดยจังหวัดเชียงรายมีมูลค่าการค้ารองลงมาคือ 2,456.70 ล้านบาท ในขณะที่จังหวัดเชียงใหม่มีมูลค่าการค้า 351.50 ล้านบาท และจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีมูลค่าการค้าเพียง 112.09 ล้านบาทเท่านั้น

เห็นได้จากบทบาทของหอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ที่ปรากฏให้เห็นผ่านสื่อต่างๆ

บทบาทของหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ อาทิ การริเริ่มและผลักดันโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โครงการใช้แม่น้ำโขงเพื่อการพาณิชย์ และผลักดันให้อำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสนเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน รวมถึงการเข้าพบกับเจ้าหน้าที่ทางการพม่าเพื่อหารือเรื่องการสร้างเส้นทางท่าขี้เหล็ก-เชียงตุงให้เป็นรูปธรรม¹⁵ เป็นต้น

ส่วนบทบาทของหอการค้าจังหวัดตาก อาทิ การริเริ่มและผลักดันการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก การกดดันรัฐบาลไทยในเรื่องแรงงานต่างด้าวจากพม่า การผลักดันให้อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และการเข้าพบกับทางการพม่าเพื่อหารือและแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน¹⁶ เป็นต้น

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ นายอนันต์ เหล่าธรรมทัศน์¹⁷ ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.2542-2544) และนายบรรพต ก่อเกียรติเจริญ¹⁸ เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก ทั้งสองท่านได้กล่าวตรงกันในประเด็นที่เมื่อมีปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาการค้าชายแดนเกิดขึ้น หอการค้าทั้งสองแห่งจะติดต่อกับเอกอัครราชทูตสหภาพพม่าประจำประเทศไทยและผู้นำท้องถิ่นเมียวดีและท่าขี้เหล็กเพื่อรับทราบปัญหาและหารือถึงแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้โดยตรง ซึ่งในบางกรณีไม่จำเป็นต้องผ่านรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ เป็นต้น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หอการค้าจังหวัดทั้งสองมิได้มีบทบาทในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทในเชิงนโยบายของหอการค้าทั้งสองแห่งต่อรัฐบาลไทย และแสดงถึงการกระทำที่ข้ามรัฐของหอการค้าทั้งสองด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาประกอบกับลักษณะการค้าชายแดนและมูลค่าการค้า

¹⁵ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2542 คณะกรรมการของหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ได้เดินทางไปยังท่าขี้เหล็ก และเข้าพบนายอุอิน หนึ่งในคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า เพื่อหารือการสร้างเส้นทางท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง จาก หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่, หนังสือการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2542 หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่, หน้า 17.

¹⁶ การเข้าพบอธิบดีการค้าชายแดนพม่า ณ กรุงย่างกุ้ง เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2541 และการเข้าพบพันโท เอ มิ อู รัฐมนตรีช่วยการโรงแรมและกระทรวงการท่องเที่ยวเพื่อเจรจาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการพัฒนากองท่องเที่ยวแม่สอด-ย่างกุ้ง เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2541 จาก หอการค้าจังหวัดตาก, หนังสือการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2542 หอการค้าจังหวัดตาก ณ ห้องเวียงปิง โรงแรมเวียงตอก 2 วันที่ 20 พฤศจิกายน 2542, หน้า 31, 34.

¹⁷ สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2542- มีนาคม 2544), 14 กุมภาพันธ์ 2544.

¹⁸ สัมภาษณ์ บรรพต ก่อเกียรติเจริญ, เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก (พ.ศ.2542-2544), 15 กุมภาพันธ์ 2544.

ชายแดนของจังหวัดทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินการหอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งนี้สัมพันธ์กับเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดคำถามว่า บทบาทของหอการค้าจังหวัดทั้งสองส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่าอย่างไร

ดังนั้นในการศึกษานี้ จึงเป็นการพิจารณาถึงบทบาททางด้านเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าของหอการค้าจังหวัดตากและเชียงราย โดยจะศึกษาหอการค้าจังหวัดทั้งสองในฐานะตัวแสดง (actor) ที่การดำเนินการขององค์กรในระดับนี้สามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและพม่าได้

การสำรวจวรรณกรรม

การศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองขององค์กรธุรกิจ เช่น หอการค้าและหอการค้าจังหวัดมีไม่มากนัก โดยปรากฏอยู่ในการศึกษาของณรงค์ เพชรประเสริฐ¹⁹ มนต์รี เจริญวิทย์การ²⁰ ระดม สรรพพันธุ์²¹ วิสาห์ พูลศิริรัตน์²² และเอนก เหล่าธรรมทัศน์²³

จากการศึกษาของ ณรงค์ เพชรประเสริฐ “สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย”(2517) ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและสถานภาพของหอการค้าว่า มีสถานะเป็นนิติบุคคลอันเกิดจากการรวมตัวของพ่อค้านักธุรกิจทุกแขนงอาชีพในระบบธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของพวกตน และเพื่อโน้มน้าวรัฐบาลให้ปฏิบัติตามความต้องการของพวกตน ขณะเดียวกันก็ช่วยรัฐบาลในการขยายการค้าของประเทศซึ่งเท่ากับเป็นการขยายตลาดของพวกตนด้วย ซึ่งทำให้หอการค้ามีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการค้า วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งหอการค้าคือ เพื่อเป็นกลุ่มอิทธิพลกดดันรัฐบาลให้กำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจ และเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่คอยคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกโดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาล หน้าที่ของหอการค้า นอกจากจะเป็น

¹⁹ ณรงค์ เพชรประเสริฐ, สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขา เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517)

²⁰ มนต์รี เจริญวิทย์การ, บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อระบบราชการ ประชาชน และการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528)

²¹ ระดม สรรพพันธุ์, บทบาทของหอการค้าจังหวัดตากต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535)

²² วิสาห์ พูลศิริรัตน์, บทบาทรัฐที่มีต่อกลุ่มเอกชนที่เข้าร่วมในคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ(กรอจ.) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533)

²³ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ, 2539)

ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของสมาชิกแล้วยังให้บริการแก่สมาชิกในเรื่องต่างๆ เช่น ข่าวสารข้อมูล ออกใบรับรองสิทธิบัตรการค้า อบรมและให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เป็นต้น ในระดับท้องถิ่น หอการค้ามีหน้าที่คุ้มครองธุรกิจท้องถิ่น ส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่นรวมถึงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นเพื่อให้ได้ผู้บริหารงานที่สมาชิกหอการค้าต้องการ เป็นต้น ในระดับชาติ หอการค้ามีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำในด้านธุรกิจการค้าแก่หน่วยงานรัฐบาล ซึ่งมักจะเป็นคำแนะนำที่หอการค้าคำนึงถึงผลประโยชน์ของสมาชิกและประเทศเป็นที่ตั้ง ฉะนั้นบทบาทของหอการค้าจึงเป็นบทบาทในการโน้มนำและชักจูงให้รัฐบาลปฏิบัติ หรือวางนโยบายการค้าตามความประสงค์ของหอการค้า ขณะเดียวกันก็เป็นบทบาทที่สามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของตนและประเทศคู่ค้าได้ทั้งในด้านบวกและลบ แต่ณรงค์ เพชรประเสริฐ เห็นว่าหอการค้าและสมาคมธุรกิจต่างๆ ในประเทศไทยในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นเครื่องมือของรัฐมากกว่าที่จะมีความเป็นอิสระจากรัฐ เนื่องจากในยุคของรัฐบาลเผด็จการ อันได้แก่ รัฐบาลทหารภายใต้การนำของ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ภาคธุรกิจต้องซื้อความคุ้มครองจากภาครัฐ โดยจะเห็นได้จากกรณีที่ข้าราชการบุคคลสำคัญได้รับเชิญให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในองค์กรธุรกิจเอกชน เช่น กรรมการบริหาร ที่ปรึกษา เป็นต้น ถึงแม้หอการค้าจะกลายเป็นเครื่องมือของรัฐ แต่งานของณรงค์ เพชรประเสริฐ ก็ยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของบทบาทของหอการค้าทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด เนื่องจากภายใต้ระบอบทุนนิยม ประเทศไทยยังต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศ เพราะจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ หอการค้าและสมาคมธุรกิจการค้า จึงยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินงานด้านเศรษฐกิจและการพาณิชย์ให้มีประสิทธิภาพได้

การศึกษาของมนตรี เจนวิทย์การ “บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อรัฐบาลระบบราชการ ประชาชน และการพัฒนาประเทศ”(2528) ชี้ให้เห็นว่า การเกิดกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ในประเทศไทยตั้งแต่พ.ศ.2515 เป็นต้นมา ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เด่นชัดในทางการเมืองของไทย ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาทางสังคม การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และนโยบายของรัฐในการส่งเสริมการรวมกลุ่มของภาคเอกชน โดยกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้จะปรากฏในรูปของ กลุ่ม ชมรม สมาคมธุรกิจ องค์กรต่างๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามมนตรี เจนวิทย์การ มีความเห็นคล้ายคลึงกับณรงค์ เพชรประเสริฐ(2517) ในแง่ที่ว่ากลุ่มธุรกิจ สมาคมการค้า ยังไม่มีความเข้มแข็ง เพราะถูกจำกัดด้วยสภาพแวดล้อมทางการเมือง การพัฒนาองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มเอง ถึงแม้ว่ามนตรี เจนวิทย์การ จะไม่ได้ศึกษาหอการค้าจังหวัดในฐานะกลุ่มผลประโยชน์โดยตรง แต่ก็ได้เสนอให้เห็นถึงเงื่อนไขของความเข้มแข็งของกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มธุรกิจและหอการค้าว่าขึ้นอยู่กับระบอบการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง และการส่งเสริมของรัฐต่อการพัฒนา

ของกลุ่มเหล่านี้ให้ได้แสดงบทบาททางการเมืองที่รับผิดชอบแทนการส่งเสริมในแนวความคิดที่กระทำอยู่

การศึกษาของระดม สรรพพันธุ์ “บทบาทของหอการค้าจังหวัดตากต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า” (2535) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าถึงหอการค้าจังหวัดตากมีบทบาทที่สนับสนุนการค้าชายแดนไทย-พม่าเนื่องจาก การใช้เวทีกรอ.จังหวัด นักการเมืองท้องถิ่น และหอการค้าไทย เป็นช่องทางในการเสนอข้อเรียกร้อง ปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ถึงแม้ว่างานของระดม สรรพพันธุ์จะทำให้เข้าใจถึงการดำเนินการของหอการค้าจังหวัดตากเพื่อรักษาและติดตามผลประโยชน์ของตน โดยการประสานงานกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การสร้างสัมพันธ์กับนักการเมืองในระดับต่างๆ รวมไปถึงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย-พม่า แต่ยังคงเป็นการศึกษา หอการค้าจังหวัดตากในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในทางการเมืองที่บทบาทยังถูกจำกัดอยู่ภายในเขตแดนของประเทศไทยเท่านั้น

ถึงแม้การศึกษาของวิสาห์ พูลศิริรัตน์ “บทบาทรัฐที่มีต่อกลุ่มเอกชนที่เข้าร่วมในคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.)” (2533) ได้มุ่งเน้นศึกษาบทบาทรัฐที่มีต่อกลุ่มเอกชนเป็นสำคัญ ซึ่งการมีบทบาทของรัฐเป็นไปเพื่อที่รัฐจะสามารถควบคุมบทบาทของกลุ่มเอกชน การจัดตั้งกรอ.จึงเป็นการกำหนดกรอบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน และถูกใช้เป็นการอุปถัมภ์ในการจัดระเบียบและควบคุมภาคเอกชน แต่การศึกษาในส่วนบทบาทของกลุ่มหอการค้าจังหวัด วิสาห์ พูลศิริรัตน์ ได้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มหอการค้าจังหวัดมิได้มีบทบาทอยู่เฉพาะแต่ในกรอบของกรอ.จังหวัดเท่านั้น แต่สามารถรวมตัวกันเองแล้วดำเนินการคัดค้านร่างพระราชบัญญัติสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2530) โดยสามารถทำให้นโยบายของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวในประเด็นสำคัญเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามที่ทางกลุ่มหอการค้าจังหวัดได้คัดค้านไป ฉะนั้นการศึกษาของวิสาห์ พูลศิริรัตน์ จึงได้ชี้ให้เห็นถึงการมีบทบาทของกลุ่มหอการค้าจังหวัด ซึ่งถึงแม้ว่าจะขยายตัวเนื่องจากรัฐมีนโยบายส่งเสริมให้จัดตั้งเพื่อร่วมอยู่ในกรอ.จังหวัดก็ตาม แต่กลุ่มหอการค้าจังหวัดสามารถมีพัฒนาการในบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้ในอนาคต

ในการศึกษาของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ “มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ”(2539) พบว่า การเมืองไทยได้ผ่านพ้นการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตยตั้งแต่พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเนื่องมาจากการมีบทบาทที่เป็นอิสระและความแข็งแกร่งของภาคสังคม อันได้แก่สมาคมธุรกิจ ที่เป็นพลังนอกระบบราชการที่มีบทบาทในการบงการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ไทย โดยใช้การวิเคราะห์แนวทฤษฎีรัฐ-สังคม (corporatism) เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มธุรกิจอันปรากฏในรูปของภาวการณ์ระหว่างรัฐ-สังคมแบบเสรีตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา กล่าวคือ สมาคมธุรกิจ ซึ่งหมายรวมถึงหอการค้าจังหวัดด้วย ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นกลุ่มผลประโยชน์นอกระบบราชการที่มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองค่อนข้างสูง และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเห็นได้จากศักยภาพของสมาคมธุรกิจในการริเริ่มนโยบาย ปรับเปลี่ยนนโยบาย และขัดขวางนโยบาย หรือมาตรการของรัฐที่สำคัญๆ โดยยกกรณีต่างๆ มาชี้ชัดถึงศักยภาพดังกล่าว อาทิ การริเริ่มนโยบายเปิดเสรีทางการค้าชายแดนกับประเทศลาวและกัมพูชาของหอการค้า 16 จังหวัดภายใต้การนำของหอการค้าจังหวัดอุดรธานีในปี พ.ศ.2530 การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐในกรณีของกลุ่มนักธุรกิจต่างจังหวัดที่ต่อต้านข้อกำหนดของพรบ.สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (พ.ศ.2530) ที่บังคับให้กิจการธุรกิจทั้งหมดเข้าเป็นสมาชิก และการขัดขวางนโยบายในกรณีที่สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรมสามารถล้มเลิกพรบ.ควบคุมและ จัดการธุรกิจการท่องเที่ยวได้สำเร็จในปี พ.ศ.2522 นอกจากนี้ในส่วนของหอการค้าจังหวัด เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ยังชี้ให้เห็นถึงการมีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ ของหอการค้าจังหวัดที่ส่งผลกระทบต่อส่วนกลางในแง่ที่สามารถทำลายบทบาทการผูกขาดในการพัฒนาจังหวัดของหน่วยงานรัฐ อาทิ บทบาทในการเป็นผู้นำพัฒนาจังหวัดด้วยตัวเอง บทบาทในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น หอการค้าเชียงใหม่กับการยกระดับท่าอากาศยานขึ้นเป็นท่าอากาศยานนานาชาติ เป็นต้น และบทบาทในการสร้างบรรยากาศทางธุรกิจ อาทิ การจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น เช่น การจัดงานแสดงสินค้าของจังหวัด 4 ครั้งภายในระยะเวลาหนึ่งปี (กันยายน 2528-กันยายน 2529) ของหอการค้าจังหวัดนครปฐม เป็นต้น

ถึงแม้ว่างานของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ทำการศึกษาบทบาทของหอการค้าจังหวัดในฐานะที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิสระและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐโดยจำกัดอยู่ภายในบริบทสังคมไทย แต่งานของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ทำให้เกิดมุมมองที่น่าสนใจในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในแง่ของการศึกษาหอการค้าจังหวัดในฐานะตัวแสดงที่มีความเป็นอิสระซึ่งอยู่ภายใต้รัฐที่สามารถเล่นบทบาทข้ามเขตแดนรัฐและมีบทบาทในการสร้างผลกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้

อย่างไรก็ตามการมีบทบาทของหอการค้าในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนี้เป็นประเด็นที่ยังไม่มีการศึกษาเท่าใดนัก ดังนั้นการศึกษารูปแบบของหอการค้าจังหวัดตากและเชียงใหม่ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าจึงจะนำมาซึ่งมุมมองใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้

กรอบความคิด

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้แนวคิดจากทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) มาเป็นประยุกต์เป็นกรอบความคิดในการศึกษา

ภูมิรัฐศาสตร์ เป็นหนึ่งในหลายๆทฤษฎีของสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่นำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของรัฐ โดยมีแนวคิดหลักคือ ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของรัฐหรือดินแดนของรัฐยังมีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศของรัฐทั้งหลายและส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ²⁴ หรืออีกนัยหนึ่ง รัฐจะถูกจำกัดการติดตามผลประโยชน์แห่งชาติโดยสภาพทางภูมิศาสตร์ของดินแดนของตน ในทางกลับกันรัฐสามารถใช้ความได้เปรียบทางดินแดนเพื่อแสวงผลประโยชน์แห่งชาติได้ และในทางทหารถือว่าที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของรัฐคือมีคุณค่าทางยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงของประเทศ อย่างไรก็ตามดินแดนมิได้ส่งผลกระทบต่อรัฐเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในดินแดนนั้นด้วย

Martin Ira Glassner เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องดินแดนใน “Political Geography”²⁵ กล่าวคือ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล องค์กร จนถึงระดับชาติ มีความเกี่ยวข้องกับดินแดน ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของการเป็นเจ้าของเขตแดน อันหมายถึงสิทธิเหนือสิ่งต่างๆในอาณาเขตของตน และการแสดงความสัมพันธ์ของตนกับดินแดนด้วยความภาคภูมิใจตั้งแต่ระดับชุมชน เมือง ประเทศ จนถึงภูมิภาค ดังนั้นหากพิจารณารัฐชาติสมัยใหม่อันมีพื้นฐานจากแนวคิดชาตินิยมที่เปลี่ยนจากการยึดติดที่ตัวบุคคลมาเป็นทุกๆคนในชาติ จะพบว่าภายใต้รัฐชาติหนึ่งๆที่มีความเป็นปึกแผ่นในดินแดนของตัวเองนั้น กลับประกอบไปด้วยดินแดนย่อยๆอีกมากมายภายในเขตแดนของรัฐซึ่งครอบครองโดยปัจเจกบุคคล ชุมชน และองค์กรต่างๆ นอกจากนี้ความสำคัญของตำแหน่งที่ตั้งของดินแดนจะบ่งบอกถึงสถานภาพของดินแดนว่ามีความเด่นหรือด้อย ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงสถานภาพของเจ้าของหรือคนในพื้นที่นั้นเป็นคนที่สำคัญหรือไม่อีกด้วย นั่นย่อมาหมายความว่าตำแหน่งของดินแดนมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวชี้บ่งถึงสถานภาพของพื้นที่และของคนในพื้นที่

หากพิจารณาจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นประตูการค้าชายแดนไทย-พม่าด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย และนับได้ว่าเป็นเมืองที่ติดต่อกับพม่าได้สะดวกที่สุด โดยอยู่ติดกับเมืองเมียวดี จังหวัดกรุกกกริกของประเทศพม่า โดยมีแม่น้ำเมยเป็น

²⁴ Evan Luard, *Basic Text in International Relations: The Evolution of Ideas about International Society*. (London : McMillan, 1992), pp.224-227.

²⁵ Martin Ira Glassner, *Political Geography*, (Toronto:John Wiley and Sons, Inc., 1993), pp.10-15.

เส้นเขตแดน เมียวดีเป็นเมืองที่มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกรุงย่างกุ้ง อันเป็นเมืองหลวงของพม่า และอยู่ใกล้กับเมืองมะละแหม่ง อันเป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเลอันดามันของพม่า ช่องทางการค้านี้ สามารถเชื่อมโยงไปถึงบังกลาเทศและอินเดีย ปัจจุบันกล่าวได้ว่า แม่สอดเป็นเมืองที่มีบทบาทในด้านการค้าระหว่างชายแดนไทย-พม่ามากที่สุด เป็นแหล่งที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการค้าและมีสถาบันที่รับแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทและเงินจั๊ตที่ใหญ่ที่สุดในเมืองไทย²⁶ และเนื่องจากจุดผ่านแดนที่แม่สอด-เมียวดีเป็นจุดที่มีสินค้าเข้าออกมาก จึงเป็นบริเวณที่พม่าและชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงแย่งชิงการเข้าควบคุมกันเสมอ โดยทหารพม่าพยายามที่จะยึดจุดนี้ไว้เพราะต้องการได้ภาษีจากสินค้าเข้า-ออก²⁷ ส่วนอำเภอ แม่สอย จังหวัดเชียงรายนั้น เป็นประตูการค้าชายแดนกับพม่าทางเหนือสุดของประเทศไทย โดยอยู่ติดกับเมืองท่าขี้เหล็ก จังหวัดเชียงตุงของพม่า มีเส้นทางติดต่อกับเมืองตองจีและเมืองมณฑลทะเลซึ่งเป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญของพม่า ช่องทางการค้านี้ สามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศจีนตอนใต้ โดยเป็นช่องทางการตลาดเชิงลึกที่ส่งสินค้าออกของไทยผ่านพม่าเข้าไปขายต่อยังจีนในลักษณะสินค้าผ่านแดน (Re-export)²⁸ จะเห็นได้ว่าความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ทำให้การค้าในสองบริเวณนี้มีปริมาณมาก รวมถึงการมีคุณค่าในด้านการเป็นยุทธศาสตร์ทางการค้ากับประเทศพม่า

Ivo D. Duchacek ใน “The Territorial Dimension of Politics : Within, Among and Across Nations”²⁹ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับการมีบทบาทที่เริ่มเชิงนโยบายขององค์กรราชการที่มีใช้ส่วนกลาง อันเป็นการดำเนินการอย่างมีอิสระ และเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนอันเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ Duchacek ได้อธิบายถึงปรากฏการณ์นี้โดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวกับการแบ่งเขตแดน ที่เขาเรียกว่า territorial states กล่าวคือ หากพิจารณาความเป็นรัฐจะพบว่า รัฐ สามารถถูกพิจารณาได้ใน 2 มิติ ในรูปแบบ คือ ภาคนึงคือ nation-state หรือ State อีกภาคนึงคือ subdivision ของรัฐ ซึ่งหมายถึง states หรืออีกนัยหนึ่ง ภาคนึง รัฐ เปรียบเสมือนองค์กรใหญ่ที่มีความเข้มแข็ง แต่อีกภาคนึงภายในองค์กรนี้กลับประกอบไปด้วยองค์กรย่อยๆอีกมากมายเช่น องค์กรทางธุรกิจ องค์กรทางศาสนา เป็นต้น ซึ่ง Duchacek เรียกรัฐทั้งสองภาคนี้นี้ว่าเป็น territorial state(s) โดย Duchacek เห็นว่า องค์กรทาง

²⁶ พรพิมล ตรีโชติ และทรายแก้ว ชูทรัพย์, “การค้าชายแดนไทย-พม่า” ใน การค้าชายแดนไทย, วิทยา สุจริตธนารักษ์ และชบา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 28.

²⁷ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, การสำรวจแนวพรมแดน ไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 7.

²⁸ หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่า(อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สอย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่เสด็จ จังหวัด แม่ฮ่องสอน) (2538), หน้า 7.

²⁹ Ivo D. Duchacek, *The Territorial Dimension of Politics*, (Colorado : Westview Press, 1986)

การเมืองของโลกทั้งหมดมีพื้นฐานอยู่บนการแบ่งโดยใช้ดินแดนเป็นเกณฑ์คือการแบ่งกลุ่มใหญ่ (division) และการแบ่งกลุ่มย่อย (subdivision) ในองค์กรนั้นๆ เสมือนกับการสร้างอาณาเขตของตน ซึ่งการแบ่งกลุ่มหรือการสร้างอาณาเขตในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นตัวสะท้อนและกำหนดผลประโยชน์ขององค์กร³⁰ ไม่ว่าจะพิจารณาในเชิงการแบ่งเขตการปกครองเป็นรัฐเล็กๆในสหพันธรัฐ แขวง เขต จังหวัดในประเทศ หรือพิจารณาในเชิงโครงสร้างหน้าที่ เช่น กระทรวง ทบวง กรม พรรคการเมือง สหภาพแรงงาน และหอการค้าต่างๆ ก็สามารถหลีกเลี่ยงเรื่องของดินแดนหรือการแบ่งเขตแดนได้ โดยเฉพาะกลุ่มผลประโยชน์ที่อาจจะมีผลประโยชน์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องดินแดนเลย แต่กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ถูกกำหนดเขตแดนให้อยู่ภายในพื้นที่ท้องถิ่นหนึ่งๆภายในรัฐชาติทั้งหลาย นอกจากนี้การแบ่งเขตแดนภายในยังเป็นตัวกำหนดขอบเขตการบริหารงานและการควบคุมทางการเมืองขององค์กรของรัฐที่มีใช้ส่วนกลาง และด้วยอำนาจที่แยกกระจายไปตามเขตแดนนี้เองที่ทำให้การทำงานขององค์กรต่างๆมีความเป็นอิสระในการที่จะติดตามผลประโยชน์ของตนและสามารถเล่นบทบาทข้ามรัฐได้ ขณะเดียวกันการแบ่งเขตแดนนี้ยังทำให้เห็นภาพของรัฐในฐานะที่เป็น *multivocal actor*³¹ ซึ่งหมายถึงว่า รัฐ สามารถที่จะมีนโยบายหรือการกระทำที่ข้ามรัฐได้มากกว่าหนึ่งเสียงของรัฐบาลกลางตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่นอกเหนือไปจากประเด็นความมั่นคง ซึ่งแนวคิดของ Duchacek ได้แสดงให้เห็นว่า นอกจากผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรทั้งที่เป็นรัฐและมีใช้รัฐจะเกี่ยวพันกับแบ่งดินแดนแล้วยังสะท้อนให้เห็นความเป็นอิสระในการที่จะติดตามผลประโยชน์นั้นๆของตนด้วย ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่า อำนาจอธิปไตยของรัฐมิได้เป็นปึกแผ่นหากแต่แยกเป็นส่วนๆ หรืออีกนัยหนึ่ง อำนาจอธิปไตยของรัฐได้แยกออกเป็นส่วนย่อยๆตามการแบ่งเขตแดนขององค์กรทางการเมืองต่างๆ

เมื่อนำแนวคิดของ Martin Ira Glassner และ Ivo D. Duchacek มาประยุกต์เพื่อเป็นกรอบความคิดในการศึกษานี้ พบว่า หอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่เป็น subdivision ของรัฐ การมีบทบาทการดำเนินการที่ข้ามรัฐทั้งในระดับชายแดนและในระดับการติดต่อกับรัฐบาลพม่าโดยตรงในประเด็นทางเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าของหอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ตามที่ปรากฏนั้น นอกจากจะเนื่องมาจากความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดตากและเชียงใหม่ที่เป็นยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจด้านการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่าแล้ว แต่ยังเนื่องมาจากการที่หอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่เป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของสมาชิกอันได้แก่นักธุรกิจสาขาต่างๆของจังหวัดและโดย

³⁰ Ibid., p. 6.

³¹ Ibid., pp. 219-220.

หน้าที่ของหอการค้าจึงต้องรักษาผลประโยชน์ดังกล่าวซึ่งถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์ของหอการค้าเอง และผลประโยชน์ดังกล่าวนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้หอการค้าจังหวัดตากและเชียงรายสามารถดำเนินการที่เป็นอิสระและกระทำการที่ข้ามรัฐได้ นอกจากนี้หอการค้าจังหวัดตากและเชียงรายสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นอีกเสียงหนึ่งที่อยู่ใน รัฐ ซึ่งสามารถที่จะแสดงออกถึงนโยบายของตนเองในประเด็นการค้าชายแดนไทย-พม่าได้

สมมติฐาน

สถานะทางภูมิศาสตร์และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการค้าชายแดน ทำให้หอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงราย สามารถเป็นตัวแสดงที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพพม่าได้

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

ตัวแสดง (actor) ในที่นี้ขอใช้ความหมายของ Judy S. Bertelsen ที่กล่าวไว้ใน Nonstate Nations in International Politics³² ดังนี้ ตัวแสดงที่มีใช้รัฐ หมายถึง หน่วยงานหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับรัฐ โดยมีลักษณะพิเศษคือการยืนยันสิทธิและรักษาผลประโยชน์ของตน หรืออีกนัยหนึ่งการกระทำของตัวแสดงนี้มีนัยยะของการมีอำนาจอธิปไตย แต่ไม่ได้ถูกยอมรับว่าเป็นหน่วยที่มีอธิปไตย

นอกจากนี้ “ตัวแสดง” ที่ใช้ในที่นี้มีองค์ประกอบในการพิจารณาดังต่อไปนี้³³

1. หน่วยงานนั้นๆ ต้องแสดงออกถึงหน้าที่ที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ
2. หน่วยงานนั้นๆ ต้องได้รับการพิจารณาจากผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐ และได้รับความสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐ
3. หน่วยงานนั้นๆ ต้องมีอิสระในระดับหนึ่งในการกำหนดการตัดสินใจของตนเอง

³²Judy S. Bertelsen (ed.), *Nonstate Nations in International Politics* (USA: Praeger Publisher, 1977) p.2-3.

³³Bruce Russett and Harvey Starr, *World Politics: The Menu For Choice* (San Francisco: W.H. Freeman and Company, 1981) p.50

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อนำเสนอผลการค้าจังหวัดตากและเชียงรายในฐานะที่เป็นตัวแสดงหนึ่งในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาบทบาทของผลการค้าเชียงรายและผลการค้าตากที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและพม่า โดยเฉพาะบทบาทในด้านเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผลการค้าเชียงรายและผลการค้าตากสามารถมีบทบาทเป็นตัวแสดงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า

วิธีที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ จึงมีวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูล โดย

1.1 การค้นคว้าจากเอกสารต่างๆทั้งที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ หนังสืองานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน

1.2 การสัมภาษณ์ เพื่อความกระจ่างชัดและการเข้าถึงข้อมูลในกรณีที่ไม่สามารถเข้าถึงเอกสารสำคัญ โดยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆทั้งในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและบุคลากรของผลการค้าทั้งสองแห่ง ดังนี้

คุณนิยม ไวยรัชพานิช ที่ปรึกษาผลการค้าจังหวัดตาก และประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน ผลการค้าไทย

คุณบรรพต ก่อเกียรติเจริญ เลขธิการผลการค้าจังหวัดตาก

คุณอนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ ที่ปรึกษาผลการค้าจังหวัดเชียงราย (ตำแหน่งในปัจจุบัน)

คุณเสริมชัย กิตติรัตนไพบูลย์ ประธานผลการค้าจังหวัดเชียงราย

คุณวิลาวัลย์ ตันรัตนกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8
ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ

คุณสมศักดิ์ วงศ์ปัญญาถาวร นักวิชาการ หนาคารแห่งประเทศ
ไทย สาขาภาคเหนือ

1.3 การสังเกตการณ์ในการประชุมสัมมนาหอการค้าทั่วประเทศครั้งที่ 19 ที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 16-18 พฤศจิกายน 2544

2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์ และจากการสังเกตการณ์ประกอบกัน เพื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาและแง่มุมที่สำคัญๆ
3. สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อเสนอผลการศึกษาวิจัยนี้ในทำนองที่สุด

ขอบเขตการศึกษา

จะเป็นการศึกษาบทบาทเชิงนโยบายของหอการค้าจังหวัดตากและหอการค้า
จังหวัดเชียงรายในความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจชายแดนระหว่างไทยและพม่า โดยมีระยะเวลา
ในการศึกษา ตั้งแต่รัฐบาลในสมัยของนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พฤศจิกายน พ.ศ.
2540) จนถึงรัฐบาลในสมัยของนายกรัฐมนตรีนายทักษิณ ชินวัตร สมัยแรก (พ.ศ. 2544) เนื่องจาก
เป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ไทยทั้งสองชุดมีแนวทางในการดำเนินนโยบายต่อพม่าที่แตกต่างกัน
ขณะเดียวกันก็เป็นช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พมามีผู้ราบรื่นเท่าใดนัก อันส่งผลกระทบต่อ
ต่อท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการค้าในบริเวณชายแดน ซึ่งทำให้เห็นการมีบทบาทเชิงนโยบาย
ที่สำคัญของหอการค้าทั้งสองแห่ง

การนำเสนอ

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะนำเสนอทั้งหมด 6 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ จะกล่าวถึงที่มาและสภาพปัญหา การสำรวจวรรณกรรม กรอบความคิด
ในการศึกษา สมมติฐานในการศึกษา วัตถุประสงค์ในการศึกษา วิธีที่ใช้ในการศึกษา และ
ขอบเขตการศึกษา

บทที่ 2 สัมพันธภาพระหว่างเมืองชายแดนกับส่วนกลาง จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองชายแดนกับส่วนกลางที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 3 บทบาทของเศรษฐกิจชายแดนในความสัมพันธ์ไทย-พม่า จะแสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนไทย-พม่า จุดการค้าที่สำคัญๆ รวมถึงลักษณะพิเศษของการค้าชายแดนไทย-พม่า

บทที่ 4 หอการค้าจังหวัดเชียงรายกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า เป็นการกล่าวถึงบทบาทของหอการค้าจังหวัดเชียงรายในด้านนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ รวมถึงบทบาทในด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทย-พม่า

บทที่ 5 หอการค้าจังหวัดตากกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า จะกล่าวถึงบทบาทของหอการค้าจังหวัดตากในด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-พม่า บทบาทในเรื่องแรงงานต่างด้าวจากพม่า รวมถึงบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-พม่า

บทที่ 6 หอการค้าจังหวัดในฐานะตัวแสดงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นการวิเคราะห์บทบาทของหอการค้าทั้งสองแห่งในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีบทบาทของหอการค้าจังหวัดทั้งสอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

สัมพันธภาพระหว่างเมืองชายแดนกับส่วนกลาง

ในบทนี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชายแดนกับส่วนกลาง โดยศึกษาจากกรณีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและนโยบายของรัฐที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่ชายแดนที่เปลี่ยนจากการพึ่งพาอาศัยส่วนกลางในการสร้างความเจริญต่างๆ มาเป็นความสัมพันธ์ที่สามารถมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของส่วนกลาง

ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชายแดนกับส่วนกลาง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ประเทศไทยได้นำมาใช้เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศตั้งแต่ปีพ.ศ.2504 นั้น เป็นแนวทางที่รัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัยกำหนดขึ้นเพื่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จึงสามารถกล่าวได้ว่าแผนพัฒนาเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลำดับความสำคัญที่รัฐให้ต่อการพัฒนาประเทศด้วย และหากพิจารณาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา พื้นที่ชายแดนได้รับการพิจารณาจากภาครัฐในฐานะเป็นพื้นที่พัฒนาเพื่อความมั่นคง ซึ่งเน้นหนักในการควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อป้องกันการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ในสมัยนั้น เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) พื้นที่ชายแดนตามแนวชายแดนไทยด้านภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับการพัฒนาภายใต้แผนเร่งรัดพัฒนาชนบท โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือตนเองเป็นหลัก¹ เป็นต้น หรือสามารถกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า จังหวัดชายแดนไม่ได้อยู่ในการวางแผนเป้าหมายในพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ยกเว้นในบางจังหวัดที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน เช่น เชียงใหม่ เชียงราย เป็นต้น จนกระทั่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ที่ได้มีแนวทางที่ชัดเจนขึ้นในการพัฒนาเมืองชายแดน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นการพัฒนาโดยอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่เรียกว่า Growth Center² โดยในแผนพัฒนาฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) และ

¹ The National Economic Development Board, The national economic development plan (1961-1966) second phase (1964-1966), (Bangkok: บ. ประชาช่าง จำกัด, 1964), pp. 121-125.

² Growth Center หมายถึงพื้นที่เมืองที่กิจกรรมของอุตสาหกรรมไปกระจุกตัวอยู่ โดยอุตสาหกรรมเหล่านี้มีขนาดใหญ่ และเป็นลักษณะอภิบริษัที่มีความสำคัญ เมื่อรัฐมุ่งส่งเสริมศูนย์การเติบโตด้วยการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่จะสอดคล้องกับ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) เน้นการเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจในกรุงเทพฯ เป็นหลัก เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานพร้อม โดยเน้นการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ³ และต่อมาถึงแม้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมและการพัฒนาเพื่อส่งเสริมความเจริญในชนบท แต่ผลของการพัฒนากลับปรากฏเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองและชนบท และกรุงเทพฯ ยังคงเป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตเช่นเดิม⁴ ดังนั้น ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา จึงได้มุ่งเน้นการพัฒนาเมืองใหญ่ๆ ในภูมิภาคเป็นสำคัญซึ่งนอกจากจะเพื่อลดการเจริญเติบโตที่เร็วเกินไปของกรุงเทพมหานครแล้ว ยังเป็นการสร้างและกระจายความเจริญไปยังพื้นที่อื่นๆ ด้วย⁵ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีลำดับชั้นศูนย์กลาง (Central Place Theory) กล่าวคือ เมื่อความเจริญกระจุกอยู่ที่กรุงเทพฯ เพียงเมืองเดียวได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม รัฐจึงจำเป็นต้องกระจายความเจริญไปยังศูนย์กลางระดับรองลงมา ดังนั้นจึงมีการกำหนดเมืองหลักในภูมิภาคต่างๆ เพื่อกระจายความเจริญจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค และผลจากการพัฒนาเมืองหลักในภูมิภาคทำให้เมืองอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงเจริญเติบโตตามไปด้วย แผนของพัฒนาประเทศเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคจึงเป็นลักษณะของการกำหนดเมืองหลักอันเป็นศูนย์กลางการเติบโตหรือ growth center ของภูมิภาค และเมืองรองอันเป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านต่างๆ ของภูมิภาค ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่ไม่ได้มุ่งเน้นพื้นที่ชายแดนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญแต่อย่างใด

การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคได้ถูกกล่าวเน้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ขณะเดียวกันเริ่มมีการกำหนดให้เมืองสำคัญๆ ในแต่ละภูมิภาคอยู่ในลำดับความสำคัญที่จะเร่งรัดให้เป็นเมืองหลัก⁶ เช่น ขอนแก่น อุตรดิตถ์ นครราชสีมา และอุบลราชธานี

ความต้องการของอุตสาหกรรมเหล่านี้ ก็จะทำให้เกิดพลวัตในการเติบโตทางเศรษฐกิจ แนวความคิดทฤษฎีศูนย์กลางการเติบโต หรือ Growth Center Theory สอดคล้องตามทฤษฎีนี้คือ เมื่ออุตสาหกรรมพัฒนาอย่างเต็มที่ ณ จุดศูนย์กลางแล้ว ความเจริญทางเศรษฐกิจจะกระจายออกไปจากพื้นที่ศูนย์กลางโดยพลวัตของมัน และจะก่อให้เกิดการลงทุนในรูปแบบใหม่ในภูมิภาคที่ห่างไกลออกไป จุดตั้งการโยนก้อนหินลงน้ำ จุดที่ก้อนหินกระทบน้ำคือจุดศูนย์กลาง หรือ Growth Center ระลอกน้ำที่เกิดขึ้นคือผลของการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะกระจายออกไป จนในที่สุดทุกส่วนก็ได้รับผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ อ่านเพิ่มเติมใน ดวงจันทร์ (อาภาวชิรุตม์) เจริญเมือง, บทบาทเมืองขนาดกลางในการพัฒนาภูมิภาค (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมืองนวัตน์, 2535), หน้า 18-21.

³ ดวงจันทร์ อาภาวชิรุตม์ เจริญเมือง, เมืองและการผังเมืองในประเทศไทย : กรณีเมืองเชียงใหม่ (ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่และกลุ่มม้งราย: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2541), หน้า 60-61.

⁴ ดวงจันทร์ อาภาวชิรุตม์ เจริญเมือง, เมืองและการผังเมืองในประเทศไทย : กรณีเมืองเชียงใหม่, หน้า 63.

⁵ สัมภาษณ์ วิลาวัลย์ ตัณรัตน์กุล, เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 19 พฤศจิกายน 2544.

⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524(กรุงเทพฯ: 2519), หน้า 223

ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เชียงใหม่ และพิษณุโลก ในภูมิภาคเหนือ เป็นต้น แต่มิได้มีการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนที่จะให้ไปเป็นไปตามแผน จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5⁷ ได้มีการกำหนดให้มีการกระจายความเจริญไปยังเมืองและชนบทในภูมิภาคต่างๆอย่างจริงจัง โดยมีการกำหนด เมืองหลักและเมืองรอง⁸ เพื่อเน้นการพัฒนาในแต่ละภูมิภาค โดยเมืองหลัก ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ในภาคเหนือ จังหวัดขอนแก่นและนครราชสีมาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดชลบุรีในภาคตะวันออก และจังหวัดสงขลา-หาดใหญ่ในภาคใต้ และเมืองรอง ได้แก่ จังหวัดลำปางและเชียงรายในภาคเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี ร้อยเอ็ด และสุรินทร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดระยองและฉะเชิงเทราในภาคตะวันออก จังหวัดกาญจนบุรีและเพชรบุรีในภาคตะวันตก จังหวัดปัตตานีในภาคใต้

ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)⁹ รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคเพิ่มขึ้นเป็น 24 จังหวัด ซึ่งพิจารณาจากศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดถือเมืองหลักและเมืองรองตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ให้เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และได้เพิ่มเติมเมืองรองหรือเมืองศูนย์กลางความเจริญอื่นๆอีก 3 แห่ง คือ จังหวัดสกลนคร สระบุรี และนครศรีธรรมราช โดยแบ่งเป็น

1. เมืองหลักที่ดำเนินการพัฒนาต่อเนื่อง 5 เมืองที่เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้แก่ เชียงใหม่ นครราชสีมา ขอนแก่น ชลบุรี และสงขลา-หาดใหญ่
2. เมืองหลักที่เริ่มการพัฒนา 6 เมือง ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลกและนครสวรรค์ในภาคเหนือ จังหวัดอุดรธานีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดราชบุรีในภาคตะวันตก จังหวัดสุราษฎร์ธานีและภูเก็ตในภาคใต้
3. เมืองรองหรือเมืองศูนย์กลางความเจริญอื่นๆอีก 13 เมือง ได้แก่ จังหวัดลำปางและเชียงรายในภาคเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี ร้อยเอ็ด สุรินทร์ และสกลนครในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดระยองและฉะเชิงเทราในภาคตะวันออก จังหวัด

⁷ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2524), หน้า 183-185.

⁸ เมืองหลัก คือเมืองที่มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อให้เป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละภูมิภาค เมืองรอง คือเมืองที่พัฒนาเพื่อให้สามารถรับช่วงการกระจายความเจริญต่อจากเมืองหลัก และเป็นฐานเศรษฐกิจแก่ชุมชนในท้องถิ่น อ่านเพิ่มเติมใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529, หน้า 183-191.

⁹ สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2529), หน้า 314.

สระบุรีในภาคกลาง จังหวัดกาญจนบุรีและเพชรบุรีในภาคตะวันตก จังหวัดปัตตานีและนครศรีธรรมราชในภาคใต้

ดังนั้นหากพิจารณาเฉพาะในภูมิภาคเหนือ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ได้กำหนดฐานะและบทบาทของเมืองในภาคเหนือที่ได้รับการส่งเสริม¹⁰ ดังนี้

1. จังหวัดเชียงใหม่ มีสถานะเป็นเมืองหลัก ที่ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า การเงิน การบริการ การศึกษา การคมนาคมขนส่งทางอากาศ และการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบน และเป็นแหล่งอุตสาหกรรม (เขตเชียงใหม่-ลำพูน)
2. จังหวัดพิษณุโลก มีสถานะเป็นเมืองหลักที่เริ่มการพัฒนา โดยถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางการเงิน การค้า การบริการ การท่องเที่ยวและการศึกษาของภาคเหนือตอนล่าง
3. จังหวัดนครสวรรค์ มีสถานะเป็นเมืองหลักที่เริ่มการพัฒนา ถูกกำหนดบทบาทให้เป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าทั้งทางบกและทางน้ำ และเป็นศูนย์กลางการตลาดของภาคเหนือตอนล่าง รวมถึงเป็นศูนย์ฝึกอบรมฝีมือแรงงานของภาคเหนือตอนล่าง
4. จังหวัดลำปาง มีสถานะเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญหรือเมืองรอง โดยถูกกำหนดให้มีบทบาทเป็นเมืองศูนย์กลางการบริหารราชการของภาคเหนือ เป็นแหล่งอุตสาหกรรมและบริการระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงกับเขตเมืองเชียงใหม่-ลำพูน และเป็นศูนย์ฝึกอบรมฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพของภาคเหนือตอนบน
5. จังหวัดเชียงราย มีสถานะเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญหรือเมืองรอง เช่นเดียวกับจังหวัดลำปาง โดยมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการตลาดสินค้าเกษตร และการบริการระดับท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับเมืองเชียงใหม่ ลำปาง และเมืองอื่นๆ ในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

¹⁰ กองประสานการพัฒนาเมือง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แนวทางการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เครือที่พริ้นท์, 2530), หน้า 26-28.

การพัฒนาเมืองเหล่านี้ รัฐมีเป้าหมายที่จะจัดระบบการบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปรับปรุงระบบสาธารณูปการในเขตเมือง พร้อมทั้งวางโครงข่ายการคมนาคมขนส่งหลักที่เชื่อมโยงเมืองศูนย์กลางเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ท่าอากาศยาน เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐยังได้เร่งส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และระบบการตลาดให้สามารถจูงใจคนเพิ่มรองรับแรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตร พร้อมทั้งเร่งการลงทุน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และระบบตลาดในเมืองศูนย์กลางความเจริญ กำหนดให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการลงทุนพัฒนาบริการพื้นฐานส่วนรวมของเมือง¹¹

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า มีเพียงจังหวัดชายแดนบางจังหวัดเท่านั้นที่อยู่ในแผนการพัฒนารัฐ ในส่วนของการพัฒนาพื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะในบริเวณชายแดนภาคเหนือที่ ปรากฏในแผนพัฒนาที่ผ่านมา พบว่ารัฐได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงเป็นหลัก แต่เมื่อสงครามคอมมิวนิสต์สิ้นสุดลง ความตึงเครียดระหว่างกรียัดมันในอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างได้คลี่คลายลง จึงส่งผลให้พื้นที่ชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านได้รับความสนใจจากรัฐในการพัฒนาเพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจในเวลาต่อมา

ในยุคสงครามเย็น ซึ่งเป็นสงครามระหว่างมหาอำนาจสองฝ่ายที่ยืดมันในอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ได้ส่งผลให้รัฐบาลไทยในยุคนั้นที่มีทหารเป็นผู้นำได้ดำเนินนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในขณะนั้นไม่ว่าจะเป็นสหภาพพม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม ต่างมีระบอบการเมืองการปกครองเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น รัฐบาลไทยจึงมีนโยบายพัฒนาพื้นที่ชายแดนรอบด้านโดยยึดหลักความมั่นคงของประเทศ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาฉบับต่างๆ อาทิ ในแผนพัฒนาฉบับที่ 4¹² ได้มุ่งเน้นแก้ปัญหาในเฉพาะพื้นที่ที่มีการแทรกซึมของผู้ก่อการร้าย โดยนำเอาการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมเข้าสนับสนุนปฏิบัติการทางทหารเพื่อเสริมความมั่นคงในพื้นที่ และได้มีการกำหนดแนวทางการประสานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกับความมั่นคงด้วย ฉะนั้นถือได้ว่าแผนพัฒนาฉบับที่ 4 เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเพื่อความมั่นคง โดยปรากฏเป็นโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในบริเวณต่างๆ อาทิ พื้นที่ชายแดนที่อยู่ใต้อิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เช่น อำเภอแม่สอด-อุ้มผาง จังหวัดตาก และเขตลุ่มน้ำาว-หาว อำเภอเชียงของ อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

¹¹ ดวงจันทร์ (อาภาวชิรุตม์) เจริญเมือง, บทบาทเมืองขนาดกลางในการพัฒนาภูมิภาค, หน้า 5.

¹² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524, หน้า 126-130.

เป็นต้น และในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5¹³ รัฐได้วางแนวทางการพัฒนาดังกล่าวให้อยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองให้มากที่สุดในทุกๆด้าน มีการกำหนดแผนและแนวทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงอย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏเป็นโครงการหมู่บ้านอาสาและพัฒนาตนเองเพื่อความมั่นคง หรือ หมู่บ้านอพ. เป็นต้น ดังนั้น พื้นที่ชายแดนเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนเป็นกันชนการกระทบกระทั่งระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพื้นที่บริเวณภาคเหนือและชายแดนทางด้านตะวันตกถูกจัดเป็นพื้นที่พิเศษที่มีปัญหาด้านความมั่นคง อย่างไรก็ตามถึงแม้รัฐจะมีความพยายามในการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย แต่ก็มีคำวิจารณ์ว่าการดำเนินการดังกล่าว “ไม่ปรากฏเป็นแนวทางที่ชัดเจน”¹⁴ และการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าวมักจะเป็นการพัฒนาด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงเป็นสำคัญ

เมื่อกล่าวถึงพื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณภาคเหนือของไทยที่ติดกับพม่าเป็นที่ทราบกันดีว่ากองทัพจะมีบทบาทมากในพื้นที่แถบนี้ ทั้งนี้เนื่องจากกฎอัยการศึกที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้เคยประกาศไว้ ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2534 ถึงแม้จะมีการประกาศเลิกใช้กฎอัยการศึกดังกล่าวเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2543 ก็ตาม แต่ยังคงให้ใช้กฎอัยการศึกในบางพื้นที่ต่อไป หากมองเฉพาะเจาะจงพื้นที่ชายแดนบริเวณภาคเหนือที่มีอาณาเขตติดต่อกับพม่า เราจะพบว่าอำเภอชายแดน เช่น อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงของ อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่จัน ของจังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ อำเภออุ้มผาง ของจังหวัดตากนั้น ยังคงเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้กฎอัยการศึกดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้กองทัพมีบทบาทสำคัญในพื้นที่ชายแดนแถบนี้

อย่างไรก็ตามในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 ได้เริ่มเสนอให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดนที่มีปัญหาด้านความมั่นคงและพื้นที่ชนบทยากจน¹⁵ และในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 6 รัฐได้วางแนวทางการพัฒนาโดยอาศัยบทบาทของภาคเอกชนและประชาชนในการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนเพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น พร้อมกับการสนับสนุนให้ภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับรัฐในการพัฒนาชนบทมากขึ้นด้วย¹⁶ อย่างไรก็ตามจากการที่รัฐมุ่งเน้นเรื่องความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน พร้อมกับส่งเสริม

¹³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529, หน้า 379-390.

¹⁴ สัมภาษณ์ วิลาวัลย์ ตันรัตนกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 19 พฤศจิกายน 2544.

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529, หน้า 376.

¹⁶ สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534, หน้า 341-349.

ให้ประชาชนในพื้นที่และภาคเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาเพื่อที่จะได้พึ่งพาตัวเองได้นั้น จึงทำให้ไม่อาจละเลยบทบาทของเอกชนในการพัฒนาท้องถิ่นได้เลย หรืออีกนัยหนึ่งภายใต้ต้นนโยบายของรัฐที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคธุรกิจ ภาคธุรกิจจึงทำหน้าที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ (interest group) และ/หรือกลุ่มกดดัน (pressure group) ในการนำเสนอปัญหาต่างๆ ต่อส่วนกลาง โดยอาศัยช่องทางที่ภาครัฐได้กำหนดไว้คือ คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัด (กรอ.จังหวัด) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีกรอ.จังหวัด การประสานงานหรือการตอบสนองก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงเป็นที่มาของบทบาทเชิงนโยบายของภาคเอกชนในระดับท้องถิ่น เช่น หอการค้าจังหวัด ได้นำเสนอนโยบายการค้าชายแดน ดังจะเห็นได้จากบทบาทของหอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงราย ได้ริเริ่มนำเสนอผ่านกรอ.จังหวัด และผ่านหอการค้าไทย ซึ่งรัฐได้นำไปกำหนดเป็นนโยบายในที่สุด ซึ่งในกรณีนี้ประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน ของหอการค้าไทยได้กล่าวว่า

“ทางหอการค้าจังหวัดได้วางแนวทางให้กับรัฐ และรัฐนำไปกำหนดเป็นนโยบาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบาทเชิงนโยบายเชิงรุกต่อประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็นโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ GMS และ BIMSTEC”¹⁷

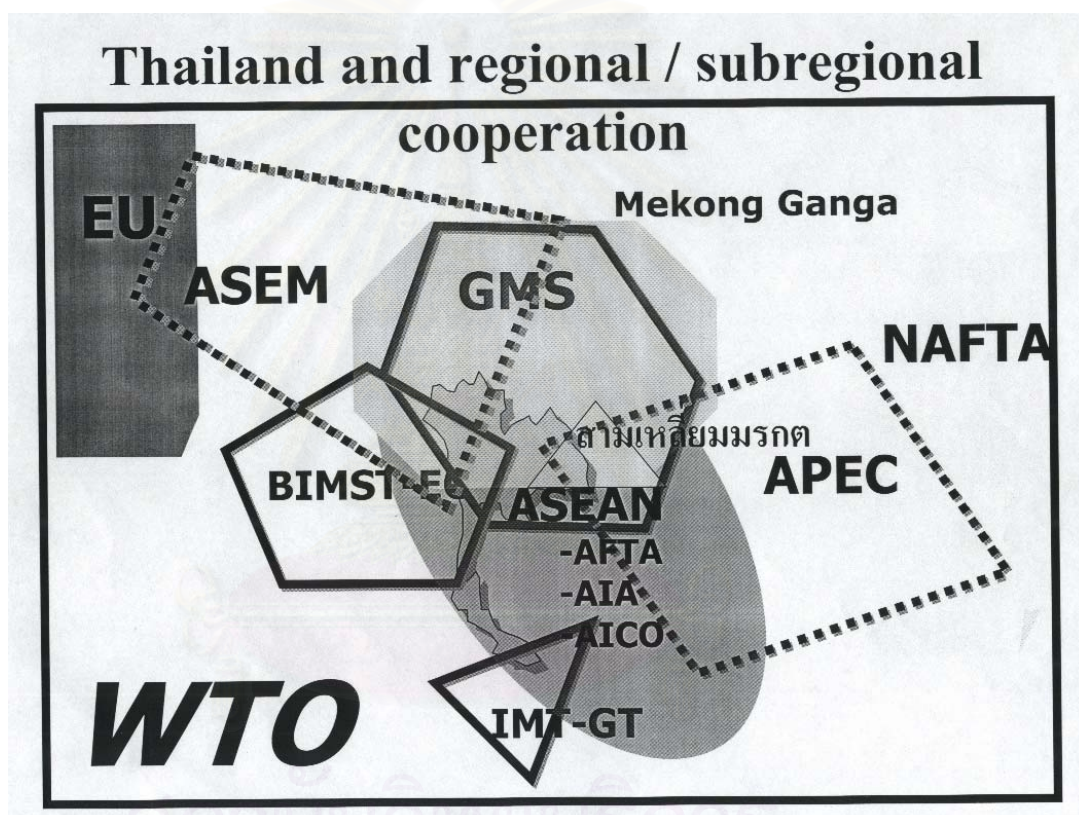
นอกจากนี้โครงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic Corridor) เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่แนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Corridor) เชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างเมาะละหม่าง-แม่สอด-มุกดาหาร-สะพานนะเขต-ดามัง และโครงการพัฒนาพื้นที่แนวเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) เชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างไทย-พม่า-ลาว-จีน (ตอนใต้) ซึ่งปัจจุบันเป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้กรอบความร่วมมือ GMS นั้น ก็เป็นผลจากการนำเสนอของหอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงรายต่อภาครัฐเช่นกัน จึงถือได้ว่าการมีบทบาทในเชิงนโยบายการค้าชายแดนของหอการค้าจังหวัดชายแดนนี้ เป็นประเด็นใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นชายแดนซึ่งเดิมเป็นเรื่องที่อยู่ภายใต้การดำเนินการของกองทัพ

บทบาทของภาคเอกชนท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางกับพื้นที่ชายแดน ที่เดิมเป็นความสัมพันธ์เชิงรับกลายมาเป็นความสัมพันธ์ที่พื้นที่ชายแดนสามารถมีบทบาทเชิงรุกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับการค้าชายแดนและพัฒนาท้องถิ่นต่อส่วนกลางได้ กล่าวคือ พื้นที่ชายแดนมีความเป็นอิสระทางนโยบายมากขึ้นกว่าใน

¹⁷ สัมภาษณ์ นิยม ไวยรัชพานิช ประธานคณะกรรมการค้าชายแดน หอการค้าไทย, 17 มิถุนายน 2545.

อดีต และปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางกับพื้นที่ชายแดนเปลี่ยนไปก็คือ เรื่อง เศรษฐกิจชายแดน ซึ่งดำเนินการโดยการค้าชายแดนนั่นเอง

ภาพที่1 แสดงกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆของประเทศไทย

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคเหนือและของประเทศไทย และมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531-2543

	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543
1.ผลิตภัณฑ์รวม (%) ของประเทศไทย	13.2	12.0	11.6	8.4	7.9	8.3	8.9	8.8	5.5	-0.4(E)	-10.2	4.2	4.5
1.1 ภาคเกษตร	10.2	6.6	-3.8	5.9	4.2	-1.9	4.3	2.5	3.8	1.2	-1.4	3.9	2.1
1.2นอกภาคเกษตร	13.9	13.1	14.5	8.8	8.5	9.8	9.5	9.7	5.7	-0.6	-11.2	4.2	5.4
2.การค้าต่างประเทศ (พันล้านบาท)													
2.1 สินค้าออก (% ของการเปลี่ยนแปลง)	399.2 (33.9)	509.9 (27.7)	583.2 (14.4)	720.5 (23.5)	815.2 (13.2)	921.4 (13.0)	1118.0 (21.3)	55.7 (24.8)	54.7 (-1.9)	56.7 (3.8)	52.9 -	56.8 -	62.2 -
2.2 สินค้าเข้า (% ของการเปลี่ยนแปลง)	500.4 (46.2)	650.1 (29.9)	838.3 (29.0)	967.8 (15.5)	1020.6 (5.5)	1143.1 (12.0)	1344.8 (17.6)	70.4 (31.9)	70.8 (0.6)	61.3 (-13.4)	40.6 -	47.8 -	56.9 -
2.3 ดุลการค้า	-101.2	-140.2	-255.1	-247.3	-205.4	-221.7	-226.8	-14.7	-16.1	-4.6	12.2	8.9	5.3
3.ผลิตภัณฑ์รวม (%)ของภาคเหนือ	-	-	-	6.3	6.1	5.7	6.6	8.6	5.7	3.2	-5.4	4.2	4.5(E)
4.มูลค่ารวมการค้าชายแดนไทย-พม่า (ล้านบาท)	-	-	-	-	4068.8	5468.0	7944.9	5906.3	5452.6	8983.9	7464.2	8710.2	18724.9

ที่มา : รายงานประจำปี ธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ.2535-2543 และรายงานสถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านปี 2544 (ม.ค.-มิ.ย.) กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า กรมการค้าต่างประเทศ

หมายเหตุ : - ปีพ.ศ. 2531-2532 ผลิตภัณฑ์รวม ณ ราคาคงที่ปี 2515

- ปีพ.ศ. 2533-2543 ผลิตภัณฑ์รวม ณ ราคาคงที่ปี 2531

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคเหนือปีพ.ศ.2530-2534 เฉลี่ยอยู่ที่ 7.2 % ต่อปี

- E=ตัวเลขประมาณการ

หากพิจารณาดูการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) เศรษฐกิจของไทยได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531-2534 ภายใต้การบริหารของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในช่วงเวลาดังกล่าวนับเป็นอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงสุดของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา โดยมีสัดส่วนการค้าระหว่างประเทศต่อผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มจากร้อยละ 60 ในปีพ.ศ.2529 เป็นร้อยละ 80 ในปี

พ.ศ.2534¹⁸ และถึงแม้ในปีพ.ศ.2535 เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศหดตัวลงเล็กน้อย เนื่องจากเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ แต่ต่อมาปีพ.ศ.2536-2537 ภายใต้การบริหารของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (รัฐบาลชวน 1) เศรษฐกิจของประเทศก็สามารถขยายตัวอย่างต่อเนื่องพร้อมๆกับมูลค่าการค้าระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น กล่าวได้ว่าช่วงเวลาตั้งแต่ปีพ.ศ.2531-2537 เป็นช่วงที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยได้ปรับตัวในลักษณะที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจนานาชาติมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย ประกอบกับการสิ้นสุดของสงครามเย็นในปีพ.ศ.2532/2533 ซึ่งส่งผลให้สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป ความขัดแย้งในอุดมการณ์การเมืองที่แตกต่างกันได้คลี่คลายลง มีการรวมกลุ่มประเทศในเชิงเศรษฐกิจตามภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสหภาพยุโรป กลุ่มเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ กลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียน เป็นต้น สภาพเช่นนี้ส่งผลให้ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนมาค้ำประกันถึงผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ

ในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณภาคเหนือของไทย อันเป็นภูมิภาคที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ ลาว และพม่า เศรษฐกิจในบริเวณนี้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องเช่นกัน (ดูตาราง 1 ประกอบ) จากรายงานประจำปีของธนาคารแห่งประเทศไทย ในช่วงปี 2531-2534 การลงทุนขยายตัวเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในกิจการโรงแรม รีสอร์ท และอาคารชุดในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ขณะเดียวกันก็มีการลงทุนในโครงการใหม่ๆที่เน้นการผลิตเพื่อการส่งออกอีกด้วย แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคเหนือก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบจากเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น สงครามอ่าวเปอร์เซียในปี 2533 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬในปี 2535 และวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2541 ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจของภาคเหนือในภาพรวมได้ชะงักงันจากผลกระทบของเหตุการณ์ต่างๆก็ตาม แต่ในด้านการค้าชายแดนไทย-พม่านั้นยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (ดูตารางที่ 1)

การค้าชายแดนไทย-พม่ามีความสำคัญ เพราะการค้าชายแดนมีสัดส่วนมากถึง 50% ของปริมาณการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง ดังที่ปรากฏในตารางที่ 2

¹⁸ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539 (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2534), หน้า 1.

ตารางที่ 2 แสดงการค้าระหว่างไทยกับสหภาพพม่า ปีพ.ศ. 2538 – 2542

(หน่วย:ล้านบาท)

การค้าระหว่างประเทศ	2538	2539	2540	2541	2542
ส่งออก	8,659.3	8,078.7	12,572.5	14,121.5	14,934.7
นำเข้า	5,510.9	3,292.7	2,535.3	2,591.0	4,263.4
มูลค่ารวม	14,710.2	11,371.4	15,107.8	16,712.5	19,198.1
ดุลการค้า	3,148.4	4,786.0	10,037.2	11,530.5	10,671.4
การค้าชายแดน					
ส่งออก	4,754.4	4,928.9	8,316.4	6,405.0	7,288.9
นำเข้า	1,152.0	523.8	667.5	1,059.2	1,421.3
มูลค่ารวม	5,906.4	5,452.7	8,983.9	7,464.2	8,710.2
ดุลการค้า	3,602.4	4,405.1	7,649.0	5,345.8	5,867.6
สัดส่วนการค้าชายแดน และการค้าระหว่าง ประเทศ (%)					
ส่งออก	54.9	61	66.1	45.4	48.8
นำเข้า	20.9	15.9	26.3	40.9	33.3
มูลค่ารวม	41.7	48	59.5	44.7	45.4

ที่มา: รายงานสถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2542 กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า
กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

ภายหลังการสิ้นสุดสงครามเย็น ประเทศไทยได้มีนโยบายในการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น โดยภาครัฐได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการค้าชายแดนอย่างชัดเจนขึ้นภายหลังจากเริ่มมีโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ความร่วมมืออนุภูมิภาคในกลุ่มน้ำโขง 6 ประเทศ (กัมพูชา ลาว พม่า ไทย เวียดนาม และจีน-มณฑลยูนนาน) เนื่องจากมุมมองของรัฐต่อพื้นที่ชายแดนเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้มีนโยบายให้ความสำคัญกับพื้นที่ชายแดนที่มีการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อสังเกตว่า

“หลังจากเริ่มความร่วมมืออนุภูมิภาคในกลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ภาครัฐเริ่มเห็นแนวทางแล้วว่าประเทศเพื่อนบ้านสามารถปรับมาสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้ เพราะประเทศเพื่อนบ้านเองก็เปิดประเทศและเปิดความสัมพันธ์

กับไทย ตามแนวชายแดนก็มีการติดต่อกันมากขึ้น สิ่ง
เริ่มถูกมองมากกว่าแต่ก่อนคือ มูลค่าการค้าชายแดนที่มี
ปริมาณสูงมากขึ้น”¹⁹

ฉะนั้นรัฐจึงมีบทบาทต่อการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านโดยให้การ
สนับสนุนส่งเสริม การค้า การลงทุน เชื้ออำนาจความสะดวกแก่นักลงทุนและความพยายามแก้ไข
ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อที่ว่าการค้าชายแดนไทยกับเพื่อนบ้านจะได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ดังนั้น
คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2541 เห็นชอบให้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุน
การค้าชายแดน ตามที่กระทรวงพาณิชย์เสนอ²⁰ โดยมีรองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และ
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นรองประธาน เพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนโดยการหา
แนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าชายแดน โดยคณะกรรมการดังกล่าวจะ
รับทราบปัญหาต่างๆด้านที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนทั้งหมด และแก้ไขปัญหาโดยการประสาน
กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมไปถึงการเจรจาประเทศเพื่อนบ้านภายใต้คณะกรรมการร่วม
ทางการค้า (JTC) ด้วย นอกจากนี้ภาครัฐโดยคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน ได้มีมติ
เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2541 ให้จัดตั้งศูนย์ข้อมูลการค้าชายแดนขึ้นที่กรมการค้าต่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์ เพื่อให้ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการค้า การลงทุน
กฎระเบียบ ความตกลงต่างๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ตามหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้ง
ได้มีการจัดทำเป็นรายงานและประมวลเป็นฐานข้อมูลเดียวกัน เพื่อใช้สนับสนุนการดำเนินงาน
ตามนโยบายของรัฐ และเป็นแหล่งข้อมูลแก่นักธุรกิจและบุคคลทั่วไป²¹

ในอีกด้านหนึ่งผลจากสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิด
การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค สภาพเช่นนี้ส่งผลให้
จังหวัดชายแดนและเมืองชายแดนที่สำคัญ อาทิ อำเภอแม่สาย จ.เชียงราย, อำเภอแม่สอด จ.
ตาก, อำเภอท่าเสด็จ จ.หนองคาย, อำเภอท่าข้าม จ.มุกดาหาร และอำเภอช่องเม็ก จ.
อุบลราชธานี เป็นต้น ได้รับความสำคัญจากภาครัฐในฐานะของเมืองชายแดนที่มีบทบาทในการค้า
กับประเทศเพื่อนบ้าน อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญของแต่ละภูมิภาค

¹⁹ สัมภาษณ์ วิชาวัลย์ ตันรัตนกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 19 พฤศจิกายน 2544.

²⁰ สุวาปี เจริญสุริยฉัตร, การค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และบทบาทของคณะกรรมการเพื่อการ
สนับสนุนการค้าชายแดน, กองพาณิชย์กึ่งต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2542 หน้า 78.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

ซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาฉบับที่ 7²² นอกจากนี้การที่รัฐมีเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางทางการค้าโดยเฉพาะในภูมิภาคอินโดจีน จึงได้หันมาให้ความสนใจในการเปิดตลาดการค้าและการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านอันรวมถึงการค้าชายแดนเพิ่มมากขึ้นด้วย

การสนับสนุนของภาครัฐนั้น นอกจากเป็นการเปิดด่านค้าชายตามชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว ยังได้กำหนดสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะทางเศรษฐกิจของพื้นที่ที่มีการพัฒนาอยู่แล้วให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่สมบูรณ์ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) รวมทั้งการสร้างโอกาสในการพัฒนาฐานเศรษฐกิจใหม่ของประเทศเพิ่มขึ้น โดยพื้นที่ชายแดนได้รับพิจารณาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างโอกาสใหม่ทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน²³ และตามแผนพัฒนา ฉบับที่ 8²⁴ การพัฒนาพื้นที่ชายแดนได้ถูกรวมเข้ากับการพัฒนาพื้นที่อนุภาค เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและโอกาสทางเศรษฐกิจของพื้นที่ เมือง ชุมชน และคนในพื้นที่ โดยสร้างความเข้มแข็งแก่เมืองที่เป็นชุมชนศูนย์กลางของอนุภาคและเมืองชายแดน ซึ่งมีศักยภาพที่จะเป็นประตูการค้าติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติให้สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ และเปิดติดต่อเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอินโดจีน กลุ่มประเทศอาเซียน และนานาชาติได้มากขึ้น บริเวณเหล่านี้ได้แก่ พื้นที่ภายใต้ความร่วมมือเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย พื้นที่ภายใต้ความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (กัมพูชา ลาว พม่า ไทย เวียดนาม และจีน-มณฑลยูนนาน) และพื้นที่ภายใต้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุทวีป (ไทย อินเดีย ศรีลังกา บังคลาเทศ และพม่า) โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2542 เห็นชอบกรอบแผนงานพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดน 271 โครงการ ใน 20 เมือง 13 จังหวัดทั่วประเทศ²⁵ ได้แก่ แม่สาย เชียงแสน เชียงของ เมืองเชียงราย ห้วยโก๋น เมืองน่าน แม่สอด เมืองหนองคาย บึงกาฬ เมืองนครพนม เมืองมุกดาหาร ชองเม็ก เมืองอุบลราชธานี อรัญประเทศ สะเดา หาดใหญ่ สุโขทัย เมืองระนอง และเบตง โดยมี 13 เมืองใน 8 จังหวัดเป็นเมืองชายแดนเป้าหมายหลัก (ดูแผนที่ประกอบในหน้าถัดไป)

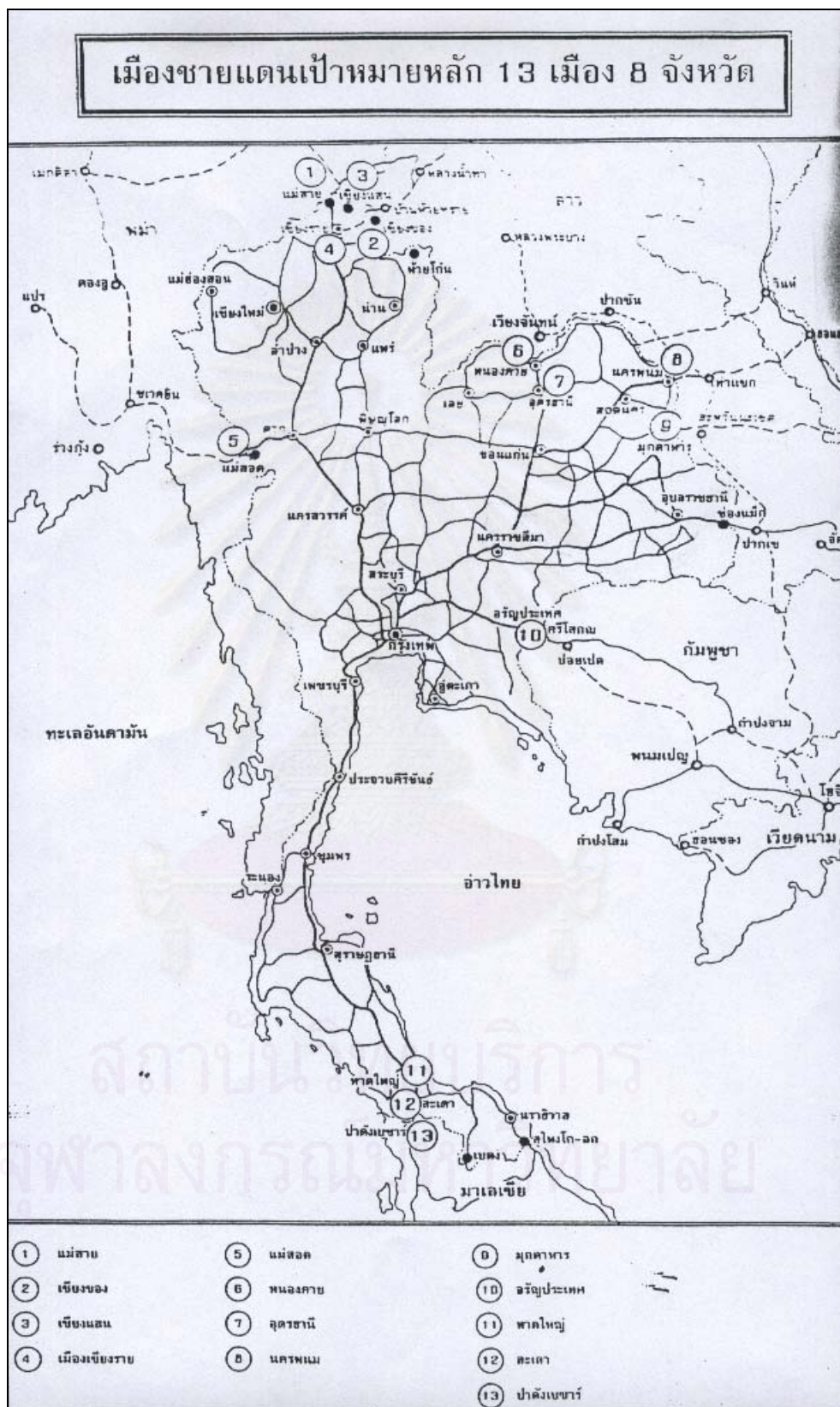
²² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539, หน้า 152-155.

²³ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 (กรุงเทพฯ: หจก.เม็ดทรายพริ้นติ้ง, 2539), หน้า 93.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98-99.

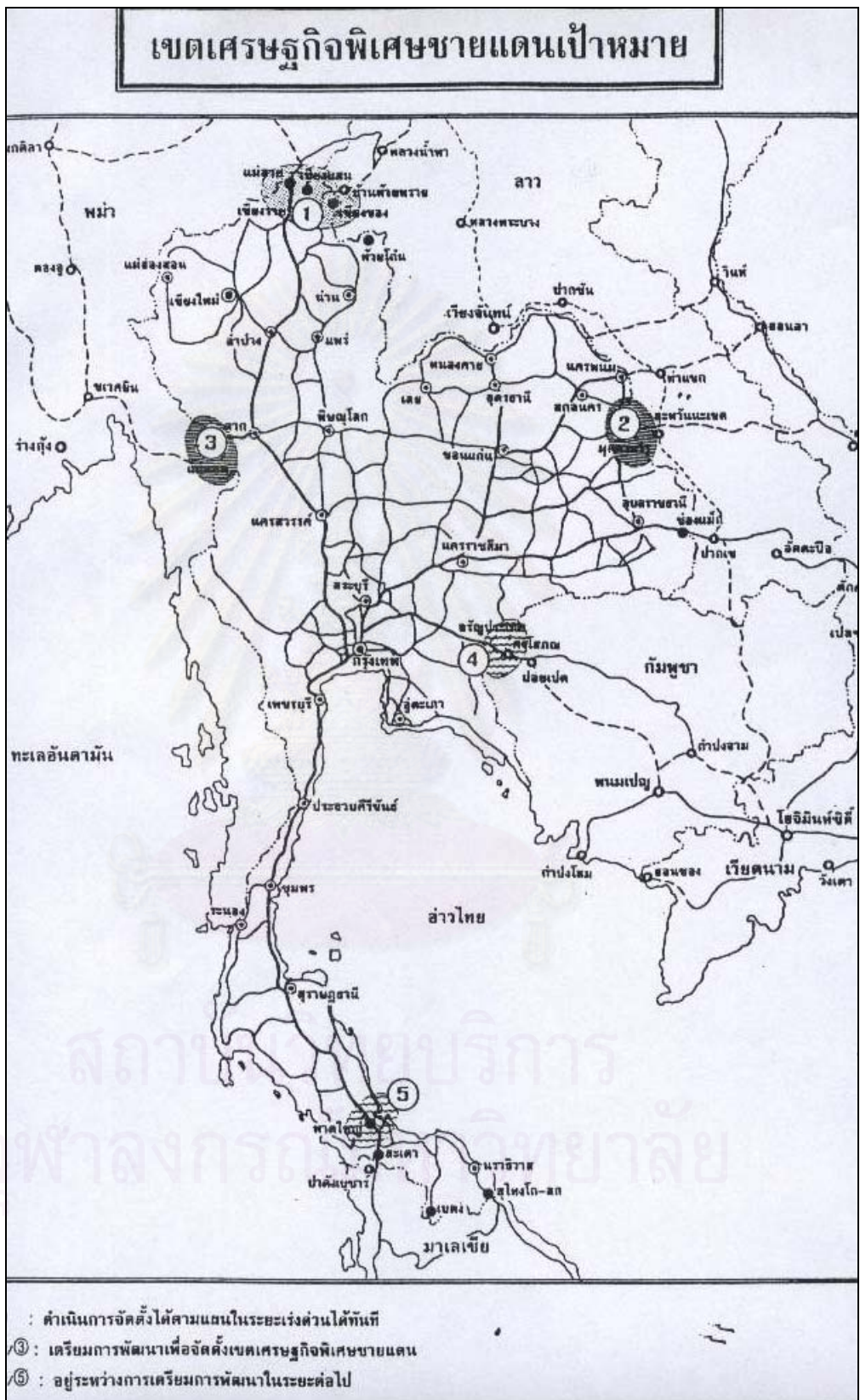
²⁵ คณะกรรมการธิการการเศรษฐกิจ การพาณิชย์ และอุตสาหกรรม วุฒิสภา, รายงานการศึกษาการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน (2542), หน้า 13.

แผนที่ 2 แสดงเมืองชายแดนเป้าหมายหลัก 13 เมือง 8 จังหวัด

ที่มา : เอกสารการประชุมสัมมนาคณะทำงานเพื่อศึกษาและแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน (ด้านสหภาพพม่า) ระหว่างวันที่ 14-16 พฤษภาคม 2545 ณ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี, กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

แผนที่ 3 แสดงเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเป้าหมาย

ที่มา : เอกสารการประชุมสัมมนาคณะทำงานเพื่อศึกษาและแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน (ด้านสหภาพพม่า) ระหว่างวันที่ 14-16 พฤษภาคม 2545 ณ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี, กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

นอกจากนี้การที่รัฐหันมาเน้นนโยบายพัฒนาเมืองชายแดนนั้น สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในกรอบความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าเมืองชายแดนเหล่านั้นมีความสำคัญในทางเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ ถึงแม้ว่าการหดตัวของเศรษฐกิจประเทศในภาพรวมเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ภาครัฐต้องหาทางแก้ไข ซึ่งหนึ่งในหลายๆแนวทางคือการส่งออกสินค้าต่างๆไปยังประเทศเพื่อนบ้านตามจุดค้าชายชายแดน โดยสินค้าเหล่านี้ที่ผลิตจากภายในประเทศเป็นสำคัญ จึงเท่ากับเป็นการขยายตลาดให้แก่เศรษฐกิจในประเทศ²⁶ การค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่กระทำผ่านเมืองชายแดนสำคัญๆนั้นมีการดำเนินมานาน และได้เชื่อมโยงเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ โดยพัฒนาการของการค้าชายแดน นอกเหนือไปจากรูปแบบการค้าชายแดนที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตแล้ว เมื่อประเทศได้พัฒนามากขึ้น ทำให้การติดต่อคมนาคมระหว่างเขตพรมแดนกับภายในประเทศสะดวกขึ้น ส่งผลให้เกิดการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบใหม่คือการค้าผ่านแดน หรือการส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่สาม นอกจากนี้เมืองชายแดน ไม่ว่าจะเป็นในกรณีของอำเภอแม่สอด อำเภอแม่สาย ที่มีความรุ่งเรืองในด้านการค้าชายแดนอยู่แล้ว สามารถดึงดูดให้คนต่างถิ่นเข้าไปตั้งถิ่นฐานหรือลงทุนในกิจการที่เชื่อมโยงกับการค้าชายแดน เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนชายแดน หรือเพื่อบริการชุมชนชายแดนที่มีอยู่ เช่น การให้บริการด้านการขนส่งจากตัวเมืองมายังเขตพรมแดน การสร้างโรงแรม คาสิโน รวมไปถึงการผลิตและจำหน่ายสินค้าที่ระลึกต่างๆ เป็นต้น

ปรากฏการณ์ของการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดนในรูปแบบของสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (ไทย-พม่า-ลาว-จีน) สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (ไทย-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย) และหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศนั้น ในทางกายภาพปรากฏเด่นชัดในรูปของการเชื่อมต่อกันทางคมนาคม เช่น การสร้างสะพานมิตรภาพระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ที่อำเภอแม่สอด จ.ตาก สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ที่ จ.หนองคาย เป็นต้น ในขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคมของประชาชนทั้งสองฝ่ายที่กระทำข้ามเขตแดนรัฐนั้นได้เริ่มมาตั้งแต่อดีต ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นการแสดงถึงการติดต่อสัมพันธ์ข้ามเขตแดนรัฐทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างจังหวัดชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ได้ดำเนินมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ซึ่งการเชื่อมโยงดังกล่าว เกษียร เตชะพีระ กล่าวว่า “เป็นการเชื่อมโยงยึดโยงเข้าหากันด้วยเหตุที่ต่างฝ่ายต่างเข้าเรื่อง (relevant) ต่อกันทางเศรษฐกิจ สารสนเทศ และวัฒนธรรม มากกว่าส่วนอื่นๆของชาติเดียวกัน โดยอาศัยเส้นทางผ่านเคเบิลใย

²⁶ สัมภาษณ์ วัลลภย์ ตัณรัตน์กุล, เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 19 พฤศจิกายน 2544.

แก้ว หรือความประชิดติดกันทางกายภาพ”²⁷ ในจุดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ส่วนกลางกับจังหวัดชายแดนที่ได้ปรับเปลี่ยนไปในลักษณะที่พื้นที่ชายแดนมีต้องพึ่งพาส่วนกลาง ในการสร้างความเจริญเติบโตมากเท่าอดีต กล่าวคือ นอกจากความคล้อยคลึงทางวัฒนธรรมแล้ว ความ ใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ยังทำให้แต่ละฝ่ายสามารถเข้าถึงความต้องการของกันและกันในด้านต่างๆได้ง่ายกว่าที่จะไปแสวงหาจากส่วนกลางของตนซึ่งอยู่ค่อนข้างห่างไกล และการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต ก็สามารถตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของทั้งสองฝ่ายได้เป็นอย่างดี ดังนั้นพื้นที่ชายแดนและเมืองชายแดนของไทยจึงสามารถมีแนวทางในการสร้างความเจริญแก่พื้นที่ของตนเองได้มากกว่าที่เคยเป็นมา

ฉะนั้น จากนโยบายของรัฐในอดีตที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ชายแดนเพื่อความมั่นคงของประเทศเป็นหลักจึงทำให้เราเข้าใจได้ว่า พื้นที่ชายแดนมีความสำคัญเปรียบเสมือนกับ ก้นชนในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางกับพื้นที่ชายแดนซึ่งห่างไกลจากกันด้วยเหตุผลทาง ภูมิศาสตร์นั้นจึงเป็นความสัมพันธ์ที่พื้นที่ชายแดนต้องพึ่งพาตนเองกับส่วนกลางเพื่อความอยู่รอด เป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็เป็นความสัมพันธ์เชิงรับต่อส่วนกลางเนื่องจากพื้นที่ชายแดนถูก ประกาศเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองทัพบกโดยปริยาย

แต่เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงทำให้ประเทศต่างๆหันมาให้ความสำคัญกับประเด็น ทางเศรษฐกิจมากขึ้น ความสำคัญของพื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะเมืองชายแดนได้กลายเป็นโอกาส ทางเศรษฐกิจของประเทศ พื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะเมืองชายแดนมีแนวโน้มความสัมพันธ์ในการ ติดต่อกับพื้นที่ชายแดนฝั่งตรงข้ามอย่างชัดเจนขึ้น ซึ่งส่งผลให้พื้นที่ชายแดนหรือเมืองชายแดน สำคัญๆ โดยองค์กรธุรกิจท้องถิ่น เช่น หอการค้าจังหวัดชายแดน สามารถมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะเป็นความสัมพันธ์เชิงรุกกับนโยบายของส่วนกลางเช่นในเรื่องของนโยบายที่เกี่ยวกับการค้าชายแดน

²⁷ เกษียร เตชะพีระ, *วิวาทะโลกานุวัตร* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2538), หน้า 75.

บทที่ 3

บทบาทของเศรษฐกิจชายแดนในความสัมพันธ์ไทย-พม่า

การค้าชายแดนถือเป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของบริเวณพื้นที่ชายแดนที่เกิดขึ้นตามปกติกับทุกประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกันไม่ว่ารัฐบาลทั้งสองประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกันจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหรือขัดแย้งกันก็ตาม ความห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญของพื้นที่ชายแดน จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและการค้าขายระหว่างชุมชนชายแดนทั้งสองฝ่ายซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพของชุมชนชายแดนทั้งสองฝ่ายได้เป็นอย่างดี สำหรับการค้าชายแดนไทย-พมานั้น เป็นกิจกรรมที่ดำเนินมาเป็นเวลาช้านาน และในปัจจุบันการค้าที่กระทำผ่านจุดการค้าที่สำคัญ หรือด้านการค้าถาวร ได้แก่ ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ด้านอำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง มีการค้าระหว่างประเทศควบคู่ไปกับการค้าชายแดนแบบปกติด้วย ดังนั้นในบทนี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนไทย-พม่าซึ่งมีลักษณะพิเศษบางประการ รวมทั้งความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงปลายปี 2540-2544 เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับสภาพและความเปลี่ยนแปลงของการค้าที่เกิดขึ้นในบริเวณชายแดนของประเทศทั้งสอง

3.1 ความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนไทย-พม่า

ประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับพม่าที่ปรากฏในตำราประวัติศาสตร์ มักเป็นประวัติศาสตร์ของการสู้รบเสียเป็นส่วนใหญ่ และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในด้านนี้ต้องหยุดชะงักลงในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องจากการขยายอิทธิพลของการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ โดยอังกฤษได้รวมพม่าให้เป็นมณฑลหนึ่งของอินเดียในปี.ศ.2429¹ และเนื่องจากพม่ามีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติเป็นอย่างมาก ประกอบกับประเทศอังกฤษปกครองพม่าโดยการใช้นโยบายแบ่งแยกและปกครอง (divide and rule) จึงเป็นสาเหตุให้ชนชาติต่างๆในพม่าต้องการแยกตัวเป็นอิสระ และพยายามต่อสู้กับรัฐบาลกลางพม่า จนกลายเป็นปัญหาความมั่นคงภายในพม่าในที่สุด และต่อมาผู้นำพม่าได้ตัดสินใจปิดประเทศในปี.ศ.2505 และใช้ระบอบสังคมนิยมในการบริหารประเทศตั้งแต่นั้นมา หรือที่เรียกกันว่า”นโยบายสังคมนิยมตามแบบพม่า” อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ทางด้าน

¹ มล.พันธุ์สุริย อดาว์ลีย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า (กรุงเทพฯ: โครงการการจัดพิมพ์คปไฟ, 2542), หน้า 8.

การค้าชายแดนไทย-พม่า ได้ดำเนินมาช้านานโดยเริ่มอย่างไม่เป็นทางการตั้งแต่สมัยที่พม่าได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษในปีพ.ศ. 2491 แต่มูลค่าการค้าระหว่างกันมีไม่มากนักเนื่องจากมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกัน คือมีสินค้าส่งออกประเภทเดียวกัน เช่น ไม้สัก และข้าว เป็นต้น ต่อมาในช่วงการบริหารประเทศภายใต้นโยบายสังคมนิยมตามแบบพม่า (พ.ศ.2505-2530) มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าโดยเฉพาะการค้าอกระบบเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากภายในพม่าขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นจำนวนมาก เกิดภาวะตลาดมืดทั่วประเทศ โดยประเทศไทยเป็นแหล่งนำเข้าสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในขณะนั้น² จนกระทั่งเมื่อปีพ.ศ.2531 เมื่อสหภาพพม่าได้เปิดประเทศอีกครั้ง รัฐบาลทหารพม่าภายใต้การบริหารของนายพล ซอ หม่อง มินนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจและพยายามปรับปรุงนโยบายการค้าไปสู่ระบบการค้าเสรีมากยิ่งขึ้น โดยมีการชักชวนให้ชาวต่างชาติเข้าไปลงทุนในพม่าพร้อมๆกับการเปิดการค้าชายแดนอย่างเป็นทางการตามแนวชายแดนที่ติดกับไทยและประเทศจีนเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2531³ การค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่าขยายตัวมากขึ้น โดยไทยเป็นฝ่ายนำเข้าสินค้าจากพม่าเพิ่มมากขึ้นในสินค้าประเภทวัตถุดิบ เช่น ไม้ อัญมณี และสัตว์ต่างๆ

หากพิจารณาจุดการค้าชายแดนด้านตะวันตกซึ่งพรมแดนไทย-พม่าซึ่งมีระยะทางยาว 2,401 กิโลเมตร ตั้งแต่ทางตอนเหนือสุดของประเทศไทยเริ่มจาก จังหวัดเชียงรายจรดบริเวณภาคใต้จังหวัดระนอง รวมทั้งสิ้น 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง มีจุดผ่านแดนถาวรหรือด่านการค้าถาวรระหว่างไทย-พม่า 3 จุด คือ ด่านแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก จังหวัดเชียงราย ด่านแม่สอด-เมียวดี จังหวัดตาก และด่านระนอง-เกาะสอง จังหวัดระนอง และมีจุดผ่อนปรน 11 จุด ได้แก่

1. ท่าบ้านเหมืองแดง ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
2. ท่าบ้านปางป่า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
3. ท่าบ้านสายลมจอย ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
4. ท่าบ้านเกาะทราย ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
5. ด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

² อ่านเพิ่มเติมใน พรพิมล ศรีไธติ, รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยตามชายแดนไทย-พม่า:ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า (กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2541), หน้า 27-28.

³ นิยม ไวยรัชพานิช, การค้าชายแดนไทยกับประเทศสหภาพพม่าที่มีผลต่อเศรษฐกิจไทย, เอกสารวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน ประจำปีการศึกษาพ.ศ. 2537-2538, หน้า ๗.

6. ช่องทางบ้านห้วยต้นนุ่น หมู่ที่ 4 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
7. ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
8. บ้านไร่เครา ต.คลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ด้านสิงขร)
9. ช่องทางกิวผาวอก บ้านอรุณทัย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
10. ช่องทางหลักแตง บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่
11. บ้านสบรวก ม.1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

นอกจากนี้ยังมีช่องทางการค้าที่กระทำผ่านจุดผ่านแดนที่เปิดอย่างไม่เป็นทางการ หรือจุดผ่านแดนสำรอง อันเป็นเพียงทางผ่านเข้า-ออกของประชาชนทั้งสองประเทศที่เป็นไปตามธรรมชาติโดยมิได้มีหลักฐานรับรองจากทางราชการทั้งสองฝ่าย โดยจุดผ่านแดนสำรองนี้มีอยู่มากมาย ตามแนวบริเวณชายแดนไทย-พม่า แต่ที่สำคัญๆมีประมาณ 7 จุด ได้แก่

1. ช่องทางบ้านน้ำเพียงดิน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ช่องทางบ้านเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. ช่องทางบ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. ช่องทางบ้านหินก้อน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
5. ด่านบ้องตี้ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
6. ช่องทางบ้านตะโกกลาง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
7. ช่องทางบ้านคลองลอย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แต่เดิมการค้าชายแดนไทย-พม่าในฝั่งพม่านั้นอยู่ในการควบคุมของกองกำลังชนกลุ่มน้อยโดยเฉพาะในเขตรัฐมอญและรัฐกะเหรี่ยง และการที่ชนกลุ่มน้อยเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์การค้าในบริเวณชายแดนนี้ถือได้ว่ามิใช่เป็นผลดีต่อฝ่ายรัฐบาลพม่าเลย ดังนั้นการที่รัฐบาลพม่ายอมเปิดการค้าชายแดน จึงสะท้อนให้เห็นถึงการปรับนโยบายของพม่าเพราะรัฐบาลพม่าจะได้เป็นฝ่ายได้เปรียบในสถานการณ์การค้าชายแดน โดยรัฐบาลพม่าได้ตั้งเป้าหมายหลักไว้ที่การปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มน้อยบริเวณชายแดนไทย-พม่าเป็นสำคัญ และเป้าหมายรองคือการปรับระเบียบและ

กลไกของรัฐในบริเวณชายแดน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการเก็บภาษีได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย⁴ อย่างไรก็ตามภายหลังจากการเปิดประเทศของพม่า การค้าระหว่างประเทศไทยกับพม่าขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากประเทศไทยได้มีการนำเข้าสินค้าจากพม่ามากขึ้น โดยเฉพาะไม้ซุงท่อนจากป่าที่ได้รับสัมปทานในปี 2530 รวมทั้งนำเข้าสินค้าประเภทวัตถุดิบต่างๆ อันเป็นผลผลิตจากป่า แร่ธาตุ อัญมณี สัตว์น้ำ สัตว์บก และพืชไร่ต่างๆ เพื่อป้อนอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย ในขณะที่มูลค่าการส่งออกจากไทยไปพม่าน้อยกว่า เพราะเมื่อเทียบกับราคาสินค้าที่ไทยส่งออกประเภทเครื่องอุปโภคบริโภคนั้นมีราคาน้อยกว่าไม้และสัตว์ที่ไทยเรานำเข้าจากพม่า

หากมองในภาพรวม การค้าชายแดนไทยกับพม่ามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังมูลค่าการค้าชายแดนที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535-2544

(หน่วย:ล้านบาท)

	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
มูลค่าการค้า	4068.80	5468.0	7944.94	5906.35	5452.67	8983.89	7464.17	8710.21	18724.93	17730.00
สินค้าออก	1600.54	3366.0	5331.46	4754.37	4928.87	8316.43	6404.97	7288.92	11137.66	2986.63
สินค้าเข้า	2468.26	2102.0	2613.48	1151.98	523.80	667.46	1059.20	1421.29	7587.26	14743.37
ดุลการค้า	-867.72	1264.0	2717.98	3602.39	4405.07	7648.97	5345.77	5867.63	3550.40	-11756.74

ที่มา : รายงานสถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า สำนักพัฒนา นโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ปี2544 (มค.-มิย.)

หมายเหตุ : ปี 2544 เฉพาะเดือนมกราคม-มิถุนายนเท่านั้น

มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าในความเป็นจริงนั้น มีปริมาณสูงกว่ามูลค่าการค้าที่ปรากฏในสถิติศุลกากรมาก ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการประเมินมูลค่าการนำเข้าและส่งออกเมื่อปี 2536 พบว่า การค้าชายแดนไทย-พม่าที่แท้จริงมีมูลค่ารวม 15,800 ล้านบาท จำแนกเป็นการค้าผ่านด่านศุลกากร 3,781 ล้านบาท หรือ ประมาณ 1 ใน 4 ของมูลค่าการค้ารวม และการค้าแบบไม่

⁴ พรพิมล ศรีโชติ, รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยตามชายแดนไทย-พม่า:ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า , หน้า 59.

ผ่านพิธีการศุลกากร 12,019 ล้านบาท หรือร้อยละ 76.1 ของมูลค่าการค้ารวม⁵ โดยการค้านอกระบบนี้ ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากพม่า

3.2 ลักษณะการค้าชายแดนไทย-พม่า

อย่างไรก็ตามการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า พอจะจำแนกลักษณะการค้าได้ดังนี้

3.2.1 การค้าในระบบ

การค้าในลักษณะนี้เป็นการกระทำอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีผู้นำเข้า-ส่งออก ซึ่งทำการนำเข้า-ส่งออกสินค้าโดยผ่านพิธีการศุลกากรรวมทั้งเสียภาษีอย่างถูกต้อง โดยผู้นำเข้า-ส่งออกจะเป็นสมาชิกของหอการค้าจังหวัดชายแดนนั้นๆ และการค้าในระบบอีกรูปแบบหนึ่ง⁶ คือ การค้าชายแดนในจุดผ่านแดนที่อยู่ตรงเขตแดนระหว่างสองประเทศที่ได้รับการผ่อนปรนโดยความเห็นชอบของทั้งสองประเทศ เช่น จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่อนปรน เพื่อให้ประชาชนสองฝ่ายได้ซื้อขายสินค้าแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการของประชาชนตามแนวชายแดนทั้งฝ่ายเป็นสำคัญ ซึ่งจะไม่มีการผ่านพิธีการศุลกากรแต่อย่างใด โดยประชาชนทั้งสองฝ่ายสามารถนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนค้าขายระหว่างกันได้ ในบริเวณที่ได้ประกาศและตามเวลาที่กำหนด ในด้านพม่า การค้าในระบบของพม่ามี 2 แบบ⁷คือ

- 1) การค้าชายแดนระบบเดิม ผู้ที่ดำเนินการค้าตามระบบนี้ ต้องจดทะเบียนเป็นผู้ทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออก โดยมีระยะเวลา 6 เดือน ที่สำนักงานการค้าชายแดนของเมืองต่างๆบริเวณชายแดนหรือในส่วนกลางที่กรมการค้า กระทรวงพาณิชย์ที่ใดที่หนึ่ง เพื่อดำเนินธุรกิจการค้าชายแดนในบริเวณที่กำหนดไว้อันได้แก่ เมืองแลซีโฮ กรุกกริก ทวาย มยิดยีน บามมาว เชียงตุง ท่าซี้เหล็ก เกาะสอง เมืองทาว และตะมุ

⁵ หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาครแห่งประเทศไทย, รายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่สร้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน) (2538), หน้า 54.

⁶ พรพิมล ตริโชติ และทรายแก้ว ชูทรัพย์, “การค้าชายแดนไทย-พม่า” ใน การค้าชายแดน, วิทยา สุจริตธนารักษ์ และชบาจิตต์ประทุม บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 26.

⁷ สุวาปี เจริญสุริยฉัตร, การค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และบทบาทของคณะกรรมการเพื่อการสนับสนุนการค้าชายแดน, กองพาณิชย์ต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2542, หน้า 21.

- 2) การค้าชายแดนระบบใหม่ การดำเนินธุรกิจการค้าชายแดนในระบบใหม่นี้ ผู้ประกอบการจะต้องยื่นจดทะเบียนขออนุญาตนำเข้า-ส่งออกซึ่งมีระยะเวลา 6 เดือนเท่ากับระบบเดิม ตามเงื่อนไขที่กำหนดโดยคณะกรรมการประสานงานการค้าชายแดนประจำแต่ละเมือง (Township Border trade Co-ordination Committee) และต้องดำเนินธุรกิจตามที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น โดยเมืองที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการค้าชายแดนระบบใหม่เฉพาะบริเวณที่ติดกับประเทศไทย ได้แก่ เชียงตุง ท่าซี้เหล็ก เมียวดี กรุกกริก ทวาย มะริด และเกาะสอง

3.2.2 การค้ำนอกระบบ

เป็นการค้าชายแดนที่มุ่งหลบเลี่ยงการผ่านพิธีศุลกากรและการเสียภาษี การค้ำนอกระบบเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็เกิดควบคู่ไปกับการค้าในระบบปลอดแนวชายแดนไทย-พม่า ทั้งนี้เนื่องจากมีสินค้าบางชนิดที่เป็นสินค้าต้องห้ามในการนำเข้า-ส่งออกทั้งของไทยและของพม่า เช่น หยก อัญมณี ไม้ซุง เป็นต้น และสินค้าผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด อาวุธสงคราม และทองคำแท่ง เป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีความต้องการสินค้าประเภทนี้เป็นจำนวนมาก การลักลอบค้าชายแดนจึงเกิดขึ้น นอกจากนี้สินค้าประเภทอุปโภคบริโภคธรรมดา ก็มีการค้าชายกันนอกระบบด้วยเพื่อต้องการหลบเลี่ยงการเสียภาษี โดยการลักลอบจะกระทำกันทั้งทางบกและทางน้ำ เช่น บริเวณแม่น้ำสาย และแม่น้ำเมย เป็นต้น

ส่วนวิธีการลักลอบจะเป็นไปในลักษณะของการจ้างแรงงานคนในการขนย้ายสินค้าไปตามเส้นทางในป่าจากเขตแดนไทยไปยังชายแดนพม่าและค่อยกระจายสินค้าไปยังเมืองต่างๆในพม่า⁸ โดยมีการลักลอบในลักษณะนี้จำเป็นต้องใช้คนพื้นเมืองเป็นผู้ดำเนินการ เพราะมีความเคยชินกับภูมิประเทศ ดังเช่นภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง และมีทางเดินแคบๆเล็ก เช่น บริเวณชายแดนด้านอำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่สอดใน จังหวัดตาก อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี อำเภอไทรโยคใน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น วิธีการขนถ่ายสินค้านอกจากจะใช้แรงงานคนแล้ว ยังใช้รถจักรยานยนต์ รถบรรทุกเล็ก รถสิบล้อ เรือหางยาว เรือประมง และเรือสินค้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามงานศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญของการค้าชายแดนนอกระบบไทย-พม่า

⁸ พรพิมล ตรีโชติ และทรายแก้ว ชูทรัพย์, "การค้าชายแดนไทย-พม่า" ใน *การค้าชายแดน*, วิทยา สุจริตธนารักษ์ และชบาจิตต์ประทุม บรรณาธิการ, หน้า 27.

ดังนี้⁹

1. นโยบายและมาตรการของรัฐบาลพม่า ซึ่งเดิมได้ห้ามเอกซนค้าระหว่างประเทศ แม้จะผ่อนคลายให้เอกซนและสหกรณ์ค้าได้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531 เป็นต้นมา แต่ก็ยังมีมาตรการอื่นๆที่เป็นข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ห้ามเอกซนถือเงินตราต่างประเทศ ห้ามเอกซนค้าและส่งออกสินค้าสำคัญ เช่น ไม้ อัญมณี เป็นต้น และห้ามนำเข้าสินค้าบางชนิดจากไทย รวมถึงการปิดด่านการค้า
2. สินค้าบางประเภทรัฐบาลไทยห้ามนำเข้าหรือต้องขออนุญาตนำเข้า เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด หอมแดง กระเทียม เป็นต้น รวมทั้งมาตรการควบคุมโรคติดต่อของสัตว์ที่นำเข้า โดยเฉพาะโค จึงทำให้มีการลักลอบนำเข้า
3. มีการซื้อขายสินค้าผิดกฎหมาย เช่น ฝิ่น เฮโรอีน อาวุธสงคราม เป็นต้น
4. แม้ว่ารัฐบาลไทยจะไม่จัดเก็บอากรขาออกสินค้าที่ผ่านด่านศุลกากร แต่ผู้ส่งออกเกรงว่าการปรากฏยอดส่งออกเป็นการเผยตัว และมีผลต่อการเสียภาษีเงินได้ที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันการลักลอบนำเข้าสามารถลดภาระค่าอากรขาเข้า

3.2.3 การค้าผ่านแดน

เป็นการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่สาม เช่น จีน อินเดีย บังกลาเทศ เป็นต้น เพียงแต่สินค้าเข้าออกผ่านช่องทางบก คืออาศัยประเทศพม่าเป็นทางผ่าน การค้าชายแดนไทย-พม่าในลักษณะนี้ปรากฏอยู่เฉพาะในบริเวณการค้าชายแดนทางภาคเหนือของไทย ซึ่งทำให้การค้าชายแดนในบริเวณนี้มีลักษณะที่ซับซ้อนและแตกต่างจากการค้าชายแดนไทย-พม่าในบริเวณอื่นๆ จึงทำให้การศึกษาการค้าชายแดนไทย-พม่าในพื้นที่ภาคเหนือน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

แต่ไม่ว่ารูปแบบการค้าชายแดนระหว่างไทยกับพม่าจะเป็นแบบใด ผู้ที่ดำเนินการค้ากับพม่าที่แท้จริงคือ พ่อค้าชายแดน¹⁰ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจการตลาดเหนือกว่าผู้ผลิตสินค้าในส่วนกลาง ทั้งนี้เนื่องจากก่อนปีพ.ศ. 2531 รัฐบาลพม่าไม่ยอมรับการค้าชายแดนที่มีกับไทย เพราะ

⁹ หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, การค้าชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมือง อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน), 2538, หน้า 50.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10-11

การค้าขายแดนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อาศัยของชนกลุ่มน้อย เช่น กระเหรี่ยง จีนฮ่อ ไทยใหญ่ เป็นต้น ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลพม่า ฉะนั้นการค้ากับพ่อค้าพม่าต้องทำในรูปแบบการลักลอบ และอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือนั่นและกัน และต้องมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อค้าพม่า เพราะไม่มีเอกสารทางการค้าและการชำระเงินไม่ผ่านระบบธนาคาร นอกจากนี้พ่อค้าชายแดนไทยยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชนกลุ่มน้อยและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของพม่า และถึงแม้ภายหลังรัฐบาลพม่าอนุญาตให้เอกชนของตนค้าชายแดนได้ ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวยังคงมีอยู่ ซึ่งกลายเป็นข้อได้เปรียบทำให้พ่อค้าชายแดนไทยมีอำนาจในการติดต่อจัดหาสินค้าจากส่วนกลางเพื่อส่งออกไปพม่า โดยส่วนใหญ่จะส่งออกผ่านพิธีการทางศุลกากรในนามของผู้ผลิตสินค้าที่กรุงเทพฯ ซึ่งในกรณีนี้จะแบ่งปันสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ได้จากการขอคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม และ/หรือ ขอชดเชยภาษีอากรระหว่างพ่อค้าชายแดนกับผู้ผลิตที่กรุงเทพฯ ในขณะที่อีกส่วนจะทำพิธีการทางศุลกากรในนามของพ่อค้าชายแดนทั้งในรูปผู้ส่งออกรายใหญ่และรายย่อย เพื่อให้ปรากฏเป็นหลักฐานไว้บ้าง¹¹

3.3 จุดการค้าชายแดนที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม การค้าในบริเวณพื้นที่ชายแดนดำเนินผ่านจุดการค้าชายแดนที่สำคัญ ดังที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า ก

ตารางที่ 4 แสดงมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) รายจังหวัด ปีพ.ศ. 2539-2543

(หน่วย : ล้านบาท)

จังหวัดปีพ.ศ.	2539	2540	2541	2542	2543
ระนอง	1,967.15	2,621.78	3,124.75	2,593.19	4,572.37
กาญจนบุรี	105.27	105.43	217.40	299.52	6,080.30
ตาก	966.93	2,503.02	1,435.94	3,308.23	4,656.85
แม่ฮ่องสอน	195.50	103.63	57.70	125.09	112.09
เชียงราย	1,713.49	2,667.79	2,269.85	2,069.40	2,456.70
เชียงใหม่	27.08	96.75	339.84	296.95	351.50

ที่มา : ภาพรวมการค้าชายแดนไทยกับประเทศพม่า ปี 2539 และปี 2540, ศูนย์สารสนเทศเศรษฐกิจ การค้า กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ด้วยความร่วมมือของกรมศุลกากร ใน http://tes.moc.go.th/border/ova_ch.asp และสถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปีพ.ศ. 2542 และ 2543, กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า สำนักพัฒนา นโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

หากพิจารณาจากปริมาณการค้าชายแดนที่ปรากฏโดยทั่วไป จะพบว่าพื้นที่การค้าชายแดนไทย-พม่าที่สำคัญมี 3 แห่ง คือ จังหวัดเชียงราย จังหวัดตาก และจังหวัดระนอง โดยการค้าชายแดนไทย-พม่าในสามจังหวัดนี้จะมีปริมาณการค้าสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการค้าชายแดนไทย-พม่าในจังหวัดอื่นๆ

3.3.1 กรณีอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

หลังจากมีการประกาศเปิดจุดการค้าอย่างเป็นทางการในจังหวัดเชียงราย โดยมีจุดการค้าชายแดนไทย-พม่าอยู่สองจุดคือ จุดผ่านแดนถาวรด่านศุลกากรแม่สาย อำเภอแม่สาย ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับเมืองท่าซี้เหล็ก จังหวัดเชียงตุง ในรัฐฉาน และจุดผ่อนปรนด่านศุลกากรเชียงแสน (บ้านวังลาว) อำเภอเชียงแสน อยู่ตรงข้ามกับเมืองพง รัฐฉาน โดยปริมาณการค้าส่วนใหญ่ร้อยละ 95 จะอยู่

บริเวณด่านแม่สาย และอีกร้อยละ 5 จะอยู่ที่ด่านเชียงแสน¹²มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าในบริเวณนี้ขยายตัวอย่างมาก ในปีพ.ศ. 2532 ถึงแม้จะมีการประกาศปิดด่านชั่วคราวโดยรัฐบาลไทย และทางการพม่าเก็บค่าผ่านทาง เก็บภาษี ทั้งยังจำกัดและระงับการนำเข้าและส่งออกสินค้าบางประเภท แต่ก็ไม่มีผลกระทบรุนแรงมากนัก มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรแม่สาย และด่านศุลกากรเชียงแสนกลับขยายตัวสูงขึ้นจากปี 2531 ร้อยละ 28.4 โดยมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวเป็น 5.1 ล้านบาท ขณะที่การส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 27.3 คิดเป็น 255.1 ล้านบาท¹³ โดยสินค้าที่ส่งออกจากไทยในบริเวณนี้ ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค เช่น อาหาร สิ่งทอ เสื้อผ้า วัสดุก่อสร้าง ส่วนสินค้านำเข้าจากพม่าส่วนมากเป็นอัญมณี และไม้แปรรูป

การค้าบริเวณแม่สายมีทั้งการค้าส่งและการค้าปลีก แต่ส่วนมากจะเป็นการค้าส่ง โดยเป็นการค้าส่งระหว่างพ่อค้าส่งที่อำเภอแม่สายกับพ่อค้าส่งที่มณฑลฉะเลย์ ตองจี และเชียงตุง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เมื่อพ่อค้าที่แม่สายได้รับคำสั่งซื้อ ก็จะส่งสินค้าให้กับพ่อค้าพม่าที่ส่งมาโดยตรงตามเมืองสำคัญในพม่า รวมทั้งจำหน่ายให้พ่อค้าชายส่งพม่าที่อำเภอท่าลี่เพื่อส่งต่อไปยังจินตอนใต้และเมืองเชียงตุง ส่วนการค้าปลีกนั้น เป็นการจำหน่ายสินค้าให้กับประชาชนตามแนวชายแดนที่เดินทางเข้ามาซื้อสินค้าโดยตรงที่แม่สาย¹⁴

ฉะนั้นจังหวัดเชียงรายจึงเป็นเสมือนประตูการค้ากับพม่าทางเหนือสุดของประเทศ ไทย และอำเภอแม่สายเป็นจุดการค้าที่สำคัญและเป็นประตูการค้ากับพม่าที่สำคัญ เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อกับเมืองลาเซียว เมืองตองจี และเมืองมณฑลฉะเลย์ซึ่งเป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญของพม่าและของโลก รวมทั้งเป็นตลาดส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญของไทย เนื่องจากตลาดนี้มีกำลังซื้อสูง และสินค้าไทยที่ส่งไปจำหน่ายส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูงตลอดจนสินค้าฟุ่มเฟือย นอกเหนือจากปริมาณการค้าชายแดนที่มีมูลค่าสูงแล้วนี้ อำเภอแม่สายยังเป็นช่องทางตลาดเชิงลึกที่ส่งสินค้าออกของไทยผ่านพม่าเข้าไปขายต่อยังจีนในลักษณะการค้าผ่านแดนอีกด้วย¹⁵ โดยจากเชียงตุงสามารถเดินทางไปได้ถึงชายแดนจีน-พม่าที่เมืองต้าลั่วในมณฑลยูนนาน เพราะฉะนั้น

¹² พรพิมล ตริโซติ และทราญแก้ว ชูทรัพย์, "การค้าชายแดนไทย-พม่า" ใน การค้าชายแดน, วิทยา สุจริตธนารักษ์ และชบาจิตต์ประทุม บรรณาธิการ, หน้า 31.

¹³ หน่วยวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ, สถานการณ์เศรษฐกิจการเงินภาคเหนือ (2533), หน้า 224.

¹⁴ หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่เสด็จ จังหวัดแม่ฮ่องสอน) (2538), หน้า 15-16.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

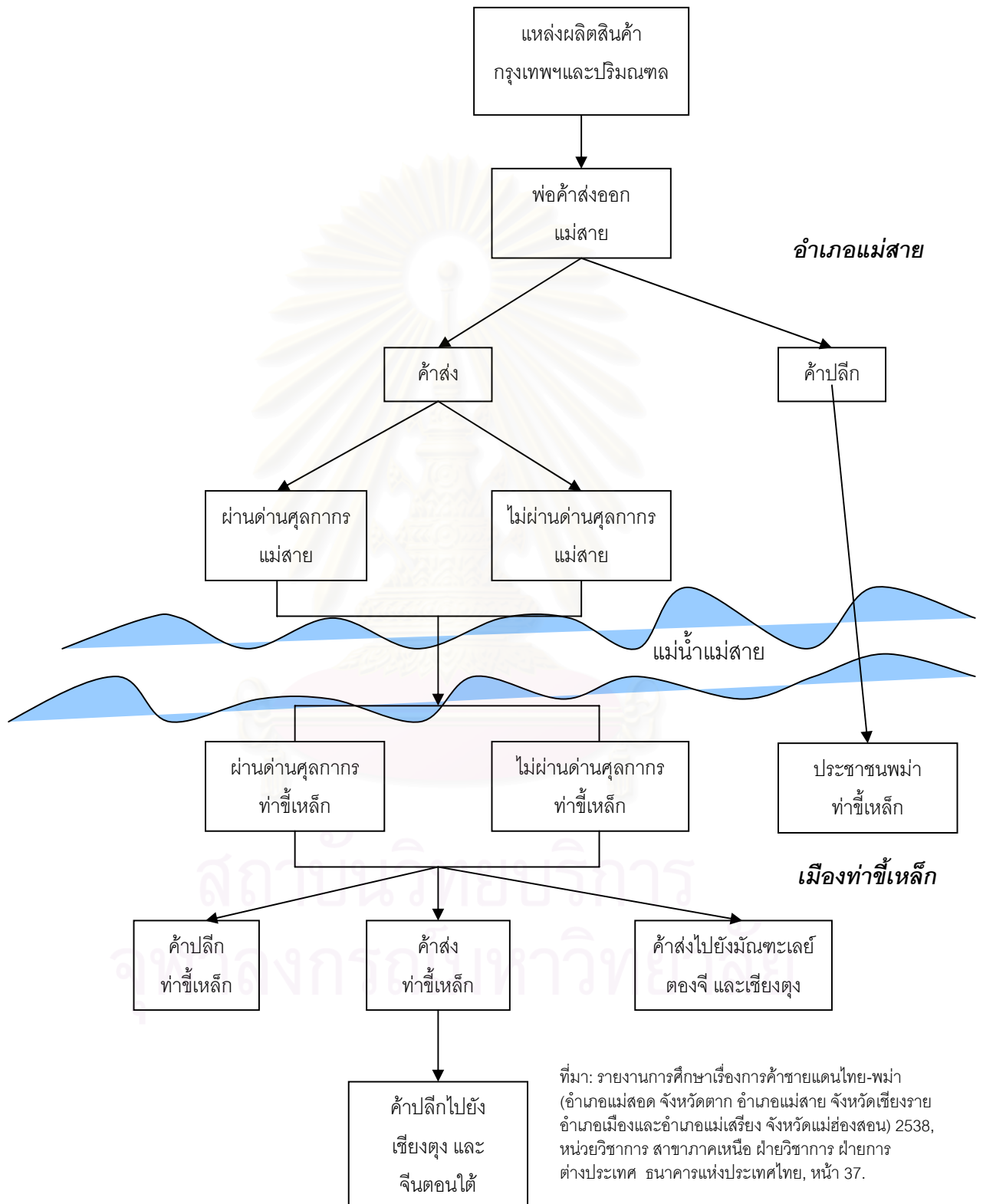
แม่สายจึงมีลักษณะของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นจุดเชื่อมต่อถึงจีนโดยผ่านพม่า ขณะเดียวกันในฝั่งพม่า เมืองท่าขี้เหล็กอยู่ในการควบคุมของรัฐบาลพม่าและรัฐบาลก็มีความพยายามส่งเสริมการค้าขายในบริเวณนี้เพราะบริเวณนี้ปัญหาชนกลุ่มน้อยยังไม่รุนแรงมากนัก โดยมีนโยบายเร่งปรับปรุงถนนสายท่าขี้เหล็ก-เชียงตุงให้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญ ปัจจุบันจุดการค้าบริเวณท่าขี้เหล็กจะสะดวกรและเป็นระเบียบกว่าจุดค้าขายชายแดนอื่นๆ ประกอบกับความพร้อมของด่านแม่สายทางฝั่งไทย จึงทำให้การค้าขายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็กจึงอยู่ในสภาพดีกว่าจุดค้าขายชายแดนอื่นๆ

นอกจากนี้จากการผลักดันในระดับท้องถิ่นควบคู่ไปกับความเห็นชอบและสนับสนุนระดับผู้นำประเทศ ทำให้ทางการไทยและทางการพม่าตกลงสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่สองที่อำเภอแม่สาย ที่บ้านสันผักอี๋ ตรงข้ามกับบ้านสันทราย ท่าขี้เหล็ก โดยรัฐบาลไทยสนับสนุนงบประมาณจำนวน 30 ล้านบาท และจะลงมือก่อสร้างในปี 2545¹⁶ จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบนี้เองโดยสามารถติดต่อได้กับประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ คือ พม่า ลาว และจีนตอนใต้ จังหวัดเชียงรายโดยเมืองชายแดนอย่างอำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน จึงเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้กรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ และเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนด้วย

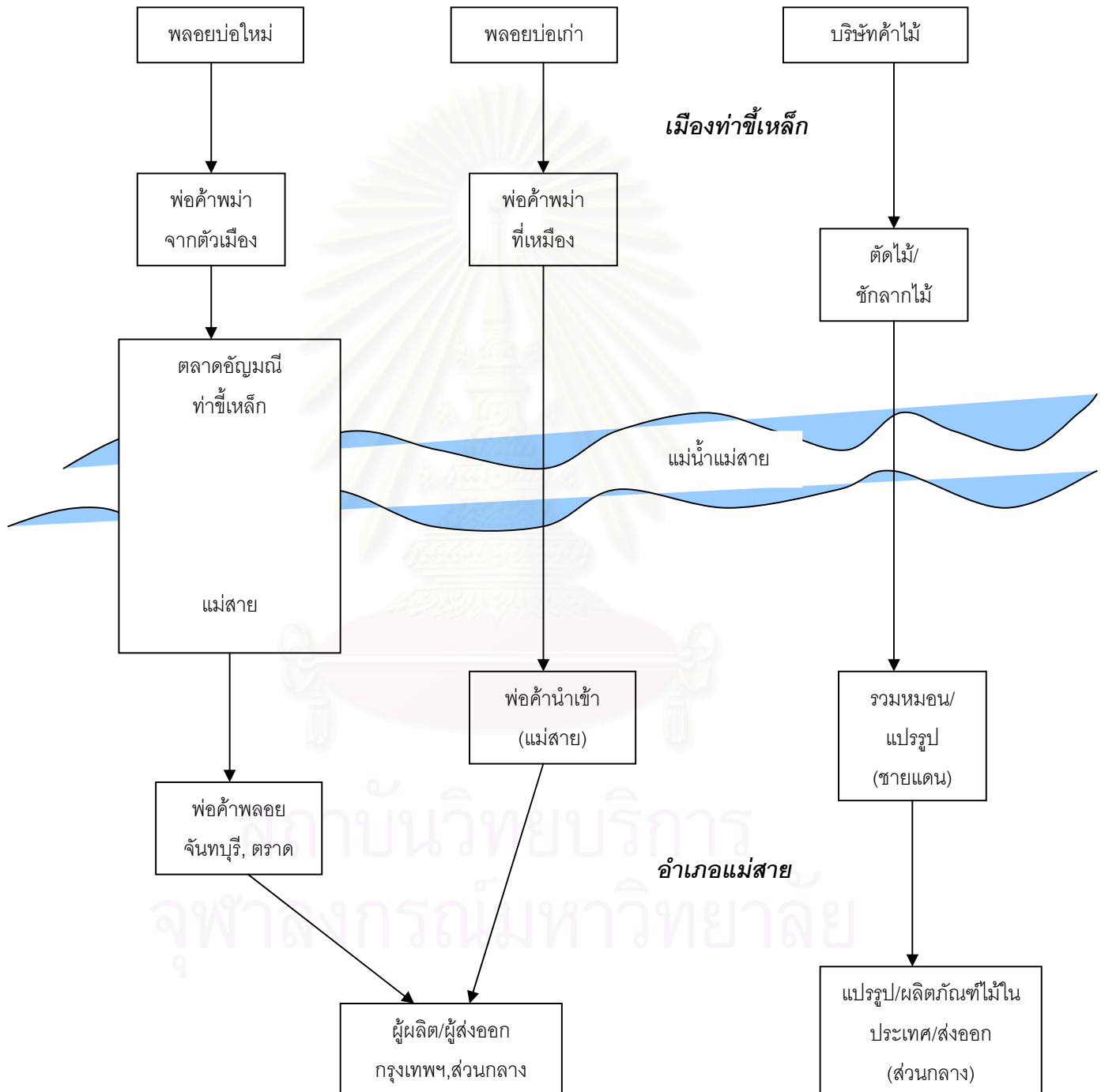
สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶ “ท่าขี้เหล็ก-ขร.ขึ้นมื่น คินรถโจรรวมไฟร์วิลด์ พื้นสะพานน้ำสายแห่ง 2 คาดตอกเสาเข็มปี 45 พร้อมถนนสายบูรณาง”, หนังสือพิมพ์เสียงเสรีภาพ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 256 ประจำปีแรก เดือนตุลาคม 2544 และ “ขียนยนต์มาเอง-โศกซี้จุดสะพานน้ำสาย 2 แดมอนาคตสร้างแห่งที่ 3”, หนังสือพิมพ์เสียงเสรีภาพ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 257 ประจำปีหลัง เดือนตุลาคม 2544, แหล่งที่มา : <http://www.inews-cr.com/Oct1.html>, 12 ธันวาคม 2544.

แผนภูมิที่ 1 แสดงการส่งออกไปยังพม่าบริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

แผนภูมิที่ 2 แสดงการนำเข้าจากพม่าบริเวณอำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงราย

ที่มา: รายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่สร้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน) 2538, หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ้ายวิชาการ ฝ้ายการต่างประเทศ ธนาครแห่งประเทศไทย, หน้า 38.

3.3.2 กรณีอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

การที่รัฐบาลพม่ามีนโยบายผ่อนปรนในเรื่องการค้ากับไทย และได้เปิดด่านการค้าที่เมืองเมียวดี ส่งผลให้ปริมาณการค้าผ่านด่านศุลกากรในบริเวณนี้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2532 ขยายตัวอย่างมาก กล่าวคือ ปริมาณการค้าเพิ่มขึ้นจากปี 2531 ถึง 10 เท่าตัว โดยมูลค่าการนำเข้าจากไทยเพิ่มขึ้นเกือบ 13 เท่าตัว เป็น 282.2 ล้านบาท (ปี 2531 คิดเป็น 20.2 ล้านบาท) โดยร้อยละ 89.70 ของมูลค่าการนำเข้าเป็นไม้ซุงสัมปทานพม่า ขณะเดียวกันการส่งออกก็มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเกือบ 7 เท่าตัวเป็น 175.4 ล้านบาท (ปี 2531 คิดเป็น 22 ล้านบาท) โดยมีเส้นใยและสิ่งทอเป็นสินค้าออกรายการสำคัญ¹⁷ การเปิดจุดการค้าอย่างเป็นทางการ นอกจากจะทำให้ปริมาณการค้าในระบบขยายตัวขึ้นแล้ว ยังทำให้การค้าชายแดนบริเวณอำเภอแม่สอดขยายตัวเป็นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการส่งออก เนื่องจากพ่อค้าพม่าหันมาใช้เส้นทางการค้าที่เมืองเมียวดีมากขึ้น เพราะมีความสะดวกในเรื่องการขนส่งสินค้าไปยังตลาดปลายทางอื่นในพม่า ทำให้ต้นทุนนำเข้าสินค้าของพ่อค้าพม่าลดลงมากกว่าการค้าที่เคยกระทำผ่านเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยง ซึ่งมีต้นทุนในการลำเลียงสินค้าผ่านป่าเขาเข้าสู่เส้นทางรถยนต์สูงกว่ามาก¹⁸

จังหวัดตากถือได้ว่าเป็นประตูการค้าชายแดนกับพม่าที่สำคัญที่สุดด้านตะวันตกของไทย เพราะอยู่ตรงข้ามกับเมืองเมียวดี จังหวัดครูกกริกของพม่า ใกล้กับเมืองท่ามาละละแหมง และเมืองหลวงย่างกุ้ง และมีสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่อำเภอแม่สอด อันเป็นส่วนหนึ่งของถนนสายเอเชีย A-1 ที่เชื่อมโยงไปถึงบังกลาเทศ และอินเดีย

นอกจากด่านท่าสายลวด หรือริมเมย อำเภอแม่สอด อันเป็นด่านการค้าถาวรที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ยังมีจุดการค้าอื่นๆในจังหวัดตากที่ทำการค้าชายแดนกับพม่าในจังหวัดตากอีก 6 จุด ดังนี้

1. บ้านห้วยกะโหลก อำเภอแม่สอด
2. บ้านผาลู อำเภอแม่สอด
3. บ้านแม่สลิด อำเภอท่าสองยาง
4. บ้านวังผา อำเภอแม่ระมาด

¹⁷ หน่วยวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ, สถานการณ์เศรษฐกิจการเงินภาคเหนือ (2533), หน้า 276.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 175.

5. บ้านหมื่นลือชัย อำเภอพบพระ

6. บ้านวาลี อำเภอพบพระ

และโดยเฉพาะที่อำเภอแม่สอด ยังมีท่าเรือข้ามแม่น้ำเมยอีกนับสิบท่าเพื่อการขนส่งสินค้าข้ามแม่น้ำเมยไปสู่พม่า และเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่ถึงแม้มีการปิดด่านการค้าชายแดนไทย-พม่า แต่การค้าชายแดนก็ยังสามารถดำเนินต่อไป

การค้าในแม่สอดมีทั้งการค้ากับพม่าและชนกลุ่มน้อยกะเหรี่ยง แต่ส่วนใหญ่เป็นการค้ากับพม่า ปัจจุบันการส่งสินค้าไปพม่าเป็นการส่งโดยตรงทั้งหมด ไม่ผ่านเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงเหมือนในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากพ่อค้าไทยต้องการลดค่าใช้จ่ายเพื่อให้สามารถแข่งขันกับสินค้าจากประเทศคู่แข่งได้ ซึ่งชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงเก็บค่าผ่านแดนสูงถึงร้อยละ 7 ของมูลค่าสินค้า¹⁹ สำหรับการค้าในแม่สอดนั้น มีทั้งการค้าปลีกและการค้าส่ง²⁰ โดยการค้าปลีกคิดเป็นร้อยละ 30 และการค้าส่งคิดเป็นร้อยละ 70 การค้าส่งจะเป็นการค้ากับพม่าทั้งหมดระหว่างพ่อค้าส่งแม่สอดกับพ่อค้าชายส่งที่วางกุง โดยพ่อค้าพม่ารวบรวมคำสั่งซื้อสินค้าได้จำนวนมากพอแล้วก็จะติดต่อสั่งซื้อสินค้ากับพ่อค้าที่แม่สอด สินค้าที่ซื้อขายกันส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่มีราคาสูง เช่น ผ้าฝืน เครื่องยนต์ เป็นต้น ส่วนการค้าปลีกนั้น ผู้ซื้อรายย่อยได้แก่พ่อค้าพม่าและชนกลุ่มน้อย จะเดินทางมาเลือกซื้อสินค้าที่แม่สอดโดยตรง ในเรื่องการขนส่งสินค้านั้น พ่อค้าไทยจะส่งสินค้าเพียงเขตแดนไทย หลังจากนั้นเป็นภาระของพ่อค้าพม่าที่จะต้องขนส่งต่อไปเอง

การค้าที่อำเภอแม่สอดเป็นจุดการค้าที่มีความสำคัญ และมีบทบาททางการค้าชายแดนไทย-พม่าสูงกว่าอำเภออื่นๆในจังหวัดตาก เนื่องจาก

- จุดการค้าแม่สอด-เมียวดีเป็นจุดที่มีการค้าชายแดนมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้พ่อค้าชายแดนในบริเวณนี้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันทั้งในลักษณะเครือญาติและเครือข่ายธุรกิจ

¹⁹ หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยรายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่เสด็จ จังหวัดแม่ฮ่องสอน) (2538), หน้า 14.

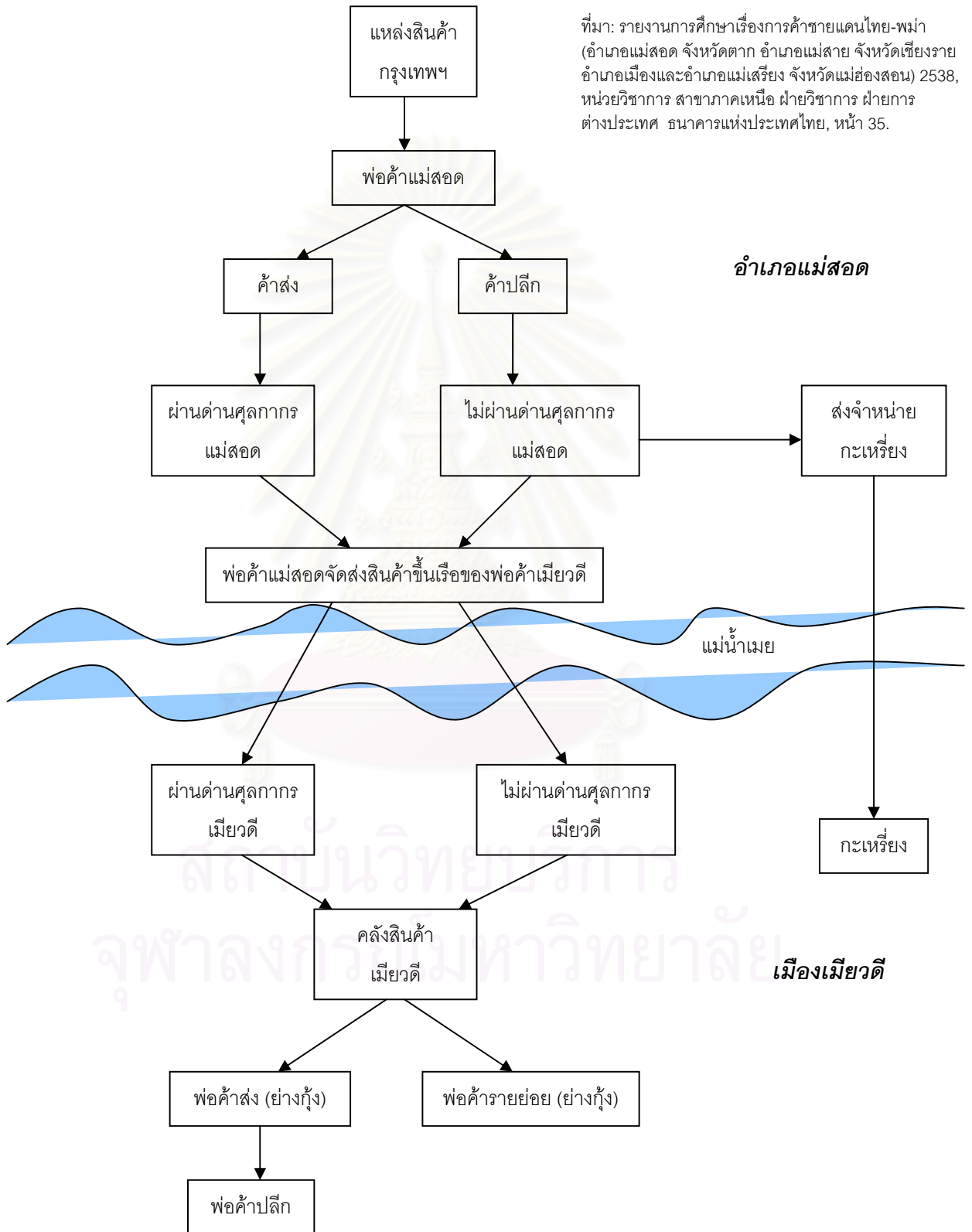
²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14- 15

- นอกจากนี้เส้นทางคมนาคมระหว่างแม่สอดกับตัวเมืองจังหวัดตากสะดวกกว่าอำเภออื่นๆแล้ว ในบริเวณอำเภอแม่สอดยังมีช่องทางเข้า-ออกสำหรับการค้าได้อีกหลายจุด เนื่องจากมีแม่น้ำเมยเป็นเขตกั้นแดน จึงทำให้พ่อค้าทั้งสองฝั่งทำการเลือกส่งออกและนำเข้าสินค้าในจุดต่างๆได้ ในกรณีที่จุดใดจุดหนึ่งมีปัญหา
- ภูมิศาสตร์ของ อำเภอแม่สอดที่ตั้งอยู่ใกล้เมืองท่าที่สำคัญของฝั่งพม่าคือเมืองมาละแหมง และอยู่ใกล้เมืองหลวงคือเมืองย่างกุ้ง โดยระยะทางห่างกันเพียง 250 กิโลเมตร ประกอบกับเส้นทางคมนาคมที่สะดวกจากเมียวดีไปยังเมืองทั้งสอง จึงทำให้พ่อค้าพม่านิยมเข้ามาซื้อขายสินค้าที่แม่สอดมากกว่าที่อื่นๆ ขณะเดียวกันแม่สอดยังเป็นจุดที่เชื่อมโยงไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สปป.ลาว และเวียดนาม ตามแนว East-West Corridor โดยผ่านจังหวัดมุกดาหาร(ไทย) แขวงสะหวันนะเขต(สปป.ลาว) และท่าเรือดานัง(เวียดนาม) และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบของแม่สอดนี้เองทำให้การค้ามีช่องทางตลาดที่เชื่อมโยงไปถึงบังกลาเทศและอินเดีย
- จุดค้าที่อำเภอแม่สอด เป็นจุดการค้าที่ได้ดุลการค้าสูงสุดหากเปรียบกับจุดการค้าที่อื่นๆในการค้าชายแดนไทย-พม่า
- แม่สอดเป็นเมืองชายแดนอีกเมืองหนึ่งที่มีบทบาทในการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่ามากที่สุด โดยมีสถาบันที่รับแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างเงินบาทและเงินจั๊ตที่ใหญ่ที่สุดในเมืองไทย²¹ และเป็นแหล่งที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย-พม่าที่สำคัญอีกด้วย

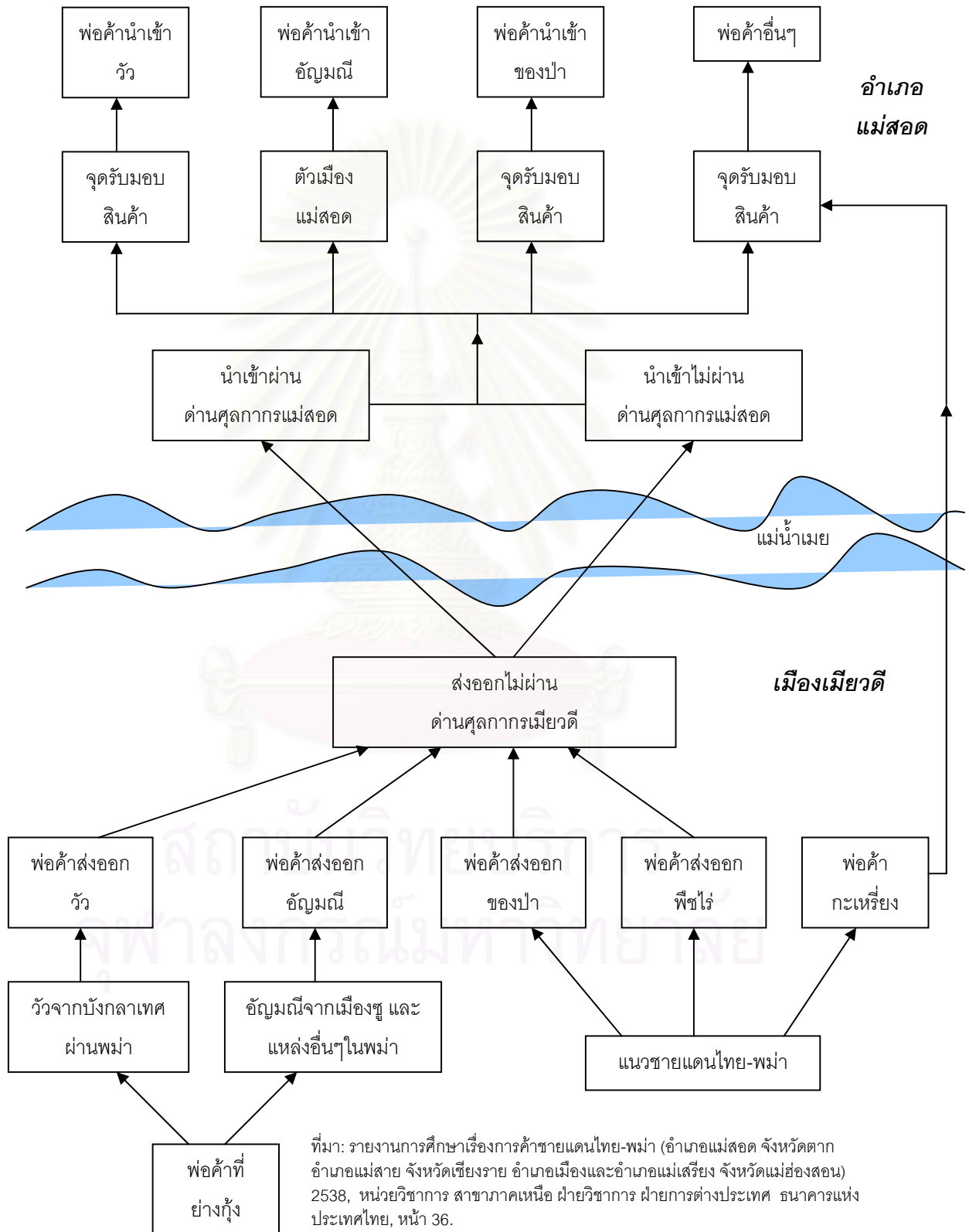
เนื่องจากความได้เปรียบทางกายภาพภูมิศาสตร์ อำเภอแม่สอดจึงอยู่ในกรอบการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดน ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนในแม่สอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนอุตสาหกรรม ซึ่งใช้แรงงานต่างด้าวจากพม่าเป็นกำลังผลิตสำคัญ จึงทำให้แม่สอดเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวพันกับประเด็นปัญหาแรงงานต่างด้าวพม่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

²¹ พรพิมล ตริ์โชติ และ ทราญแก้ว ชูทรัพย์ “การค้าชายแดนไทย-พม่า” ใน การค้าชายแดน, วิทยา สุจริตธนาภิรักษ์ และชบาจิตต์ประทุม บรรณาธิการ, หน้า 28.

แผนภูมิที่ 3 แสดงการส่งออกไปพม่าบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

แผนภูมิที่ 4 แสดงการนำเข้าบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

3.3.3 กรณีอำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

จังหวัดระนองเป็นอีกจุดการค้าชายแดนไทย-พม่าที่มีปริมาณและมูลค่าสูงแห่งหนึ่ง เนื่องจากมีสภาพภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับปากแม่น้ำกระบุรี และมีท่าเลเป็นท่าเทียบเรือที่ดีโดยอยู่ตรงข้ามกับเกาะสอง อันเป็นส่วนปลายสุดของพม่า ซึ่งสามารถติดต่อคมนาคมติดต่อกับพม่าโดยทางน้ำ โดยมีจุดการค้าชายแดนที่เป็นทางการ 2 จุดคือ ที่อำเภอกระบุรี มีสถานะเป็นจุดผ่อนปรน และที่อำเภอเมืองระนอง เป็นจุดผ่านแดนถาวร

เนื่องจากความแตกต่างทางภูมิประเทศ ทำให้การค้าชายแดนในพื้นที่นี้แตกต่างไปจากพื้นที่การค้าชายแดนอื่นๆ กล่าวคือการประมงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง เช่น โรงน้ำแข็ง แพลลา และโรงงานทำอาหารสัตว์ เป็นกิจกรรมหลัก ซึ่งต้องอาศัยการทำประมงในน่านน้ำของพม่าเป็นส่วนใหญ่ โดยเจ้าของเรือไทยนิยมนำเรือไปจดทะเบียนในพม่าเพื่อให้สะดวกในการติดต่อกับทางการพม่า และโดยมากลูกเรือก็เป็นชาวพม่า ส่วนการค้าในบริเวณนี้ก็มีปริมาณการค้าที่สูง โดยมีสินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่ ไม้ สินค้าเกษตร และของธรรมชาติ ส่วนสินค้าส่งออกนั้นเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น ผงชูรส ปลากระป๋อง อุปกรณ์ทำประมง อุปกรณ์ก่อสร้าง เป็นต้น อย่างไรก็ตามการค้าชายแดนในบริเวณนี้มีลักษณะเป็นทั้งการค้าปลีกและการค้าส่ง โดยการค้าปลีก จะมีพ่อค้ารายย่อยพม่ามาซื้อสินค้าแล้วนำกลับไปขายต่อในพม่า และการค้าส่งนั้น พ่อค้าไทยจะได้รับใบสั่งซื้อสินค้าจากตัวแทนพ่อค้าพม่าที่อยู่เกาะสอง จากนั้นก็จัดส่งสินค้าไปยังเกาะสอง จากนั้นตัวแทนพ่อค้าพม่าก็จะจัดส่งสินค้าเข้าไปยังพม่าเอง²²

นอกจากนี้การค้าในพื้นที่นี้ไม่มีปัญหาเรื่องสิทธิพลของชนกลุ่มน้อย เพราะดินแดนในบริเวณเกาะสองไม่มีกองกำลังติดอาวุธของชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ และเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ควบคุมบริหารพื้นที่ในเขตนี้อย่างสมบูรณ์²³ แต่ยังมีปัญหาการทำประมง ซึ่งได้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานประมงชายแดนทางทะเลไทย-พม่า(ศปชล.ทพ.) เพื่อดูแลแก้ไขการทำประมงนอกน่านน้ำแล้ว อย่างไรก็ตามการค้าในบริเวณนี้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

²³ พรพิมล ตริโชติ , รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยตามชายแดนไทย-พม่า: ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า (2541), หน้า 37.

และจากการพิจารณาพื้นที่การค้าชายแดนไทย-พม่าทั้งสามพื้นที่ที่ตั้งที่กล่าวมาแล้ว พบว่ามีลักษณะร่วมกันที่สำคัญคือเป็นพื้นที่การค้าชายแดนไทย-พม่าที่สำคัญของไทยเนื่องจากมีมูลค่าสูงกว่าเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่การค้าชายแดนที่ทางการพม่าถือว่าถูกต้องตามกฎหมาย แต่พื้นที่การค้าชายแดนในบริเวณภาคเหนืออื่นได้แก่ จังหวัดเชียงราย และ จังหวัดตากนั้น มีความคล้ายคลึงกันในแง่ของลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้

1. เกิดลักษณะการค้าชายแดนในรูปแบบของการค้าผ่านแดน อันเป็นลักษณะของการค้าระหว่างประเทศ ที่เชื่อมโยงและส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ
2. เกิดพัฒนาการของเมืองชายแดนที่โดดเด่นกว่าที่อื่นในเชิงเศรษฐกิจ จากอำเภอเล็กๆ กลายเป็นเมืองการค้า การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมที่รุ่งเรือง ทำให้เกิดความเป็นเมือง (urbanization)
3. เนื่องจากความรุ่งเรืองในการค้าชายแดนของทั้งสองพื้นที่ จึงกลายเป็นจุดการค้าชายแดนที่ทางการพม่าเลือกปิดเสมอๆ มากกว่าจุดอื่นๆ เมื่อเวลามีปัญหาความขัดแย้งกับไทย
4. การค้าชายแดนที่รุ่งเรืองในสองพื้นที่นี้เกี่ยวข้องกับการมีบทบาทขององค์กรเศรษฐกิจท้องถิ่น อันได้แก่ หอการค้าจังหวัดตาก และหอการค้าจังหวัดเชียงราย

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้พื้นที่การค้าชายแดนด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีความน่าสนใจสำหรับการศึกษานี้

3.4 ลักษณะพิเศษของการค้าชายแดนไทย-พม่า

นอกเหนือจากความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การค้าชายแดนไทย-พม่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพิเศษบางประการ กล่าวคือ

- 1) การค้าชายแดนของสองประเทศนี้ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ปัจจัยทางการเมืองมีบทบาทอย่างมาก กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเป็นตัวกำหนดการค้าชายแดนค่อนข้างมาก เห็นได้จากในหลายๆกรณีที่มีเหตุการณใดๆก็ตามที่กระทบความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้ มูลค่าการค้าชายแดนจะลดลง (ดูตาราง 5 ประกอบ) ซึ่ง

เป็นผลเนื่องมาจากการประกาศปิดด่าน เช่น การประกาศปิดด่านการค้าที่เมืองเมียวดี เมืองท่าขี้เหล็ก และเกาะสองโดยทางการพม่าช่วงวันที่ 2 ตุลาคม – 24 พฤศจิกายน 2542 เพื่อประท้วงไทยในกรณี นักศึกษาพม่าบุกยึดสถานทูตพม่าที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนตุลาคม 2542 เป็นต้น ส่งผลให้การค้าชายแดน ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสสุดท้ายของปี 2541

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบมูลค่ารวมการค้าชายแดนไทย-พม่าปีพ.ศ. 2541 กับ ปีพ.ศ. 2542

มูลค่า : ล้านบาท

เดือน	ปี 2541	ปี 2542	การเปลี่ยนแปลง %
มกราคม	563.86	705.87	25.19
กุมภาพันธ์	561.96	725.12	29.03
มีนาคม	617.80	901.82	45.97
เมษายน	704.48	712.13	1.09
พฤษภาคม	721.52	848.88	17.65
มิถุนายน	785.50	780.88	-0.59
กรกฎาคม	521.45	689.10	32.15
สิงหาคม	544.22	556.00	2.16
กันยายน	518.30	618.24	19.28
ตุลาคม	619.08	372.26	-39.87
พฤศจิกายน	682.03	499.97	-26.69
ธันวาคม	623.96	1,299.94	108.34
รวม	7,464.16	8,710.21	16.69

ที่มา : มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า ใน สถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปีพ.ศ.2542, สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การค้าชายแดนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความสัมพันธ์ของประเทศ ทั้งสองอยู่มากซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2538-2539 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยยังอยู่ในภาวะที่ค่อนข้างดี แต่ปรากฏว่ามูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่ากลับลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (ดูตาราง 1 หน้า 28 ประกอบ) ทั้งนี้เป็นเพราะทางการพม่าปิดด่านการค้า โดยมีเหตุผลสำคัญๆคือ ไทยสนับสนุนชนกลุ่มน้อย กรณี

การฆ่าลูกเรือประมงพม่า และการวิจารณ์รัฐบาลพม่าเรื่องประชาธิปไตยของรัฐบาลไทย²⁴ จะเห็นได้ว่าการค้าชายแดนได้กลายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของทั้งสองประเทศอีกด้วย กล่าวคือ การประกาศปิดด่านการค้าโดยทางการพม่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอๆเมื่อเกิดวิกฤตในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ทั้งนี้เนื่องจากไม่พอใจในท่าทีทางการเมืองของรัฐบาลไทยต่อเหตุการณ์นั้นๆ ขณะเดียวกันทางการไทย โดยกองทัพก็ได้เคยประกาศปิดด่านการค้าเพื่อเหตุผลทางความมั่นคงเมื่อเกิดการกระทบกระทั่งตามแนวบริเวณชายแดนไทย-พม่าเช่นกัน ปรากฏการณ์เช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการค้าชายแดนเป็นดัชนีชี้ระดับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-พม่าได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม เคยมีความพยายามหนึ่งครั้งโดยทางการไทยในช่วงเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา ที่ต้องการทำให้การค้าชายแดนเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจจริงๆ กล่าวคือ ในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ในปี 2539 ได้มีการลงนามในสัญญาว่าด้วยการค้าชายแดนระหว่างกัน โดยมีสาระสำคัญประการหนึ่งคือ การปิดด่านจะกระทำมิได้ หากไม่มีการบอกล่วงหน้า แต่สัญญาฉบับนี้ก็ไม่เคยถูกบังคับใช้ เห็นได้จากกรณีนักศึกษาอีสถานทูตพม่า เดือนตุลาคม 2542 รัฐบาลพม่าได้ประกาศปิดด่านทันทีโดยมิได้แจ้งล่วงหน้า²⁵

2) การค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่านั้น มีทั้งส่วนที่ผิดและถูกกฎหมายอยู่ร่วมกันหรืออาจกล่าวได้ว่า "มิใช่การค้าแบบที่ตรงไปตรงมา มันมีด้านมืดและด้านสว่างก้ำกึ่งกัน"²⁶ กล่าวคือถึงแม้จะมีการปิดด่าน แต่มิได้หมายความว่า การค้าชายแดนจะหยุดจริงๆ เช่น ในพื้นที่อำเภอแม่สอดเมื่อด่านเมียวดีถูกปิดในตอนต้นปี 2544 เมื่อความสัมพันธ์ไทย-พม่าถึงจุดตกต่ำอันลงครวไค ท่า 1 ห้วยม่วง ที่อยู่ด้านทิศใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ที่ฝั่งพม่าอยู่ในความดูแลของกองกำลังกะเหรี่ยงพุทธ จะกลายเป็นช่องทางขนส่งสินค้าแทนตลอด นอกจากนี้ยังมีท่าขนส่งสินค้าตลอดแนวแม่น้ำเมยอีกร่วม 10 แห่งที่รองรับการขนส่งสินค้าในลักษณะนี้ หรือในกรณีอื่นเนื่องมาจากปัญหาสำคัญคือการปะทะกันของกองกำลังไทย-พม่าตามแนวชายแดนทางภาคเหนือของไทย และปัญหายาเสพติด ด้านการค้าอำเภอแม่สอดถูกปิดก็จริง ตัวเลขการค้าชายแดนไทย-พม่าจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงรายในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2544 รายงานว่ามีมูลค่าเป็นศูนย์²⁷ แต่ปริมาณการค้าที่

²⁴ สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, "การค้าชายแดนไทย-พม่า : ข้อควรทำและไม่ควรทำ" ใน ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ, อัมพร จิรัฐติกร บรรณาธิการ, โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544, หน้า 90.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

²⁷ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, สรุปภาวะการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2544, หน้า 15.

เพิ่มขึ้นทางด้านอำเภอเชียงแสน ระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน 2544 ที่เพิ่มขึ้นถึง 56% มูลค่า 710.2 ล้านบาท²⁸ และหากดูตารางเปรียบเทียบการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงรายกับจีนตอนใต้และลาวปี 2534 กับ 2544 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2544 จะพบว่าเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวเช่นกัน (ดูตาราง 6 และตาราง 7 ประกอบ)

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบการค้าด้านจังหวัดเชียงรายกับลาวปีพ.ศ. 2543 และ 2544

หน่วย : ล้านบาท

เดือน	การนำเข้า		เปรียบเทียบ %	การส่งออก		เปรียบเทียบ %			เปรียบเทียบ %
	ปี 2543	ปี 2544		ปี 2543	ปี 2544		ปี 2543	ปี 2544	
ก.พ.	43.18	102.41	137.17	44.62	41.51	(6.97)	87.80	143.92	63.92
มี.ค.	49.27	50.61	2.72	43.34	56.62	30.64	92.61	107.23	15.79
เม.ย.	39.76	55.55	39.71	44.92	58.93	31.19	84.68	114.48	35.19
พ.ค.	44.55	53.98	21.17	36.34	87.91	141.91	80.89	141.89	75.41

ที่มา : การค้าด้านจังหวัดเชียงรายกับลาว ใน สรุปลภาวะการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2544, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบการค้าด้านจังหวัดเชียงรายกับจีนตอนใต้ปี 2543 และ 2544

หน่วย : ล้านบาท

เดือน	การนำเข้า		เปรียบเทียบ %	การส่งออก		เปรียบเทียบ %	มูลค่าการค้ารวม		เปรียบเทียบ %
	ปี 2543	ปี 2544		ปี 2543	ปี 2544				
ก.พ.	8.90	25.61	187.75	9.18	97.46	961.66	18.08	123.07	580.70
มี.ค.	14.84	35.87	141.71	35.32	152.39	331.46	50.16	188.26	275.32
เม.ย.	8.62	31.52	265.66	24.74	117.36	374.37	33.36	148.88	346.28
พ.ค.	7.20	25.35	252.08	34.34	160.45	367.24	41.54	185.80	347.28

ที่มา : การค้าด้านจังหวัดเชียงรายกับจีนตอนใต้ ใน สรุปลภาวะการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2544, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

²⁸ "ชายแดนไทยโดยล้อมกรอบ จีน-พม่าขูดภาษี-ห้ามนำเข้า", ประชาชาติธุรกิจ (23 สิงหาคม 2544) : หน้า 24.

ดังนั้นหากดูจากข้อมูลในตารางที่ 6 และ 7 ย่อมจะสามารถชี้ให้เห็นว่าการค้ายังดำเนินอยู่โดยไม่ถูกกระทบจากสถานการณ์การเมืองแต่อย่างใดซึ่งคงเป็นเพราะ

“การค้าระหว่างไทย-พม่ายังคงดำเนินต่อไปโดยผ่านทางอำเภอเชียงแสน โดยสินค้าถูกล่องเรือผ่านไปทางอำเภอเชียงแสน เข้าทางบั้งปงของพม่า เพื่อเข้าสู่ท่าซี้เหล็ก และไปยังเชียงตุงเหมือนเดิม”²⁹

นอกจากนี้การปิดด่านการค้าส่วนใหญ่จะเป็นการปิดด่านการค้าที่เป็นจุดผ่านแดนถาวร แต่จุดผ่อนปรนต่างๆซึ่งมีอยู่หลายจุดในบริเวณใกล้เคียงไม่ได้ถูกปิดตามไปด้วย จึงทำให้การค้าชายแดนยังคงดำเนินอยู่ โดยดำเนินในรูปแบบของการค้านอกระบบ

3) การค้าชายแดนไทย-พม่าไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการค้าเสรีที่ใครจะทำก็ได้ หากแต่บรรดาการค้าจำนวนมากถูกผูกขาดอยู่กับหอการค้าชายแดนของไทย และสมาชิกที่เป็นแกนนำของหอการค้าเท่านั้น การค้าชายแดนจึงเป็นเรื่องที่ผูกกับเส้นสายระบบอุปถัมภ์และอำนาจท้องถิ่น ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าค่อนข้างมาก บางครั้งมากเกินกว่าอำนาจจากส่วนกลางจากกรุงเทพฯและย่างกุ้งจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วยได้ ยกตัวอย่างกรณีของการค้าไม้ ซึ่งมีคนกลุ่มเดิมๆกลุ่มหนึ่งดำเนินการมาเป็นเวลากว่าทศวรรษแล้ว กระทั่งเป็นเหตุให้มีการทุจริตผิดกฎหมายเกิดขึ้นมากมาย³⁰

ฉะนั้นสามารถกล่าวว่าการค้าชายแดนไทย-พมานั้น การเมืองกับเศรษฐกิจไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะมองในระดับของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือมองในระดับประเทศก็ตาม

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงระยะเวลาจากรัฐบาลที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์สมัยที่ 2 จนถึงปีแรกของรัฐบาลที่นำโดยพรรคไทยรักไทย (ปลายปีพ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในระดับรัฐมีค้อยราบรื่นเท่าใดนัก และหลายครั้งที่ส่งผลกระทบต่อในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลต่อการค้าในบริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศด้วย

²⁹ สัมภาษณ์ เสริมชัย กิตติรัตนไพบูลย์, ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย, 14 มิถุนายน 2545.

³⁰ สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, “การค้าชายแดนไทย-พม่า : ความสัมพันธ์ของการเมืองและการค้า” ใน ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ, อัมพร จิรัฐติกร บรรณาธิการ, หน้า 176.

3.5 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าช่วงปีปลายปี 2540- 2544

ในสมัยช่วงรัฐบาลที่นำโดยพรรคความหวังใหม่ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปเยือนสหภาพพม่าเมื่อกลางปีพ.ศ. 2540 และต่อมาก็มีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540 แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้ได้กลับสู่ภาวะตึงเครียดอีกครั้งในสมัยรัฐบาลที่นำโดยพรรคประชาธิปไตยซึ่งมีนายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 (9 พฤศจิกายน 2540 -9 กุมภาพันธ์ 2544) ที่ได้เข้ารับหน้าที่บริหารประเทศต่อจากรัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ และได้เกิดเหตุการณ์กระทบกระทั่งหลายเหตุการณ์ อันส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้ไม่ราบรื่น

ดังจะเห็นได้ว่าการพยายามกวาดล้างกองกำลังชนกลุ่มน้อยอย่างหนักโดยรัฐบาลทหารพม่า ทำให้กองกำลังชนกลุ่มน้อยสูญเสียที่มั่นและแตกสลายเกือบทุกกลุ่ม ขณะเดียวกันการรบระหว่างรัฐบาลพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อยได้ติดพันจนรุกล้ำเข้ามาในดินแดนไทยบ่อยครั้ง ในปี 2541 ถึงกับมีการแอบลักลอบเข้ามาเผาศูนย์พักพิงบริเวณชายแดนไทยในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ถึง 3 ครั้ง ซึ่งส่งผลให้ปัญหาผู้ลี้ภัยบริเวณชายแดนไทย-พม่ามีแนวโน้มว่าจะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ³¹ และการแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยจากพม่าของรัฐบาลไทย รวมถึงการดำเนินนโยบายการผลักดันแรงงานต่างด้าวจากพม่าให้กลับประเทศนั้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศตึงเครียด แต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ดำเนินมาถึงจุดตึงเครียด โดยมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญได้แก่ เหตุการณ์การบุกยึดสถานทูตสหภาพพม่า ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2542 โดยกลุ่มนักศึกษาพม่าที่ต่อต้านรัฐบาลพม่าที่เรียกตนเองว่า “นักรบผู้กล้าหาญแห่งนักศึกษาพม่า” (Vigorous Burmese Student Warriors)³² และตามด้วยเหตุการณ์การบุกยึดโรงพยาบาลศูนย์ จังหวัดราชบุรี ในตอนเช้ามีดีวันที่ 24 มกราคม 2543 โดยชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงที่ต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าที่เรียกตัวเองว่า “กองทัพของพระเจ้า” (God's Army) โดยมีกลุ่มนักศึกษาพม่าร่วมปฏิบัติการอุกอาจครั้งนี้ด้วย เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าตึงเครียดอย่างมาก ซึ่งในอีกด้านหนึ่งของปัญหาคือ

³¹ กฤตยา อาชวนิจกุล, “ปัญหาการจัดการผู้อพยพจากพม่า” ใน ไทยกับพม่า ข้อควรทำและไม่ทำ, อัมพร จิรัฐติกร บรรณาธิการ, หน้า 145.

³² Chayachoke Chulasiriwongs, “Thailand's Relations with the new ASEAN Members: Solving Problems and Creating Images” in Southeast Asian Affairs 2001, Institute of Southeast Asian Studies (Singapore:Seng Lee Press Ltd., 2001), p.338.

การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ไม่ชัดเจนประกอบกับการบริหารและการจัดการที่ไม่เหมาะสมของรัฐบาลไทยในขณะนั้นเป็นเหตุผลสำคัญ³³

ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์การยึดสถานทูตพม่า ณ กรุงเทพมหานคร รัฐบาลพม่าได้เปิดทางให้ฝ่ายทางการไทยจัดการขึ้นเด็ดขาดกับผู้ก่อการร้ายได้ แต่รัฐบาลไทย ภายใต้งานดำเนินการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น คือ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ และม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้ดำเนินการปล่อยตัวผู้ก่อการร้ายรวมทั้งไปส่งผู้ก่อการร้ายยังชายแดนไทย-พม่า โดยรัฐบาลไทยให้เหตุผลว่า บุคคลเหล่านี้มิใช่ผู้ก่อการร้ายแต่เป็นนักศึกษาชาวพม่าที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล³⁴ การกระทำดังกล่าวสืบเนื่องมาจากนโยบายสิทธิมนุษยชนของไทย ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าให้ตกต่ำแล้ว ยังส่งผลต่อการค้าชายแดนทันที³⁵ กล่าวคือ ในขณะที่ยังมี ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร แฉลงว่าทางการพม่าได้ส่งหนังสือขอขมวดมายังกระทรวงการต่างประเทศของไทยที่สามารถจัดการแก้ปัญหาบุกยึดสถานทูตอย่างเรียบร้อย แต่ในวันที่ 3 ตุลาคม 2542 ทางการพม่าได้สั่งการปิดด่านตลอดแนวชายแดนไทย-พม่าต่อมาอีกสามวัน คือวันที่ 6 ตุลาคม 2542 รัฐบาลพม่าได้ประกาศยกเลิกสัมปทานประมงที่ให้กับเรือประมงสัญชาติไทยทุกประเภท เห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทำที่ขัดกัน อันที่จริงแล้วปฏิบัติการตอบโต้จากรัฐบาลพม่าต่อการดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลไทยได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในกรณีการอุ้มตัววีซ่าให้แก่คณะผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ จำนวน 7 คน ของรัฐบาลชวณ 1 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 ในคราวนั้นรัฐบาลพม่าได้ตอบโต้ไทยด้วยการระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ระงับการให้สัมปทานทำไม้ในพม่าแก่บริษัทไทย รวมถึงการปิดด่านชายแดนไทย-พม่าที่สำคัญทั้งสามแห่ง คือ ด่านอำเภอแม่สอด ด่านอำเภอแม่สาย และด่านอำเภอเมืองระนอง³⁶ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลพม่าก็ได้ประกาศเปิดด่านอีกครั้งในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2542

ถัดมาอีกประมาณเกือบสี่เดือนหลังจากการยึดสถานทูตพม่าในกรุงเทพฯ ได้เกิดเหตุการณ์อุกกาบาตที่กระทบต่ออธิปไตยของไทยเป็นครั้งที่สองคือ เหตุการณ์การบุกยึดโรงพยาบาลศูนย์

³³ Chayachoke Chulasiriwongs, "Thai Foreign Relations: Solving Problems and Creating Images", *ibid.*, pp.339-340.

³⁴ "ไทยพม่าร้าวลึก", *หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน* (29 พฤษภาคม 2543): หน้า 1.

³⁵ เรื่องเดียวกัน: หน้า 2.

³⁶ ว่าที่พันตำรวจโท เจษฎา หุ่นเฮง, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก : ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีคอกยลาง บ้านเจดีย์สามองค์ และเนิน 491*, วิทยานิพนธ์สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541, หน้า 58.

จังหวัดราชบุรี โดยกลุ่มกองกำลังกะเหรี่ยงก็อดดาร์มี โดยมีนักศึกษาพม่าบางคนที่ได้ทำการบุกยึดสถานทูตพม่าได้ร่วมในเหตุการณ์นี้ด้วย การแก้ปัญหาของรัฐบาลไทยในคราวนี้คือการวิสามัญฆาตกรรมผู้ก่อการร้ายรวม 11 ราย ซึ่งปรากฏว่ามีนักศึกษาพม่าที่ร่วมก่อการยึดสถานทูตพม่ารวมอยู่ด้วย ถึงแม้การแก้ไขปัญหของรัฐบาลไทยในคราวนี้ได้เป็นไปเพื่อแก้ไขความผิดพลาดในครั้งก่อน แต่ก็มิได้ทำให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่ากลับสู่ระดับปกติ การค้าชายแดนยังคงได้รับผลกระทบ เนื่องจากกระทรวงพาณิชย์พม่าได้ออกประกาศฉบับที่ 2/2000 ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2543 ประกาศห้ามนำเข้าสินค้า 14 รายการ ยกเว้นผลิตภัณฑ์พลาสติกสำหรับใช้ในครัวเรือนและใช้ส่วนตัวทุกชนิดในรูปการค้าปกติทางทะเล เพิ่มจากเดิมที่ห้ามนำเข้าเฉพาะทางด้านชายแดนไปแล้ว โดยที่ทางการพม่าให้เหตุผลว่าต้องการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ และลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศในการนำเข้าสินค้า³⁷

ต่อมาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2544 เริ่มจากปัญหาชายแดนบริเวณเนินภูเต็งนางยง ต.เวียงผาคำ อำเภอแม่สลาย และเนินปางหุน ต.เทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย จนเป็นเหตุให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารไทยและทหารพม่าตามแนวชายแดนไทย-พม่า รวมถึงการเสริมกำลังทหารตามแนวชายแดนไทย-พม่าในภาคเหนือ และตามด้วยการประกาศปิดด่านอำเภอแม่สลาย และตลอดแนวชายแดนภาคเหนือของไทยที่มีพรมแดนติดกับพม่าของทางกองทัพภาคที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2544 ผลก็คือการค้าชายแดนไทย-พม่าด้านอำเภอแม่สลายเข้าสู่ภาวะชะงักงัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงนี้ดำเนินไปควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลไทยอันเป็นไปตามมติของรัฐสภาเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543 โดยหลังจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ประเทศไทยได้รัฐบาลใหม่ภายใต้การบริหารของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

เมื่อรัฐบาลทักษิณ ได้เริ่มบริหารประเทศเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 นอกจากจะต้องเผชิญกับปัญหาตามแนวชายแดนไทย-พม่าแล้ว ยังตามด้วยการโต้ตอบระหว่างไทย-พม่าผ่านสื่อโดยมีประเด็นเรื่องชาตินิยมเป็นตัวเร่งในกรณีตำราเรียนพม่า ภาพยนตร์เรื่องบางระจัน และสุริโยทัย รวมถึงการดำเนินการจัดการปัญหาเสพติดของกองทัพไทย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าตกอยู่ในช่วงวิกฤตอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามด้วยการดำเนินการของรัฐบาล ปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤตนั้นได้รับการแก้ไขโดยได้มีความพยายามจัดการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างไทย-พม่าทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับผู้นำ มีการเยือนสหภาพพม่าของรัฐมนตรีต่างประเทศ

³⁷ “ไทยพม่ารำลึก”, หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน (29 พฤษภาคม 2543) : หน้า 2.

ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย แต่ดูเหมือนว่าความขัดแย้งต่างๆ ได้ยุติลงหลังการเยือนอย่างเป็นทางการของผู้นำทั้งสองประเทศ การเยือนสหภาพพม่าอย่างเป็นทางการของนายทักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 19-20 มิถุนายน 2544 และต่อมาพลโท ชิน ย์นัต ผู้นำหมายเลข 2 แห่งสภาสันติภาพเพื่อพัฒนาการแห่งสหภาพพม่าได้เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 - 5 กันยายน 2544 การเยือนในระดับผู้นำประเทศของทั้งสองประเทศนั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ การค้าชายแดนไทย-พม่าด้านอำเภอแม่สายเข้าสู่ภาวะปกติ (ด่านแม่สายได้เปิดทำการอีกครั้งในวันที่ 24 มิถุนายน 2544) มีการก่อตั้งสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย-พม่า (Thailand - Myanmar Cultural and Economic Association - TMA) ขณะเดียวกันยังส่งผลให้โครงการความร่วมมือระหว่างไทย-พม่า สำเร็จลงได้ เช่น การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่สอง เป็นต้น

ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหภาพพม่า หากพิจารณาการดำเนินความสัมพันธ์ของฝ่ายไทยที่ผ่านมา จะพบว่าส่วนราชการมีบทบาทสำคัญ อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย สภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้นำระดับสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทหาร อาทิ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ³⁸ และพลเอก เศรษฐา สุานะจาโร³⁹ มีบทบาทสามารถพิจารณาได้เป็นตัวแสดงในระดับปัจเจกบุคคล

อย่างไรก็ตามในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าประเด็นในเรื่องของการค้าชายแดนของทั้งสองประเทศนับว่ามีความสำคัญไม่น้อย มูลค่าการค้าระหว่างกันเป็นมูลค่านับพันล้านในแต่ละปี ขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของหอการค้าจังหวัดเชียงราย และหอการค้าจังหวัดตาก ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าก็ปรากฏให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ อันแสดงให้เห็นว่า หอการค้าจังหวัดชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอการค้าจังหวัดในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ติดต่อกับ

³⁸ อ่านเพิ่มเติม ใน สุภาภรณ์ ครุฑเมือง, ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ภายใต้ต้นนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

³⁹ อ่านเพิ่มเติม ใน สิริมน อติแพทย์, ทหารกับการต่างประเทศไทย ศึกษาบทบาทของกองทัพไทยในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า (พ.ศ.2539-2541), วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

พม่าบริเวณภาคเหนือของไทย เช่น หอการค้าจังหวัดตากและหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ สามารถมีบทบาทในฐานะตัวแสดงในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

หอการค้าจังหวัดเชียงรายกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า

หอการค้าจังหวัดเชียงรายเป็นหอการค้าจังหวัดแห่งที่สองของประเทศไทยซึ่งก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2510 ตามนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศของรัฐบาล ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ และเนื่องจากความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย ทำให้มีการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านถึง 3 ประเทศ คือ สหภาพพม่า ลาว และจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) ผ่าน 3 เมืองชายแดนที่สำคัญคือ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ การค้ากับประเทศเพื่อนบ้านเช่นนี้มีมูลค่าการค้ารวมหลายพันล้านบาทต่อปี นับได้ว่าหอการค้าเชียงรายมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านให้ก้าวหน้าขึ้น

เนื่องจากการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้กำหนดระยะเวลาการศึกษาเริ่มต้นในช่วงปลายปีพ.ศ. 2540-2544 เพราะเป็นช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น และเป็นช่วงการบริหารประเทศของสองรัฐบาลไทย คือ รัฐบาลในสมัยของนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย สมัยที่สอง (ต่อไปจะเรียกว่ารัฐบาลชวน 2) ซึ่งเริ่มบริหารประเทศตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนปีพ.ศ. 2540 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปีพ.ศ. 2544 และรัฐบาลในสมัยของนายกรัฐมนตรี พตท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร (ต่อไปจะเรียกว่ารัฐบาลทักษิณ) ที่เริ่มบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ในกรณีของหอการค้าจังหวัดเชียงราย ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การดำเนินงานของหอการค้าเชียงรายต่อความสัมพันธ์เศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่ายังคงอยู่ในกรอบของความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจซึ่งถือได้ว่าเป็นนโยบายหลักของหอการค้าเชียงรายที่หอการค้าเชียงรายได้ผลักดันมาโดยตลอด ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงบทบาทของหอการค้าเชียงรายต่อโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจอันเป็นบทบาทเชิงนโยบายที่สำคัญก่อน อันจะทำให้เราเข้าใจการดำเนินงานของหอการค้าเชียงรายในช่วงปลายปีพ.ศ. 2540-2544 ได้ดียิ่งขึ้น

ฉะนั้นในบทนี้ผู้เขียนจะนำเสนอการดำเนินงานของหอการค้าเชียงรายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า ซึ่งนอกจากเราจะได้เห็นถึงบทบาทเชิงนโยบายที่สำคัญแล้ว เราจะได้เห็นถึงการดำเนินงานที่พยายามส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับพม่าด้วย

4.1 บทบาทในนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของการค้าเชียงรายได้ในนโยบายการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญคือ เป็นผู้คิด ริเริ่มและพยายามผลักดันโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจหรือความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนให้เป็นรูปธรรม โครงการนี้จึงเป็นเสมือนนโยบายหลักของการค้าเชียงรายได้ โดยการค้าเชียงรายได้วางเป้าหมายไว้ว่า เชียงรายได้ซึ่งมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามประเทศจะต้องเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเป็นประตูสู่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจของไทยในอนาคต ซึ่งหมายรวมถึงการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของเชียงรายได้ในความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ตอนบน

4.1.1 ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ : ไทย-พม่า-ลาว-จีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน)

จากการริเริ่มในปีพ.ศ. 2530 และนำเสนอผ่านสื่อและช่องทางต่างๆของการค้าเชียงรายได้ โดยโครงการนี้ “ถูกนำเสนอตั้งแต่สมัยนายเกษม ติณสุลานนท์ ผ่านคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน(กรอ.) โดยมีการค้าเชียงรายได้เป็นหัวหอก”¹ อันนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างสี่ชาติในที่สุด ได้แก่ ประเทศไทย สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) และได้นำไปสู่ความร่วมมือระหว่างไทย-พม่าในหลายๆด้านด้วย

การค้าจังหวัดเชียงรายได้ในขณะนั้นมีนายแสวง เครือวิวัฒน์กุล เป็นประธานการค้าเชียงรายได้ (ดำรงตำแหน่งนี้ในระหว่างปีพ.ศ. 2530-2534) ได้มีความคิดที่ต้องการจะพัฒนาการค้าชายแดนระหว่างประเทศทั้งสี่ จึงได้เกิดแนวคิดที่จะตั้งเขตเศรษฐกิจขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากประเทศไทย-พม่า-ลาว-จีน (มณฑลยูนนาน) เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคนี้ จากแนวความคิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคดังกล่าว การค้าเชียงรายได้ผลักดันแนวคิดนี้ ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีจากรัฐบาลในสมัยนายกรัฐมนตรี นาย ชวน หลีกภัย สมัยแรก (23 กันยายน พ.ศ. 2535-24 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งต่อไปจะเรียกรัฐบาลชวน 1) และได้กลายเป็นโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคระหว่างสี่ประเทศในที่สุด² และในสมัยรัฐบาลชวน 2 โดยรองนายกรัฐมนตรี นาย ศุภชัย พานิชย์ภักดิ์ ในฐานะประธานคณะกรรมการเพื่อการสนับสนุนการค้าชายแดนและคณะอนุกรรมการประสานความร่วมมือในการพัฒนาอนุภูมิภาคใน

¹ สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, ประธานการค้าจังหวัดเชียงรายได้ (ปีพ.ศ. 2543-2544), 14 กุมภาพันธ์ 2544.

² สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, อ้างแล้ว.

กลุ่มแม่น้ำโขง ได้กำหนดนโยบายผลักดันสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและโครงการความร่วมมืออนุภูมิภาคในกลุ่มแม่น้ำโขง(GMS)ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และในที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อการสนับสนุนการค้าชายแดน เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ได้มีมติให้ กรรมการค้าต่างประเทศ ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการเพื่อการสนับสนุนการค้าชายแดน ร่วมกับ หอการค้าไทย ให้ช่วยผลักดันให้เกิดความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจอย่างเป็น รูปธรรมโดยเร็ว³

ในตอนแรกนั้น ประเทศจีน และสหภาพพม่าให้ความสนใจและเข้าร่วมโครงการนี้ แต่ ประเทศลาวยังมิได้สนใจที่จะเข้าร่วมด้วย จนกระทั่งเมื่อเดือนมกราคม 2532 คณะกรรมการหอการค้า เชียงรายได้เดินทางไปเยือนแขวงบ่อแก้ว เมืองหัวทราย ลาว โดยได้มีการเจรจาการค้าร่วมกันและให้มีการ เปิดด่านการค้าที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ต่อมาเดือนกรกฎาคมในปีเดียวกัน หอการค้า เชียงรายร่วมกับมณฑลยูนนาน ลงนามความสัมพันธว่าด้วยความร่วมมือทางการค้าและการท่องเที่ยว พร้อมทั้งหารือเกี่ยวกับการสร้างเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำในการเชื่อมเชียงรายกับยูนนาน⁴

สำหรับในประเทศไทย หอการค้าเชียงรายได้นำเสนอโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ อย่างมีกลยุทธ์ โดยได้อาศัยการจัดสัมมนาร่วมกับสื่อมวลชนในเครือ เดอะ เนชั่น ขณะเดียวกันได้มีการ ประชาสัมพันธ์โครงการนี้อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อระดับประเทศ พร้อมๆกับการผลักดัน ช่องทางต่างๆ อาทิ กรอบ.จังหวัด หอการค้าไทย ผ่านหน่วยงานของรัฐ และผลักดันผ่านดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ (ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลชวน 1) รวมไปถึงการนำเสนอผ่านทูต ต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย จนกระทั่งเกิดเป็นความร่วมมือระหว่างสี่ ประเทศ ไทย-พม่า-ลาว-จีน สำเร็จในที่สุด⁵ ดังนั้น “กลยุทธ์การนำเสนอและผลักดันของเรา(หอการค้า เชียงราย)ที่ผ่านสื่อและผ่านทูตต่างประเทศนั้น ได้กลายเป็นต้นแบบแก่การค้าเงินการของหอการค้า จังหวัดอื่นๆ”⁶ ในการดำเนินโครงการเช่นนี้

³ กรรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “ผลกระทบในเชิงการค้าและการลงทุนต่อจังหวัดเชียงราย ภายหลังจากการลงนาม สัญญาใช้แม่น้ำโขงในเชิงพาณิชย์” ใน หอการค้าจังหวัดเชียงราย, หนังสือการประชุมสามัญประจำปี 2543, หน้า 38.

⁴ “สายสัมพันธ์สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ 10 ปีที่รอคอยกับฝันที่เริ่มเป็นจริง” ไทยโพสต์ (18 มกราคม 2542) : หน้า 5.

⁵ สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, อ่างแล้ว

⁶ สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, อ่างแล้ว

ในระดับระหว่างประเทศโครงการนี้ได้เริ่มขึ้นครั้งแรกจากการจัดประชุมร่วมกัน ระหว่างสี่ประเทศอย่างเป็นทางการในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2533⁷ และต่อมาในสมัยรัฐบาลชวน 1 โดยประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมหารือในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส 4 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย ลาว จีน และพม่า ณ กรุงทพข ในวันที่ 24-25 พฤศจิกายน 2536 และครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 24-25 ธันวาคม 2536 ณ นครคุนหมิง⁸ ที่ประชุมเห็นชอบและตัวแทนรัฐบาลทั้งสี่ประเทศได้ลงนามยอมรับ แผนพัฒนาโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจร่วมกัน โดยมีการร่วมกันวางโครงข่ายพัฒนาระบบคมนาคม การสื่อสาร การพลังงาน และการท่องเที่ยว โดยการพัฒนา ระบบคมนาคมขนส่งเป็นประเด็นแรกในการพิจารณา เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญของการขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนในอนาคต อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์สำคัญของโครงการนี้คือเพื่อร่วมจัดตั้งเขตเศรษฐกิจ ขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยรวม ทั้ง การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในกรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ⁹ ต่อมาในภายหลัง โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ได้ขยายตัวเป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศคือ ไทย พม่า ลาว จีน(มณฑลยูนนาน) กัมพูชา และเวียดนาม (Greater Mekong Subregion-GMS) ฉะนั้น ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจหรือความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (Upper Mekong Subregion) ในปัจจุบัน จึงเป็นกรอบความร่วมมือเล็กในกรอบความร่วมมือใหญ่ GMS นั่นเอง

ในการนี้ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank-ADB) กองทุนพัฒนาอินโดจีนของประเทศญี่ปุ่น และรัฐบาลของแต่ละประเทศ เป็นแหล่งสนับสนุนเงินทุนที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ให้ความสนใจโครงการนี้เป็นอย่างมาก และได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาความเป็นไปได้ของความร่วมมือใน 7 สาขา คือ การคมนาคมขนส่ง การพลังงาน การสื่อสารคมนาคม ทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการค้าการลงทุน

ภายใต้โครงการนี้ ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า มีความร่วมมือเกิดขึ้น ในหลายด้าน อาทิ

⁷ ประพาฬ พันธ์ชื่น, “การค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านทางเลือกใหม่ในภาวะวิกฤติโลก” ใน โลกการค้า, ปีที่ 8 ฉบับที่ 73 พฤศจิกายน 2544, หน้า 50.

⁸ “ทุนไทยเชื้อจิว-น้ำชาติ” ทะลวงปัญหาสี่เหลี่ยมฯ” ผู้จัดการรายวัน (2 มกราคม 2540) : หน้า 7.

⁹ หอการค้าเชียงราย, เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (เอกสารโรเนียว), 2536.

1. ความร่วมมือด้านการคมนาคมขนส่ง มีโครงการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมทางบกเชื่อมไทย-พม่า-จีนตอนใต้(มณฑลยูนนาน) โดยเป็นเส้นทางเพื่อการค้าและการลงทุน โดยเส้นทางนี้เป็นถนนเริ่มจากแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง-ต้าลี่ว รวมระยะทางประมาณ 250 กม.
2. ความร่วมมือด้านระบบโครงสร้างพื้นฐาน รัฐบาลไทยโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้มีโครงการความร่วมมือในการสร้างเขื่อนระหว่างไทย-พม่า ได้แก่ โครงการแม่สาย (กำลังการผลิต 30 เมกะวัตต์ วงเงินลงทุน 1,000 ล้านบาท) และสำหรับโครงการแม่น้ำเมย และโครงการแม่น้ำสาละวิน อยู่ในระหว่างการศึกษาของแต่ละฝ่าย
3. ความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน เอกชนไทยและหน่วยราชการไทย ได้เข้าไปลงทุนในพม่าในกิจการต่างๆ เช่น ก่อสร้าง ก๊าซธรรมชาติ โรงแรม การท่องเที่ยว ประมง ธนาคาร รวมทั้งกิจการเหมืองแร่อัญมณี ซึ่งทางการพม่าได้อนุญาตให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนได้ในภายหลัง
4. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างไทย-พม่า¹⁰ เมื่อวันที่ 24-27 กรกฎาคม 2541 โดย นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กำกับดูแลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ร่วมลงนามกับ รัฐมนตรีการท่องเที่ยวและโรงแรมของพม่า ณ กรุงย่างกุ้ง

อย่างไรก็ตามทางหอการค้าเชียงใหม่ยังคงดำเนินการผลักดันผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ โครงการนี้เป็นรูปธรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยในระยะหลังได้ร่วมมือกับหอการค้าอื่นๆของจังหวัดในภาคเหนือคือหอการค้าเขต 9 (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน) และหอการค้าเขต 10 (เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน) เพื่อที่จะผลักดันโครงการนี้ให้เป็นรูปธรรม ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจขึ้น อันเป็นคณะกรรมการของภาคเอกชนไทย เพื่อทำหน้าที่ในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างหอการค้าจังหวัดในเขต 9 และ 10 เกี่ยวกับการพัฒนาชายแดนและการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และทำหน้าที่ผลักดัน รวมทั้งการต่อรองกับรัฐบาลแทนการที่หอการค้าแต่ละ

¹⁰ “ไทย-พม่าเซ็นตอบท่องเที่ยวนำร่องพื้นสามเหลี่ยมทองคำ” ผู้จัดการรายวัน (14 กรกฎาคม 2541) : หน้า 1,2.

จังหวัดจะไปดำเนินการเอง ดังนั้นการประสานความร่วมมือระหว่างหอการค้าจังหวัดภาคเหนือในครั้งนี้ "ถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้โครงการเกิดเป็นรูปธรรม"¹¹

ขณะเดียวกันได้ ยังคงมีการจัดสัมมนาร่วมกับสื่อมวลชนและมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงโดยเชิญตัวแทนจากภาครัฐและภาคเอกชนของประเทศสมาชิกเข้าร่วม มีการพบปะหารือกับทูตตะวันตก และการเดินทางไปพบปะกับทางการประเทศเพื่อนบ้านเพื่อหารือและนำเสนอโครงการต่างๆ อย่างเป็นอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับทางการมณฑลยูนนานของจีน

จีนเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อโครงการนี้เป็นอย่างยิ่ง รวมถึงได้ดำเนินการโครงการรองรับต่างๆอย่างก้าวหน้ามากที่สุดหากเทียบกับประเทศสมาชิกอื่นๆในโครงการนี้ ในขณะที่ความสัมพันธ์ไทยกับพม่านั้นมักเกิดปัญหาความขัดแย้งบ่อยครั้ง ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการค้าชายแดนที่เป็นอยู่ ฉะนั้นหอการค้าเชียงรายในระยะหลังจะมีการติดต่อสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับมณฑลยูนนาน จนกระทั่งนำไปสู่การเซ็นสัญญาเป็น"บ้านพี่เมืองน้อง"ระหว่างจังหวัดเชียงรายกับมณฑลยูนนานเมื่อ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2543 โดยตัวแทนฝ่ายไทยผู้ลงนามคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย นายสำเริง ปุณโยปกรณ์ ส่วนตัวแทนฝ่ายจีน ผู้ลงนามคือผู้ว่าการมณฑลยูนนาน อันก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาเมืองร่วมกันในอนาคต¹² ซึ่งการเซ็นสัญญาเป็น"บ้านพี่เมืองน้อง"ระหว่างจังหวัดเชียงรายกับมณฑลยูนนานนี้ หอการค้าจังหวัดเชียงรายได้ผลักดันผ่านกรอ.จังหวัดเชียงราย เนื่องจากหอการค้าเชียงรายเห็นความสำคัญของบทบาททางเศรษฐกิจของจีนต่อโครงการความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจในอนาคต¹³ ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดเชียงรายและมณฑลยูนนานภายใต้กรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจจึงเป็นตัวอย่างของบทบาทของหอการค้าในการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านที่ชัดเจน

4.2 บทบาทในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-พม่า

หลังจากที่โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจได้รับการยอมรับจากทั้งสี่ประเทศแล้ว ทางหอการค้าเชียงรายได้นำเสนอโครงการต่างๆเพื่อรองรับโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยหนึ่งในโครงการนั้นๆคือการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างประเทศสมาชิก อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการรองรับความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในอนาคตภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคในกลุ่มแม่น้ำ

¹¹ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์กล่าวใน "กระทู้สภาพัฒน์เร่งมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ " *กรุงเทพธุรกิจ* (2 กันยายน 2542) : หน้า 22.

¹² "ยูนนานลงนามบ้านพี่เมืองน้อง" *กรุงเทพธุรกิจ* (27 กันยายน 2543) : หน้า 21.

¹³ สัมภาษณ์ เสริมชัย กิตติรัตน์ไพฑูย์, ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน), 23 สิงหาคม 2545.

โขง (Greater Mekong Subregion -GMS) ในส่วนเส้นทางคมนาคมเชื่อมไทย-พม่า นั้น หอการค้า เชียงราย ได้พยายามผลักดันให้เกิดเส้นทางคมนาคมทางบกสายหลักคือ เส้นทางแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก- เชียงตุง-ต้าหลี่ อันเป็นเส้นทางบกเชื่อมประเทศไทย-พม่า-จีน และสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 ที่ เชื่อมระหว่างประเทศไทย-พม่า และเส้นทางคมนาคมทางน้ำคือ โครงการการเดินเรือในแม่น้ำโขงเพื่อ การพาณิชย์

4.2.1 โครงการการสร้างเส้นทางแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง-ต้าหลี่

จากแผนงานเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างกันภายใต้โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เส้นทางเชื่อมโยงไทย-พม่า-จีนตอนใต้ได้ถูกนำเสนอเป็นอันดับต้นๆ ได้แก่ เส้นทางแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก- เชียงตุง-ต้าหลี่ รวมระยะทางประมาณ 250 กม. เพื่อส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างกัน เส้นทางนี้เป็นเส้นทางคมนาคมโบราณ โดยในตอนแรก เส้นทางจากแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก ระยะทาง ประมาณ 16 กม. รัฐบาลชวอน 1 ได้อนุมัติให้งบประมาณเพื่อดำเนินการก่อสร้าง ในส่วนเส้นทางจาก ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง พม่าได้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจากรัฐบาลไทยเป็นจำนวน 300 ล้านบาท ส่วนเส้นทางจาก เชียงตุง-ต้าหลี่ จีนช่วยเหลือก่อสร้างจากพรมแดนตนเองเข้ามาในพม่า 20 กม.

หอการค้าเชียงรายเริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่ทำการสำรวจเส้นทางร่วมกับกรอ.จังหวัด เชียงราย จากนั้นได้ดำเนินการผลักดันโดยตรงต่อทางการพม่า โดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2540 นายวิวัฒน์ ศิริจางคพัฒน์ ประธานหอการค้าเชียงรายในขณะนั้น (ดำรงตำแหน่งในช่วงปีพ.ศ.2538- 2539) ได้นำคณะกรรมการหอการค้าเชียงรายเข้าพบพันเอก อู วุน จี (ผู้ว่าราชการจังหวัดท่าขี้เหล็ก) และพันเอก เอ มิน จู ที่จังหวัดเชียงตุง เพื่อหารือและขอความร่วมมือในการสนับสนุนการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวไทย-พม่า ซึ่งทางพม่าก็เห็นพ้องพร้อมทั้งเสนอให้มีการพบปะพูดคุยกันระหว่าง ภาคเอกชนฝ่ายไทยกับทางท้องถิ่นพม่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมผลักดันโครงการสำรวจเส้นทางท่า ขี้เหล็ก-ชายแดนจีนเกิดขึ้นให้ได้ในอนาคต¹⁴

นอกจากนี้หอการค้าเชียงรายยังได้ดำเนินการผลักดันเพื่อเร่งการก่อสร้างเส้นทางสาย นี้โดยตรงต่อคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าระดับภูมิภาคฝ่ายพม่า (Regional Border Committee-

¹⁴ จุฑาทิพย์ เบี้ยจั่น, “เส้นทางเศรษฐกิจไทย-พม่าร้อยปีจวบจนจวบจวน” กรุงเทพธุรกิจ (18 กุมภาพันธ์ 2540) : หน้า 4.

RBC) โดยเมื่อเดือนสิงหาคม 2540 ทางหอการค้าจังหวัดเชียงรายได้นำประเด็นนี้ได้เข้าร่วมหารือนอกกรอบกับคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าระดับภูมิภาคฝ่ายพม่า¹⁵

ต่อมาเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยในปีพ.ศ. 2540 รัฐบาลไทยได้ประกาศยกเลิกสัญญาเงินกู้ก่อสร้างเส้นทางท่าขี้เหล็ก-เชียงตุงเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2542 โดยโอนงบกลับกระทรวงการคลัง เพื่อสงวนเงินงบประมาณไว้ขณะที่ประเทศยังมีปัญหาเศรษฐกิจ¹⁶ ซึ่งทางหอการค้าเชียงรายเห็นว่าการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลไทยทำให้ไทยสูญเสียอำนาจการต่อรองในทางการเมือง เพราะการกระทำเช่นนี้ทำให้ไทย “โอกาสที่ไทยจะแสดงตนเป็นที่พึ่งพาของรัฐบาลพม่า กลับกลายเป็นว่ารัฐบาลพม่าหันไปพึ่งว่าไม่ได้พึ่งเรา อำนาจต่อรองที่น่าจะตกกับเราจึงหมดไป”¹⁷

ว่า ในที่นี้หมายถึง บริษัท หงปัง กรุ๊ป จำกัด เป็นบริษัทของกลุ่มว่า ซึ่งทางการพม่าได้ว่าจ้างให้ก่อสร้างเส้นทางจากท่าขี้เหล็ก-เชียงตุงหลังจากที่รัฐบาลไทยได้ระงับเงินกู้ ต่อมาบริษัทนี้ได้ว่าจ้างบริษัทของชาวไทยให้เป็นผู้รับเหมาดำเนินการก่อสร้างต่ออีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตามเส้นทางท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง ทางการพม่าได้ดำเนินการก่อสร้างเองจนแล้วเสร็จ และปัจจุบันถนนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง-ต้าลั่ว ได้เปิดใช้เพื่อการคมนาคมขนส่งและท่องเที่ยวแล้ว แต่เส้นทางยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ซึ่งถ้าเสร็จสมบูรณ์จะย่นระยะเวลาเดินทางจากแม่สายไปเชียงตุงไม่เกิน 3 ชั่วโมง และจากเชียงตุงไปเชียงรุ่งไม่เกิน 2 ชั่วโมง ซึ่งหมายความว่าสามารถเดินทางจากเชียงรายไปยังเชียงรุ่งได้ภายในหนึ่งวัน จากเดิมที่ต้องใช้เวลาถึง 3 วัน¹⁸ การพัฒนาเส้นทางสายนี้จึงเท่ากับเป็นการเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจชายแดนระหว่างไทย-พม่า-จีน

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ “4หอชายแดนเหนือเตรียมลอบบีพม่า ชงปัญหาข้ามแดน-แรงงานเข้า'RBC' ” ผู้จัดการรายวัน (18 สิงหาคม 2540) : หน้า 9.

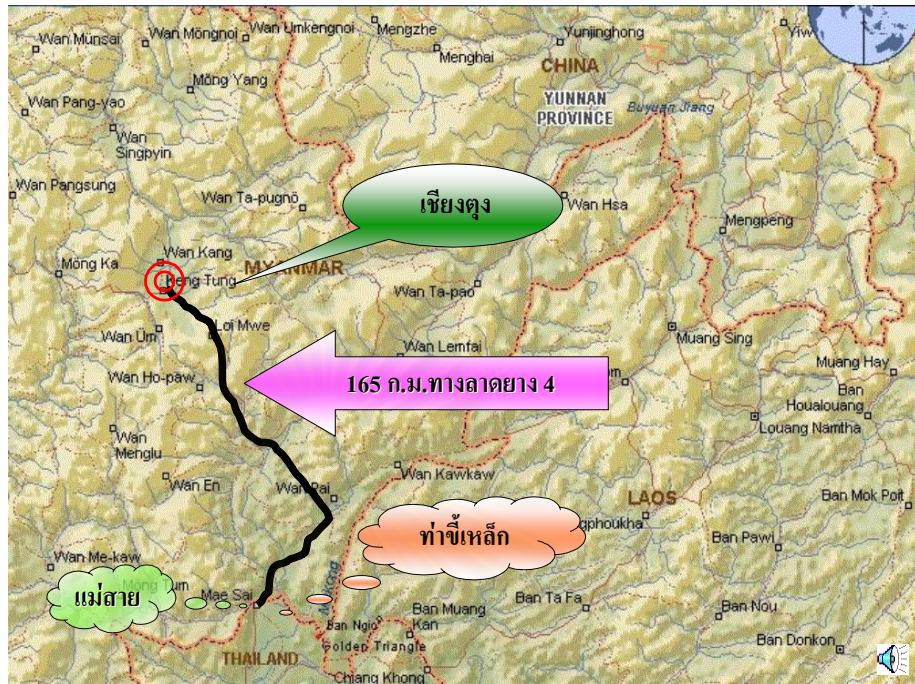
¹⁶ “แคปิดด่านไทย-พม่าไม่กระทบ พ่อค้าหวังลดค่าเงินหยวนมากกว่า” ประชาชาติธุรกิจ (26 สิงหาคม 2542) : หน้า 31.

¹⁷ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์กล่าวใน “แคปิดด่านไทย-พม่าไม่กระทบ พ่อค้าหวังลดค่าเงินหยวนมากกว่า” ประชาชาติธุรกิจ (26 สิงหาคม 2542) : หน้า 31.

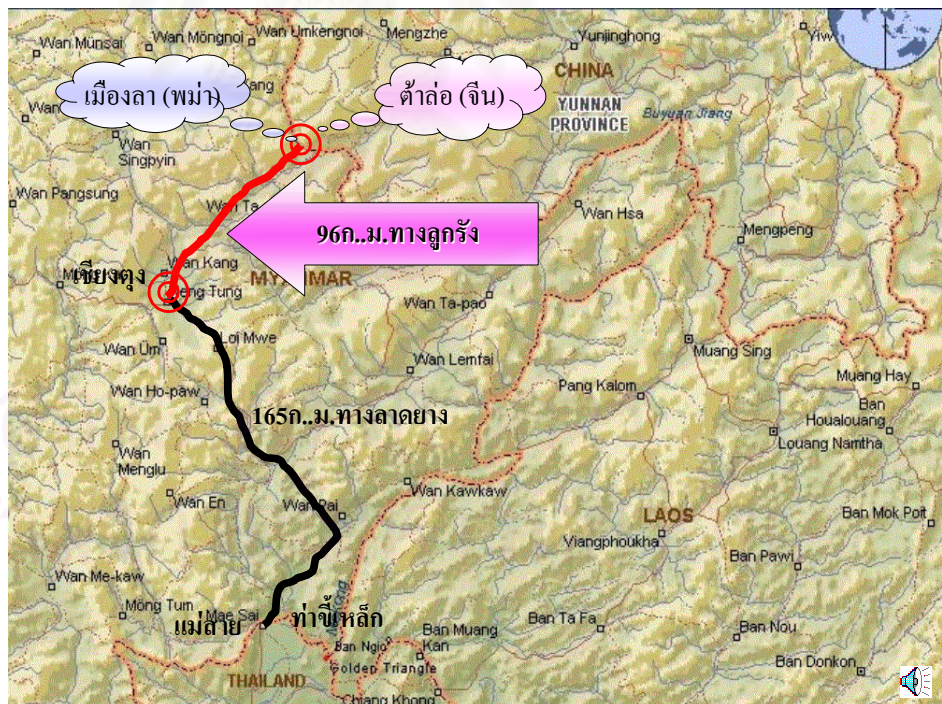
¹⁸ สัมภาษณ์ เสริมชัย กิตติรัตน์ไพฑูริย์, ประธานหอการค้าเชียงราย (พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน), 23 สิงหาคม 2545.

ภาพที่ 2 แสดงสภาพเส้นทางจากเชียงตุงถึงเมืองลา(ชายแดนพม่า) เมืองลาติดกับเมืองต้าหลี่ (ชายแดนจีน) สภาพเส้นทางยังคงเป็นถนนลูกรัง

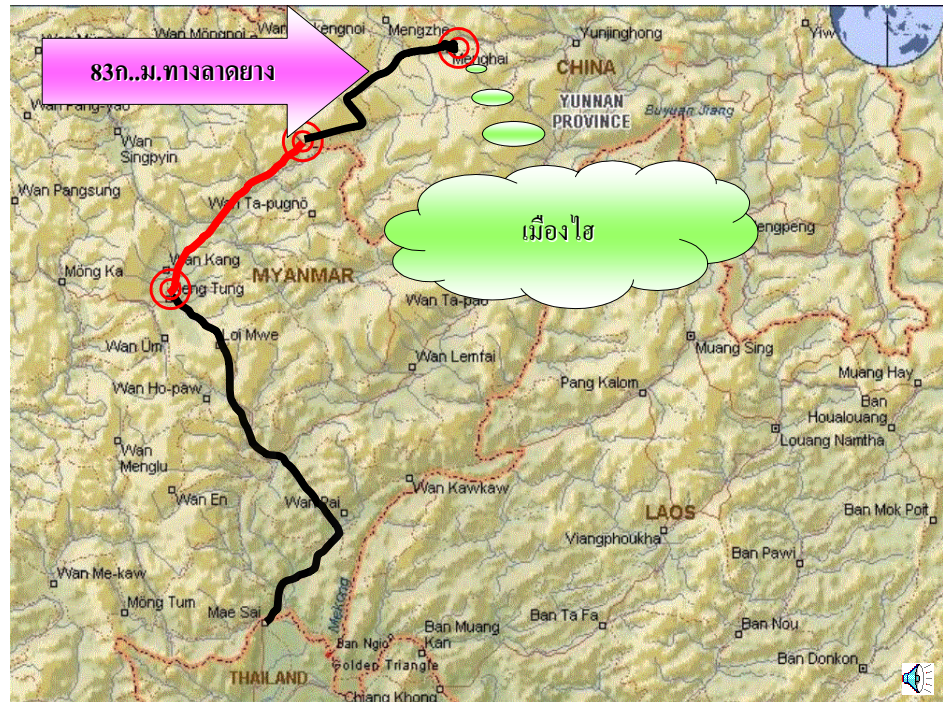

แผนที่ 5 แสดงเส้นทางจากอำเภอแม่สายถึงเชียงตุง 165 กม. เป็นทางลาดยาง

แผนที่ 6 แสดงเส้นทางจากเชียงตุงถึงเมืองลา(ชายแดนพม่า) 96 กม. สภาพเส้นทางเป็นถนนลูกรัง

แผนที่ 7 แสดงเส้นทางจากเมืองต้าถั่วถึงเมืองไฮ 83 กม. เป็นถนนลาดยาง

แผนที่ 8 แสดงเส้นทางจากเมืองไฮถึงจิ่งหง(เชียงรุ่ง) 53 กม. เป็นถนนลาดยาง

4.2.2 โครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่สอง

เนื่องจากนโยบายของหอการค้าเชียงรายที่ต้องการสนับสนุนการค้าการลงทุนภายใต้กรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และเพื่อรองรับเส้นทางการค้าและการท่องเที่ยวแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง-ด้าลั่ว ประกอบกับสะพานเชื่อมอำเภอแม่สาย-ท่าขี้เหล็กในปัจจุบันทรุดโทรมลงมาก หอการค้าเชียงรายได้นำเสนอต่อรัฐบาลไทยให้มีการก่อสร้างสะพานเชื่อมระหว่างอำเภอแม่สาย-ท่าขี้เหล็กแห่งที่สอง ทั้งการนำเสนอโดยตรงต่อรัฐบาลไทย และนำเสนอแก่สังคมโดยผ่านการจัดประชุมสัมมนา ร่วมกับสื่อมวลชนเครือข่าย เนชั่น¹⁹

นอกจากนี้ทางหอการค้าเชียงรายได้ผลักดันผ่านดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี และประธานคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน ซึ่งในที่สุดการประชุมคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนครั้งที่ 4/2542 วันที่ 24 ธันวาคม 2542 ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบให้มีการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างอำเภอแม่สาย-ท่าขี้เหล็กแห่งที่สอง โดยมอบหมายให้กระทรวงคมนาคมประสานกับฝ่ายพม่า เพื่อร่วมกันชี้จุดก่อสร้าง²⁰ ซึ่งทางการพม่าเห็นชอบด้วย โดยในเดือนตุลาคม 2542 พลโท ชิน ยุ้นต์ได้เดินทางมาตรวจสอบสถานที่ก่อสร้างบริเวณ ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย แต่ก็ยังไม่มีการกำหนดจุดก่อสร้างที่แน่นอนแต่อย่างใด

จนกระทั่งภายหลังการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของพลโท ชิน ยุ้นต์ เลขาธิการคนที่ 1 แห่งสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐสหภาพพม่าเมื่อวันที่ 3-5 กันยายน 2544 ได้มีการหารือเรื่องนี้อีกครั้งระหว่าง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีไทย และพลโท ชิน ยุ้นต์ โดยฝ่ายไทยรับจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทั้งหมด สะพานข้ามแม่สาย-ท่าขี้เหล็กจึงถูกกำหนดจุดก่อสร้างขึ้นที่บริเวณบ้านสันผักอี ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และบ้านสันทราย จังหวัดท่าขี้เหล็ก²¹ ต่อมาเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2544 ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนายวันมูหะมัดนอร์มะทา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ได้ประชุมร่วมกับพลโท ชิน ยุ้นต์ เลขาธิการคนที่ 1 แห่งสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐของสหภาพพม่า ที่จังหวัดท่าขี้เหล็ก สหภาพพม่า โดยทั้งสองฝ่ายได้เห็นพ้องกันว่า จะสร้างสะพานมิตรภาพไทย-

¹⁹ “เครือข่ายเนชั่นเน็ทหอการค้าเชียงรายถกสี่เหลี่ยมคอก.” กรุงเทพธุรกิจ (21 ตุลาคม 2542) : หน้า 12.

²⁰ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, สรุปผลการดำเนินโครงการ”เปิดคลื่นการค้าชายแดนสัญจร” (2542), หน้า 141-142.

²¹ “สะพานข้ามน้ำสาย 2 คืบคาคเป็นรูปธรรมปีหน้า” กรุงเทพธุรกิจ (27 กันยายน 2544) : หน้า 22.

พม่าแห่งที่ 2 ขึ้นที่อำเภอแม่สายในฝั่งไทย และจังหวัดท่าซี้เหล็กในฝั่งพม่า²² และคาดว่าจะสะพานแห่งนี้จะเริ่มเป็นรูปธรรมในปี 2545 แต่ก็ต้องมาหยุดชะงักอีกครั้ง เนื่องจากเกิดวิกฤตการณ์ในความสัมพันธ์ไทย-พม่าในเดือนพฤษภาคม 2545

4.2.3 โครงการการเดินทางเรือแม่น้ำโขงเพื่อการพาณิชย์

ภายใต้กรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ การเชื่อมโยงถึงกันโดยอาศัยแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญจึงเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้การดำเนินงานไปอย่างสะดวกมากขึ้น แนวคิดในการใช้แม่น้ำโขงเพื่อการคมนาคมเชิงพาณิชย์นั้น หอการค้าเชียงรายเป็นผู้นำเสนอโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการขนส่งและการท่องเที่ยวเชื่อมระหว่างเชียงรุ่ง-เชียงตุง-เชียงราย-เชียงทอง (หลวงพระบาง) ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากทุกฝ่าย รวมถึงฝ่ายพม่าที่ได้ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี²³ อย่างไรก็ตามโครงการนี้มีได้มีเพียงแต่ฝ่ายไทยเท่านั้นที่พยายามผลักดันเพื่อให้เป็นรูปธรรม แต่ฝ่ายรัฐบาลจีนก็ผลักดันเช่นกัน เนื่องจากจะเป็นอีกเส้นทางหนึ่งในการขนส่งสินค้าของจีนออกสู่เส้นทางทางทะเลได้

ในระดับระหว่างประเทศ โครงการนี้เกิดขึ้นเมื่อคราวที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดประชุมความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนระหว่างไทย ลาว พม่า และจีน (มณฑลยูนนาน) ครั้งที่ 1 ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 27-28 พฤษภาคม พ.ศ.2536 เพื่อพิจารณาการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม การส่งเสริมการค้า และการท่องเที่ยวระหว่างสี่ประเทศ หลังจากนั้นมีการประชุมเพื่อพิจารณาโครงการนี้อีกสองครั้ง คือ ในเดือนมกราคม พ.ศ.2537 ที่คุนหมิง แคว้นสิบสองปันนา และในเดือนตุลาคม พ.ศ.2537 ที่กรุงเวียงจันทน์ ประเทศลาว หลังจากนั้นการประชุมเพื่อเจรจาเกี่ยวกับโครงการนี้ได้หยุดไปเป็นเวลาหลายปี เนื่องจากประเทศพม่าซึ่งจะต้องเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม มีความต้องการที่จะจัดการประชุมพร้อมๆกับการลงนามความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน²⁴ จนกระทั่งวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2543 จึงได้มีพิธีลงนามความตกลงเดินเรือพาณิชย์ในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (Agreement on Commercial on Lanchang-Mekong River) อย่างเป็นทางการระหว่างไทย ลาว พม่า และจีน ที่โรงแรมโกลเด้นไทรแองเกิ้ล จังหวัดท่าซี้เหล็ก

²² “รัฐประกาศหนุสนี่เหลี่ยมศก.ESCAPย่นช่วยพัฒนานาบุคลากร” เสียงไหมริ้ว (ปีที่ 2 ฉบับที่ 40 วันที่ 16 ตุลาคม-30 พฤศจิกายน 2544) : หน้า 15.

²³ สัมภาษณ์ เสริมชัย กิตติรัตน์ไพบูลย์, ประธานหอเชียงราย (พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน), 23 สิงหาคม 2545.

²⁴ “หน้าฉากของแม่น้ำโขง” ผู้จัดการรายวัน (1 มกราคม 2545) : หน้า 13.

โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม 4 ประเทศเป็นผู้ลงนาม ในโอกาสนี้ได้มีการกำหนดวันที่เปิดการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบนอย่างเป็นทางการให้หลังอีก 1 ปี คือในวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2544 และตกลงให้มีการเปิดท่าเรือตามแนวแม่น้ำโขงตอนบน 14 แห่ง²⁵ ได้แก่

จีน -ท่าเรือซือเหมา ท่าเรือจิ่งหง ท่าเรือเหมิงห่าน และท่าเรือกวนเหล่ย์

ลาว -ท่าเรือบ้านทราย ท่าเรือเชียงกก ท่าเรือเมืองมอม ท่าเรือบ้านคูน

ท่าเรือห้วยทราย และท่าเรือหลวงพระบาง

ไทย -ท่าเรือเชียงแสน และท่าเรือเชียงทอง

พม่า -ท่าเรือบ้านเจียง และท่าเรือบ้านปง

การลงนามในครั้งนี้ทางหอการค้าเชียงรายมีความเห็นว่า “เป็นผลงานร่วมกันระหว่างสี่ชาติที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดตั้งแต่มีโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ”²⁶ อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ทำให้ความตกลงที่จะเปิดการเดินเรือในแม่น้ำโขงอย่างเป็นทางการในวันที่ 20 เมษายน 2544 ต้องเลื่อนออกไป ซึ่งทางหอการค้าเชียงรายพยายามผลักดันให้เป็นไปตามกำหนดเดิม “แต่ทางจีนพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงการปะทะกันครั้งนั้น (การปะทะตามแนวบริเวณชายแดนไทย-พม่า) และให้เหตุผลว่าช่วงนั้น (เดือนเมษายน) เป็นช่วงที่น้ำในแม่น้ำโขงขึ้นเต็มที่ ไม่สามารถล่องเรือได้อย่างสะดวก”²⁷ และเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่ากลับสู่ภาวะปกติ การเปิดการเดินเรือในแม่น้ำโขงก็ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2544 ที่เมืองเชียงรุ่ง แคว้นสิบสองปันนา ถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ในการเดินเรือของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁵ “หลานช้างเจียง แม่น้ำแห่งความหวัง” ผู้จัดการรายวัน (1 มกราคม 2545) : หน้า 13.

²⁶ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ กล่าวใน “สี่ชาติลงนามใช้แม่น้ำโขง เน้นหนักเดินเรือพาณิชย์” สยามรัฐ (20 เมษายน 2543) : หน้า 12.

²⁷ เสริมชัย กิตติรัตนไพบูลย์ กล่าวใน ประพาฬพล พันธุ์ชื่น, “การค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน ทางเลือกใหม่ในภาวะวิกฤติโลก” โลกการคว่ำ, ปีที่ 8 ฉบับที่ 73 พฤศจิกายน 2544, หน้า 54.

แผนที่ 9 แสดงเส้นทางเดินเรือในแม่น้ำโขง และจุดทำเรือสำคัญของประเทศสมาชิกทั้งสิ้น ความเร็วในการเดินเรือตามกระแสน้ำคือ 20-25 กม./ชม. ส่วนความเร็วของเรือทวนกระแสน้ำคือ 15-18 กม./ชม.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3 แสดงสภาพท่าเทียบเรือเชียงแสน ซึ่งยังก่อสร้างไม่ได้มาตรฐาน

ภาพที่ 4 ท่าเรือบ้านปางของพม่า อยู่ตรงข้ามกับท่าเรือเมืองมอมของลาว

ภาพที่ 5 แสดงสภาพท่าเรือเชียงกของลาว ห่างจากเชียงแสนประมาณ 106.5 กม.

ภาพที่ 6 แสดงสภาพท่าเรือเชียงลาบของพม่า ห่างจากเชียงแสน 120 กม. เป็นจุดพักสินค้าปศุสัตว์จากจีน

ภาพที่ 7 แสดงสภาพท่าเรือสบห้วยของพม่า ห่างจากเชียงใหม่ 195 กม. เป็นจุดพักสินค้าระหว่างทางที่จะไปยังเชียงใหม่

ภาพที่ 8 แสดงสภาพที่บ้านไซ แขวงหลวงน้ำทา เป็นท่าเรือสุดท้ายก่อนเข้าสู่ประเทศจีน

ภาพที่ 9 แสดงสภาพท่าเรือกวนเหล่ยของจีน เป็นท่าเรือที่ใช้ขนส่งแอปเปิ้ล 80 % ของทั้งหมดส่งมายังเชียงใหม่

ภาพที่ 10 แสดงท่าเรือกันตันป่าของจีน เป็นท่าเทียบเรือรองจากท่าเรือเชียงรุ่ง ในกรณีที่มีแม่น้ำโขงแห้ง ไม่สามารถขึ้นที่ท่าเรือเชียงรุ่งได้ สินค้าจะถูกนำมาขึ้นที่ท่านี้แทน

4.2.4 เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย

เพื่อรองรับโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ รวมถึงการพัฒนาจังหวัดเชียงรายให้ก้าวหน้า และเป็นเมืองหน้าด่านของสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ หอการค้าเชียงรายได้ตามติดนโยบายพัฒนาเมืองชายแดนของรัฐ เพื่อให้เมืองชายแดนสำคัญของจังหวัดเชียงราย เช่น อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ ได้รับการพัฒนา

โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดนของรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองชายแดนให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งอยู่ภายใต้แผนงานพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง เชื่อมโยงกับแผนงานกระบวนการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค แผนพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดนนี้ คณะรัฐมนตรีว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจมีมติเห็นชอบ(มติครม.วันที่ 8 พฤศจิกายน 2542) กรอบแผนงานพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดน 20 เมือง ใน 13 จังหวัด ด้วยวงเงิน 22,936.5 ล้านบาท ระยะเวลา 10 ปี²⁸ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ทำการศึกษาไว้ (มีนาคม 2541 – มีนาคม 2542)

เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เป็นหนึ่งในเป้าหมายของหอการค้าเชียงรายที่มุ่งพัฒนาจังหวัดเชียงรายเพื่อเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจในอนาคต ซึ่งทางหอการค้าเชียงรายได้ดำเนินการผลักดันโครงการนี้ โดยเป็นข้อเรียกร้องผ่านกรออำเภอจังหวัดเชียงราย ที่ได้นำเสนอต่อหลายหน่วยงานของรัฐ อาทิ คณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน ซึ่งดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ เป็นประธาน คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น รวมทั้งนำเสนอผ่านเวทีคลินิกการค้าชายแดนสัญจร²⁹ ขณะเดียวกันก็ได้นำเสนอและผลักดันโครงการนี้ผ่านการจัดประชุมสัมมนาร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และสื่อมวลชนเครือข่าย เดอะ เนชั่น โดยเชิญผู้แทนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องมาเป็นวิทยากร³⁰ นอกจากนี้หอการค้าเชียงรายยังได้

²⁸ “กรมผ่านแผนพัฒนาชายแดน 20 หัวเมืองใช้งบ 2.3 หมื่นล้าน” ผู้จัดการรายวัน (9 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 13.

²⁹ คลินิกการค้าชายแดนสัญจร เป็นโครงการโดยคณะอนุกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน ซึ่งกรมการค้าต่างประเทศ ร่วมกับหอการค้าไทยเป็นผู้ดำเนินการ เดินทางสำรวจพื้นที่เพื่อดูสภาพการค้าชายแดน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการได้รับทราบนโยบาย และแนวทางปฏิบัติการสนับสนุนการค้าชายแดนที่ชัดเจน และเพื่อรับทราบข้อเท็จจริง และอุปสรรคการค้าชายแดน อันก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

³⁰ การประชุมสัมมนาร่วมกับสื่อเครือข่ายเดอะเนชั่น เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542 ในหัวข้อ”ลัทธิเศรษฐกิจ” ปลูกสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” โดยมีดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี พานิชภักดิ์ มรว.สุชุมพันธ์ บริพัตร รมช.ต่างประเทศ และดร.พรชัย จุฑิประภา ที่ปรึกษา

เข้าร่วมประชุมกับกรรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายอีกด้วย³¹

ในช่วงแรก ทางหอการค้าเชียงรายได้เสนอการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยให้มีการศึกษาความเป็นไปได้และจัดทำแผนพัฒนาเมืองแม่สายในวงเงินประมาณ 50 ล้านบาทตามแผนพัฒนาเมืองชายแดนให้มีศักยภาพเป็นแหล่งผลิตและแหล่งการค้าระหว่างประเทศของสศช. ซึ่งที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนมีมติเห็นชอบ³² เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญในด้านการค้า โดยมอบหมายให้สศช.ดำเนินการของบประมาณเพื่อทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายในวงเงินประมาณ 10 ล้านบาท

ต่อมาทางหอการค้าเชียงราย ได้เสนอให้พิจารณาการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดน 3 อำเภอ คือ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพและเป็นพื้นที่ที่มีการค้าชายแดนกับประเทศจีน พม่า และลาว จนในที่สุดเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2543 ภายหลังจากการประชุมคณะรัฐมนตรีว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจ โดยนายสมชาย สหชัยรุ่งเรือง รองโฆษกรัฐบาล ได้สรุปว่าที่ประชุมเห็นชอบให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในจังหวัดเชียงรายตามที่คณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนเสนอ และเห็นควรให้มีการศึกษาความเหมาะสมและแผนแม่บทเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอำเภอแม่สาย และพื้นที่ใกล้เคียงโดยเร็ว³³ โดยใช้งบประมาณของกระทรวงพาณิชย์ คือเงินกองทุนส่งเสริมการค้าต่างประเทศจำนวน 10 ล้านบาท โดยมอบหมายให้คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ซึ่งหอการค้าเชียงรายได้มีบทบาทต่อการศึกษาโครงการนี้โดยการให้ข้อมูลต่างๆในฐานะผู้แทนส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมประชุมกับบริษัทที่ปรึกษาโครงการ คือ บริษัท พอลคอนซัลแตนท์ จำกัด ที่คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้ว่าจ้างให้เป็นที่ปรึกษาเพื่อทำการศึกษาโครงการ

ฝ่ายนโยบายและแผนสภาพัฒน์ฯ เป็นวิทยากร เพื่อผลักดันโครงการนี้และให้เชียงรายเป็นเมืองหน้าด่าน รวมทั้งเสนอการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่สอง

³¹ การประชุมเรื่อง“แนวทางการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย” เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2543 โดยกรรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ณ หอการค้าชาติ โรงแรมลิโดเต็ลตึก จังหวัดเชียงราย

³² “ศุภชัย ขอพม่าผ่อนผันนำเข้า 5 สินค้าเตรียมสร้างสะพานเชื่อมอีกที่แม่สาย” มติชน (25 ธันวาคม 2542) : หน้า 8.

³³ “รัฐตีปี๊บพัฒนาเศรษฐกิจเหนือจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย” ผู้จัดการรายวัน (15 กุมภาพันธ์ 2543) : หน้า 13.

ในที่สุดจากผลการศึกษาของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2545 เห็นชอบให้มีการดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ชายแดน อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ให้เป็น พื้นที่นำร่องเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

จากการดำเนินงานในกรณีต่างๆ ถึงแม้ว่าการผลักดันโครงการต่างๆนั้นจะไม่ได้ผล รวดเร็วหรือประสบความสำเร็จอย่างที่ต้องการก็ตาม แต่ก็ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทในการผลักดัน นโยบายให้เป็นรูปธรรมของหอการค้าเชียงราย ซึ่งบทบาทเชิงนโยบายในความสัมพันธ์กับประเทศ เพื่อนบ้านมีทั้งริเริ่มและติดตามนโยบาย ในกรณีโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจแสดงให้เห็นถึงการมี บทบาทเป็นผู้นำในการริเริ่มนโยบายเศรษฐกิจระดับประเทศ ซึ่งรัฐบาลไทยได้นำไปกำหนดเป็น นโยบายต่างประเทศต่อประเทศเพื่อนบ้านในเวลาต่อมา และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างสี่ชาติใน ที่ที่สุด นอกจากนี้บทบาทของหอการค้าจังหวัดเชียงรายยังชี้ให้เห็นถึงการติดตามและผลักดันทั้งต่อ รัฐบาลไทยและต่อรัฐบาลพม่า ซึ่งส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงที่เป็นรูปธรรมระหว่างไทยกับพม่าทั้งทาง บกและทางน้ำ รวมไปถึงการยกระดับความชัดเจนของกรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ส่วนใน กรณีสุดท้าย ถึงแม้ว่ารัฐมีนโยบายพัฒนาเมืองชายแดน แต่ทางหอการค้าเชียงรายมิได้ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว หากถือเป็นหน้าที่ของตนในการติดตามและผลักดัน เพื่อให้จังหวัดเชียงรายได้รับการพัฒนาโดยเร็ว อันแสดงให้เห็นถึงบทบาทในเชิงนโยบายได้อย่างเป็น รูปธรรม และทั้งยังชี้ให้เห็นได้ว่าหอการค้าในกรณีของจังหวัดเชียงรายเป็นหนึ่งในตัวแสดงที่สำคัญใน การดำเนินนโยบายเรื่องเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

หอการค้าจังหวัดตากกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า

สถานที่ตั้งของอำเภอแม่สอดถือว่ามีฐานะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญตั้งแต่อดีต เพราะทั้งเป็นพื้นที่ของเส้นทางทางการค้าระหว่างไทย-พม่ามาช้านาน หอการค้าจังหวัดตากถือเป็นตัวแทนของภาคเอกชนในจังหวัดตากที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2527 ตามนโยบายของรัฐบาล ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ที่ต้องการให้ภาคธุรกิจมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวได้ว่าหอการค้าจังหวัดตากมีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่ามาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งข้อมูลการค้าชายแดนไทย-พม่าที่สำคัญและบทบาทที่สำคัญที่ผ่านมามีอีกบทบาทหนึ่งคือ เป็นผู้ริเริ่มและผลักดันการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก¹

ในช่วงสมัยรัฐบาลที่นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 (9 พฤศจิกายน พ.ศ.2540-9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2543) (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่ารัฐบาลชวน 2) เนื่องจากความไม่เป็นเอกภาพในนโยบายต่างประเทศของไทย ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่ามีผู้ราบรื่นนัก เราจึงได้เห็นบทบาทของหอการค้าจังหวัดตากในประเด็นการค้าชายแดนไทย-พม่าและในประเด็นแรงงานต่างด้าวจากพม่าค่อนข้างชัดเจน นอกจากนี้ยังได้เห็นบทบาทระหว่างประเทศที่สำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าอีกด้วยในรัฐบาลที่พรรคไทยรักไทยเป็นผู้นำ (กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544)

5.1 บทบาทในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-พม่า

จากแนวคิดกลุ่มนักธุรกิจในการค้าจังหวัดตากร่วมกับนักการเมืองท้องถิ่นคือนายอุดร ตันติสุนทร การสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตากได้ถูกจัดทำเป็นข้อเสนอของหอการค้าจังหวัดตากในปีพ.ศ. 2529 และนายอุดร ตันติสุนทร ได้นำเรื่องนี้เข้าสู่การ

¹ อ่านเพิ่มเติมใน ระดม สรรพพันธุ์, บทบาทของหอการค้าจังหวัดตากต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า, วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.

พิจารณาในระดับรัฐบาลในสมัยรัฐบาลที่มีพลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี² และในที่สุดรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่า ได้ลงนามในสัญญาการค้าก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2537 แต่เนื่องจากความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ไม่ราบรื่นนัก จึงทำให้สะพานแห่งนี้ที่จะเชื่อมอำเภอแม่สอดของไทยและเมืองเมียวดีของพม่าเข้าด้วยกันนั้น ต้องพบอุปสรรคมากมายกว่าจะเปิดใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 15 สิงหาคม 2540 ขณะเดียวกันก็ได้หมายความว่าสะพานเศรษฐกิจแห่งนี้จะทำให้ความสัมพันธ์เศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าบริเวณนี้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ปัญหาต่างๆในการค้าชายแดนไทย-พม่ามีมากมาย ตั้งแต่กฎระเบียบด้านการค้าและศุลกากรที่ไม่แน่นอนของพม่า การห้ามนำเข้าสินค้าต้องห้าม จนถึงปัญหาเงินจำกัดตกต่ำ หอการค้าตากได้ดำเนินการผลักดันนโยบายการค้าชายแดนโดยตรงต่อทางการพม่าและต่อทางการไทย ถึงแม้จะไม่สามารถบรรลุตามความประสงค์ทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นการดำเนินการที่ไม่ได้ผลเสียทั้งหมด ในสมัยรัฐบาลชวน 2 เราจะเห็นบทบาทของหอการค้าจังหวัดตากที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ดังนี้

5.1.1 การแก้ไขกฎระเบียบการค้าชายแดน

ปัญหาเรื่องกฎระเบียบการค้าชายแดนนี้ เกิดจากความต้องการจัดระเบียบการค้าชายแดนให้เข้าสู่ระบบที่ถูกต้อง และการแก้ไขปัญหาเงินจำกัดตกต่ำของรัฐบาลพม่า ทำให้รัฐบาลพม่าโดยพล.ต.จ่อ ตัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้มีคำสั่งถึงด้านการค้าชายแดนทั่วประเทศเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2540 ให้สกัดกั้นการนำเข้าสินค้าเข้าจากต่างประเทศ แต่อนุญาตเฉพาะการค้าที่ผ่านระบบธนาคารและใช้เงินดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น คำสั่งดังกล่าวมิได้มีการแจ้งล่วงหน้าหรือชี้แจงเหตุผลต่อทางการไทยแต่อย่างใด และส่งผลให้ปริมาณการค้าชายแดนในบริเวณนี้ลดลงไม่ถึง 1 ล้านบาทต่อวัน หอการค้าจังหวัดตากโดยนายปณิธิ ตั้งผาติ รองประธานหอการค้าตากในขณะนั้น ได้เข้าหารือปัญหานี้กับพ.ท.ชิน หม่อง วิน หัวหน้าพาณิชย์จังหวัดเมียวดี³ โดยเฉพาะประเด็นข้อตกลงทางการค้าไทย-พม่า ปี 2539 ที่ระบุว่าการค้าชายแดนที่มีมูลค่าไม่เกิน 20,000 เหรียญสหรัฐให้ดำเนินการตามปกติ ไม่จำเป็นต้องเปิด L/C รวมทั้งคำสั่งของพล.ต.จ่อ ตัน ที่ผิดข้อตกลงการค้าไทย-พม่าปี 2539 ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงใดๆก็ตามต้องแจ้งให้ผู้สัญญาทราบไม่น้อยกว่า 30 วัน ซึ่งพ.ท.ชิน หม่อง วิน รับปากจะนำเรื่องเสนอกรมต.พาณิชย์เพื่อขอให้ทบทวนคำสั่งดังกล่าว รวมทั้งขอให้ทางหอการค้าตากเสนอรัฐบาลไทยให้เจรจากับรัฐบาลพม่าในเรื่องนี้ด้วย เนื่องจากเป็นเรื่องที่เคยตกลงกัน

² ระดม สรรพพันธุ์, บทบาทของหอการค้าจังหวัดตากต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า, วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535, หน้า 81.

³ “หอการค้าเสนอขอ.เจรจาพม่า ทบทวนคำสั่งสกัดสินค้าไทยเข้าอย่างกึ่ง”, ผู้จัดการรายวัน (12 ธันวาคม 2540) : หน้า 8.

ไว้แล้วในระดับรัฐบาล ซึ่งทางหอการค้าตากได้นำเรื่องนี้เสนอต่อรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร และรัฐมนตรีช่วยกระทรวงพาณิชย์ นายโพธิพงษ์ ล่ำซำ ในโอกาสที่เดินทางมาตรวจราชการที่จังหวัดตาก ในวันที่ 12 ธันวาคม 2540 แต่ไม่ปรากฏความคืบหน้าใดๆ

ต่อมาหอการค้าตากจึงนำเสนอเรื่องนี้ผ่านทางรัฐมนตรีช่วยกระทรวงพาณิชย์ นายโพธิพงษ์ ล่ำซำ และรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการคลัง นายพิเชษฐ ปันฐิชาติกุล ในโอกาสมาตรวจพื้นที่อำเภอแม่สอดเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2541⁴ ขณะเดียวกันก็ได้ผลักดันผ่านหอการค้าไทยในการประชุมหอการค้าจังหวัดชายแดนทั่วประเทศเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2541⁵ ซึ่งทางหอการค้าไทยได้นำเสนอต่อรัฐมนตรีช่วยกระทรวงพาณิชย์ นายโพธิพงษ์ ล่ำซำ และรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร⁶ ซึ่งมีกำหนดการเดินทางไปเยือนพม่าในวันที่ 7-9 เมษายน 2541 ภายหลังจากการเยือนอย่างเป็นทางการในครั้งนั้น ผลปรากฏว่า ทางกรมพม่าได้ผ่อนปรนให้ดำเนินการค้าชายตามปกติโดยใช้เงินบาทและจำกัดไปก่อน ซึ่งหมายถึงชะลอการบังคับใช้ระบบ L/C ไปจนกว่าจะมีการจัดตั้งธนาคารเป็นที่เรียบร้อย ส่วนการจำกัดการนำเข้าสินค้า ทางกรมพม่าให้ทำเป็นรายการเสนอมา แต่ไม่รับปากว่าจะอนุญาตตามที่ขอมาหรือไม่⁷

อย่างไรก็ตาม จากข้อกำหนดของรัฐบาลพม่าที่กำหนดให้การค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านต้องใช้ระบบ L/C และใช้เงินสกุลดอลลาร์นั้น ส่งผลให้มูลค่าการค้าชายแดนของพม่าตกต่ำลง ขณะเดียวกันก็เป็นสาเหตุสำคัญให้มีการลักลอบค้าขนกระบวนมากขึ้น กระทรวงพาณิชย์ของพม่าจึงได้ออกคำสั่งให้การค้าชายแดนระหว่างพม่า-ไทยสามารถใช้เงินบาทและเงินจำกัด หรือเงินเหรียญสหรัฐเป็นสกุลเงินที่ใช้ค้าขายระหว่างกัน เพื่อทำการค้าชายแดนระหว่างสองประเทศได้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ปีพ.ศ. 2544 เป็นต้นไป โดยถ้าส่งออกด้วยเงินท้องถิ่นสกุลใดก็ให้นำเข้าด้วยเงินสกุลนั้น⁸

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ “คลัง-พาณิชย์ ลงแก้แม่สอดรอบ 2 หอการค้าชี้พม่าละเมิดสัญญาบ่อยครั้ง”, ผู้จัดการรายวัน (10 มกราคม 2541) : หน้า 6.

⁵ “3 หอการค้าเหนือถกปัญหาชายแดนวันนี้ ตากจี้รัฐใช้บาท-จำกัดแทนดอลลาร์” กรุงเทพธุรกิจ (23 มีนาคม 2541) : หน้า 4.

⁶ “หอการค้าจี้เจรจาพม่าผ่อนคลยค้าชายแดน” ไทยโพสต์ (24 มีนาคม 2541) : หน้า 7-8.

⁷ “พม่าผ่อนกฎเหล็กค้าชายแดน อนุญาตให้ใช้เงินสกุลท้องถิ่น” ผู้จัดการรายวัน (10 เมษายน 2541) : หน้า 6.

⁸ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, สรุปภาวะการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2543 (2544), หน้า 67.

5.1.2 การผลักดันให้เปิดด้านการค้า

ในเดือนเมษายน 2541 เนื่องจากการปัญหาการปะทะตามแนวบริเวณชายแดนระหว่างทหารพม่า ชนกลุ่มน้อยกะเหรี่ยงพุทธ (DKBA) และทหารไทย กองทัพภาคที่ 3 ของไทยได้ประกาศกฎอัยการศึกตลอดแนวชายแดนไทย-พม่าตั้งแต่อำเภอแม่สายจนถึงอำเภอแม่สอด และทางการพม่าได้สั่งปิดด่านเมียวดีและสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ส่งผลให้การส่งออกบริเวณอำเภอแม่สอดซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบการค้าที่ไม่แน่นอนของทางการพม่าอยู่แล้วนั้น ตกอยู่ในภาวะลำบากมากกว่าเดิม ทางหอการค้าตากได้มีการประสานกับทางสถานทูตไทยที่ย่างกุ้ง แต่ไม่มีความคืบหน้า ทางหอการค้าตากจึงได้นำเสนอแนวทางแก้ปัญหาแก่พลเอก เศรษฐา สุวานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก เพื่อเตรียมการเจรจากับผู้นำพม่าเพื่อให้เปิดด่านเมียวดีและเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-พม่าตามปกติ ก่อนที่คณะของกองทัพบกจะเดินทางไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ ซึ่งการดำเนินการเรียกร้องในปัญหาเหล่านี้ผ่านผู้นำฝ่ายทหารก็เพราะ

“เราเคยใช้ช่องทางกระทรวงการต่างประเทศ ผ่านท่านทูตไทยที่ย่างกุ้งแต่ไม่ค่อยได้ผล เราเคยใช้ช่องทางทหาร ซึ่งพลเอก เศรษฐา สุวานะจาโร ท่านให้ความสำคัญกับการค้าชายแดนอยู่แล้ว อย่างการปิดด่านเมื่อปี 2538 ท่านได้เคยเข้ามาที่หอย(หอการค้าจังหวัดตาก) ดูว่าเดือดร้อนอย่างไร และรับทราบข้อมูลจากทางหอยด้วย”⁹

ในที่สุดด้วยการประสานงานของพลเอก เศรษฐา สุวานะจาโร ทางการพม่าได้อนุมัติให้เปิดด่านเมียวดีและสะพานมิตรภาพไทย-พม่าในวันที่ 17 กันยายน 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ สัมภาษณ์ บรรพต ก่อเกียรติเจริญ, เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก, 28 เมษายน 2544.

คณะกรรมการหอการค้าจังหวัดตาก เข้าร่วมหารือปัญหาการค้าชายแดน และการฟื้นฟูความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ ไทย-พม่า กับ พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ที่หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 4 อ.แม่สอด จ.ตาก เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2541 ก่อนที่คณะของกองทัพบก ซึ่งนำโดย พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร จะเดินทางไปเยือนพม่า

นายไพโรจน์ ลำชา รบช.พานิชย์ พล.เอก เชษฐา ฐานะจาโร พบ.ทบ. และคณะกรรมการหอการค้าจังหวัดตาก เข้าร่วมกับคณะผู้แทนการค้าระดับสูง ของประเทศพม่า เพื่อส่งเสริมและขยายผลความร่วมมือการค้าชายแดนไทย-พม่า ณ โรงแรมเซ็นทรัลแม่สอดฮิลล์ เมื่อวันที่ 22 ก.ย.2541

ภาพที่ 11 แสดงกิจกรรมของหอการค้าจังหวัดตาก ในการสนับสนุนการค้าชายแดนไทย-พม่า

5.1.3 การขอผ่อนปรนการส่งออกสินค้าจากพม่า

หลังจากการเปิดสำนักงานการค้าชายแดนที่เมืองเมียวดี ของกรมการค้าชายแดน สหภาพพม่า ในวันที่ 16 กันยายน 2541 และการเปิดด่านการค้าชายแดนเมียวดีในวันที่ 17 กันยายน 2541 ซึ่งทางรัฐบาลพม่าได้ประกาศระงับการค้าชายแดนทั่วประเทศรวมด้านเมืองเมียวดีด้วยตั้งแต่วันที่ 25 พฤศจิกายน 2540 ตามคำสั่งของพล.ต.จ่อ ตัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ด้วยเหตุผลที่ว่า รัฐบาลพม่าต้องการปรับปรุงระบบการค้าชายแดน และระบบการชำระภาษีให้มีประสิทธิภาพ¹⁰ การเปิดการค้าชายแดนใหม่ในครั้งนี้ พม่าได้ปรับปรุงระบบการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านใหม่ทั้งหมดโดยออกกฎระเบียบการค้าใหม่¹¹ อาทิ กำหนดให้มีการส่งออกก่อนและนำเข้าภายหลัง โดยใช้เงินสกุลดอลลาร์เป็นสกุลเงินในการค้า นอกจากนี้พม่ายังได้จำกัดการนำเข้าสินค้า 3 ประเภท ดังนี้

- 1) สินค้ามีความจำเป็น สามารถนำเข้าได้ 100% เช่น วัสดุก่อสร้าง เครื่องจักรกล การเกษตร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น
- 2) สินค้าไม่จำเป็นหรือสินค้าฟุ่มเฟือย นำเข้าได้เป็นสัดส่วนต่อสินค้าที่มีความจำเป็น เช่น นำเข้าสินค้าที่มีความจำเป็นได้ 80% สินค้าที่ไม่จำเป็น 20% เป็นต้น
- 3) สินค้าห้ามนำเข้า เช่น ผงชูรส น้ำหวาน ขนมปั่นกรอบทุกชนิด อาหารกระป๋อง บะหมี่แห้งทุกชนิด สุรา เบียร์ บุหรี่ และผลไม้สดทุกชนิด

ส่วนสินค้าที่ห้ามเอ็กซนส่งออก ได้แก่ ข้าวสาร ข้าวท่อน ไร่ข้าว น้ำทรายขาว น้ำตาลทรายแดง กากน้ำตาล น้ำตาลอ้อย ถั่วลิสงและน้ำมันถั่วลิสง งาและน้ำมันงา กากถั่ว กากงา ถั่วงาข้าง อัญมณีและสินแร่ น้ำมันก๊าด ทอง มุก เพชร ตะกั่ว ดีบุก วูลแฟรม เงิน ทองแดง สังกะสี ถ่านหิน โค กระบือและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ไม้สัก อาวุธ ยางพารา และฝ้าย เป็นต้น

เมื่อทางหอการค้าตากได้รับแจ้งกฎระเบียบการค้าใหม่ดังกล่าวของทางการพม่าที่ใช้กับจุดการค้าชายแดนทุกจุดจากพันตรี มิติเต็ง ผู้อำนวยการการค้าชายแดนเมียวดี-แม่สอด ซึ่งทางหอการค้าตากเห็นว่าไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ จึงดำเนินการยื่นหนังสือถึงพันเอก มิน ละ อ่อง อธิบดี

¹⁰ “9 กย. เมียวดีได้ถูกเปิด” บ้านเมือง (2 กันยายน 2541) : หน้า 3.

¹¹ หอการค้าจังหวัดตาก, “อนาคตของการค้าชายแดนไทย-พม่า”, รายงานประจำปี 2541, หน้า 146.

การค้าชายแดน กระทรวงพาณิชย์¹² ในโอกาสที่พันเอกมิน ละ อ่อง เดินทางมาตรวจความพร้อมศุลกากร นำเข้า-ส่งออกเมื่อยอดก่อนการเปิดด่านในวันที่ 17 กันยายน 2541 โดยได้เรียกร้องผ่านพันเอกมิน ละ อ่อง ให้รัฐบาลพม่าผ่อนปรนการส่งออกสินค้าต้องห้ามบางประเภท เช่น โค กระบือ ัญมณี เพอร์นิเจอร์ไม้ เป็นต้น และในขณะเดียวกันทางหอการค้าตากได้ผลักดันเรื่องนี้ผ่านพลเอก เซษฐา สุานะจาโร ด้วย

ในที่สุด ด้วยการประสานของพลเอก เซษฐา ในที่ประชุมร่วมไทย-พม่าที่มีขึ้นในวันที่ 22 กันยายน 2541 ที่โรงแรมเซ็นทรัล แมสซอดฮิลล์ จังหวัดตาก โดยฝ่ายไทยมีพล.อ. เซษฐา สุานะจาโร เป็นประธาน และฝ่ายพม่ามี พลเรือจัตวา เมียว ตีน รัฐมนตรีช่วยกระทรวงพาณิชย์เป็นประธาน จากข้อเสนอทั้งหมดของหอการค้าจังหวัดตาก ทางกรมพม่าได้ยินยอมให้ส่งออกสินค้าจำพวกไม้และเพอร์นิเจอร์จากไม้ และสัตว์น้ำได้เท่านั้น ส่วนข้อเสนออื่นๆจะนำเสนอต่อหน่วยเหนือเพื่อพิจารณาต่อไป¹³

5.1.4 โครงการการสร้างถนนเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เมาะละหมง-ย่างกุ้ง

เนื่องจากทางหอการค้าจังหวัดตาก เห็นว่าจังหวัดตากมีศักยภาพทางภูมิศาสตร์ในการเป็นประตูเชื่อมโยงไปสู่การค้าและการลงทุนในภูมิภาคนี้ การก่อสร้างเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เมาะละหมง-ย่างกุ้ง จะทำให้จังหวัดภาคเหนือ ภาคกลางตอนบน และภาคอีสานตอนล่าง สามารถเชื่อมโยงกับทะเลอันดามันได้ ขณะเดียวกันจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงทางการคมนาคมระหว่างอินเดียนพม่า และไทยได้ในอนาคต ซึ่งประโยชน์ที่จะได้จากการก่อสร้างเส้นทางนี้คือ การเพิ่มปริมาณส่งออกสินค้าของไทยไปยังพม่า เนื่องจากเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ไปถึงย่างกุ้งได้เร็วที่สุด โดยมีระยะทางจากแม่สอด-เมียวดี-กรุกกริก-เมาะละหมง ประมาณ 150 กม. จากเมาะละหมงถึงย่างกุ้ง 310 กม. รวมทั้งสิ้น 460 กม. โดยระยะทางจากเมียวดี-กรุกกริกเป็นระยะทางประมาณ 72 กม. สภาพถนนขรุขระไปตามเนินเขาที่คดเคี้ยว และผิวจราจรกว้างประมาณ 3 เมตร จึงเป็นการสัญจรแบบทางเดียว โดยมีการกำหนดวันเดินทางเข้าและวันเดินทางออก (ดูภาพที่ 15 ประกอบ)

หอการค้าจังหวัดตากได้นำเสนอการก่อสร้างเส้นทางนี้ต่อที่ประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและภาคเอกชนจังหวัดตาก เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2540 และที่ประชุมได้มีมติให้เสนอเรื่องไปยังกรอ.กลาง ซึ่งในที่สุดรัฐบาลไทยได้ย้ายโครงการเงินกู้ที่ให้แก่รัฐบาลพม่าในการสร้างเส้นทาง

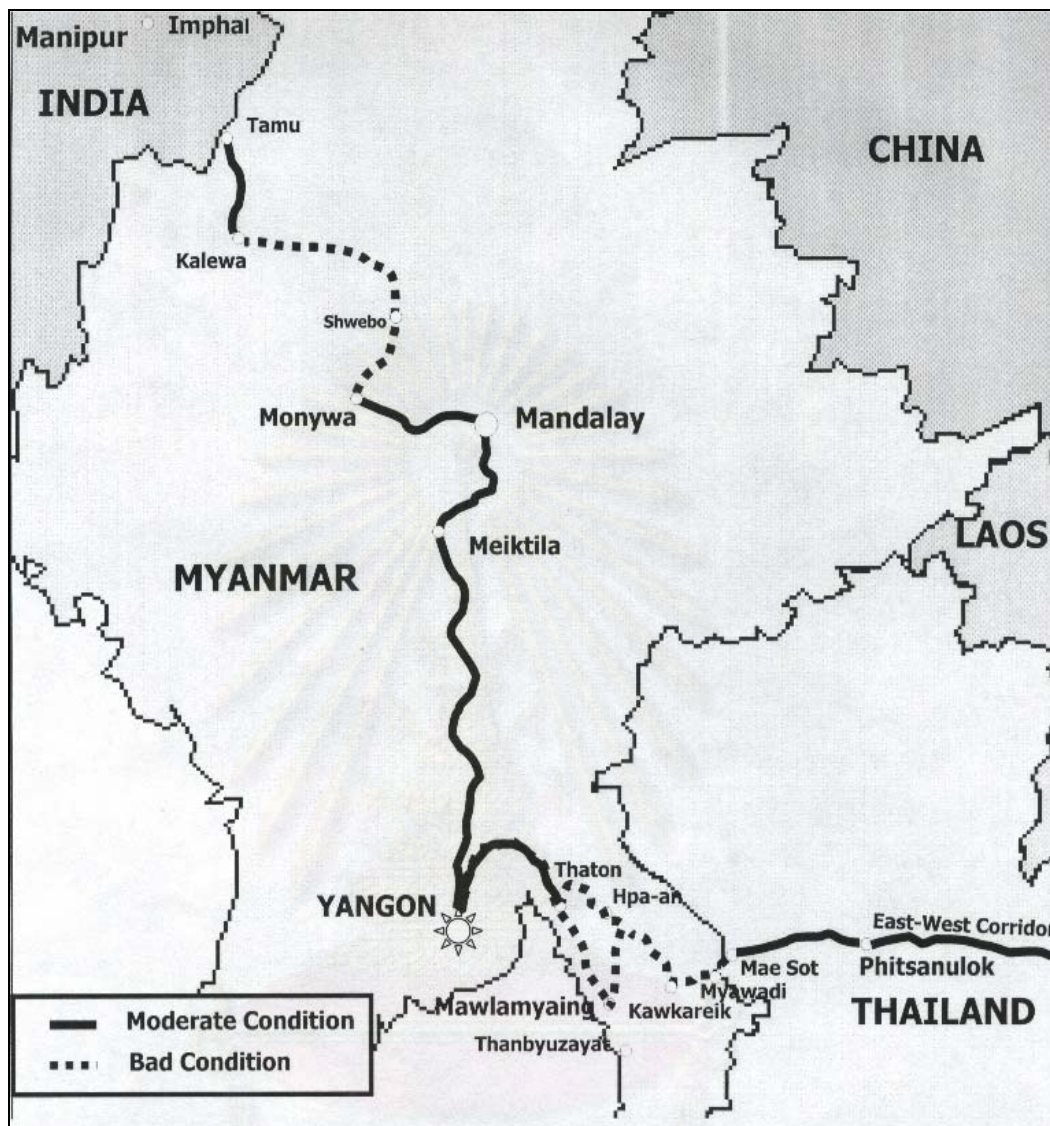
¹² "พ่อค้าไทยพึ่งธงกฎหมายเหลว ค้าชายแดนส่วนใหญ่อยู่นอกระบบ-เส้นสายเพียบ" ผู้จัดการรายวัน (3 กันยายน 2541) : หน้า 6.

¹³ "ประชุมค้าชายแดนไทย-พม่าเหลว รัฐบาลพม่าห้ามใช้บาท/จัดเด็ดขาด" ผู้จัดการรายวัน (24 กันยายน 2541) : หน้า 8

ทำซีเหล็ก-เชียงตุงจำนวน 300 ล้านบาท มาให้ใช้ในโครงการก่อสร้างเส้นทางจากเมียวดี-เมะละ
แหมง-ย่างกุ้ง แทน โดยจะก่อสร้างเช่นเดียวกับทางหลวงในประเทศไทยขนาด 2 ช่องทางการจราจร
โดยในขั้นต้น จะกำหนดการก่อสร้างเส้นทางเมียวดี-กรุกกรีกก่อน เนื่องจากเป็นเส้นทางสำคัญเพื่อการ
พัฒนาทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว แต่เนื่องจากความสัมพันธ์ที่มีผู้ราบรื่นระหว่างสองประเทศ
ตลอดจนวิกฤตการณ์ในความสัมพันธ์ไทย-พม่าในเดือนพฤษภาคม 2545 จึงทำให้การก่อสร้างชะลอ
ตัวในปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 10 แสดงเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-မေးလဲ-ဟောင်း-ย่างกุ้ง เชื่อมโยงกับเส้นทาง East-West Corridor และเชื่อมโยงต่อไปถึงประเทศอินเดีย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่12 คณะสำรวจเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-ย่างกุ้ง (ออกเดินทาง 21 มีนาคม 2545) ในภาพประกอบด้วยผู้แทนจากกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ หอการค้าจังหวัดตาก หอการค้าไทย หอการค้าเมียวดี และผู้ว่าราชการจังหวัดเมียวดี โดยได้ทำการสำรวจเส้นทางจากแม่สอด-เมียวดี-กรุกกริก-ผาอัน-ย่างกุ้ง และกรุกกริก-เกาะละแหมง-ย่างกุ้ง

ภาพที่ 13 คณะสำรวจเส้นทาง ณ จังหวัดเมียวดี

ภาพที่ 14 คณะสำรวจเส้นทาง เข้าพบเจ้าหน้าที่ทางการผาอัน

ภาพที่ 15 แสดงเส้นทางจากเมียวดีสู่กรุงกรีกเพื่อไปยังย่างกุ้ง เป็นเส้นทางเดินรถทางเดียว จึงมีการกำหนดวันในการเดินทางเข้าออก

5.1.5 โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

การพัฒนาพื้นที่อำเภอแม่สอดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น อยู่ในกรอบการพัฒนา East-West Corridor ซึ่งเป็นแผนการพัฒนาภายใต้กรอบความร่วมมือ GMS ซึ่งทางหอการค้าจังหวัดตากมิได้มุ่งพัฒนาเฉพาะอำเภอแม่สอดเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-เมียวดีในอนาคตอีกด้วย

ด้วยความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดนของรัฐ จึงพิจารณาให้ความสำคัญกับอำเภอแม่สอด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองชายแดนให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับพม่า และประเทศที่สามเช่น บังกลาเทศ และอินเดีย ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรม การค้า และการลงทุนของจังหวัดชายแดนในลักษณะเช่นนี้จึงจำเป็นต้องมีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยหอการค้าจังหวัดตากได้ผลักดันโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนแม่สอดมาตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา โดยในตอนแรก หอการค้าตากได้ผลักดันผ่านกระทรวงอุตสาหกรรม โดยสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมได้ให้ความสนใจและทำการศึกษาเพื่อจัดตั้งอำเภอแม่สอดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเชื่อมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดมุกดาหาร ตามเส้นทางสายตาก-พิษณุโลก-ขอนแก่น-มุกดาหาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทาง East-West Corridor ในความร่วมมืออนุภูมิภาคในลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) นอกจากนี้ทางหอการค้าตากต้องการให้เป็นการพัฒนาอำเภอแม่สอดคู่กับเมืองเมียวดีในลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-เมียวดีด้วย ต่อมาทางหอการค้าจังหวัดตากได้นำเสนอต่อที่ประชุมกรอำเภอ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2540 เพื่อผลักดันให้โครงการนี้เป็นรูปธรรม และได้มีการผลักดันอย่างต่อเนื่องทั้งผ่านทางหอการค้าไทย ผ่านหน่วยงานของรัฐบาลไทย จนกระทั่งภายหลังการหารือของคณะกรรมการสิทธิเศรษฐกิจ ร่วมกับส่วนราชการคือ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กองทัพอากาศที่ 3 และจังหวัดตาก เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2542¹⁴ ที่ประชุมได้ข้อสรุปว่าเห็นควรจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่ 3 อำเภอของจังหวัดตาก ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ และอำเภอแม่ระมาด เนื่องจากเป็นเขตชายแดนที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างเศรษฐกิจให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างมั่นคง ทางสำนักเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจึงได้ดำเนินการว่าจ้าง บ. อินเตอร์เนชั่นแนล คอนซัลแทนซี เนทเวิร์ค จำกัด เป็นบริษัทที่ปรึกษาเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการ

¹⁴ “รัฐเห็นพ้องตั้งเขตเศรษฐกิจ 3 อำเภอจ.ตาก” ผู้จัดการรายวัน (5 มีนาคม 2542) : หน้า 8.

จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษต้นแบบที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในวงเงิน 4 ล้านบาท¹⁵ ต่อมากระทรวงพาณิชย์ โดยคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน ได้พิจารณาโครงการนี้เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2542 สนับสนุนให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอำเภอแม่สอด ให้เป็นโครงการต้นแบบ

ทางหอการค้าตากยังคงผลักดันโครงการนี้ให้เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านช่องทางต่างๆ อาทิ หอการค้าไทยเพื่อนำเสนอต่อรัฐบาล เวทีกร.จังหวัดตาก เป็นต้น ในขณะนี้โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด อยู่ในระหว่างการศึกษาศึกษาพิจารณาของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อรอการดำเนินการจัดตั้งต่อไป

5.1.6 นโยบายแรงงานต่างด้าวจากพม่า

ตั้งแต่สมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน (ปีพ.ศ.2535) ที่ได้เปิดโอกาสให้มีการใช้แรงงานต่างด้าวในไทย ประกอบกับจังหวัดตาก เป็นพื้นที่ที่ใช้แรงงานจากพม่าในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการปราบปรามชนกลุ่มน้อยของพม่าอยู่เสมอๆ ฉะนั้นจึงมีทั้งผู้อพยพจากภัยสงครามและผู้ที่ต้องการขายแรงงานจากพม่าเข้ามาหางานทำในจังหวัดตากเป็นจำนวนมาก ประกอบกับนโยบายจากส่วนกลางไทยที่ไม่ประสานไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้หอการค้าจังหวัดตากได้ดำเนินการคัดค้านนโยบายแรงงานต่างด้าวของรัฐบาลชวณ 2 อย่างต่อเนื่อง

การขยายตัวทางอุตสาหกรรมของจังหวัดตากเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2539 โดยเฉพาะในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน คือ แม่สอด แม่ระมาด ท่าสองยาง คู่มูฝาง และพบพระ เนื่องจากรัฐบาลไทยในสมัยนั้นมีนโยบายส่งเสริมการลงทุน ประกอบกับนักลงทุนในอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานถูกเพื่อที่จะสามารถแข่งขันในเวทีการค้าได้ จึงมีการหันมาลงทุนในพื้นที่จังหวัดชายแดน ซึ่งนอกจากจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆจากการส่งเสริมการลงทุนเนื่องจากอยู่ในพื้นที่เขตส่งเสริมการลงทุน 3 ของ BOI แล้ว ยังมีโอกาสได้จ้างแรงงานต่างด้าวในราคาถูกอีกด้วย ผลปรากฏว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมที่มีขนาดการลงทุนตั้งแต่ 1 ล้านบาทขึ้นไปถึงกว่า 100 ล้านบาทในพื้นที่ 5 อำเภอข้างต้นประมาณ 200 โรงงาน โดยส่วนใหญ่เป็นโรงงานที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งออก ได้แก่ โรงงานสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า อาหารกระป๋อง โดยมีตลาดอยู่ในอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น และตะวันออกกลางเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจขององค์กรเอกชนในพื้นที่พบว่า มีจำนวนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่นี้มีอยู่ประมาณ 80,000 คน โดยอยู่ในภาคเกษตรประมาณ 42,000 คน ภาคอุตสาหกรรมประมาณ 28,000 คน และ

¹⁵ “สศอ.เร่งตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนสกัดค้าอกระบบ” กรุงเทพธุรกิจ (1 กรกฎาคม 2542) : หน้า 19.

ภาคบริการประมาณ 10,000 คน แต่จากสถิติของด่านตรวจคนเข้าเมือง อำเภอแม่สอดเมื่อเดือน กรกฎาคม 2543 รายงานถึงแรงงานต่างด้าวจากพม่าที่เข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายมีเพียง 700-800 คนเท่านั้น¹⁶ นั้นย่อมหมายความว่า มีแรงงานเถื่อนในพื้นที่นี้ประมาณ 79,000 กว่าคน

เมื่อรัฐบาลชวน 2 ขึ้นบริหารประเทศในช่วงปลายปี 2540 ประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลได้มีนโยบายผลักดันแรงงานต่างด้าวกลับประเทศทั้งหมดเพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานของแรงงานไทย หลังครบกำหนดระยะเวลาผ่อนผัน 2 ปี ตามมติ ครม.เมื่อ 25 มิถุนายน 2539 แต่ นโยบายดังกล่าวกลับไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากแรงงานที่ถูกผลักดันออกไปได้กลับเข้ามาใหม่ จนในที่สุดรัฐบาลได้เปลี่ยนนโยบายจากการผลักดันแรงงานต่างด้าวออกนอกประเทศทั้งหมดเป็นการผลักดันแรงงานต่างด้าวออกนอกประเทศจำนวน 300,000 คนภายในระยะเวลา 6 เดือน ตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมในขณะนั้นคือ นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี เป็นผู้เสนอ¹⁷ โดยคาดหมายว่าเมื่อแรงงานต่างด้าวออกไปแล้ว จะมีงานจำนวนมากให้คนไทยเข้าทำงาน โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขแรงงานต่างด้าว เพื่อรับผิดชอบแก้ไขปัญหา โดยมอบหมายให้นายพิชัย รัตตกุล เป็นประธาน โดยขึ้นตรงต่อคณะกรรมการนโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติ ที่มีนายกฯเป็นประธาน

ภายหลังจากการประกาศนโยบายดังกล่าว ได้มีการกวาดล้างจับกุมแรงงานทั่วประเทศ เฉพาะที่แม่สอดมีการผลักดันกลับประเทศพม่าประมาณวันละ 800 คน¹⁸ ส่งผลให้หอการค้าจังหวัดตากเคลื่อนไหวทันที นายปณิธิ ตั้งผาติ ประธานหอการค้าจังหวัดตากขณะนั้น ได้ร่วมกับหอการค้าไทยยื่นหนังสือคัดค้านนโยบายของกระทรวงแรงงาน¹⁹ เนื่องจากเห็นว่านโยบายดังกล่าวไม่เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง เนื่องจากแรงงานที่ถูกผลักดันออกนอกประเทศนั้นได้กลับเข้ามาอีก ขณะเดียวกัน การผลักดันแรงงานต่างด้าวออกนอกประเทศมิใช่ทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาว่างงานของแรงงานไทยที่แท้จริง ทางหอการค้าจังหวัดตากมีมติให้ทำหนังสือคัดค้านนโยบายของกระทรวงแรงงานฯ โดยส่งถึง รัฐมนตรีกระทรวงแรงงานฯ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงแรงงาน อธิบดีกรมจัดหางาน และหอการค้าจังหวัด 13 จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของรัฐบาลใน

¹⁶ “รง.ตากปิดตัวพรรครัฐรอไฟเขียวจ้างพม่าเพิ่ม” ผู้จัดการรายวัน (20 กันยายน 2543) : หน้า 1,2.

¹⁷ “สมช.เส้นตาย 6 เดือน ชับไล่แรงงานเถื่อนสนอง ‘สามสี’” แนวหน้า (15 มกราคม 2541) : หน้า 18.

¹⁸ “ไล่พม่ากลับถิ่นชายแดนจ.ตากวันละ 800 คน” สยามรัฐ (22 มกราคม 2541) : หน้า 8.

¹⁹ “หอไทยจี้รัฐทบทวนแผนไล่ต่างด้าว” ผู้จัดการรายวัน (29 มกราคม 2541) : หน้า 1,2.

จัดการแรงงานต่างด้าวเพื่อขอความร่วมมือต่อนโยบายของกระทรวงแรงงาน²⁰ โดยทางหอการค้าตากมีนโยบายที่ต้องการจัดระเบียบแรงงานในพื้นที่ และขอผ่อนปรนให้ใช้แรงงานพม่าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดตาก ซึ่งการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว ทางหอการค้าตากได้เสนอให้เป็นการจดทะเบียน แรงงานอย่างถูกต้องเพื่อเป็นการจัดระเบียบแรงงาน จะได้สามารถทราบจำนวนแรงงานที่แท้จริงและสามารถติดตามแรงงานต่างด้าวได้อย่างถูกต้อง โดยทางหอการค้าตากได้ดำเนินการเป็นตัวอย่างแล้ว ซึ่งทำให้สามารถทราบการเคลื่อนย้ายของแรงงานได้เป็นอย่างดี²¹

ในที่สุดกรม.มีมติเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2541 อนุญาตให้คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายสามารถทำงานชั่วคราวได้ คือแรงงานที่รอส่งกลับประเทศที่อยู่ในพื้นที่ 13 จังหวัดชายแดนสามารถทำงานเป็นการชั่วคราวเพื่อรอส่งกลับได้ ต่อมากรม.มีมติ.วันที่ 21 กรกฎาคม 2541 เห็นชอบให้ผ่อนผันแรงงานต่างด้าวเพิ่มอีกในจังหวัดชายแดน 13 จังหวัด และในกิจการที่ขาดแคลนแรงงาน 5 ประเภทคือ สวนยางพารา ฟาร์มเลี้ยงหมู ไร่อ้อย โรงสีข้าว และกิจการขนส่งทางน้ำ เป็นระยะเวลา 1 ปี แต่ทางหอการค้าตากยังคงดำเนินการผลักดันเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากว่าการผ่อนผันแรงงานต่างด้าวของรัฐบาลตามมติกรม.วันที่ 21 กรกฎาคม 2541 นั้นมิได้ผ่อนผันในกิจการสิ่งทอและเสื้อผ้า ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมหลักของพื้นที่จังหวัดตาก นอกจากนี้ทางหอการค้าจังหวัดตากได้เสนอให้ภาครัฐมีนโยบายจัดระเบียบแรงงานโดยการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด เพื่อเป็นการดึงแรงงานเถื่อนเข้าสู่ระบบและป้องกันมิให้แรงงานต่างด้าวเข้าสู่เมืองชั้นใน²² พร้อมๆกับการขอยืดระยะเวลาผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดตากที่จะครบกำหนดในวันที่ 4 สิงหาคม 2542 ตั้งแต่ต้นปี 2542 แต่นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานฯไม่อนุมัติให้ผ่อนผันการจ้างแรงงานต่างด้าวอีก²³

จากการปฏิเสธการผ่อนผันของรมต.กระทรวงแรงงานฯ ประกอบกับการจับกุมกวาดล้างแรงงานต่างด้าวของตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 และตำรวจท่องเที่ยวกว่า 300 นาย ที่ได้เข้าจับกุมแรงงานต่างด้าวจำนวนประมาณ 6,000 คนจากโรงงานสิ่งทอจำนวน 6

²⁰ “สภาอุตสาหกรรม-หอการค้าตาก ดึงพันธมิตรขอจัดระเบียบใช้แรงงานต่างชาติชายแดน” ผู้จัดการรายวัน (5 กุมภาพันธ์ 2541) : หน้า 5.

²¹ สัมภาษณ์ นิยม ไวรัชพาณิชย์, ประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย, 17 มิถุนายน 2545

²² “ต้นเขตศก.พิเศษชายแดนแก้วิกฤติแรงงานต่างด้าว” ประชาชาติธุรกิจ (4 มีนาคม 2542) : หน้า 26

²³ “จับแรงงานต่างด้าวหยุดเล่นปาหี่เสียที” ผู้จัดการรายวัน (31 พฤษภาคม 2542) : หน้า 8

โรงงาน ในเขตอำเภอแม่สอด²⁴ ทำให้ปัญหาแรงงานต่างด้าวในจังหวัดตากรุนแรงขึ้น กล่าวคือ นอกจากจะส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดตากเกือบทั้งระบบต้องหยุดการผลิตเป็นการชั่วคราว ยังผลให้ผู้ประกอบการทั้งหลายเดือดร้อนยิ่ง อย่างไม่รู้ตามผ่านไปไม่นาน โรงงานต่างๆ ก็เริ่มดำเนินการต่อเนื่องจากแรงงานที่ถูกผลักดันไปนั้น ได้ลักลอบกลับเข้ามาทำงานใหม่ ทางหอการค้าจังหวัดตากยังคงกดดันรัฐบาลในแนวทางแก้ปัญหาที่ได้นำเสนอไปแล้ว ซึ่งต่อมากณะอนุกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวที่มีนายกร ทักษะรังสี รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานได้เสนอต่อกรมเพื่อขอผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวชาวพม่า ลาว กัมพูชา ต่ออีก 1 ปี (ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2543) ในกิจการ 18 ประเภท พื้นที่ 37 จังหวัด โดยมีจำนวนแรงงานที่ได้ผ่อนผัน 106,000 คน ส่วนแรงงานที่เหลือต้องผลักดันกลับทั้งหมด ซึ่งกรมมีมติในวันที่ 3 สิงหาคม 2542 รองรับข้อเสนอดังกล่าว และให้เวลาผู้ประกอบการ 90 วันในการหาแรงงานไทยเข้ามาทดแทนแรงงานต่างด้าว ก่อนที่จะมีการผลักดันแรงงานต่างด้าวอย่างจริงจังในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 ปรากฏว่าถึงแม้จังหวัดตากจะได้รับอนุมัติผ่อนผันแรงงานต่างด้าว แต่มีใช้ในกิจการสิ่งทอ กลับเป็นกิจการพืชสวนกาแฟ และก่อสร้าง และได้รับว่าจ้างแรงงานเพิ่มแค่ 2,125 คน จากความต้องการจริงคือ 30,000 คน นายปณิธิ ตั้งผาติ ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานหอการค้าจังหวัดตากในขณะนั้น ได้แสดงความคิดเห็นต่อการผ่อนผันของรัฐในครั้งนี้ผ่านทางหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจว่า

“ภาครัฐกระทำการที่รุนแรงเกินไป รวมถึงนโยบายที่ภาครัฐส่งเสริมให้จังหวัดตากเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทำให้นักลงทุนจำนวนมากกล้าที่จะเข้ามาลงทุน แต่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ใครจะกล้าเข้ามาลงทุน และภาครัฐได้ประสานงานกับประเทศเพื่อนบ้านหรือไม่ การโจมตีเขาเช่นนี้เขาจะรู้สึกอย่างไรถ้าผลจากมติคณะรัฐมนตรีออกมาอย่างนี้ ถือว่าภาครัฐทำงานล้มเหลว”²⁵

หอการค้าตากจึงได้ดำเนินการกดดันทางการไทยเพื่อให้ผ่อนผันแรงงานพม่าในกิจการสิ่งทอใน จังหวัดตาก โดยการทำหนังสือถึงเอกอัครราชทูตพม่า อู ละ หม่อง ณ สถานทูตพม่า กรุงเทพฯ เรื่องขอตั้งโรงงานทอผ้าในเขตจังหวัดเมียวดี 24 โรงงาน²⁶ (ดูจุดหมายติดต่อในภาคผนวก

²⁴ “ตม.-ตชด.ลุยค้นโรงงานแม่สอดตะลึงชาวพม่าล้นกว่า 6 พันคน” มติชน (22 พฤษภาคม 2542) : หน้า 21.

²⁵ “แรงงานเถื่อนป่วนหนัก ผวาอุตุชายแดนพัง” ประชาชาติธุรกิจ (5 สิงหาคม 2542) : หน้า 1,4.

²⁶ “โรงงานตากโดนเรียกส่วยเพิ่ม หอฯยื่นร้องทูตขอย้ายเข้าพม่า” ผู้จัดการรายวัน (7 สิงหาคม 2542) : หน้า 10.

ค.) เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานที่รัฐบาลไทยมีนโยบายผลักดันกลับภูมิลำเนาเดิม โดยหอการค้าตากขอให้ทูตพม่า ช่วยประสานงานกับรัฐบาลพม่า เพื่อดำเนินการจัดเตรียมพื้นที่รองรับการโยกย้ายโรงงานอุตสาหกรรมจากพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากไปยังเขตเมียวดี พร้อมกันนั้นขอให้มีการประสานงานระหว่างรัฐบาลพม่าและรัฐบาลไทย เพื่อเตรียมรับแรงงานที่จะต้องถูกผลักดันจากประเทศไทยไว้รองรับโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ต่อไป ซึ่งภายหลัง นายอุ ละ หม่อง ได้แจ้งให้ทางหอการค้าตาก ทราบว่า ทางการพม่ายินดีที่จะสนับสนุนให้กลุ่มผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอที่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดนจังหวัดตากทุกโรงงานโยกย้ายไปตั้งฐานการผลิตในเขตอุตสาหกรรมเมียวดี²⁷ นอกจากนี้หอการค้าจังหวัดตากยังได้ดำเนินการกดดันทางการไทยอย่างต่อเนื่องผ่านเวทีการประชุมหอการค้าสัญจรภาคเหนือ และผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ต่างๆ ในประเด็นการผ่อนผันแรงงานต่างด้าวพม่าในกิจการสิ่งทอต่อไปอีก 1 ปี รวมทั้งผ่อนผันจำนวนแรงงานในพื้นที่จังหวัดตาก รวมถึงการดำเนินการหาทางออกเองโดยหอการค้าจังหวัดตาก ร่วมกับสมาชิกอุตสาหกรรมสิ่งทอ ได้เดินทางเข้าพบพล โท ชิน ยุ้นต์ ผู้นำทหารพม่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงย่างกุ้ง สหภาพพม่า ในวันที่ 14 กันยายน 2542 เพื่อเจรจาขอจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดเมียวดี²⁸

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁷ “กลุ่มสิ่งทอชายแดนวังเจระพม่าย้ายรง.-เปิดแดนรับหม่อง” ผู้จัดการรายวัน (19 มิถุนายน 2543) : หน้า 13.

²⁸ หอการค้าจังหวัดตาก, หนังสือการประชุมสามัญประจำปี 2542, ณ ห้องเวียงปิง โรงแรมเวียงตาก 2, 20 พฤศจิกายน 2542, หน้า 46.

ภาพที่ 16 แสดงภาพหอการค้าจังหวัดตากเข้าพบเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลพม่า นายปณิธิ ตั้งผาติ ประธานหอการค้าจังหวัดตาก ร่วมกับสมาชิกกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ หอการค้าจังหวัดตาก เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อเจรจาขอจัดตั้งโรงงาน อุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดเมียวดี เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2542 ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศสหภาพพม่า

ที่มา: หอการค้าจังหวัดตาก, หนังสือการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2542, ณ ห้องเวียงปิง โรงแรมเวียงตาก 2, 20 พฤศจิกายน 2542, หน้า 45.

เมื่อถึงกำหนดใน วันที่ 5 พฤศจิกายน 2542 การผลักดันแรงงานต่างด้าวกลับประเทศประสบปัญหาอย่างมาก เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากพม่า กระจุกเหมาะกับการมีปัญหาค่าค่าขาดเลี้ยงระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าในกรณีนักศึกษาพม่ายึดสถานทูตพม่าในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2542 ทางกรพม่าได้สั่งปิดด่านชายแดนทุกด้านและยกเลิกสัมปทานประมงไทยเพื่อตอบโต้การแก้ไขปัญหาของรัฐบาลไทยที่ไม่จัดการขั้นเด็ดขาดกับกลุ่มนักศึกษาพม่าผู้ก่อการ การส่งกลับแรงงานพม่าจึงต้องส่งผ่านช่องทางที่เป็นธรรมชาติซึ่งเป็นไปด้วยความยากลำบาก พร้อมกันนั้นตำรวจตรวจคนเข้าเมืองได้ทำการกวาดล้างจับกุมแรงงานต่างด้าวในจังหวัดตากอย่างกว้างขวาง

ในขณะที่ทางรัฐบาลยังคงยืนยันนโยบายส่งกลับแรงงานต่างด้าว และตำรวจยังคงกวาดล้างจับกุมแรงงานต่างด้าวในจังหวัดตากอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวทำให้หอการค้าตาก กลุ่มผู้นำด้านเกษตร อุตสาหกรรม และประชาชนทั่วไป ทั้งหมดได้รวมตัวกันเรียกร้องต่อทางการให้ดำเนินการแก้ไขสถานการณ์โดยเร็ว ขณะเดียวกันได้กดดันผ่านส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่ช่วยดำเนินการด้วย โดยทางกลุ่มมีข้อเรียกร้องคือ ให้รัฐบาลทบทวนนโยบายการใช้แรงงานต่างด้าวใหม่ให้ทางการอนุมัติให้อำเภอแม่สอด แม่ระมาด ท่าสองยาง อุ่มผาง และพบพระ เป็นเขตใช้แรงงานต่างด้าวเสรี หรือไม่ก็ขอให้ผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวในพื้นที่ชายแดนจนถึงปี 2543 และขอให้ทางการจัดหาแรงงานไทยที่ตรงกับสาขาอาชีพที่ขาดแคลนเข้ามาทำงานแทนแรงงานต่างด้าว²⁹ ซึ่งประธานหอการค้าจังหวัดตาก พร้อมแกนนำผู้ประกอบการจากโรงงานภาคเกษตร และภาคบริการทั่วประเทศประมาณ 200 คน ได้ปิดกั้นถนนอินทคีรี บริเวณสี่แยกไฟแดงในเขตเทศบาล ต.แม่สอด เพื่อแสดงพลังกดดันหากรัฐบาลไม่ยอมผ่อนปรนการจับกุมแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดตาก³⁰ แต่ไม่ปรากฏความคืบหน้าใดๆ จึงนำไปสู่การกดดันรัฐบาลโดยการชุมนุมประท้วงในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2542 ร่วมกับกลุ่มผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม แกนนำภาคเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากการผลักดันแรงงานต่างด้าวของรัฐบาลประมาณ 600 คนในนามประชาคมชายแดนจังหวัดตาก โดยรวมตัวกันที่หน้าสำนักงานเทศบาลตำบลแม่สอด อำเภอแม่สอด และได้ยื่นหนังสือถึงรัฐบาล³¹ โดยผ่านนายเชิดศักดิ์ ชูศรี นายอำเภอแม่สอด เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลผ่อนผันแรงงานต่างด้าวจนถึงปี 2543 และระงับการผลักดันแรงงานต่างด้าวในกิจการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม แต่ขอให้ดำเนินการจับกุมกลุ่มชาวพม่าเร่ร่อนที่เป็นภัยต่อชุมชนแทน ผลจากการกดดันในครั้งนี้คือ ทางกรยอมผ่อนผันการ

²⁹ “พ่อค้าตากโวยพัง 4.5 พันล. รัฐผลักดันแรงงานเถื่อน” มติชน (8 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 23.

³⁰ “พ่อค้าแม่สอดฮือปิดถนนประท้วงรัฐค้ำใจไล่แรงงานพม่า” เดลินิวส์ (9 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 18.

³¹ “นครบาลกวาดล้างใหญ่ ‘ต่างด้าว’ มีอบแรงงานชายแดนฮือเทียนี้” มติชน (10 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 19.

จับกุม และให้รวบรวมข้อมูลตามความต้องการแรงงาน เพื่อเสนอขอผ่อนผันการใช้แรงงานต่างด้าวต่อไปอีกครั้ง ในขณะที่กระทรวงอุตสาหกรรมได้เร่งผลักดันให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดตาก เพื่อลดปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม การที่ทางการไทยยังทำการผลักดันแรงงานต่างด้าวอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดตากพยายามหาทางแก้ไขโดยที่จะย้ายโรงงานเข้าไปตั้งเขตเมืงวดี ซึ่งทางการพม่าเคยได้แจ้งการสนับสนุนผ่านเอกอัครราชทูตพม่า อู ละ หม่อง ให้แก่ทางหอการค้าจังหวัดตากมาแล้ว ประธานหอการค้าจังหวัดตาก นายปณิธิ ตั้งผาติ พร้อมด้วยตัวแทนกิจการสิ่งทอจึงได้เดินทางไปหาหรืออีกครั้งกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ พร้อมเจ้าหน้าที่ระดับอธิบดีที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนพม่าที่ย่างกุ้งเมื่อวันที่ 16-20 มิถุนายน 2543 ซึ่งทางพม่าได้ยืนยันที่จะสนับสนุนการโยกย้ายหรือการขยายโรงงานจากพื้นที่จังหวัดตากเข้าไปตั้งโรงงานในย่างกุ้งหรือเมืงวดี ประธานหอการค้าตากกล่าวถึงความเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ว่าเป็นการหาช่องทางรองรับมาตรการกวาดล้างแรงงานต่างด้าวของรัฐบาลไทยที่ยังคงดำเนินการอยู่ต่อไป และเป็นแนวโน้มของอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาแรงงานเป็นหลักที่ต้องเคลื่อนย้ายไปตามแหล่งที่มีแรงงานราคาถูก³²

ต่อมาเมื่อหมดกำหนดผ่อนผันแรงงานต่างด้าววันที่ 4 สิงหาคม 2543 ในที่สุดคณะอนุกรรมการแก้ไขแรงงานต่างด้าวได้มีมติให้ขยายระยะเวลาการใช้แรงงานต่างด้าวต่อไปอีก 1 ปี ซึ่งส่งผลให้แรงงานพม่าได้ทยอยกลับเข้ามาทำงานตามปกติในจังหวัดตาก ในขณะที่ข้อเรียกร้องของหอการค้าจังหวัดตากที่ต้องการให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้น ได้กลายเป็นนโยบายของรัฐในสมัยรัฐบาลทักษิณ โดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้จัดให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชาในวันที่ 24 กันยายน - 25 ตุลาคม 2544

5.1.7 การนำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่า

เนื่องจากรัฐบาลไทยมีนโยบายห้ามนำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากต้องการช่วยเหลือเกษตรกรภายในประเทศ ประกอบกับมีการลักลอบนำเข้าสินค้าเกษตรอาทิ กระเทียม หอมแดง จากพม่าเสมอๆ และสิ่งหนึ่งที่ทางรัฐบาลพม่าพยายามผลักดันรัฐบาลไทยมาตลอดคือ ต้องการให้รัฐบาลไทยผ่อนผันให้นำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่า ซึ่งทางหอการค้าตากได้

³² “รง.แม่สอดเตรียมแห่เข้าพม่า รอรัฐผุดคลังสินค้าทัณฑ์บนรับ” ผู้จัดการรายวัน (23 มิถุนายน 2543) : หน้า 13.

พยายามเรียกร้องประเด็นนี้ต่อรัฐบาลไทยมาโดยตลอดเช่นกันผ่านเวทีกรอ.จังหวัดตาก ผ่านหอการค้าไทย³³ โดยหอการค้าจังหวัดตากเห็นว่า ในแต่ละปีประเทศไทยต้องนำเข้าสินค้าเกษตร จากต่างประเทศเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด เป็นต้น ถ้าหากรัฐบาลไทยจัดสรรโควตา นำเข้าสินค้าเกษตรบางส่วนให้แก่ประเทศเพื่อนบ้าน ย่อมเท่ากับเป็นการช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

ในสมัยรัฐบาลชวน 2 หอการค้าตากได้มีการพยายามผลักดันในเรื่องนี้ แต่ไม่ปรากฏผลใดๆ ทางหอการค้าตากจึงผลักดันอย่างต่อเนื่องผ่านเวทีหอการค้าไทย ซึ่งมาสำเร็จในสมัยรัฐบาลทักษิณ ที่ได้อนุมัติให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรแก่ประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน อันได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม โดยไทยได้ให้สิทธิพิเศษทางภาษี 0-5% แก่พม่า 72 รายการ รวมถึงสินค้าเกษตร เช่น เมล็ดพืชต่างๆ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ.)

5.2 การส่งเสริมความสัมพันธ์กับพม่า

บทบาทของหอการค้าตากในส่วนนี้ นับเป็นบทบาทระหว่างประเทศที่สำคัญ เพราะเป็นอีกส่วนของการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างไทย-พม่า

5.2.1 กรณี การเกิดเพลิงไหม้ที่เมียวดี³⁴

บทบาทที่มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับประชาชนต่อประชาชน

เมื่อประมาณกลางดึกของวันที่ 11 เมษายน 2544 ได้เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในเขตเมืองเมียวดี ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอแม่สอด ทางเมียวดีโดยหอการค้าเมียวดี ได้ติดต่อมายังหอการค้าจังหวัดตาก เพื่อขอความช่วยเหลือให้ส่งรถดับเพลิงเข้าไปดำเนินการดับไฟ ประธานหอการค้าจังหวัดตาก นายปณิธิ ตั้งชาติ ได้ดำเนินการติดต่อนายอำเภอแม่สอดและผู้ว่าราชการจังหวัดตาก เพื่อขอให้พิจารณาดำเนินการส่งรถดับเพลิงไปยังเมียวดี แต่ทั้งสองท่านไม่สามารถตัดสินใจดำเนินการได้เพราะ

³³ สัมภาษณ์ นิยม ไวยรัชพานิช, ที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดตาก และประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย, 17 มิถุนายน 2545 และจากการเข้าสังเกตการณ์ในการประชุมหอการค้าจังหวัดทั่วประเทศ ครั้งที่ 19 ที่โรงแรมดิเอ็มโพเจียม จังหวัดเชียงราย, 18 พฤศจิกายน 2544.

³⁴ สัมภาษณ์ บรรพต ก่อเกียรติเจริญ, เลขานุการหอการค้าจังหวัดตาก, 28 เมษายน 2544.

เป็นการออกไปดำเนินงานในอีกประเทศหนึ่ง ทางหอการค้าจังหวัดตากจึงได้ติดต่อโดยตรงถึงส.ว. จังหวัดตาก คือ นายอุดร ตันติสุนทร ซึ่งในที่สุดก็ได้มีการดำเนินการให้ความช่วยเหลือ โดยส่งระดับเพลิงเข้าเมียวดี และสามารถช่วยดับเพลิงได้สำเร็จ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเมียวดี และหอการค้าเมียวดีได้แสดงความขอบคุณทางการไทย และเอกชนไทยที่ได้ให้ความช่วยเหลือในครั้งนี้ผ่านทางหอการค้าจังหวัดตากด้วย(ดูจดหมายขอบคุณในภาคผนวก ง.)

จากการดำเนินงานที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงการผลักดันและการติดตามผลประโยชน์ของหอการค้าจังหวัดตาก อันแสดงให้เห็นถึงบทบาทเชิงนโยบาย และบทบาทระหว่างประเทศที่สำคัญอีกด้วย สามารถเห็นเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนโดยตรงโดยเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ในกรณีที่เป็นความพยายามผลักดันให้การค้าและการคมนาคมระหว่างไทย-พม่ามีความสะดวกมากขึ้น สำหรับการดำเนินงานในกรณีนี้ที่ห้า มีความคล้ายคลึงกับหอการค้าเชียงรายที่มุ่งผลักดันท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้า อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการค้าในอนาคต นอกจากนี้ในกรณีแรงงานต่างด้าวจากพม่า ก็ได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการคัดค้านนโยบายของรัฐแล้วยังสะท้อนถึงการมีบทบาทนำหน้ารัฐในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวจากพม่า ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวพม่าของหอการค้าตากสอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพปัญหาและสอดคล้องกับแนวทางของทางการพม่าที่ต้องการให้แรงงานจากพม่าทำงานในประเทศไทยได้อย่างถูกกฎหมาย³⁵ ส่วนสองกรณีสุดท้ายเป็น บทบาทระหว่างประเทศของหอการค้าจังหวัดตากที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า โดยเฉพาะในกรณีสุดท้ายเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในกรณีที่มีปัญหาระดับท้องถิ่นเกิดขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁵ “นำเข้าแรงงานพม่าเปลี่ยนจากเถาใหญ่” ผู้จัดการรายสัปดาห์ (13 ธันวาคม 2542) : หน้า 1,2,15.

บทที่ 6

หอการค้าจังหวัดในฐานะตัวแสดง ในความสัมพันธ์ไทย-พม่า

จากที่กล่าวมาแล้วในบทก่อน จะเห็นได้ว่าหอการค้าจังหวัดชายแดนไม่ว่าจะเป็นหอการค้าจังหวัดตากหรือหอการค้าจังหวัดเชียงรายก็ตาม มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวแสดงหนึ่ง
ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับพม่า

การดำเนินงานของหอการค้าจังหวัดเชียงรายและหอการค้าจังหวัดตากในกรอบ
ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าสามารถสรุปได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึง
การเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของหอการค้าเชียงรายและหอการค้าตาก โดยเป็นการดำเนินการที่ผ่านช่อง
ต่างๆ อาทิ ทางหน่วยงานราชการ อันได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กองทัพ เป็นต้น
ช่องทางภาคเอกชน ได้แก่ หอการค้าไทยซึ่งถือเป็นตัวแทนภาคธุรกิจที่สำคัญ และผ่านช่องทางกรอ.
จังหวัด ในรูปของข้อเรียกร้องและการผลักดันในประเด็นต่างๆเพื่อให้เกิดผลทางนโยบาย ในการ
ดำเนินการเช่นนี้ มีการติดต่อกับทั้งรัฐบาลพม่าและภาคเอกชนพม่า มีการใช้สื่อมวลชนและการ
ประชาสัมพันธ์ในการดำเนินการ รวมถึงการหาแนวร่วมจากหอการค้าจังหวัดอื่นๆในพื้นที่ และอาศัย
การจัดประชุมสัมมนาเพื่อกระจายข่าวสารและข้อมูลต่างๆ รวมถึงการใช้มวลชนเพื่อกดดันรัฐเช่นใน
กรณีของหอการค้าตาก ซึ่งจะว่าไปแล้วก็คล้ายคลึงกับวิธีการขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในการ
ที่จะผลักดันประเด็นต่างๆเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ เพื่อที่จะได้เกิดการเปลี่ยนแปลง
นโยบายรัฐในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีของหอการค้าเชียงรายหันมามุ่งเน้นการร่วมมือกับหอการค้าจังหวัดอื่นๆใน
การผลักดันและต่อรองประเด็นต่างๆกับรัฐบาล และส่วนในกรณีของหอการค้าจังหวัดตากได้หันมาสู่
การมีบทบาททางสังคมด้วยโดยผ่านประชาคมแม่สอดและประชาคมจังหวัดตาก ซึ่งสะท้อนถึงการ
ปรับตัวของหอการค้าจังหวัดตากเองที่ต้องอาศัยพันธมิตรเพื่อร่วมในการผลักดันและต่อรองประเด็น
ต่างๆกับภาครัฐ ดังตัวอย่างของบทบาทที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
กำหนดนโยบายต่างประเทศทางเศรษฐกิจต่อพม่าด้านการค้าการลงทุนและการค้าชายแดน และการ

เปลี่ยนแปลงนโยบายแรงงานต่างด้าว ซึ่งเป็นบทบาทเชิงนโยบายที่ถือได้ว่ามีประสิทธิภาพอย่างชัดเจน

การดำเนินงานของหอการค้าจังหวัดในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ได้แสดงให้เห็นการมีบทบาทนำภาครัฐโดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชายแดน ซึ่งหอการค้าจังหวัดทั้งสองเป็นเสมือนศูนย์ข้อมูลทางการค้าด้านพม่าและด้านการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น จึงมักจะได้รับการยอมรับจากหน่วยงานราชการ อาทิ คณะกรรมการพัฒนาการสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ กองทัพอากาศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน เป็นต้น ในฐานะตัวแทนภาคเอกชนในจังหวัด หรือตัวแทนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมนำเสนอข้อมูลต่างๆ และแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการค้าการลงทุนและการค้าชายแดนไทย-พม่า แรงงานต่างด้าวจากพม่า และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นอยู่เสมอๆ เพื่อที่หน่วยงานจะได้นำเสนอคณะรัฐมนตรี หรือนำไปกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติต่อไป อาทิ การเข้าร่วมประชุมกับกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการต่างประเทศในประเด็นปัญหาการค้าชายแดน การได้รับเชิญเป็นหนึ่งในตัวแทนจากภาคเอกชนท้องถิ่น เพื่อร่วมประชุมกับคณะกรรมการการค้าไทย-พม่า ฝ่ายไทย เพื่อเตรียมประเด็นต่างๆ ในการที่ไปเจรจากับกรรมการการค้าฝ่ายพม่า¹ และการร่วมหารือหรือกรอบกับคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า (RBC) ฝ่ายพม่า² เป็นต้น

หอการค้าจังหวัดยังได้แสดงบทบาทที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจชายแดนระหว่างไทย-พม่า กล่าวคือ นอกจากจะก่อให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และโครงการคมนาคมของสองประเทศที่เป็นรูปธรรมในกรณีของหอการค้าเชียงรายแล้ว ในกรณีของหอการค้าตากปัญหาทางการค้าชายแดนไทย-พม่าได้รับการแก้ไข ขณะเดียวกันกรณีการเกิดไฟไหม้ที่เมืองเมียวดียังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าถึงแม้ว่าจะจะเป็นระดับท้องถิ่นก็ตาม อันสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาคประชาชนในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านได้

การดำเนินการของหอการค้าทั้งสองเป็นการดำเนินงานที่สะท้อนถึงความมีอิสระ กล่าวคือ หอการค้าจังหวัดทั้งสองมิได้มีบทบาทอย่างจำกัดเพียงแค่ผู้สนับสนุนนโยบายของรัฐเท่านั้น หากแต่สามารถมีบทบาทในริเริ่มนโยบาย และทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมถึงการไปติดต่อกับทางการพม่าโดยตรงเพื่อผลักดันและติดตามให้เกิดความร่วมมือด้าน

¹ “ไทยเตรียมเปิดโต๊ะเจรจาพม่าเรื่องระเบียบการค้าชายแดนใหม่” ผู้จัดการรายวัน (5 กันยายน 2541) : หน้า 10.

² “4 หอชายแดนเหนือเตรียมล๊อบบี้พม่า ชงปัญหาข้ามแดน-แรงงานเข้า RBC” ผู้จัดการรายวัน (18 สิงหาคม 2540) : หน้า 9.

ต่างๆ และเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการมีบทบาทเชิงนโยบายที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ มิใช่ถูกครอบงำจากภาครัฐเช่นในอดีต นอกจากนี้ยังเป็นการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นว่าเส้นเขตแดนของรัฐมิใช่อุปสรรคในการที่จะติดตามผลประโยชน์ของตน ซึ่งนอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทระดับระหว่างประเทศที่สำคัญแล้ว ยังชี้ให้เห็นถึงนัยยะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การไม่พึ่งพา ส่วนกลางของไทยในการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วง หอการค้าทั้งสองแห่งยอมรับว่า นโยบายของรัฐบาลไทย ต่อประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ เป็นนโยบายที่ดี แต่การปฏิบัติไม่สอดคล้องกันกับนโยบาย³ และในเรื่องการแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนหรือการปิดด่านการค้า นั้น หอการค้าทั้งสองแห่งมีความเห็นที่ตรงกันคือ การติดต่อโดยตรงกับทางการพม่า ผ่านทางท่านทูตพม่า จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วกว่า เพราะจะเป็นข้อมูลโดยตรง แต่ถ้าติดต่อผ่านทางกรไทยข้อมูลจะสับสน ทำให้การแก้ปัญหาล่าช้า⁴ คำกล่าวจากหอการค้าจังหวัดทั้งสองต่อไปนี้จะสะท้อนถึงสาเหตุของการไม่พึ่งพานี้ได้เป็นอย่างดีดังนี้

นายอนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ ประธานหอการค้าเชียงราย ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินการของทางการไทยต่อโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจไว้ว่า

"ผ่านมาหลายรัฐบาล ทั้งการหารือรอบและในรอบมาหลายครั้ง แต่ไม่มีความคืบหน้า ซึ่งไม่มีความชัดเจนในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการกระตุ้นการเปิดตลาดเศรษฐกิจชายแดนระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน หลายแผนงานสะดุดลงด้วยข้ออ้างขาดงบประมาณ ส่งผลกระทบต่อภาพรวมในการลงทุนของบรรดานักลงทุนถ้วนหน้า.....ถ้ารัฐบาลมีความจริงจังในการดำเนินงาน จัดการวางแผนรองรับอย่างเป็นระบบ เชื่อแน่ว่าเมื่อไทยพร้อม สมบูรณ์ตามแผน และมีการประสานกลุ่มอนุภาคในกลุ่มน้ำโขง คงจะสามารถผลักดันโครงการโดยรวมให้สมบูรณ์ตามแผนได้"⁵

³ สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, ประธานหอการค้าเชียงราย (ปีพ.ศ. 2542-มีนาคม 2544), 14 กุมภาพันธ์ 2544 และ สัมภาษณ์ นายบรรพต ก่อเกียรติเจริญ, เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก (ปีพ.ศ. 2542-2544), 15 กุมภาพันธ์ 2544.

⁴ สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, ประธานหอการค้าเชียงราย (ปีพ.ศ. 2542-มีนาคม 2544), 14 กุมภาพันธ์ 2544 และ สัมภาษณ์ นายบรรพต ก่อเกียรติเจริญ, เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก (ปีพ.ศ. 2542-2544), 15 กุมภาพันธ์ 2544.

⁵ "หอฯ เชียงราย กระตุ้นรัฐบาลชุดนี้จริงจังในแผนสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ" แนวหน้า (8 กรกฎาคม 2542) : หน้า 18.

ในขณะที่เดียวกันนายบรรพต ก่อเกียรติเจริญ เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก กล่าวถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาลไทยต่อปัญหาการค้าชายแดนว่า

“ การค้าชายแดนในช่วงที่ผ่านมาค่อนข้างดี เนื่องจากทางหอการค้าตากมีความสัมพันธ์ที่ดีกับท่านทูตพม่า อู ละ หม่อง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะติดต่อโดยตรงถึงท่านทูต และทางเมียวดีได้ทันที ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลของปัญหาจริงๆที่ไม่ผ่านหน่วยงานราชการไทย เพราะถ้าติดต่อกับทางการไทย ไม่ว่าจะ เป็นเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงย่างกุ้ง หรือส่วนกลางไทย กว่าจะเข้าใจกัน ก็ทำให้การแก้ปัญหาค่อนข้างสับสน นอกจากนี้ ภาพพจน์ของรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ (ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ) ทำให้พม่าไม่ไว้วางใจไทย หน่วยงานราชการไทยควรต้องมีความเป็นประเทศเพื่อนบ้าน และเข้าใจการค้าชายแดนมากกว่านี้”⁶

ดังนั้นจากบทบาทของหอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า หอการค้าจังหวัดเชียงรายและหอการค้าจังหวัดตากสามารถมีบทบาทเป็นตัวแสดงระดับต่ำกว่ารัฐในความสัมพันธ์เศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า โดยจัดเป็นตัวแสดงหนึ่งหรือเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่สามารถแสดงบทบาทเชิงนโยบายและข้ามเขตแดนรัฐ อันก่อให้เกิดผลด้านบวกต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าได้

หากเรานำบทบาทในฐานะตัวแสดงในฐานะของการเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของหอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งมาหาสาเหตุที่ทำให้หอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งสามารถดำเนินบทบาทเช่นนั้นได้ จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านตัวบุคคลมีความสำคัญไม่น้อย ส่วนอีกปัจจัยได้แก่ประเด็นของภูมิรัฐศาสตร์ของสองพื้นที่นี้ และผลประโยชน์จากการค้าชายแดน

ในประเด็นปัจจัยบุคคล ต้องยอมรับในเรื่องการมีวิสัยทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าของบุคลากรระดับผู้นำหอการค้าทั้งสอง ซึ่งส่วนหนึ่งเนื่องมาจากพื้นเพทางด้านการศึกษา แต่ที่สำคัญกว่าคือ ความเข้าใจในเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างแท้จริง

⁶ สัมภาษณ์ บรรพต ก่อเกียรติเจริญ, เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก, 15 กุมภาพันธ์ 2544.

ในกรณีของหอการค้าเชียงราย บุคคลากรระดับผู้นำเป็นคนท้องถิ่นซึ่งมีความรู้และความชำนาญด้านการค้าชายแดนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีพื้นเพทางการศึกษาที่ดี คือระดับปริญญาโท และบางส่วนสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ การดำเนินงานต่างๆจะปรากฏในลักษณะที่เป็นบทบาทขององค์กร เนื่องจากมีการถ่ายทอดแนวทางจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งต่อกันมา ดังนั้นการดำเนินบทบาทในเรื่องต่างๆจึงมีความต่อเนื่อง⁷ กล่าวคือ

“การเปลี่ยนแปลงตัวประธานหอฯทุกๆ 2 ปี บทบาทของหอฯ(หอการค้าเชียงราย) จึงปรับเปลี่ยนไปตามประธาน international บ้าง domestic บ้าง แต่จะเป็นคนในกลุ่มเดียวกันอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเรื่องหลักๆก็ยังคงดำเนินต่อไป”⁸

ส่วนกรณีหอการค้าตาก ดูเหมือนจะมีคณะกรรมการหอการค้าตาก 2 ชุด ซึ่งเป็นการแบ่งหน้าที่กัน คือ คณะกรรมการฝั่งเมือง รับผิดชอบเรื่องการค้าปลีก และฝั่งแม่สอด รับผิดชอบเรื่องการค้าชายแดน

“เพราะสภาพภูมิศาสตร์ทำให้เหมือนมีคณะกรรมการสองชุด คือเมืองกับแม่สอด ซึ่งก็มีความแตกต่างกันในพื้นที่ฐานประชาชนและเศรษฐกิจ แม่สอดมีเศรษฐกิจดีทั้งการค้าชายแดนและอุตสาหกรรม พ่อค้านักธุรกิจมาจากทั่วประเทศไทย ประชาชนมีวัฒนธรรมแบบชาวเหนือ แต่ฝั่งเมืองเศรษฐกิจจะเป็นเรื่องการค้าปลีก ประชาชนก็มีวัฒนธรรมแบบชาวเหนือ ตอนล่างอย่างคนสุโขทัย เพราะฉะนั้นจึงแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ”⁹

ขณะเดียวกันก็มีความต่อเนื่องในนโยบาย เนื่องจาก “คณะกรรมการบริหารหอฯ(หอการค้าจังหวัดตาก) ก็คือลูกหลานของคณะกรรมการและสมาชิก เพราะฉะนั้นมีการถ่ายทอดไม่สะดุด”¹⁰

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ สัมภาษณ์ วิลาวัลย์ ตันรัตนกุล, เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ คณะกรรมการพัฒนาการสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ, 19 พฤศจิกายน 2544.

⁸ สัมภาษณ์ อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์, ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย, 14 กุมภาพันธ์ 2544.

⁹ สัมภาษณ์ นิยม ไวยรัชพานิช, ประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย, 17 มิถุนายน 2545.

¹⁰ สัมภาษณ์ นิยม ไวยรัชพานิช, ประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย, 17 มิถุนายน 2545.

อย่างไรก็ตาม บุคลากรระดับผู้นำของหอการค้าจังหวัดตากมิใช่คนท้องถิ่น เช่น นายนิยม ไวยรัชพานิช เป็นคนจังหวัดนครปฐม นายปณิธิ ตั้งผาติ เป็นคนหาดใหญ่ และนายบรรพต ก่อเกียรติเจริญ พื้นเพเดิมเป็นคนกรุงเทพฯ แต่มาเติบโตที่แม่สอด แต่ถึงแม้จะมีผู้คนในท้องถิ่น แต่ทั้งสามเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญการค้าชายแดนไทย-พม่าเป็นอย่างดี เนื่องจากได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นระยะเวลาช้านาน ในกรณีของหอการค้าตาก ปัจจัยบุคคลมีส่วนสำคัญต่อการมีบทบาทของหอการค้าตากโดยเฉพาะในช่วงที่นายปณิธิ ตั้งผาติเป็นประธาน ด้วยบุคลิกส่วนตัวที่พูดตรงไปตรงมา และมีความเข้าใจในเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าเป็นอย่างดี¹¹ จึงทำให้เราเห็นการเคลื่อนไหวในลักษณะของบทบาทเชิงรุกของหอการค้าจังหวัดตากตามข่าวในหนังสือพิมพ์เสมอๆ และการปฏิบัติงานของหอการค้าตากในบางครั้งเกี่ยวข้องกับประชาคมแม่สอดนั้น สืบเนื่องมาจากการมีทัศนคติในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนของผู้นำหอการค้าตาก ผู้นำหอการค้าตากเป็นประธานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund-SIF) ประกอบกับมีกลุ่มพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นต้องการให้ความช่วยเหลือกับประชาชนท้องถิ่นที่เดือดร้อน และนักธุรกิจที่เคยทำงานเพื่อสังคมมาก่อนเข้าร่วมด้วย จึงนำไปสู่ของการจัดตั้งประชาคมแม่สอด¹² ซึ่งทำให้เห็นบทบาทของหอการค้าตากซ่อนอยู่ในการดำเนินงานของประชาคมแม่สอดในกรณีแรงงานต่างด้าว

นอกจากนี้การที่ปัจจัยบุคคลจะมีบทบาทสำคัญได้นั้น ขึ้นอยู่กับความสำคัญทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชายแดนทั้งสองนี้ด้วย พื้นที่ของจังหวัดเชียงรายและจังหวัดตากสามารถดึงดูดผู้คนจากพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศให้เข้ามาทำมาหาเลี้ยงชีพ และดึงดูดความสนใจของภาครัฐให้หันมาให้การสนับสนุนการค้าชายแดน ฉะนั้นหากนำปัจจัยบุคคลมาเป็นปัจจัยหลักในการอธิบายถึงการมีบทบาทของหอการค้าจังหวัดทั้งสองในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าแล้ว อาจจะเพียงพอแต่นอกจากปัจจัยบุคคล พื้นที่ในฐานะปัจจัยทางภูมิศาสตร์ก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวคิดและบทบาทของบุคคลด้วย ดังนั้นภูมิรัฐศาสตร์ของดินแดนจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ก็มีน้ำหนักในการอธิบายพฤติกรรมของหอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งนี้ กล่าวคือ

ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่อยู่บริเวณชายแดนของไทย-พม่าถือเป็นจุดของภูมิศาสตร์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-พม่ามาเป็นเวลาช้านาน Martin Ira Glassner ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องดินแดนใน “Political

¹¹ สัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญการค้าชายแดน (ไม่ประสงค์ออกนาม), 14 มิถุนายน 2545.

¹² สัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญการค้าชายแดน (ไม่ประสงค์ออกนาม), 14 มิถุนายน 2545.

Geography”¹³ ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของตำแหน่งที่ตั้งของดินแดนอันสามารถบ่งบอกถึงสถานภาพของดินแดนว่ามีความเด่นหรือด้อย ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงสถานภาพของเจ้าของหรือคนในพื้นที่นั้นเป็นคนที่สำคัญหรือไม่อีกด้วย นั่นย่อมหมายความว่าตำแหน่งของดินแดนมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวชี้บ่งถึงสถานภาพของพื้นที่และของคนในพื้นที่ หากพิจารณาตามแนวคิดของ Martin Ira Glassner จังหวัดชายแดนอย่างจังหวัดเชียงรายและจังหวัดตากนั้น มีความได้เปรียบในศักยภาพทางเศรษฐกิจที่สามารถติดต่อกับเมืองสำคัญๆ ในพม่าและเชื่อมโยงกับประเทศที่สามได้ซึ่งเกี่ยวพันโดยตรงกับการมีบทบาทสำคัญของการค้าทั้งสองแห่งในการที่จะผลักดันนโยบายเศรษฐกิจไทย-พม่าไม่ว่าจะเป็นโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โครงการเส้นทางคมนาคม และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน โดยมีความรุ่งเรืองของการค้าในสองบริเวณนี้เป็นตัวชี้ถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจที่สำคัญของสองพื้นที่

ด้วยที่ตั้งที่อยู่สุดชายแดนของประเทศ และห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญของประเทศ ประกอบกับการติดต่อและมีความสัมพันธ์กับเมืองชายแดนของพม่าที่อยู่ติดกันมาตลอดตั้งแต่อดีตเพื่อการดำรงชีพเป็นวิธีที่ทำให้สามารถเข้าถึงความอุดมสมบูรณ์และทรัพยากรได้ง่ายกว่า จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ว่าทำไมหอการค้าทั้งสองแห่งจึงมีบทบาทที่ไม่พึงพาส่วนกลางไทย ดังตัวอย่างของบทบาทสำคัญในประเด็นเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่าอย่างมากของหอการค้าจังหวัดตากเมื่อเปรียบเทียบกับหอการค้าจังหวัดเชียงราย ซึ่งนอกจากจะเป็นเพราะความจำเป็นทางภูมิศาสตร์ที่จังหวัดตากมีอาณาเขตติดกับพม่าเพียงประเทศเดียวแล้ว ระบบเศรษฐกิจของเมืองชายแดนอย่างแม่สอดได้ผูกพันกับพม่าเกือบจะทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นด้านการค้าและอุตสาหกรรมด้วย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในบทบาทของหอการค้าตากต่อกรณีแรงงานต่างด้าวพม่า เป็นต้น

ภูมิรัฐศาสตร์เป็นปัจจัยที่กำหนดหน้าที่ของหอการค้าทั้งสองแห่ง การที่หอการค้าทั้งสองแห่งสามารถมีบทบาทที่เป็นอิสระและข้ามเขตแดนรัฐได้นั้น หากพิจารณาโดยอาศัยแนวคิดของ Ivo D. Duchacek ใน “The Territorial Dimension of Politics: Within, Among and Across Nations”¹⁴ ที่มอง รัฐ โดยอาศัยการแบ่งเขตแดนที่สามารถมองได้ใน 2 มิติ คือ ภาคนิ่ง รัฐ เปรียบเสมือนองค์กรใหญ่ที่มีความเป็นปึกแผ่น แต่อีกภาคนิ่งภายในองค์กรนี้กลับประกอบไปด้วยองค์กรย่อยๆ ที่มีหน้าที่แตกต่างกันอีกมากมาย เช่น องค์กรทางธุรกิจ องค์กรทางศาสนา สหภาพแรงงาน พรรคการเมือง เป็นต้น ซึ่งการแบ่งเขตแดนในลักษณะที่เป็นกลุ่มย่อย(subdivision)ภายใน

¹³ Martin Ira Glassner, *Political Geography*, (Toronto: John Wiley and Sons, Inc., 1993), pp.10-15.

¹⁴ Ivo D. Duchacek, *The Territorial Dimension of Politics*, (Colorado : Westview Press, 1986)

องค์กรใหญ่¹⁵ จะเป็นตัวสะท้อนและกำหนดผลประโยชน์ขององค์กร¹⁵ ซึ่งองค์กรต่างๆหรือกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ถูกกำหนดให้อยู่ภายในพื้นที่ท้องถิ่นหนึ่งๆภายในรัฐชาติทั้งหลาย โดยมีหน้าที่ตามที่กฎหมายได้กำหนดและมีผลประโยชน์ขององค์กรที่ต้องดูแลรักษา และด้วยหน้าที่ตามกฎหมายนี้เองทำให้องค์กรสามารถมีอิสระและเล่นบทบาทข้ามรัฐได้ ฉะนั้นการมีบทบาทที่โดดเด่นของหอการค้าทั้งสองแห่งนี้ จึงเกี่ยวพันโดยตรงกับการดำเนินงานตามหน้าที่ พรบ.หอการค้า พ.ศ. 2509 ได้กำหนดไว้ รวมไปถึงการมีบทบาทเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนั้นหอการค้าทั้งสองจึงแสดงบทบาทเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า

นอกจากปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผลประโยชน์จากการค้าชายแดนเป็นปัจจัยสำคัญเช่นกันในการผลักดันให้หอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งมีบทบาทเช่นนั้นได้ เพราะนอกจากจะถือเป็นหน้าที่ของหอการค้าจังหวัดทั้งสองต้องดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกแล้ว ผลประโยชน์จากการค้าชายแดนไทย-พม่าในสองจังหวัดนี้มีมูลค่าสูงมาก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ของจังหวัด และรายได้แผ่นดินของจังหวัด ดังจะเห็นได้ในตารางที่ 8

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ Ibid., p. 6

ตารางที่ 8 แสดงมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าในจังหวัดเชียงรายและตาก (ปีพ.ศ. 2539-2544) เปรียบเทียบกับมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ของจังหวัดเชียงรายและตาก (ปีพ.ศ. 2539-2542) และรายได้แผ่นดินของจังหวัดเชียงรายและตาก (ปีพ.ศ. 2541-2544)

หน่วย : ล้านบาท

จังหวัด		2539	2540	2541	2542	2543	2544
ตาก	มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า	966.9	2,503.0	1,348.7	2,912.7	4,656.8	4,753.5
	มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ (GPP)	14,936.2	14,509.8	15,199.0	15,353.6	-	-
	สัดส่วน	6.47 (19.41)	17.25 (51.75)	8.87 (26.61)	18.97 (56.91)	-	-
	รายได้แผ่นดิน	-	-	301.10	270.28	253.89	266.35
เชียงราย	มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า	1,713.4	2,667.8	2,238.8	2,022.4	2,456.70	826.68
	มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ (GPP)	33,765.4	32,609.6	32,732.9	31,892.6	-	-
	สัดส่วน	5.07 (15.21)	8.18 (24.54)	6.83 (20.49)	6.34 (19.02)	-	-
	รายได้แผ่นดิน	-	-	1,116.83	1,003.20	803.92	823.08

ที่มา : 1. กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวบรวมโดยกองคลังข้อมูลสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3. สำนักงานคลังจังหวัดตาก และสำนักงานคลังจังหวัดเชียงราย

จากข้อมูลในตารางที่ 8 หากเราพิจารณาสัดส่วนการค้าชายแดนจากมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด จะพบว่าเป็นตัวเลขที่ไม่สูงเท่าไรนัก แต่ถ้าเราพิจารณาจากความจริงที่ว่ามูลค่าการค้าชายแดนที่แท้จริงนั้นสูงกว่าตัวเลขทางการประมาณสามถึงสี่เท่าตัว¹⁶ นั้นย่อมหมายความว่าสัดส่วนที่แท้จริงของการค้าชายแดนในจังหวัดตากและเชียงรายเมื่อเทียบกับมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (ตัวเลขในวงเล็บ) เป็นสัดส่วนที่สูงพอควรทีเดียว และหากเปรียบเทียบกับรายได้แผ่นดินของจังหวัดตากและเชียงราย จะพบว่าเป็นมูลค่าที่แตกต่างกันหลายเท่าตัว ซึ่งพอจะชี้ให้เห็นได้ว่าผลประโยชน์จากการค้าชายแดนไทย-พม่ามีความสำคัญต่อการมีบทบาทของหอการค้าจังหวัดทั้งสอง

สรุป

การดำเนินงานของหอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งในประเด็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า กล่าวได้ว่าเป็นบทบาทเชิงนโยบายและบทบาทระหว่างประเทศที่สำคัญ ทำให้หอการค้าจังหวัดทั้งสองแห่งสามารถเป็นตัวแสดงในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ที่อยู่ภายใต้รัฐแต่สามารถเล่นบทบาทข้ามเขตแดนรัฐได้และมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายด้านการค้าชายแดนของรัฐได้ ซึ่งการดำเนินงานของหอการค้าจังหวัดเชียงรายและหอการค้าจังหวัดตากนั้น ต่างก็มีการปรับวิธีการแทนที่จะเป็นการผลักดันนโยบายของตนโดยตรง ในกรณีหอการค้าเชียงรายได้อาศัยการสร้างพันธมิตรกับหอการค้าจังหวัดอื่นๆ และส่วนในกรณีของหอการค้าจังหวัดตากอาศัยการเป็นพันธมิตรกับสังคมเพื่อเป็นแรงผลักดันและน้ำหนักในการต่อรองกับส่วนกลาง โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้หอการค้าทั้งสองแห่งสามารถมีบทบาทเช่นนี้ได้คือ ภูมิรัฐศาสตร์ของพื้นที่สองจังหวัด และฐานะของการเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับพม่า

การมีบทบาทของหอการค้าเชียงรายและหอการค้าตาก แสดงให้เห็นถึงการเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า ขณะเดียวกันบทบาทดังกล่าวยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองชายแดนกับส่วนกลาง ที่เมืองชายแดนมีอิสระในกระบวนการทำนโยบายมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต

ฉะนั้นหากมองในแนวเศรษฐกิจการเมือง ในประเด็นความสัมพันธ์เศรษฐกิจชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงแสดงให้เห็นถึงบทบาทของหอการค้าจังหวัดชายแดนซึ่งได้กลายเป็นอีก

¹⁶ สัมภาษณ์ วิลาวัลย์ ตัณรัตน์กุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานการพัฒนากิจเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2544 และสัมภาษณ์ สมศักดิ์ วงศ์ปัญญาถาวร นักวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2544.

ตัวแสดงหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน หรืออีกนัยหนึ่งประชาสังคมของเมืองชายแดนจะมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, รายงานสรุปผลการดำเนินโครงการ “เปิดคลีนิกการค้าชายแดนสัญจร”, 2542.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “ผลกระทบในเชิงการค้าและการลงทุนต่อจังหวัดเชียงราย ภายหลังจากการลงนามสัญญาใช้แม่น้ำโขงในเชิงพาณิชย์” ใน หอการค้าจังหวัดเชียงราย, หนังสือการประชุมสามัญประจำปี 2543.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, สถิติการค้า การส่งออกนำเข้ารายจังหวัดชายแดนไทย กับประเทศสหภาพพม่า ประจำปี 2543 แหล่งที่มา : www.dft.moc.go.th/document/foreign_trade_policy/service/horizon/burma/burma_8.htm, [2543,14 มีนาคม].

“กระทู้สภาพัฒน์เร่งมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ “ กรุงเทพธุรกิจ (2 กันยายน 2542) : หน้า 22.

“กลุ่มสิ่งทอชายแดนวังเจระพม่าย้ายธง.-เปิดแดนรับหม่อง” ผู้จัดการรายวัน (19 มิถุนายน 2543) : หน้า 13.

เกษียร เตชะพีระ, วิวาทะโลกาภิวัตน์, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2538.

กองประสานการพัฒนาเมือง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แนวทางการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีเอทีพีพริ้นท์, 2530.

“9 กย. เมียวดีได้ถูกเปิด” บ้านเมือง (2 กันยายน 2541) : หน้า 3.

กฤตยา อาชวนิจกุล, “ปัญหาการจัดการผู้อพยพจากพม่า” ใน อัมพร จิรัฐติกร บรรณาธิการ ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ, กรุงเทพฯ : โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544.

“ซบแรงงานต่างด้าวหยุดเล่นปาที่เสียที่” ผู้จัดการรายวัน (31 พฤษภาคม 2542) : หน้า 8.

คณะกรรมการการเศรษฐกิจ การพาณิชย์ และอุตสาหกรรม วุฒิสภา, รายงานการศึกษาการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน, 2542.

“กรม.ผ่านแผนพัฒนาชายแดน 20 หัวเมืองใช้งบ 2.3 หมื่นล้าน” ผู้จัดการรายวัน (9 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 13.

“คลัง-พาณิชย์ ลงแก้ค้ำแม่สอดรอบ 2 หอขตาค้ำพม่าละเมิดสัญญาบ่อยครั้ง”, ผู้จัดการรายวัน (10 มกราคม 2541) : หน้า 6.

“ค้าชายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก เตรียมใช้สกุลดอลลาร์” แนวหน้า (7 เมษายน 2542) : หน้า 18.

“แค่ปิดด่านไทย-พม่าไม่กระทบ พ่อค้าหวังลดค่าเงินหยวนมากกว่า” ประชาชาติธุรกิจ (26 สิงหาคม 2542) : หน้า 31.

“เครื่องนั้้นผนึกห่อค้าเชียงรายถกสี่เหลี่ยมสก.” กรุงเทพธุรกิจ (21 ตุลาคม 2542) : หน้า 12.

งานวิเคราะห์/กลุ่มการค้าชายแดน สำนักพัฒนานโยบาย กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ , สรุปผลการดำเนินโครงการ “เปิดคลินิกการค้าชายแดนสัญจร,” 2543.

จุฑาทิพย์ เบี้ยจั่น, “เส้นทางเศรษฐกิจไทย-พม่ารอปัจจัยหนุนจากรัฐ” กรุงเทพธุรกิจ (18 กุมภาพันธ์ 2540) : หน้า 4.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, การสำรวจแนวพรมแดน ไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

“ชายแดนไทยโดยล้อมกรอบ จีน-พม่าขูดภาษี-ห้ามนำเข้า”, ประชาชาติธุรกิจ (23 สิงหาคม 2544) : หน้า 24.

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.

ดวงจันทร์ (อาภาวัชรุตม์) เจริญเมือง, บทบาทเมืองขนาดกลางในการพัฒนาภูมิภาค, สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: โรงพิมพ์เมืองนวรัตน์, 2535.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง, เมืองและการผังเมืองในประเทศไทย : กรณีเมืองเชียงใหม่ , ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่และกลุ่มม้งราย: โรงพิมพ์เมือง, 2541.

“ต้นเขตศก.พิเศษชายแดนแก้วิกฤติแรงงานต่างด้าว” ประชาชาติธุรกิจ (4 มีนาคม 2542) : หน้า 26.

“ตม.-ตชด.ลุยค้นโรงงานแม่สอดตะลึงชาวพม่าลี้วุ่นๆ 6 พันค่าแรง” มติชน (22 พฤษภาคม 2542) : หน้า 21.

“ทำซีเหล็ก-ขร.ขึ้นมัน คั้นรถจักรยานไฟร์วิลด์ ฟันสะพานน้ำสายแห่ง 2 คาดตอกเสาเข็มปี 45 พร้อมถนนสายบุญงอง”, หนังสือพิมพ์เสียงเสรีภาพ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 256 ประจำปีที่แรก เดือนตุลาคม 2544 และ “ขึ้นยุ่นต์มาเอง-โอเคชี้จุดสะพานน้ำสาย 2 แถมอนาคตสร้างแห่งที่ 3”, หนังสือพิมพ์เสียงเสรีภาพ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 257 ประจำปีที่หลัง เดือนตุลาคม 2544 แหล่งที่มา : <http://www.inews-cr.com/Oct1.html> [2544, 12 ธันวาคม].

“ทุนไทยเชื่อจิว-น้ำชาติ ทะลวงปัญหาสี่เหลี่ยมฯ” ผู้จัดการรายวัน (2 มกราคม 2540) : หน้า 7.

“ไทยเตรียมเปิดโต๊ะเจรจาพม่ารีอระเบียบการค้าชายแดนใหม่” ผู้จัดการรายวัน (5 กันยายน 2541) : หน้า 10.

“ไทย-พม่าเซ็นตอบท่องเทียวนำร่องฟันสามเหลี่ยมทองคำ” ผู้จัดการรายวัน (14 กรกฎาคม 2541) : หน้า 1,2.

“ไทยพม่ารำวลึก”, หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน (29 พฤษภาคม 2543): หน้า 1.

ธนาคารแห่งประเทศไทย, การค้าชายแดนในภาคเหนือ แหล่งที่มา : www.bot.or.th/bothome/page/databank/RegionEcon/northern/public/Econ/ch7/BorderTrade.htm, [2544, 27 มีนาคม].

“นครบาลกวาดล้างใหญ่ ‘ต่างด้าว’ มีอบแรงงานชายแดนฮือเที่ยวนี้” มติชน (10 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 19.

นิยม ไวยรัชพานิช, การค้าชายแดนไทยกับประเทศสหภาพพม่าที่มีผลต่อเศรษฐกิจไทย, เอกสารวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน ประจำปีการศึกษาพ.ศ. 2537-2538.

นิยม ไวยรัชพานิช, ประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2545.

“นำเข้าแรงงานพม่าเปลี่ยนจากลิเกโรงใหญ่” ผู้จัดการรายสัปดาห์ (13 ธันวาคม 2542) : หน้า 1,2,15.

บรรพต ก่อเกียรติเจริญ. เลขานุการหอการค้าจังหวัดตาก (พ.ศ.2541-2544) สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2544.

บรรพต ก่อเกียรติเจริญ. เลขานุการหอการค้าจังหวัดตาก (พ.ศ.2541-2544) สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2544.

“ประชุมค้าชายแดนไทย-พม่าเหลว รัฐบาลพม่าห้ามใช้บาท/จัดเด็ดขาด” ผู้จัดการรายวัน (24 กันยายน 2541) : หน้า 8.

ประภาพร พันธ์ชื่น. การค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านทางเลือกใหม่ในภาวะวิกฤติโลก. โลกการค้า ปีที่ 8 ฉบับที่ 73 (พฤศจิกายน 2544) : หน้า 49-67.

ผู้เชี่ยวชาญการค้าชายแดน (ไม่ประสงค์ออกนาม), สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2545.

“พม่าผ่อนกฎเหล็กค้าชายแดน อนุญาตให้ใช้เงินสกุลท้องถิ่น” ผู้จัดการรายวัน (10 เมษายน 2541) : หน้า 6.

พรพิมล ตริโชติ, รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยตามชายแดนไทย-พม่า:ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า, กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

พรพิมล ตริโชติ และทรายแก้ว ชูทรัพย์. “การค้าชายแดนไทย-พม่า”. ใน วิทยา สุจริตธนารักษ์ และชปา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ, การค้าชายแดนไทย, กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

“พ่อค้าตากไวพั้ง 4.5 พันล. รัฐผลักดันแรงงานเถื่อน” มติชน (8 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 23.

“พ่อค้าไทยฟื้นธงกฎพม่าเหลว ค้าชายแดนส่วนใหญ่อยู่นอกกระบวน-เส้นสายเพียบ” ผู้จัดการรายวัน

(3 กันยายน 2541) : หน้า 6.

“พ่อค้าแม่สอดคือปิดถนนประท้วงรัฐค่านไต้แรงงานพม่า” เดลินิวส์ (9 พฤศจิกายน 2542) : หน้า 18.

มนตรี เคนวิทย์การ. บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อระบบราชการ ประชาชน และการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

มล.พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า, กรุงเทพฯ: โครงการการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542.

“ยูนานลงนามบ้านพี่เมืองน้อง” กรุงเทพธุรกิจ (27 กันยายน 2543) : หน้า 21.

ระดม สรรพพันธุ์, บทบาทของหอการค้าจังหวัดตากต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.

“รัฐตีปี๊บพัฒนาเศรษฐกิจเหนือจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย” ผู้จัดการรายวัน (15 กุมภาพันธ์ 2543) : หน้า 13.

“รัฐประกาศหนุนสี่เหลี่ยมคอก.ESCAPยื่นช่วยพัฒนาบุคลากร” เชียงใหม่รัฐวิ (ปีที่ 2 ฉบับที่ 40 วันที่ 16 ตุลาคม-30 พฤศจิกายน 2544) : หน้า 15.

“รัฐเห็นพ้องตั้งเขตเศรษฐกิจ 3 อำเภอจ.ตาก” ผู้จัดการรายวัน (5 มีนาคม 2542) : หน้า 8.

“แรงงานเถื่อนป่วนหนัก ผวาอุตฯชายแดนพม่า” ประชาชาติธุรกิจ (5 สิงหาคม 2542) : หน้า 1,4.

“โรงงานตากโดนเรียกส่วยเพิ่ม หอชเย็นร้องทูตขอย้ายเข้าพม่า” ผู้จัดการรายวัน (7 สิงหาคม 2542) : หน้า 10.

“รง.ตากปิดตัวประท้วงรัฐรอไฟเขียวจ้างพม่าเพิ่ม” ผู้จัดการรายวัน (20 กันยายน 2543) : หน้า 1,2.

“รง.แม่สอดเตรียมแห่เข้าพม่า รอรัฐผูกคสังสินค้าทันทันรับ” ผู้จัดการรายวัน (23 มิถุนายน 2543) : หน้า 13.

“ไต้พม่ากลับถิ่นชายแดนจ.ตากวันละ 800 คน” สยามรัฐ (22 มกราคม 2541) : หน้า 8.

วิลาวัลย์ ตัณรัตน์กุล, เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2544.

วิสาห์ พูลศิริรัตน์, บทบาทรัฐที่มีต่อกลุ่มเอกชนที่เข้าร่วมในคณะกรรมการร่วมภาคีรัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ(กรอ.) วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาบริหารธุรกิจ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ว่าที่พันตำรวจโท เจษฎา หุ่นเฮง, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก : ศึกษาการดำเนินนโยบายของประเทศไทยเกี่ยวกับกรณีดอยหลวง บ้านเจดีย์สามองค์ และเนิน 491, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาบริหารธุรกิจ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

“ศุภชัย ขอพม่าผ่อนผันนำเข้า 5 สินค้าเตรียมสร้างสะพานเชื่อมอีกที่แม่สาย” มติชน (25 ธันวาคม 2542) : หน้า 8.

ศูนย์สารสนเทศเศรษฐกิจการค้า กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, ภาพรวมการค้าชายแดนไทยกับประเทศพม่า ปี 2539 และ 2540 แหล่งที่มา : http://tes.moc.go.th/border/ova_ch.asp [2544,18 มกราคม].

“สมช.เส้นตาย 6 เดือน ชับไล่แรงงานเถื่อนสอง ‘สามสี’ ” แนวหน้า (15 มกราคม 2541) : หน้า 18. สมศักดิ์ วงศ์ปัญญาถาวร, นักวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ,สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2544.

สุภาภรณ์ ครูทเมือง,ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ภายใต้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์, วิทยานิพนธ์สาขารัฐศาสตร์และการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

“สภาอุตสาหกรรมค้าตาก ดึงพันธมิตรขอจัดระเบียบใช้แรงงานต่างชาติชายแดน” ผู้จัดการรายวัน (5 กุมภาพันธ์ 2541) : หน้า 5.

“สะพานข้ามน้ำสาย 2 คืบคาคเป็นรูปธรรมปีหน้า” กรุงเทพธุรกิจ (27 กันยายน 2544) : หน้า 22.

“3 หอค้าเหนือถกปัญหาชายแดนวันนี้ ตากจี้รัฐใช้บาท-จำกัดแทนดอลลาร์” กรุงเทพธุรกิจ (23 มีนาคม 2541) : หน้า 4.

“4หอชายแดนเหนือเตรียมล๊อบบี้พม่า ชงปัญหาข้ามแดน-แรงงานเข้า'RBC' ” ผู้จัดการรายวัน (18 สิงหาคม 2540) : หน้า 9.

“สี่ชาติลงนามใช้แม่น้ำโขง เน้นหนักเดินเรือพาณิชย์” สยามรัฐ (20 เมษายน 2543) : หน้า 12.

สิริมน อติแพทย์, ทหารกับการต่างประเทศไทย ศึกษาบทบาทของกองทัพไทยในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า (พ.ศ.2539-2541), วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, “การค้าชายแดนไทย-พม่า : ข้อควรทำและไม่ควรทำ.” ใน อัมพร จิรัฐติกโรบรรณานิการ ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ, กรุงเทพฯ : โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544.

สุวาปี เจริญสุริยฉัตร, การค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และบทบาทของคณะกรรมการเพื่อการสนับสนุนการค้าชายแดน, กองพาณิชย์กิจต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2542.

“สศอ.เร่งตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนสกัดค่านอกระบบ” กรุงเทพธุรกิจ (1 กรกฎาคม 2542) : หน้า 19.

“สายสัมพันธ์สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ 10 ปีที่รอคอยกับฝันที่เริ่มเป็นจริง” ไทยโพสต์ (18 มกราคม 2542) : หน้า 5.

เสริมชัย กิตติรัตน์ไพบูลย์, ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย (พ.ศ.2544 -ปัจจุบัน) สัมภาษณ์, 14

มิถุนายน 2545 .

เสริมชัย กิตติรัตน์ไพบุลย์, ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย (พ.ศ.2544 -ปัจจุบัน) สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2545.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524 กรุงเทพฯ: 2519.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2524.

สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2529.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2534.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544, กรุงเทพฯ: หจก.เม็ดทรายพรินติ้ง, 2539.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, สรุปภาวะการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2543, 2544.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, สรุปภาวะการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2544, 2545.

“หน้าฉากของแม่น้ำโขง” ผู้จัดการรายวัน (1 มกราคม 2545) : หน้า 13.

หน่วยวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ, สถานการณ์เศรษฐกิจการเงินภาคเหนือ, 2533.

หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่เสด็จ จังหวัดแม่ฮ่องสอน), 2538.

“หลานช้างเจียง แม่น้ำแห่งความหวัง” ผู้จัดการรายวัน (1 มกราคม 2545) : หน้า 13.

หอการค้าจังหวัดเชียงราย, การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2542 หอการค้าจังหวัดเชียงราย.

หอการค้าเชียงราย, เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (เอกสารโรเนียว), 2536.

“หอขีเยียงกระตุ้รัฐบาลชุดนี้จริงจิงในแผนสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” แนวหน้า (8 กรกฎาคม 2542) : หน้า 18.

หอการค้าจังหวัดตาก, การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2542 หอการค้าจังหวัดตาก ณ ห้องเวียงปิง

โรงแรมเวียงตอก 2 วันที่ 20 พฤศจิกายน 2542.

หอการค้าจังหวัดตาก, “อนาคตของการค้าชายแดนไทย-พม่า”, รายงานประจำปี 2541

“หอการค้าจังหวัดตากพม่าผ่อนคลายนโยบายชายแดน” ไทยโพสต์ (24 มีนาคม 2541) : หน้า 7-8.

“หอการค้าตากเสนอขอเปิดเขตการค้าชายแดนไทยพม่า ทบพจนการค้าส่งสกัดสินค้าไทยเข้าอย่างถ่วง”, ผู้จัดการรายวัน (12 ธันวาคม 2540) : หน้า 8

“หอไทยจี้รัฐทบทวนแผนไล่ต่างดาว” ผู้จัดการรายวัน (29 มกราคม 2541) : หน้า 1,2.

อัมพร จิรัฐติกกร บรรณาธิการ, ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ, กรุงเทพฯ : โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์, มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ, 2539.

อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์. ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย (พ.ศ.2542-2543) สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2544.

ภาษาอังกฤษ

Russett, B. and Starr, H. World Politics: The Menu For Choice, W.H. Freeman and Company, 1981.

Chayachoke Chulasiriwongs, “Thailand’s Relations with the new ASEAN Members: Solving Problems and Creating Images” in Southeast Asian Affairs 2001, Institute of Southeast Asian Studies (Singapore: Seng Lee Press Ltd., 2001), pp.337-356.

Luard, E. Basic Text in International Relations: The Evolution of Ideas about International Society, London : McMillan, 1992.

Rosenau, J. N. Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity, Harvester Wheatsheet, London , 1990.

Duchacek, I. D. The Territorial Dimension of Politics, Colorado : Westview Press, 1986.

Bertelsen, J. S. Nonstate Nations in International Politics, USA : Praeger Publisher, 1977.

Khin Maung Nyunt, Market Research of Principal Exports and Imports of Burma With Special Reference to Thailand, Institute of Asian Studies Chulalongkorn University, Chulalongkorn University Printing House, 1988.

Amoore, L. “International Political Economy and the “Contested Firm””, New Political Economy, Jul 2000, Vol.5 Issue 2.

Glassner, M. I. Political Geography, Toronto:John Wiley and Sons, Inc., 1993.

The National Economic Development Board, The national economic development plan (1961-1966) second phase (1964-1966), Bangkok: บ. ประชาช่าง จำกัด, 1964.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ประวัติหอการค้าจังหวัดเชียงราย และ
แผนผังการบริหารของหอการค้าจังหวัดเชียงราย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติหอการค้าจังหวัดเชียงราย

หอการค้าจังหวัดเชียงราย เป็นองค์กรภาคเอกชนที่ได้กำเนิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2510 หอการค้าจังหวัดเชียงรายเมื่อสมัยก่อตั้ง ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านประเสริฐ มั่นพะจิตร ให้ใช้อาคารเสริมจตุรจักรจังหวัดเชียงรายถนนนาลีย์ เป็นที่ทำการหอการค้าจังหวัดเชียงราย นับว่าเป็นหอการค้าต่างจังหวัดแห่งที่สองของประเทศไทย โดยมีหอการค้าจังหวัดชลบุรี เป็นหอการค้าต่างจังหวัดแห่งแรก ก่อตั้ง พ.ศ. 2510 ในสมัยนั้นพ่อค้าประชาชนยังไม่ตื่นตัว ยังไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ประกอบกับขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ หอการค้าจังหวัดเชียงรายจึงไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2521 คุณยงยุทธ อินทวิทย์ เป็นประธานหอการค้าฯ ยุคฟื้นฟู จังหวัดได้รวบรวมคณะกรรมการขึ้นมาใหม่ ได้ก่อตั้งโรงเรียนพาณิชย์การเชียงราย ให้การศึกษาแก่กุลบุตร กุลธิดา ชาวจังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียง มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นแหล่งผลิตนักธุรกิจและนักการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญมาสู่บ้านเมืองและประเทศชาติ ต่อมา พ.ศ. 2526 เราได้ **คุณโกวิท คุ้มมงคล** (ทายาทของท่านประธานหอการค้าจังหวัดเชียงรายคนแรก) เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย

ที่ทำการสำนักงานหอการค้าจังหวัดเชียงราย (หลังเก่า) 1050 ถนนสนามบิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ปี พ.ศ. 2530	คุณแสวง เจริญวิวัฒน์กุล	เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย
ปี พ.ศ. 2534	คุณบุญทรัพย์ ศรีสมิต	เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย
ปี พ.ศ. 2536	น.สพ.ถนอมศักดิ์ เสรีวิชัยสวัสดิ์	เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย
ปี พ.ศ. 2538	คุณวิวัฒน์ ศิริจางค์พัฒนา	เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย
ปี พ.ศ. 2540	คุณธีระศักดิ์ เตหาะวีร์	เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย
ปี พ.ศ. 2542	คุณอนันต์ เหล่าธรรมทัศน์	เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย
ปี พ.ศ. 2544	คุณเสริมชัย กิตติรัตน์ ไพบูลย์	เป็นประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย (ปัจจุบัน)

หอการค้าจังหวัดเชียงราย มีบทบาทร่วมกับจังหวัด พยายามส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมจังหวัดเชียงรายในรูปแบบ “คณะกรรมการร่วมพัฒนาระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน” (กรอ.) เราพยายามผลักดัน “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” ให้มีการค้า - การท่องเที่ยว - การคมนาคม ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง พม่า - ลาว - จีน ด้านตะวันตกเฉียงใต้ ทั้งทางน้ำ - ทางบก และทางอากาศ หอการค้าจังหวัดเชียงรายเราพยายามเรียกร้องให้มีการสร้างมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัย ก็เป็นรูปร่างขึ้นแล้ว และงานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่หอการค้าจังหวัดเชียงราย เราพยายามเรียกร้อง

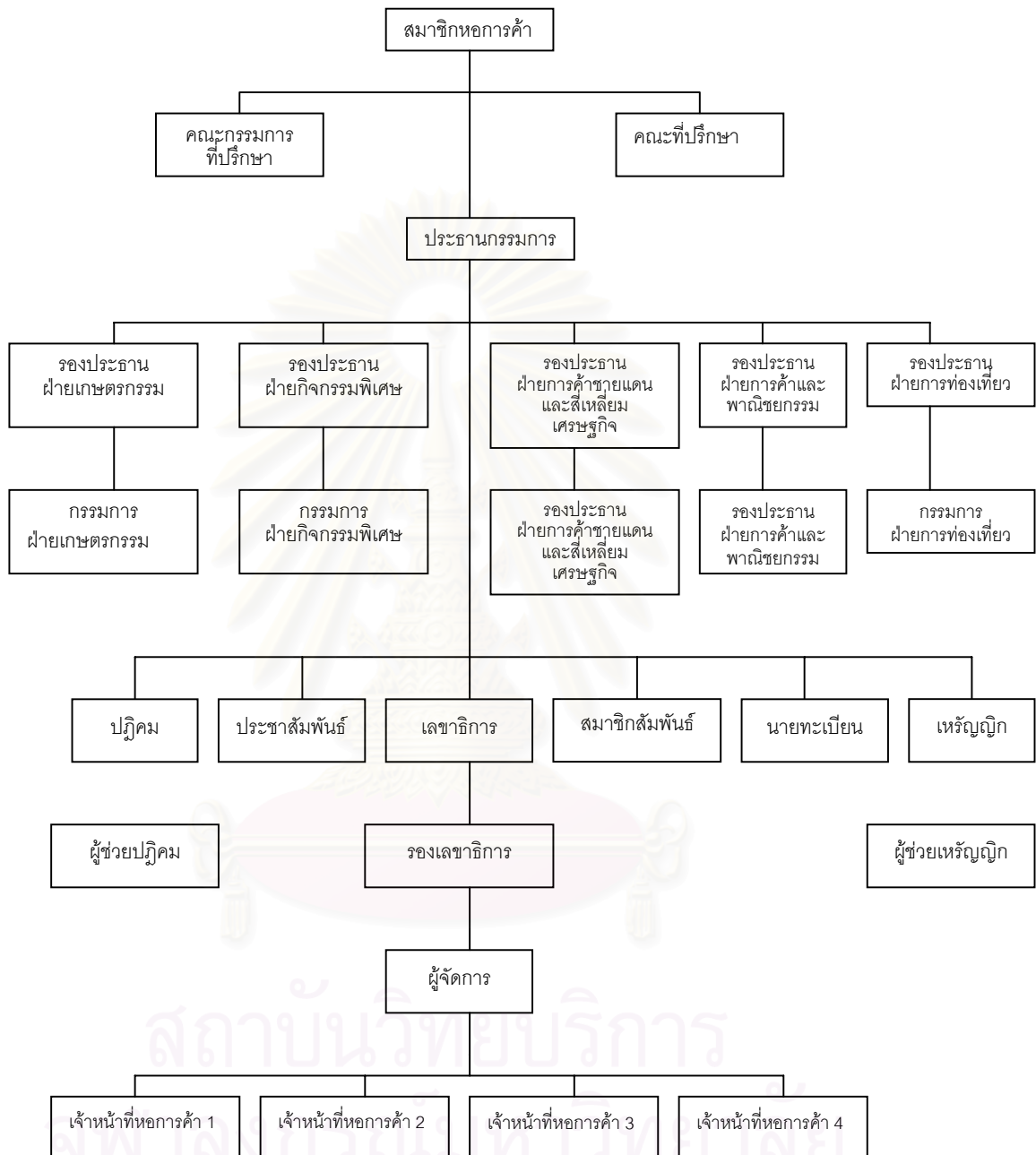

ที่ทำการสำนักงานหอการค้าจังหวัดเชียงราย (ปัจจุบัน) 153 หมู่ 6 ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ ตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ให้มีการสร้างทางรถไฟสายเด่นชัย - เชียงราย หอการค้าจังหวัดเป็นองค์กรที่ทางราชการยอมรับ เป็นองค์กรที่นักธุรกิจสนับสนุน ขอให้พวกเราชาวหอการค้าจังหวัดได้โปรดเป็นกำลังใจ และช่วยกันส่งเสริมผลักดันให้หอการค้าจังหวัดเชียงรายได้ปฏิบัติภารกิจ เพื่อเชียงราย เพื่อประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปได้

ที่มา: หอการค้าจังหวัดเชียงราย, สัมมนาหอการค้าทั่วประเทศ ครั้งที่ 19 จังหวัดเชียงราย, 2544

ผังการบริหารของหอการค้าจังหวัดเชียงราย

ที่มา: หอการค้าจังหวัดเชียงราย, สัมมนาหอการค้าทั่วประเทศ ครั้งที่ 19 จังหวัดเชียงราย, 2544

ภาคผนวก ข.

ประวัติหอการค้าจังหวัดตาก และ
แผนผังการบริหารของหอการค้าจังหวัดตาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การก่อตั้ง

หอการค้าจังหวัดตาก

ความเป็นมา

หอการค้าจังหวัดตาก (Tak Chamber of Commerce) ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2527 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดตาก นายภากรักษ์มณี ในฐานะนายทะเบียนหอการค้าประจำจังหวัดตาก ก่อนอนุญาต มีผู้เริ่มการจัดตั้งจำนวน 14 คน เป็นผู้ร่วมกันยื่นขออนุญาตได้แก่

รายนาม

ตำแหน่งปัจจุบันในหอการค้าจังหวัดตาก

1. นายรัชช์	ตันติสุนทร	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก ที่ปรึกษาหอการค้า
2. นายนิยม	ไวยรัชพานิช	ประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการหอการค้า
3. นายแคล้ว	จันทรวีไลนคร	-
4. นายถาวร	เกียรติสิน	สมาชิกหอการค้า
5. นายสง่า	สุนนพันธ์	สมาชิกหอการค้า
6. นางพจมาน	ทรมิ่งมงคล	รองประธานหอการค้า
7. นายณัฐวุฒิ	ทวีเกื้อกุลกิจ	กรรมการที่ปรึกษาหอการค้า
8. นายชูศักดิ์	ไชยวรรณ	สมาชิกหอการค้า
9. นายทรงวิทย์	ปริญญาบริวัฒน์	สมาชิกหอการค้า
10. นายปณิธิ	ตั้งผาติ	ประธานหอการค้าจังหวัดตาก
11. นายวิรัช	คามณีวงศ์	กรรมการที่ปรึกษาหอการค้า
12. นายประจักษ์	พงศ์เรขานานนท์	กรรมการที่ปรึกษาหอการค้า
13. นายสมจิตร	ลิ้มลือชา	กรรมการที่ปรึกษาหอการค้า
14. นายเกียรติศักดิ์	เดิรินทร์ยศสาร	สมาชิกหอการค้า

คณะที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดตาก

1. นายอุตร ตันติสุนทร
2. นายเทอดพงษ์ ไชยน์นันทน์
3. นายรักษ์ ตันติสุนทร
4. นายแพทย์ถาวร กาลมสัน
5. พล.ต.ท.จารึก เมฆวิชัย
6. ดร.พิเศศ บุรณะสมบัติ
7. รศ.ดร.ฉดับ ปัทมสูตร

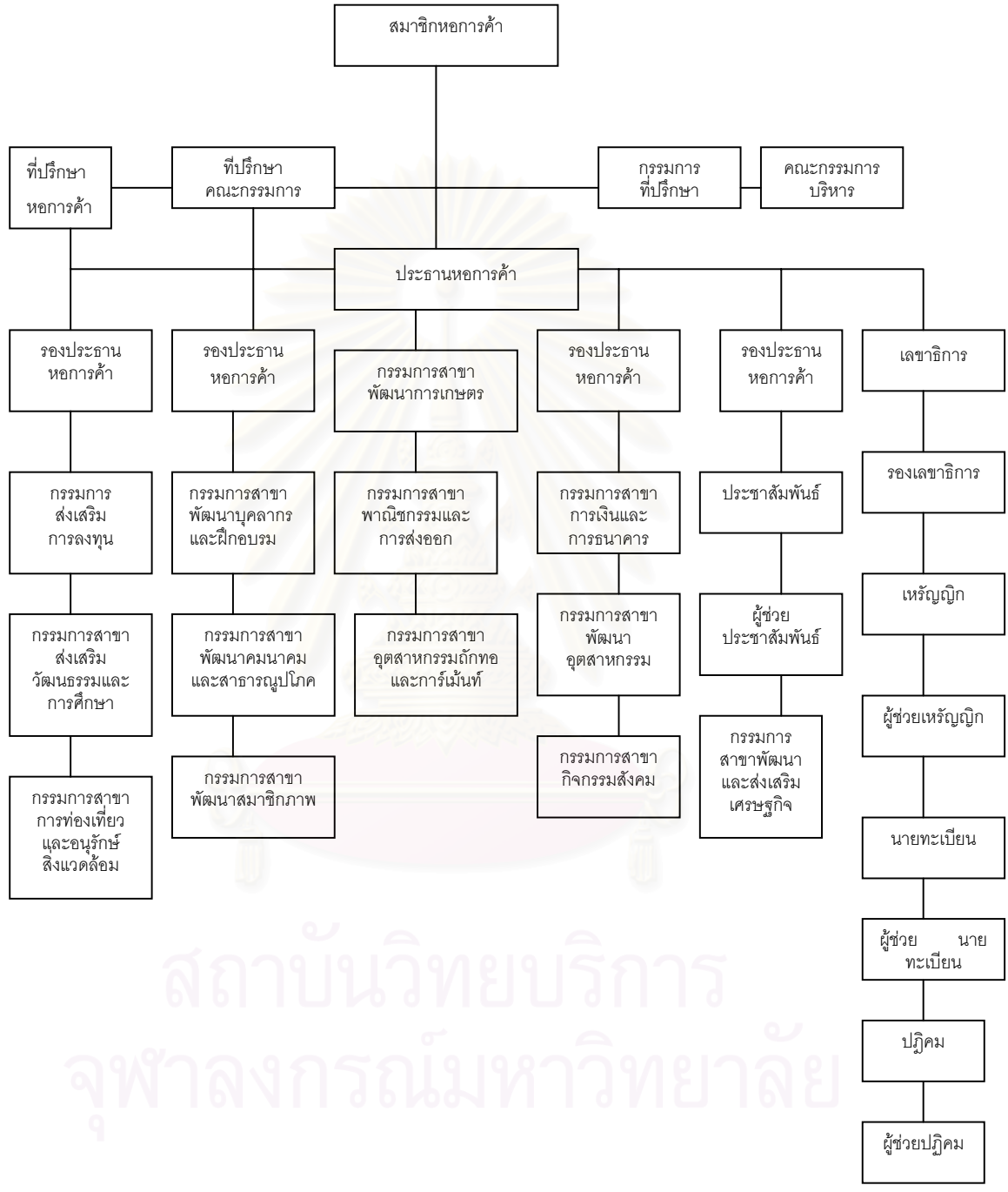

ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหาร

หอการค้าจังหวัดตาก

1. นายนิยม ไวยรัชพานิช	2. นายวานิช วงศ์ธนาสารสิน
3. นายสุชาติ จีงกิจรุ่งโรจน์	4. นายชัยวุฒิ บรรณวัฒน์
5. นายประจักษ์ พงศ์เรขานานนท์	6. นายสมจิตร ลิ้มลี้อา
7. นายสุชาติ วิสุวรรณ	8. นายวิรัช คามณีวงศ์
9. น.อ.(พิเศษ)อาวุธ สมะพันธ์	10. นายไพโรจน์ ปรียารัตน์
11. นายผดุงกิจ เอื้ออารยะมนตรี	12. นายประสงค์ สันติพนารักษ์
13. นายเอกสิทธิ์ รัศมีเศรษฐี	14. น.พ.ไพฑูรย์ พิสุทธิกุล
15. นายสมคิด เลิศชนะเรืองฤทธิ์	16. นายวินัย พาณิชยานุบาล
17. นายธวัชชัย อัดตะวิบูลย์	18. นายสมศักดิ์ บุญกั้วาน
19. นายไชยยันต์ รุจนเวท	20. นายวราคม เพียรสุภาพ
21. นายถาวร เกียรติสิน	22. นายสมชาติ เพ็ชรประเสริฐ
23. นางอำไพ เอี่ยมธรรม	24. นายประทีป ระวีงนาม
25. ประธานชมรมธนาคารจังหวัดตาก	

ผังการบริหารของหอการค้าจังหวัดตาก

ที่มา: หอการค้าจังหวัดตาก, 16 ปีหอการค้าจังหวัดตาก (2543), หน้า 25

ภาคผนวก ค.

สำเนาจดหมายถึงเอกอัครราชทูตสหภาพพม่าประจำประเทศไทย
เรื่องการจัดตั้งโรงงานที่จังหวัดเมียวดี
(ฉบับภาษาไทย และภาษาพม่า)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอการค้าจังหวัดตาก
THE TAK CHAMBER OF COMMERCE

835 ถ.ตากสิน อ.เมือง จ.ตาก 63000

☎ 055-515216 FAX 055-515215

544/1-5 ถ.อินททวี อ.แม่สอด จ.ตาก 63110

☎ 055-533505 FAX 055-533504

ที่ กกค.มส.158/2452

6 สิงหาคม 2542

เรื่อง ขอลำปรึกษาเพื่อการจัดตั้งโรงงานที่จังหวัดเมียวดี
เรียน เอกอัครราชทูตสหภาพเมียนมาร์ประจำประเทศไทย นายดู ละ หม่อง

ปัจจุบันตามแนวชายแดนไทย-พม่าด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีคนงานชาวพม่า ประมาณ 90 % ทำงานอยู่ตามโรงงานต่างๆทั่วอำเภอแม่สอด นโยบายที่เกี่ยวกับแรงงานต่างห้าว ปัจจุบันของรัฐบาลไทย ไม่มั่นคงต่อการลงทุนอุตสาหกรรมในระยะยาว เพราะฉะนั้นเจ้าของโรงงาน 2 ราย มีความประสงค์ที่จะไปตั้งโรงงานที่จังหวัดเมียวดี จึงใคร่ขอเรียนถามท่านว่า จะอนุญาตให้ไปลงทุนจัดตั้งโรงงานได้หรือไม่

ถ้าได้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงงานที่จังหวัดเมียวดี จะขอทำสัญญาเช่าที่ดินในการจัดตั้งโรงงานเป็นระยะเวลา 20-30 ปี

ทั้งนี้แรงงานชาวพม่าจะได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น และจะมีรายได้จากการจับเก็บภาษีของประเทศมากขึ้น รวมถึงจะทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีของประเทศพม่าด้วย

เรื่องข้างต้นดังกล่าว ใคร่ขอลำปรึกษาจากท่านเอกอัครราชทูตสหภาพเมียนมาร์เป็นท่านแรก เพื่อการเสนอพิจารณาต่อหน่วยเหนือและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของท่าน หากว่าได้รับอนุญาตจะเริ่มดำเนินการตั้งภายใน 3 เดือนข้างหน้านี้

ขอความกรุณาให้ความสำคัญและพิจารณาเสนอให้หน่วยเหนือรับทราบด่วนด้วย จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

รับ
ได้รับคำสั่งจาก อ.ละ หม่อง
เอกอัครราชทูต สหภาพเมียนมาร์
โรงเรียนเทพ อ.เทพ พง.จ.ตาก
โทรเลข ๒๒๑๑๑๑ / โทร. ๒๒๑๑๑๑
สหกรณ์ อิงวัฒนาตาก / โทร.
พ.พ.อ.ว. ๒๒๑๑๑๑ / โทร.
โทร. ๒๒๑๑๑๑ อ.อินททวีแม่สอด.

ขอแสดงความนับถือ
(นายปณิธิ ตั้งชาติ)
ประธานหอการค้าจังหวัดตาก

นายปณิธิ ตั้งชาติ
โทร. ๒๒๑๑๑๑ / โทร. ๒๒๑๑๑๑
โทร. ๒๒๑๑๑๑ / โทร. ๒๒๑๑๑๑

วันที่ ๒๓. ๗. ๕๒.
๒๒. ๗. ๕๒.

ကမ္ဘာ့တက်ချာ့ခ်ကော့မာ့ခ်

THE TAK CHAMBER OF COMMERCE

835 ဂ.တာဂါနိ ဝ.မေံစံ ၅.တာဂါ 63000

055-515216 FAX 055-515215

544/1-5 ဂ.စိကတီ ၅.မေံစံစတ ၅.တာဂါ 63110

055-533505 FAX 055-533504

သို့/

သံအမတ်ကြီးညီလှမောင်
ထိုင်း-မြန်မာ သံအမတ်ကြီး
ထိုင်းနိုင်ငံသန်ကောက်ပြီ။

စာအမှတ်။ ။ ၂၈၇၀.၂.၁၆/၁၉၉၂

ရက်စွဲ ။ ။ ၆-၈-၉၉ ။

အကြောင်းအရာ။ ။ မြေတီမြို့တွင်အပ်ချုပ်စက်ရုံများသည်ဆောက်ခွင့်ရရှိရေးအတွက်ဆွေးနွေး
တင်ပြတောင်းဆိုခြင်း။

အထက်အကြောင်းအရာပါကိစ္စနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မြန်မာနိုင်ငံနှင့်နယ်နယ်နိမိတ်
ချင်းဆီစပ်လျက်ရှိသော ထိုင်းနိုင်ငံ မဲဆောက်မြို့ရှိစက်ရုံအလုပ်ရုံများတွင်ဝင်ရောက်အလုပ်လုပ်ကိုင်
နေသောအလုပ်သမားများ၏(၉၀%) ကုန်ခိုင်နှုန်းမှာမြန်မာနိုင်ငံမှအလုပ်သမားများဖြစ်ပါသည်။ယခုလက်ရှိ
ထိုင်းနိုင်ငံ၏ပြည်အလုပ်သမားများအလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့်အက်ဥပဒေမှာကြာရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲမှုအရှိပြီ
သောအခြေအနေတွင်တည်ရှိနေသောကြောင့် မဲဆောက်မြို့ရှိစက်ရုံအလုပ်ရုံပိုင်ရှင်သူဌေးကြီး(၂)ဦးမှ
မြေတီမြို့တွင်အပ်ချုပ်စက်ရုံများသည်ဆောက်ခွင့်ရရှိမှုမရှိမရှိ ကိုကျွန်ုပ်ထံတော်ပြလာကြပါသည်။

မိတ်ဆွေအိမ်နီးချင်းမြေတီမြို့တွင်စက်ရုံတည်ဆောက်ခွင့်ရရှိပါက၊စက်ရုံ
တည်ဆောက်မည်ဖြစ်ရန်အတွက်(၂၀)သောင်း/အနှစ်(၃၀)သောင်းစာချုပ်ချုပ်ဆိုပြောဆို
ပေးမည်။မြန်မာစက်ရုံအလုပ်သမားများအတွက်လည်းလုပ်ငန်းအဆင်ပြေချောမွေ့စေရမည်။၎င်းအပြင်
မြန်မာနိုင်ငံပြည်တွင်းအခွန်ဦးစီးဌာနအတွက်လည်းဝင်ငွေအခွန်ပေးဆောင်ပေးမည်။ယင်းကိစ္စရပ်အတွက်
မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့်လည်းပျက်နှာသန့်လှမည်ဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်ပါ၍အထက်ဖော်ပြပါကိစ္စရပ်အတွက် ထိုင်း-မြန်မာသံအမတ်ကြီးသံ
ဦးစွာအကြံပြုဆွေးနွေးတင်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။စက်ရုံတည်ဆောက်ခွင့်ရရှိပါက၊လာမည့်(၃)အတွင်းအ.မြန်
မာ့အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်ပါကြောင်းနှင့်သံအမတ်ကြီးမှယင်းကိစ္စရပ်အသား
ကိစ္စတစ်ရပ်အဖြစ်မြန်မာနိုင်ငံ၏သက်ဆိုင်ရာအထက်လူကြီးမင်းများအားတင်ပြဆွေးနွေးပေးမည် -
မဲဆောက်စက်ရုံလုပ်ငန်းနှင့်ပျက်စီးစေတတ်စေနိုင်ကုန်သည်ကြီးများအသင်းဥက္ကဋ္ဌကျွန်တော်မှတစ်
ပါးထိတောင်မဟုတ် မှလေးစားစွာဖြင့်မေတ္တာရပ်ခံတင်ပြအပ်ပါသည်။

(လေးစားစွာဖြင့်)

MR PANITI TUNGPHATI

တပ်ခရိုင်ကုန်သည်ကြီးများအသင်း၊ မဲဆောက်မြို့ ။

ภาคผนวก ง.

สำเนาจดหมายขอบคุณ กรณีเกิดเพลิงไหม้ที่จังหวัดเม็ยวดี
(3 ฉบับ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอการค้าจังหวัดตาก

THE TAK CHAMBER OF COMMERCE

815 ถนนพิษณุโลก อ.เมือง จ.ตาก 63000

815 Takson Rd., Muang, Tak 63000, Thailand, Tel. (66-55) 515215 Fax. (66-55) 515216

544 1-5 ถนนนครสวรรค์ อ.แม่สอด จ.ตาก 63110

544 1-5 Intrakerece Rd., Mae Sot, Tak 63110, Thailand, Tel. (66-55) 533505 Fax. (66-55) 533504

สำเนา

ที่ ทกค.มส.035/2544

17 เมษายน 2544

เรื่อง การขอขอบุคคลช่วยดับไฟไหม้บ้านราษฎรเมืองเมียวดี ประเทศพม่า

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก, นายอำเภอแม่สอด, นายอุคร ตันติสุนทร, นายกเทศมนตรีตำบลแม่สอด, นายกเทศมนตรีตำบลท่าสายลวด, นายกเทศมนตรีตำบลแม่กุ, ประธานแม่สอดมูลนิธิสามัคคีการกุศล,

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. สำเนาหนังสือหอการค้าชายแดนจังหวัดเมียวดี พร้อมเอกสารแปลภาษาไทย 1 ฉบับ

ด้วยเกิดกรณีเพลิงไหม้ราษฎรขึ้นในเขตชุมชนที่ 1 เมืองเมียวดี จังหวัดเมียวดี ประเทศพม่า เวลา 23.50 น. (เวลาในประเทศไทย) ทางราชการ, หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรเอกชนไทยได้ให้การช่วยเหลือ โดยส่งรถน้ำ จำนวน 8 คัน เข้าไปช่วยดับเพลิงจนสำเร็จ ผู้ว่าราชการจังหวัดเมียวดี พันตรีจ้อซูและหอการค้าชายแดนจังหวัดเมียวดี ได้ฝากเรียนมายังหอการค้าจังหวัดตากให้แจ้งต่อส่วนราชการองค์กรท้องถิ่น และเอกชนไทยที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยระงับเหตุเพลิงไหม้บ้านราษฎรตลอดจนการเข้าไปแจกสิ่งของบรรเทาภัย

ในนามส่วนเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หอการค้าชายแดนและประชาชนเมืองเมียวดี ประเทศพม่า ขอขอบคุณในน้ำใจ และการให้ความช่วยเหลือเมืองเมียวดีครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง หอการค้าจังหวัดตากจึงนำฝากและเรียนมาให้ทราบโดยทั่วกัน

ขอแสดงความนับถือ

(นายปณิธิ ตั้งผาคติ)

ประธาน

หอการค้าจังหวัดตาก

คุณภรณ์ นิตยภัทรเพ็ญ ๒๐๘/๒๕๔

49

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ
မြဝတီနယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးကုန်သည်များအသင်း
မြဝတီမြို့

ทบวงการกำบังภาคตาก

วันที่ 28/12/2561
วันที่ 12 / 12 / 2561 / 2561
เวลา 10.00 ชม.

စာအမှတ် ၁၀၀၀/ကသသ-၇/မြဝတီ (၂၄)
ရက်စွဲ ၂၅၀၀ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ (၁၃) ရက်

သို့

ဥက္ကဋ္ဌ
ကုန်သည်ကြီးများအသင်း
မဲဆောက်မြို့၊ တပ် (ခ်) ခရိုင်

အကြောင်းအရာ။ မြဝတီမြို့အမှတ် (၁) ရပ်ကွက် မီးလောင်မှုဖြစ်ပွားစဉ် အပတ်ပတ်မှကုညီအားပေးပျံ
များအား လှိုက်လှဲခွာကျေးဇူးတင်ရှိပါကြောင်း ပြန်ကြားခြင်း

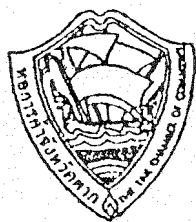
အထက်အကြောင်းအရာပါကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ (၁၁-၄-၂၀၀၁) ရက်နေ့ညတွင်မြဝတီမြို့၊
အမှတ် (၁)ရပ်ကွက် မီးလောင်မှုဖြစ်ပွားစဉ် မယ်ဆောက်မြို့နှင့်မယ်တော်ရွာတို့မှမီးသတ်ကားများ အကူအညီ
ပေးခြင်း၊မယ်ဆောက်မြို့နှင့်မယ်တော်ရွာရှိ အကာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ရပ်မိရပ်ပများ၊တပ်(ခ်)ခရိုင် ကုန်သည်
ကြီးများအသင်းဥက္ကဋ္ဌနှင့်အတွင်းရေးမှူးတို့မှ အားပေးကုညီခြင်းများအပေါ် မြဝတီမြို့ပြည်သူလူထု ကိုယ်စား
မြဝတီနယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးကုန်သည်များအသင်းမှ အထူးပင်လှိုက်လှဲခွာ ကျေးဇူးတင်ရှိပါကြောင်း ပြန်ကြား
အပ်ပါသည်။

၇-ဥက္ကဋ္ဌ

(ဒေါ်သင်းသင်းမြတ်)

မြဝတီနယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးကုန်သည်များအသင်း
မြဝတီမြို့။

หนังสือแนบ โดยหอการค้าจังหวัดตาก

ประเทศสหภาพเมียนมาร์
 หอการค้าชายแดนจังหวัดเมียวดี
 จังหวัดเมียวดี

หนังสือที่ 1000/กตต-ยเมียวดี(14)

วันเดือนปี 2001 เมษายน (14)

เรียน

ประธาน

หอการค้าจังหวัดตาก

เรื่อง ขอขอขอบคุณต่อการช่วยเหลือกรณีส่งรถดับเพลิงช่วยเหลืออัคคีภัยในเขตชุมชนที่ 1
จังหวัดเมียวดี

ตามความข้างต้นเมื่อคืนวันที่(11เมษายน2001)ได้มีเกิดเพลิงไหม้บ้านเรือนราษฎรใน
 เขตชุมชนที่ 1 เมืองเมียวดี ได้รับการช่วยเหลือโดยส่งรถดับเพลิงจากเมืองแม่สอด บ้านแม่ดาว(ท่า
 สายลวด) จนสามารถทำให้เพลิงสงบลง การได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 คือ ประธานหอการค้าจังหวัดตาก เลขานุการหอการค้า ฯ ตลอดจนพี่น้องประชาชนไทยทั้งหลาย
 เป็นอย่างดี

ในนามของหอการค้าชายแดนจังหวัดเมียวดี ประชาชนเมียวดี ขอขอบคุณน้ำใจและการให้
 ความช่วยเหลือต่อเมืองเมียวดีในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

ลายเซ็น

รองประธาน

(ต่อ ตินตันมียะ)

หอการค้าชายแดนจังหวัดเมียวดี

เมียวดี

ภาคผนวก จ.

สำเนาประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องการยกเว้นอากรและ
การลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(สำเนา)

ที่ กค 0625/ ว.1086

31 ธันวาคม 2544

เรียน หัวหน้าส่วนราชการระดับ สำนัก กอง และด่านศุลกากรทุกแห่งเพื่อโปรดทราบ

(ลงชื่อ นายพงศ์ชัย จินดา)

(นายพงศ์ชัย จินดา)

สารวัตรศุลกากร 8 รักษาราชการแทนเลขาธิการกรม

ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมศุลกากร

(สำเนา)

ประกาศกระทรวงการคลัง

เรื่อง การยกเว้นอากรและการลดอัตราอากรศุลกากร

สำหรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน (สท.1)

เพื่อปฏิบัติตามมาตรการระดับการรวมกลุ่มอาเซียน โดยให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (ASEAN Integration System of Preferences (AISP)) แก่ประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน สำหรับราชอาณาจักร กัมพูชา สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐเวียดนาม อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 14 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2537 รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ยกเว้นอากรและลดอัตราอากรสำหรับของในภาพภาค 2 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตรา ศุลกากร พ.ศ. 2530 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ที่มีถิ่นกำเนิดจาก ราชอาณาจักรกัมพูชา สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐเวียดนาม ตามบัญชีที่ 1 บัญชีที่ 2 บัญชีที่ 3 และบัญชีที่ 4 ทำายประกาศนี้

ข้อ 2 การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรตามประกาศนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) ของที่ได้รับรับการยกเว้นอากรและลดอัตราอากรตามประกาศนี้ต้องมีใบรับรองแหล่งกำเนิด สินค้า (FORM AISP-Thailand) จากราชอาณาจักรกัมพูชา สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือสาธารณรัฐเวียดนาม ที่ออกตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1.1) สินค้าเกษตรต้องเป็นของที่ผลิตขึ้นโดยใช้วัตถุดิบในประเทศผู้ส่งออกทั้งหมด หรือ ใช้วัตถุดิบในประเทศผู้ส่งออกประเทศเดียวหรือรวมกับวัตถุดิบจากประเทศไทยมีมูลค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

คำว่า "สินค้าเกษตร" ให้หมายความรวมถึงของในตอนที่ 01 ถึงตอนที่ 24 และ รวมถึงของตามประเภทย่อย 2905.43 ประเภทย่อย 2905.44 ประเภท 33.01 ประเภท 35.01 ถึงประเภท 35.05 ประเภทย่อย 3809.10 ประเภทย่อย 3823.60 ประเภท 41.01 ถึงประเภท 41.03 ประเภท 43.01 ประเภท 50.01 ถึงประเภท 50.03 ประเภท 51.01 ถึงประเภท 51.03 ประเภท 52.01 ถึงประเภท 52.03 และประเภท 53.01 ถึงประเภท 53.02

(1.2) ของนอกเหนือจากของตาม (1.1) ต้องเป็นของที่ผลิตขึ้นโดยใช้วัตถุดิบในประเทศ ผู้ส่งออกทั้งหมด หรือใช้วัตถุดิบในประเทศผู้ส่งออกประเทศเดียวหรือรวมกับวัตถุดิบจากประเทศไทยมีมูลค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 40

(2) ผู้นำเข้าต้องแสดงใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าตาม (1) เว้นแต่ของที่มีราคาเอฟ.บี.ไอ. ไม่เกินสองร้อยเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ให้ผู้นำของเข้าแสดงเอกสารรับรองของผู้ส่งออกซึ่งรับรองว่าของดังกล่าวมีถิ่นกำเนิดในราชอาณาจักรกัมพูชา สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐเวียดนาม

(3) ผู้นำเข้าของต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าของที่นำเข้ามีการใช้สัดส่วนของวัตถุดิบถูกต้องตรงตาม (1.1) หรือ (1.2)

(4) ผู้นำเข้าของต้องสำแดงรหัสอ้างอิง AISP ตามบัญชีท้ายประกาศนี้ไว้ในต้นฉบับและสำเนาใบขนสินค้าทุกฉบับ รวมทั้งต้องปฏิบัติตามระเบียบพิธีการที่กรมศุลกากรกำหนด

ข้อ 3 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2545 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2545

ประกาศ ณ วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2544

(ลงชื่อ) สุชาติ เชาวน์วิศิษฐ์

(ร้อยเอกสุชาติ เชาวน์วิศิษฐ์)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

สำเนาถูกต้อง

(ลงชื่อ) ภวรัญชน์ ต้นมีศิลป์

(นางภวรัญชน์ ต้นมีศิลป์)

นักวิชาการภาษี 7 ว

นนทวัน/พิมพ์

ธนสิญจน์/กิจจาลักษณ/ร่าง

ภวรัญชน์/ตรวจ

หมายเหตุ ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 118 ตอนพิเศษ 133 ง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2544

บัญชีที่ 2 ทำयประกาศกระทรวงการคลัง
เรื่อง การยกเว้นอัตราอากรและการลดอากรศุลกากรสำหรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน(สท.1) (สหภาพพม่า)
ลงวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2544
ภาค 2 พิกัดอัตราอากรขาเข้า

ประเภทย่อย	รหัสอ้างอิง (AISP)	รายการ	อัตราตามราคาร้อยละ
0101.10	0101.10.000	สำหรับทำพันธุ์	ยกเว้นอากร
0306.14	0303.14.000	-- ปู่	ยกเว้นอากร
0307.21		-- มีชีวิต สดหรือแช่เย็น	
	0307.21.001	- หอยแครง สดหรือแช่เย็น	ยกเว้นอากร
	0307.21.009	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
0307.60	0307.60.000	- หอยสเนล นอกจากหอยสเนลทะเล	ยกเว้นอากร
0407.001	0407.00.100	--- ไช้พริก	ไม่ต้องเสียอากร
0506.90		- อื่นๆ	
	0506.90.009	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
0511.91		-- ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากปลาหรือสัตว์น้ำจำพวกครัสตาเซีย โมลลัสก์หรือ สัตว์น้ำที่ไม่มีกระดูกสันหลังอื่นรวมทั้งสัตว์ในตอนที่ 3 ที่ไม่มีชีวิต	
	0511.91.090	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
0602.90	0602.90.000	- อื่นๆ	5.00
0604.99		-- อื่นๆ	
	0604.99.001	- หญ้า	5.00
	0604.99.009	- อื่นๆ	5.00
0801.22	0801.22.000	-- เหาเปลือกออก	5.00
0809.40	0809.40.000	- พลัมและสไล	5.00
0906.10		- ไม้บดและไม้ป่น	
	0906.10.001	- อบเชย	5.00
	0906.10.002	- ดอกอบเชย	5.00
0909.20	0909.20.000	- เมล็ดฝักขี้	5.00
0909.30	0909.30.000	- เมล็ดเทียนขาว	5.00
0909.50	0909.50.000	- เมล็ดเทียนขาวเปลือก และจุนีเปอร์เบอร์รี่	5.00
0910.30	0910.30.000	- ชมัน	5.00
1201.001	1201.00.100	-- ชนิดที่บริโภคได้	5.00
1201.009	1201.00.900	-- อื่นๆ	5.00
1202.101	1202.10.100	-- ชนิดที่บริโภคได้	5.00
1207.401	1207.40.100	--- ชนิดที่บริโภคได้	5.00
1207.409	1207.40.900	--- อื่นๆ	5.00
1207.50	1207.50.000	- เมล็ดมัสตาร์ด	5.00

ประเภทย่อย	รหัสอ้างอิง (AISP)	รายการ	อัตราตามราคาซื้อขาย
1207.99		-- อื่นๆ	
	1207.99.001	- เมล็ดกระเบา	ยกเว้นอากร
	1207.99.009	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
1209.29	1209.29.000	-- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
1209.91	1209.91.000	-- เมล็ดพืชผัก	ยกเว้นอากร
1209.99	1209.99.000	-- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
1211.10	1211.10.000	- รากชะเอม	ยกเว้นอากร
1211.20	1211.20.000	- รากโสม	ยกเว้นอากร
1211.901	1211.90.100	--- ไพเรทรม์	ยกเว้นอากร
1211.909		--- อื่นๆ	
	1211.90.910	- เปลือกไม้บง	ยกเว้นอากร
		- อื่นๆ	
	1211.90.991	- ไบพลู	ยกเว้นอากร
	1211.90.992	- รากระย่อม	ยกเว้นอากร
	1211.90.999	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
1212.10	1212.10.000	- โดคัสต์บินรวมถึงเมล็ดโดคัสต์บิน	ยกเว้นอากร
1401.90		- อื่นๆ	
	1401.90.001	- กกและอ้อ	ยกเว้นอากร
	1401.90.009	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
1403.00		- วัสดุจากพืชชนิดที่ใช้ประโยชน์หลักสำหรับทำไม้กวาดหรือแปรง(เช่น ช้าง	
		ขี้าวฟาง ไยโบปาล์ม รากหญ้าแคะและใยที่ได้จากต้นป่าน) จะเป็นเช็ด	
		หรือ	
		เป็นมัดหรือไม่ก็ตาม	
	1403.00.001	- ช้างขี้าวฟาง (ซอริกัมวัลการ์พันธ์เทคนิคัม)	ยกเว้นอากร
	1403.00.009	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
1404.10	1404.10.000	- วัสดุจากพืชที่เป็นวัตถุดิบ ชนิดที่ใช้ประโยชน์หลักในการย้อมสีหรือ	5.00
		ฟอกหนัง	
1521.10	1521.10.000	- ใยที่ได้จากพืช	ยกเว้นอากร
1901.901	1901.90.100	--- สิ่งสกัดจากมอลต์	ยกเว้นอากร
2501.00		เกลือ(รวมถึงเกลือป่นสำหรับรับประทานและเกลือแปลงสภาพ) และ	
		โซเดียมคลอไรด์บริสุทธิ์ จะเป็นสารละลายในน้ำหรือเติมสารกันการจับ	
		ตัว	
		หรือสารทำให้วัตถุไหลคล่องหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งน้ำทะเล	
	2501.00.010	- เกลือป่นสำหรับรับประทาน	ยกเว้นอากร

	2501.00.020	- โซเดียมคลอไรด์บริสุทธิ์	ยกเว้นอากร
		- อื่นๆ	
	2501.00.091	- น้ำทะเล	ยกเว้นอากร
ประเภทย่อย	รหัสอ้างอิง (AISP)	รายการ	อัตราตามจากร้อยละ
	2501.00.099	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
2509.00	2509.00.000	ซอสถั่ว	ยกเว้นอากร
4401.21	4401.21.000	-- ไม้จำพวกสน	1.00
4407.291		--- ที่ใส่ ชัด หรือต่อปลาย	
		- ที่ใส่	
	4407.29.111	- ไม้สักคาดฟ้าเรือ	5.00
	4407.29.119	- อื่นๆ	5.00
	4407.29.190	- อื่นๆ	5.00
4407.299	4407.29.900	--- อื่นๆ	1.00
4407.999	4407.99.900	--- อื่นๆ	1.00
4408.90		- อื่นๆ	
	4408.90.010	- ใช้ในอุตสาหกรรมผลิตดินสอ	
		- อื่นๆ	
	4408.90.091	- ไม้สักอื่น ๆ	5.00
	4408.90.099	- อื่นๆ	5.00
420.090		--- อื่นๆ	
	4420.90.901	- หนีบล่องสำหรับของมีคมและของที่คล้ายกัน	5.00
	4420.90.909	- อื่นๆ	5.00
5203.00	5203.00.000	ฝ้าย สางหรือหวีแล้ว	ยกเว้นอากร
6904.90	6904.90.000	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร
8504.90		- ส่วนประกอบ	
	8504.90.010	- ส่วนประกอบของหม้อแปลงไฟฟ้าขนาดเกิน 10,000 เควีเอ หรือมีความ	
		ดันสูงตั้งแต่ 66,000 โวลต์ขึ้นไป หรือตัวเหนี่ยวนำขนาดตั้งแต่ 2,500	
		เควีเอ	
		ขึ้นไป	ยกเว้นอากร
	8504.90.090	- อื่นๆ	ยกเว้นอากร

(สำเนา)

ที่ กค 0625/ ว.1087

31 ธันวาคม 2544

เรียน หัวหน้าส่วนราชการระดับ สำนัก กอง และด่านศุลกากรทุกแห่งเพื่อโปรดทราบ

(ลงชื่อ นายพงศ์ชัย จินดา)

(นายพงศ์ชัย จินดา)

สารวัตรศุลกากร 8 รักษาราชการแทนเลขาธิการกรม

ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมศุลกากร

(สำเนา)

ประกาศกระทรวงการคลัง

เรื่อง การยกเว้นอากรและการลดอัตราอากรศุลกากร

สำหรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน (สท.2)

เพื่อปฏิบัติตามมาตรการกระชับการรวมกลุ่มอาเซียน โดยให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (ASEAN Integration System of Preferences (AISP)) แก่ประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน สำหรับราชอาณาจักร กัมพูชา สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐเวียดนาม อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 14 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2537 รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ยกเว้นอากรและลดอัตราอากรสำหรับของในภาค 2 แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ที่มีถิ่นกำเนิดจาก สหภาพพม่า ลงเหลือเท่ากับอัตราตามราคาตามที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายประกาศนี้

ข้อ 2 การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรตามประกาศนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) ของที่ได้รับรับการยกเว้นอากรและลดอัตราอากรตามประกาศนี้ต้องมีใบรับรองแหล่งกำเนิด สินค้า (FORM AISP-Thailand) จากสหภาพพม่า ที่ออกตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1.1) สินค้าเกษตรต้องเป็นของที่ผลิตขึ้นโดยใช้วัตถุดิบในประเทศผู้ส่งออกทั้งหมด หรือ ใช้วัตถุดิบในประเทศผู้ส่งออกประเทศเดียวหรือรวมกับวัตถุดิบจากประเทศไทยมีมูลค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

คำว่า "สินค้าเกษตร" ให้หมายความรวมถึงของในตอนที่ 01 ถึงตอนที่ 24 และ รวมถึงของตามประเภทย่อย 2905.43 ประเภทย่อย 2905.44 ประเภท 33.01 ประเภท 35.01 ถึงประเภท 35.05 ประเภทย่อย 3809.10 ประเภทย่อย 3823.60 ประเภท 41.01 ถึงประเภท 41.03 ประเภท 43.01 ประเภท 50.01 ถึง

ประเภท 50.03 ประเภท 51.01 ถึงประเภท 51.03 ประเภท 52.01 ถึงประเภท 52.03 และประเภท 53.01 ถึงประเภท 53.02

(1.2) ของนอกเหนือจากของตาม (1.1) ต้องเป็นของที่ผลิตขึ้นโดยใช้วัตถุดิบในประเทศ ผู้ส่งออกทั้งหมด หรือใช้วัตถุดิบในประเทศผู้ส่งออกประเทศเดียวหรือรวมกับวัตถุดิบจากประเทศไทยที่มีมูลค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 40

(2) ผู้นำเข้าต้องแสดงใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าตาม (1) เว้นแต่ของที่มีราคาเอฟ.บี.ไอ. ไม่เกินสองร้อยเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ให้ผู้นำของเข้าแสดงเอกสารรับรองของผู้ส่งออกซึ่งรับรองว่าของดังกล่าวมีถิ่นกำเนิดในสหภาพพม่า

(3) ผู้นำเข้าของต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าของที่นำเข้ามีการใช้สัดส่วนของวัตถุดิบถูกต้องตรงตาม (1.1) หรือ (1.2)

(4) ผู้นำเข้าของต้องสำแดงรหัสอ้างอิง AISP ตามบัญชีท้ายประกาศนี้ไว้ในต้นฉบับและสำเนาใบขนสินค้าทุกฉบับ รวมทั้งต้องปฏิบัติตามระเบียบพิธีการที่กรมศุลกากรกำหนด

ข้อ 3 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2545 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2545

ประกาศ ณ วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2544

(ลงชื่อ) สุชาติ เชาวน์วิศิษฐ์

(ร้อยเอกสุชาติ เชาวน์วิศิษฐ์)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

สำเนาถูกต้อง

(ลงชื่อ) ภาวรัญชน์ ตันมีศิลป์

(นางภาวรัญชน์ ตันมีศิลป์)

นักวิชาการภาษี 7 ว

นนทวัน/พิมพ์

ธนสิญจน์/กิจจาลักษณ์/ร่าง

ภาวรัญชน์/ตรวจ

หมายเหตุ ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 118 ตอนพิเศษ 133 ง
วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2544

บัญชีท้ายประกาศกระทรวงการคลัง

เรื่อง การยกเว้นอัตราอากรและการลดอากรศุลกากรสำหรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน (สท.2) (สหภาพพม่า)

ลงวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2544

ภาค 2 พิกัดอัตราอากรขาเข้า

ประเภทย่อย	รหัสอ้างอิง (AISP)	รายการ	หน่วย	บาท	อัตราตามราคาร้อยละ
1003.00	1003.00.000	ข้าวบาร์เลย์	กิโลกรัม	2.75	5.00
1005.10	1005.10.000	- ใช้ในการเพาะปลูก	กิโลกรัม	2.75	5.00
1008.10	1008.00.000	- บั๊กวีต	กิโลกรัม	2.75	5.00
1211.902		--- พรมไม้และส่วนของพรมไม้ (รวมถึง เมล็ด			
		และผล) ที่ใช้เป็นยารักษาหรือป้องกันโรค			
	1211.90.201	- ที่ทำเป็นผง	กิโลกรัม	4.20	ยกเว้นอากร
	1211.90.202	- รากโลติ้น	กิโลกรัม	4.20	ยกเว้นอากร
	1211.90.209	- อื่นๆ	กิโลกรัม	4.20	ยกเว้นอากร
2711.21	2711.21.000	-- ก๊าซธรรมชาติ	กิโลกรัม	0.001	ยกเว้นอากร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

นโยบายการต่างประเทศ

ของ

คณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี (สมัยที่สอง)

(9 พฤศจิกายน 2540 – กุมภาพันธ์ 2544)

แถลงต่อรัฐสภา

วันที่ 20 พฤศจิกายน 2540

รัฐบาลยึดมั่นในพันธกรณีที่มีตามกฎบัตรสหประชาชาติ สนธิสัญญาและความตกลงต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี และจะเน้นการปรับบทบาทของไทยให้เห็นเด่นชัดในความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบต่อประชาคมโลก ดังนี้

1. ส่งเสริมมิตรภาพ สமானฉันท์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยใช้ศักยภาพและประสบการณ์ทางการทูตของไทยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสูงสุด
2. เพิ่มพูนและพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการให้เขตการค้าอาเซียนประสบผลสำเร็จ โดยครอบคลุมถึงผลผลิตด้านการเกษตรและการบริการตลอดจนผลักดันให้มีข้อ ตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม การลงทุน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์
3. ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญภายใต้ระบบการค้าเสรี โดยให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ตลอดจนร่วมมือบทบาทในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยคำนึงถึงความพร้อมภายในประเทศเป็นหลัก
4. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้จะมุ่งเน้นกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค

5. เสริมสร้างบทบาทประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล
6. อำนวยความสะดวก คู่คุ้มครอง ตลอดจนส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทย แรงงานไทย และธุรกิจภาคเอกชนของประเทศไทยในต่างประเทศ
7. ร่วมมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ ในด้านการคุ้มครองและส่งเสริมค่านิยม ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

ที่มา : คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 20 พฤศจิกายน 2540, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 111 ก หน้า 12-13

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

(นโยบายในระยะปานกลาง : การปรับโครงสร้างและการพัฒนาสังคม)

ของ

คณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี (สมัยที่สอง)

(9 พฤศจิกายน 2540 – กุมภาพันธ์ 2544)

แถลงต่อรัฐสภา

วันที่ 20 พฤศจิกายน 2540

1. การเพิ่มศักยภาพของพื้นที่เขตเศรษฐกิจเฉพาะเพื่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

1.1 ดำเนินการต่อเรื่องที่จะเพิ่มศักยภาพของพื้นที่เฉพาะโดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมหลักของประเทศ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น และดึงดูดการลงทุนและการรวมกลุ่มพัฒนางจอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เพื่อประหยัดต้นทุนการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม นอกจากนี้จะชักชวนให้เกิดการลงทุนจากทั้งภายในและต่างประเทศภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้

1.2 เร่งรัดการพัฒนาพื้นที่ชายแดน และพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อรองรับความเจริญเติบโตจากการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านภายใต้โครงการความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาค

2. การปรับโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง

2.1 การขนส่งทางบก เพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกทั้งทางถนนและรถไฟให้กระจายและเชื่อมโยงไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค

2.2 การขนส่งทางน้ำ ปรับปรุงกลไกการตัดสินใจระดับนโยบายด้านพาณิชย์นาวีให้เป็นเอกภาพ เพื่อผลักดันประเทศไทยสู่มิติใหม่ของระบบการขนส่งระหว่างประเทศ ตลอดจนสนับสนุนสายการบินเร็วแห่งชาติอย่างจริงจัง การก่อสร้างท่าเรือแหลมฉบัง ขั้นที่ 2 ระยะที่ 1 ให้แล้วเสร็จตามเป้าหมายเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการค้าระหว่างประเทศ ลดต้นทุนการ

ขนส่งสินค้าและลดการพึ่งพาเรือต่างชาติ รวมทั้งพัฒนาการเดินทางเรือชายฝั่ง เพื่อเพิ่มทางเลือก การขนส่งและลดความแออัดของการขนส่งทางบก

2.3 การขนส่งทางอากาศ เร่งรัดการพัฒนาท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งที่ 2 ให้เป็น ท่าอากาศยานสากลหลักของประเทศ เพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศและ พัฒนาท่าอากาศยานในส่วนภูมิภาคให้สามารถรองรับการขนส่งทางอากาศได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ที่มา : คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 20 พฤศจิกายน 2540, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หน้า 25-27

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ซ.

นโยบายด้านการต่างประเทศ

ของ

คณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

(กุมภาพันธ์ 2544- ปัจจุบัน)

แถลงต่อรัฐสภา

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544

1. มุ่งดำเนินนโยบายการต่างประเทศโดยเน้นการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ ประกอบกับการทูตในด้านต่างๆ เพื่อฟื้นฟูและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกด้าน
2. ยึดหลักการดำเนินงานด้านความมั่นคง การพัฒนา และการสร้างสันติภาพระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมภายใต้กรอบแห่งสหประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิก
3. เพิ่มบทบาทเชิงรุกในสังคมระหว่างประเทศ โดยริเริ่มการขยายความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนไปยังภูมิภาคเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และภูมิภาคอื่นๆ ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น รวมทั้งจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำรงสันติภาพและระงับความขัดแย้งระหว่างประเทศในภูมิภาค
4. ส่งเสริม รักษา และคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งของภาคเอกชนไทย แรงงานไทย และคนไทยในต่างประเทศ
5. ฟื้นฟูและกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียอย่างเร่งด่วน ด้วยการสานต่อหรือริเริ่มความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีระหว่างกันในการแก้ไขปัญหา และการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ จริงใจ และโดยสันติวิธี

ที่มา : คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26 พฤศจิกายน 2544, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หน้า 23-24

ภาคผนวก ฉ.

นโยบายด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ของ

คณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

(กุมภาพันธ์ 2544- ปัจจุบัน)

แถลงต่อรัฐสภา

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544

1. สนับสนุนการค้าเสรีในการค้าระหว่างประเทศ โดยคำนึงถึงระดับความพร้อมและผลประโยชน์ของประเทศ และผู้ประกอบการภายในประเทศ รวมทั้งผลักดันการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อภาคเอกชนไทยในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ
2. เน้นบทบาทเชิงรุกในเวทีการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ รวมทั้งผลักดันให้เกิดการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมและคำนึงถึงผลประโยชน์และข้อจำกัดของประเทศกำลังพัฒนา
3. สนับสนุนและผลักดันนโยบายการค้าเสรีของเขตการค้าเสรีอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมการค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน และการค้าชายแดน และการพัฒนาไปสู่ฐานการผลิตสินค้าหรือการให้บริการร่วมกันในภูมิภาค
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการค้าและการลงทุน และวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎข้อบังคับทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ของนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งการเจรจาการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

ที่มา : คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26 พฤศจิกายน 2544, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หน้า 13

ภาคผนวก ญ.

นโยบายด้านการคมนาคม

ของ

คณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

(กุมภาพันธ์ 2544- ปัจจุบัน)

แถลงต่อรัฐสภา

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544

1. ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายคมนาคม ขนส่ง และสื่อสาร บนพื้นฐานของการเกื้อหนุนการผลิต การสร้างงานและสร้างรายได้
2. พัฒนาระบบสื่อสารโทรคมนาคมให้ทันสมัยและทั่วถึง เพื่อประโยชน์ในการรับและส่งสารสนเทศและความรู้ไปสู่ประชาชน เชื่อมโยงกับต่างประเทศ และรองรับต่อการเปิดเสรีในธุรกิจโทรคมนาคม
3. ปรับปรุงและพัฒนาระบบขนส่งมวลชนและเครือข่ายการคมนาคมภายในประเทศ ให้เชื่อมต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย
4. ส่งเสริมความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกในภูมิภาค พัฒนาเศรษฐกิจ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
5. ส่งเสริมการพัฒนาการพาณิชย์นาวีให้เป็นระบบอย่างจริงจัง เพื่อสนับสนุนภาคการส่งออกของประเทศ โดยส่งเสริมการพัฒนากองเรือไทยและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องให้เข้มแข็ง การก่อสร้างและบริหารจัดการท่าเรือน้ำลึกให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
6. สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความปลอดภัยของการเดินเรือทั้งทางน้ำและทางทะเลในประเทศเพื่อนบ้าน

7. พัฒนาคุณภาพและปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการขนส่งทางอากาศ เพื่อรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ตลอดจนผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศในภูมิภาค

ที่มา : คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี พ้นตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26 พฤศจิกายน 2544, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หน้า 13-14

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

นโยบายการพัฒนาแรงงาน

ของ

คณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

(กุมภาพันธ์ 2544- ปัจจุบัน)

แถลงต่อรัฐสภา

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544

ด้วยตระหนักว่า ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นหัวใจสำคัญในระบบการผลิตและระบบเศรษฐกิจแผนใหม่ รัฐบาลจึงกำหนดแนวทางการพัฒนาและยกระดับแรงงาน ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะและฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มคุณภาพแรงงานและยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยรัฐบาลจะสนับสนุนมาตรการด้านการเงินและการคลัง เพื่อให้การพัฒนาทักษะและฝีมือแรงงานสามารถตอบสนองความต้องการของวิสาหกิจในแต่ละชุมชนได้อย่างเหมาะสม และให้แรงงานได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อลดปัญหาการว่างงาน และการอพยพเข้ามาทำงานในเมือง รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น
2. ส่งเสริมมาตรการด้านการประกันสังคม ขยายขอบข่ายการให้สวัสดิการด้านแรงงาน เพื่อให้มีการคุ้มครองแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบอย่างเหมาะสม และให้มีระบบการคุ้มครองสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กและสตรี
3. ส่งเสริมให้เกิดระบบแรงงานสัมพันธ์ที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา พัฒนา และคุ้มครองแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
4. คุ้มครองแรงงานไทยในต่างประเทศไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายหน้าจัดหางาน และนายจ้าง

5. กำหนดมาตรการที่เหมาะสมสำหรับแรงงานต่างด้าว โดยคำนึงถึงความต้องการ
แรงงานของภาคเอกชนและการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน รวมทั้งส่งเสริม
การพัฒนาแรงงานไทยขึ้นทดแทน

ที่มา : คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26 พฤศจิกายน
2544, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หน้า 14-15

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

รายชื่อสินค้าควบคุมการนำเข้า-ส่งออกของฝ่ายพม่า

1.เดิมกระทรวงพาณิชย์ สหภาพพม่า ได้มีประกาศฉบับที่ 5/98 ลงวันที่ 20 มีนาคม 1998 กำหนดรายการสินค้าที่ห้ามนำเข้าด้านชายแดน 10 รายการสินค้า ต่อมากระทรวงพาณิชย์ สหภาพพม่า ได้ออกประกาศฉบับที่ 9/99 วันที่ 26 พฤศจิกายน 1999 เพิ่มรายการสินค้าอีก 5 รายการ รวมเป็น 15 รายการ ดังนี้

1. ผงชูรสน้ำหวาน/เครื่องดื่ม
2. ขนมปังกรอบทุกชนิด
3. หมากฝรั่ง
4. ขนมเค้ก
5. ขนมเวเฟอร์
6. ช็อกโกแลต
7. อาหารกระป๋อง (เนื้อสัตว์และผลไม้)
8. เส้นหมี่ทุกชนิด
9. เหล้า
10. เบียร์
11. บุหรี่
12. ผลไม้ทุกชนิด
13. ผลิตภัณฑ์พลาสติกสำหรับใช้ในครัวเรือนและใช้ส่วนตัวทุกชนิด
14. สินค้าต้องห้ามอื่นๆที่มีกฎหมายปัจจุบันห้ามนำเข้า

2.ประกาศกระทรวงพาณิชย์ สหภาพพม่า ฉบับที่ 10/99 วันที่ 26 พฤศจิกายน 1999 ได้ประกาศห้ามนำส่งออกสินค้า ดังนี้

2.1 รายการสินค้าห้ามนำส่งออกในรูปการค้าปกติทางทะเล ได้แก่

- ผลผลิตเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ปลายข้าว รำ น้ำตาลทรายขาว น้ำตาลทรายแดง น้ำตาลดิบ ถั่วลิสง น้ำมันถั่วลิสง งา น้ำมันงา เมล็ด niger

และน้ำมัน เมล็ดมันต์สด และน้ำมัน เมล็ดทานตะวัน และน้ำมัน กากพืช
น้ำมันทุกชนิดฝ้ายและผลิตภัณฑ์ฝ้าย (ฝ้ายและเส้นใย)

- แร่ธาตุ ได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม อัญมณี ทองคำ หยก ไข่มุก เพชร ตะกั่ว
ดีบุก วูลแฟลม ส่วนผสมดีบุกและซีไลท์ เงิน ทองแดง สังกะสี ถ่านหิน
โลหะอื่นๆ
- สัตว์ และผลิตภัณฑ์ของสัตว์ ได้แก่ งาช้าง วัว ควาย ช้าง ม้า และสัตว์
หายาก หนังสัตว์
- สินค้าประมง ได้แก่ เปลือกกุ้งป่น
- สินค้าทั่วไป ได้แก่ อาวุธ และเครื่องกระสุน วัตถุโบราณ
- ผลิตภัณฑ์จากป่า ได้แก่ ยางพารา

2.2 รายการสินค้าห้ามส่งออกในรูปการค้าปกติผ่านทางชายแดน

- ผลผลิตเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ปลายข้าว รำ น้ำตาลทรายขาว น้ำตาล
ทรายแดง น้ำตาลดิบ ถั่วลิสง น้ำมันถั่วลิสง งา น้ำมันงา เมล็ด niger
และน้ำมัน เมล็ดมันต์สด และน้ำมัน เมล็ดทานตะวัน และน้ำมัน กากพืช
น้ำมันทุกชนิดฝ้ายและผลิตภัณฑ์ฝ้าย (ฝ้ายและเส้นใย)
- แร่ธาตุ ได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม อัญมณี ทองคำ หยก ไข่มุก เพชร ตะกั่ว
ดีบุก วูลแฟลม ส่วนผสมดีบุกและซีไลท์ เงิน ทองแดง สังกะสี ถ่านหิน
โลหะอื่นๆ
- สัตว์ และผลิตภัณฑ์ของสัตว์ ได้แก่ งาช้าง วัว ควาย ช้าง ม้า และสัตว์
หายาก หนังสัตว์
- สินค้าประมง ได้แก่ เปลือกกุ้งป่น
- สินค้าทั่วไป ได้แก่ อาวุธ และเครื่องกระสุน วัตถุโบราณ
- ผลิตภัณฑ์จากป่า ได้แก่ ยางพารา ไม้สัก

ที่มา: กฎระเบียบทางการค้าชายแดนไทย-พม่า, http://www.dft.moc.go.th/document/foreign_trade_policy/service/horizon/burma/burma_6.htm(9 December 2001)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางธนา ยศตระภูล เกิดวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2513 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2535 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เมื่อปีพ.ศ. 2542 และได้รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จากทุนวอลฟ์กัง วิทเวอร์ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย